A ~~X~~

Шонц 25.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀ. ԱՄԱՏՈՒՆԻՈՅ

ՈՐԴՒՈՅ ՅՈՒԼԻՍԻՈՍ

Ընթերցո՛ղ ի սկզբան գիտելոցդ՝ Ընկեր եպիսկ Սահակ Սեբաստացի, որ էր դասախօսակ Վարժարանին Գրագաղնեցի Ֆըրան սայու, որ և եղև յետոյ՝ Ընկեր եպիսկ և Վարուքա Վամալեկի, և Սեդրակ Կայսերցւոյ։

Վէրսաին նորոգ սքեմագրեալ և ուղղեալ ի քերոյ Յետագրոյ Հերվինո ին. և Յարգմանեալ ի Վուլկիոյն ընդդէմ Յիսուսեանց Քարոզիչ։

Եւ այժմ վախատրեալ ի Գալլիացւոց և ի Յիսուսեանց լեզուէն ի Հայ բարբառ՝ ջանիւք և աշխատասիրութեամբ Պատուս Սարգսեան Ջաքարեանցի Խօճենց Երևանցւոյ։

Տպագրեալ ի Վենետիս. Հայրապետութեամբ, Հաստատութեամբ և Քաջալերութեամբ Սէր Աստուծոյ Ընդլայնման, Տէր ԳԱՒՈՒԿԱՆՈՒ Եղբոյս երանեալ Սրբազնութեանն Կամաւորիւթեամբ ամ Հայոց։

Հրամանաւ՝ Սէր Աստուծոյ Ընդլայնման Ծայրագոյն Դուռբեակի՝ և Հիսուսեան Կոչմանս Եղեալ առոյս Հայոց՝ Աստուածատրի Աստուածորդի, Յանահնեցի Երջանկայիշատակ Արքեպիսկոպոսի Իշխանապետեալ Տէր Յովհաննէսի Պատրիարքեալ Սրբոյ Աթոռոյն Աբբ եպիսկ. Հիմնադրի նոր Նախընձեռնոյս և Դրիդորեսպօղ Քաղաքացի։

ՀԱՏՈՐ ԵՐԿՐՈՐԴ։

Անդրեասէ և Թանկոյ Բարեպաշտաց և Սիրելեաց՝ Ջաղացկոյ Պոյեաց Իշխան Աղոյ Յօհաննէսին Գերապետին, Բնակչաց ի Հնդկիս, ի Սուրաթ։

Յամի Տեառն 1795. ի Մարտի 1, Իսկ ի թուելն հայոց ՌՄԽԴ։

Ի տարագրանէ նորին Բարձր Սրբազնութենէ, որ Արքիեպանման պայծառացեալն է՝ զաշխարհաւատս և ազգ ի հեռաւոր տրամք. ի Հնդկիս՝ ի զանազան քաղաքս բնակեալ Բարեպէտ միաբանիցն Հաստատութենն։

Ընդ հովանեաւ Երիւսաղէմեցւոց Սէր Յոյժ Վանից՝ որ ի նոյն

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ։

ՀԱՏՈՐ ԵՐԿԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՁԱՒԹ ԵՐԵՒՐԱՏԱՍԱՆԵՐԻՈՐԴՈՒ ԳՐՔՈՑ.

Հաւատանք պարտ Աբեղայից վկայաբանել նոր վիպասէրներուն, և գէթ մտածել ամենայն խոհեմութեամբ նոյնոց քովհրեշտակին նորոյ, որ հաւատացեալ ընդ Աւրհնեալսն՝ ետես նորոգեալ զիմիջոցն, և ընդունեալ զերկիրն. Հաւատանք ընդ անաստեալ սուրբ նուիրեալ ընտրեալ ամենայն ընտանեաց վիպերգուն գնալ սպասել ընդ անդ՝ որպէս աստուածընկալեալքն ի պաշտօն ինչ, յորում հաստատեալ նահատակեալ իջանեն։ Ա. ընծայեալ Աւրհնեալ քահանայ, և հաւատացեալ վիպերգուն վերջանալ ուրախ եղեալ հաստատեալ զսպան և Աստուած ելից, վկայեալ ընդ ամենայն ինչ հաստատեալ և հաստատեալ, ընդ յաւիտեանս ժամանակաց ընդ ամենայն ինչ հաստատեալ և հաստատեալ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՈՒԽՏԻ ԱՄԱՆԱՐԻ

ՀԱՏՈՐ ԵՐԿՐՈՐԴՈՅ

Գլուխ Առաքելական

Եւ ահա համբաւ քաղցր և բարեկարգ կառավարութեան Յունաց ի Հռոմ հասանէր, խառն առքարշիք յամ կողմանց գաւառին, որք դալին յոգիլ էնար, որոնք ի զարթառաղ դուխ ես իւրեանց՝ ինչ հոգանաւորութիւն, այսպէս սիրելի տէ- րութիւն մերոյ. Արիանոս դաշտք և հովիտք՝ որք ի վատ ժամանա- կաց ծածկեցեալ էին փշով և տատասկաւքն վայրենի խոտով խառնանոյքն գիտելաւ հունձս, և զտատ՝ մինչև ցայն վայր անծանօթս. Արիներկիրն բացեալ գիտուցս նոր միրօք խոփոց պատրաստեալ զանձս, առ ի վարձատրել զործաւնայս, և ակնկալելիք բարեաց յոտասպանէն յամ կողմանց: Տեսեալ լինէր ի մէջ ձորոց՝ և ի վեր բլրոց հօտ խաշանց, որք խայտա- լով կայտային ի վեր դալոյ խոտոց. և յոգնալիս նախիրք ե- զանց և կովուց՝ հնչեցուցանէին զքաղցրութիւն երգոց՝ բա- ռանջմամբ իւրեանց. որք և յամ խաչիցդ սպառիկ օգտին ի

պատրաստութեանց դիմելին։ Եւ ինքն ելեալ օր երր պատշաճ ունայր
կուռք առաց խոշանգ։ Ուանդի՝ ոտ խոնհուրդ Խոսրովեան փոխա
նակել զնոր յԱիտուհիսայուց (ա) յԱ համայն աշխարհն խրատ՝
զորս ոչ ոտ նախկին լինէր՝ ի Պարկեվէ, որ պահասիւր՝ ի խոշանգ,

և ժամանակս յայնոսիկ՝ գրաքն ու շնչակոց դիւրաբեկաբ
լեցուալ երկին՝ ի պերճութենէն յորմէ բաղմամ՝ ոչ
թոյլ միջոցաւ ստացուալ կայքն՝ ի մէջ ոգորմելոցն. ոչ
ոչ համարձակէին ամուսնանալ, յորմէ բաղմացուցանել
զշարիս իւրեանց։ Այլ յոյժ՝ տեսին մեծ՝ Խոսրովեան ազգ
երկեան՝ ի մարդասիրութենէ՝ և կամի լինել հայոց իւրեանց. ոչ ես
երկեան՝ ի կանանց՝ և ոչ յայլոց պատժոց, որով երկին ամե
նի զիրկեան։ Ուշադրեցան ոչ այլ ինչ ես լուծանալ լինէր ընդ, եթէ
ոչ՝ ձայնէ հրամանաց, և երդիք հովուաց՝ և շինականաց, որք
հանդիսացուցանէին զհարսանիս իւրեանց։ Ուշ երկամիտ լսէր
իւրոցանչիւրոյ ուժք առնուլ զիարս ազգն (բ) յԱ խմբոյ միոյ
յուշիկապարիկ՝ կոչեն յԱրիմնիկոյ՝ (կիսամարդ կենդանի։) կա
թուածք յերկոսեան միոյ՝ յԱ հովանաւոր անասուանց։ Այդու ամե
նեքեան զգալի հանդարտեալ և ուրախք, բայց ուրախութեանն ոչ էին
բարեկարգեալք և հաճելիք. ոչք ոչ ներգործէին. եթէ ոչ՝ ա
մենայն զօրութեամբ՝ ի գործել և յաշխատիլ։ Այլ և էին առաւել
զբաղեալք և առաւել առողջ։

Ուրեք հիացեալ առանցին զայն՝ ոչք ոչ ես համարձակ
եալ էին յուսալ յերկար ամաց իւրեանց, յայլն մեռան
առաւել խնդութեամբ ես խառն յանդաստանաց. և ամբարձեալ
զգեղեցկութիւն չնոսա իւրեանց դեռ յերկինս՝ ասէին, օրհնեալ
ես մեծ Աիտուհիսէ զի տեսաւ զոքս մեր՝ որ համանմանի ձեզ. ոչ
ես է առաւել մեծ պարգև քան զոր շնորհեցեր մեզ։ Աղաչեմք
ձեռնտու ես նա մեզ բարեաց մարդկանց. ընծայեսցուք նմա զիւր բարիս
զոր ես ունիմք։ Եւ ինքն՝ ի ծնանել զաւակաց մարդկանց՝ ոչ
զոր ընկալեալ ի նմանէ։ Եւ ի ծառայել ի ոտանց մերոց՝ ոչ
հաւք

(ա) Աիտուհի. սիրեալ կին Տիգրանայ Տանիէլացւոյ. ոչ ընծայէին՝ ի նոյն
ժամանակի Խոսրովայ, ոչ այլ ինչ էրեալ Պարսից, ի ներքինապետելոյն
Աիտուհիոյ։

(բ) Զոր ասէ. էր այնոսիկ. պատահեցեալ մանուածանելոյ՝ ի հովիտսայ
սիրեալ սոսկ յատկերացուածոյն սրտին՝ ոչ ծնունդս չերեփին, յոչ-
ոչ շինելոյ զիրեն ինչ։

հաւք յայտ առնուն ամենայն ազգաց, օդնեցելոց ի նմանէ, պարտաւորեալք լինիլ նմա ամենեքին միշտ ցծնունդս իւրեանց. և լինի ինա ձեմարիտ հայր այսց ամենից ննեմակացից։ Արդ երիտասարդք և դաստիք երիտասարդուհիք՝ որք ամուսնանային. ոչ առնիլ վայել ի մէջ ուրախութեան իւրեանց, եթէ ոչ երդել զդրուատս այնորիկ՝ յորմէ սուղ քաղցր վայելուեցիք և հրաճանք սատակ ուխին ի նմանէ։ Որոց բերանք՝ առաւել ևս սիրաք՝ շարունակակից լեալք երկար ժամանակ, և երկայնակի համարիւր նա՝ որ տեսանէր զնա. և երկնչէին կորուսանել. զի պահասուցել նորա էր խանգարումն իւրաքանչիւր ընտանեաց։

Յայնժամ Յուդիթ խոստովան եղե Աննեօրի թէ՝ ոչ բնաւ զգացեալ ունէր այսպիսի գուարթի և ազդու հաճոյի լինի լինել սիրեցեալ յամբոխէն, և առնել երկայնակի զայնքան մարդիկս։ Ընդ ասէր թէ ոչ էր իմ հաճատացեալ ամենեն ինձ կարծելոյ թէ՝ հասցին մեծուխք Ասորեստանեայց՝ ոչ յայլ ինչ կոպանան, եթէ ոչ լինել երկինչիլ։ Ընդ թէ ժողովեցան մարդիկանց արտերեցեալ էին վնասք։ Ընդայն ամ զոր լուեալ էի ասել վնաս գործոյ լինել նոյ սէր և վայելուչի՝ ամբոխի իւրեանց. թողէր լինի գոյ զուտ առասպել։ Ասայ այժմ փորձիւ ձեռնայեալ գձեմարտուելի։ Ուրեմն պարտ է զի պատասխանիցեմ ձեզ թէ՝ ոչ թէ թերահաւատութեան զսխալ իմ, միոչ առաւել մատաղ մանուկն է, քան Ասորեստանեայքն իշխանուելոյ։ Ընդայս եղե առիթ բանիս դադ առնելոյ ինձ, Ընդ յայնժամ ահաւադ Յուդիթ վերպատմել սկսաւ։

Փութով գնեալ՝ առիւծ մի առաւել անցեալ ամաք քան զիս, եղե վիրաւորեալ ի համայն երիտասարդաց՝ զոր սիրեցի առաւել. զուարթի և համարձակ բնութեամբ նոյ ի լուտ ախորժից իմոց. և մատուռ առ ի հաճոյս իմ, և համոզելով զախտակրութեան իմ՝ երկեցայեցայց գնա, վն այլ ինն երիտասարդ առն՝ զոր սիրեի նման նանգս, որ անուանիւր Յիլիոքէ։ Ընդ առ երկիւղած յայց, և մնծասրի, բայց բարեկարգ։ Ի երդասնէր գնծուխ ինձ՝ ոչ եմ լինել վերամբարձուել, այլ առ ի յաղթել գինքն, և ոչ առնել ամենևին գնոր ինչ անարդ։ Ասօէր ընդ իս համարձակ ի վէր սխալանաց իմոց. և յայժամ ոչ իշխէր ինձ լուել և տխրութեամբ ինձանց իւրոց՝ բաւէին ծանուցանէին եթէ կամ յանդիմանել գնոյ

էին ինձ, և միշտ բացայայտէի թէ՝ ունկնդիր լինելիս նմա հաճա
ստարմանալի՛ ի բոլոր կեանս իմ, առ՛ի պատճառանալ զիս՛ ի շր
դեցութենէ խորհրդոյն. Ասէր նա ինձ զայն ու՝՝ զոր պատրաստ
առնել, առ՛ի ընդունել՛ ի վէմ շաւղացն Աւետեաց և ընծայել
զի ապաւէնութեամբ իմ երջանիկ. Յիրաւի ոչ ունէր նա զնոյն խո
րհուրդ նմանութեամբ՝ ոչ ևս Աննթօր. բայց յառաջա
գութեանք նորին էին բարիք, ոչ և ձանձրանէի յայնժամ. Ասէ առ
հաւ առ սակաւ ջրատնարութեամբ Փրօթէզիլայի՝ որ էր յաչեալ
հոս և ի հարթութեան, ահաձեցոյց զիս՛ ընդմանէ. Աստուած
էր նա այր մի հանդարտ, և Հոգւոյն յառաջադէմ լինել այնոց և
շատանայր միայն առել ինձ զձիմարիտն, մինչ կամէի ունկնդրել
նմա. Քանզի բարին իմ էր, և ոչ թէ իւրն բարեբաղդութեան,
զոր որոնէր.

Փրօթէզիլա հաճասուեաց ինձ կարի լաւն ազդեցութեամբ թէ՝
Ձիլոքէն էր չարաչիտ և հպարտ ոգի, որ դատաքննէր զամ զոր
ծառութեան իմ. և այն՝ զոր ոչ խնդրէր նոյն յինէն, ոչ էր, ո
թէ ոչ՝ վասն հպարտութեան, որ ոչ կամէր ընկալեալ պարգև
նոյն յինէն. Քանզի կամէր ցուցանել զինքն լինել այր մի աղնո
հաւոյն, և գիրանցեալ քան զամ պատիւս. Ընտրեսցի այլ
և ո թէ՝ նա որ խօսէր ընդ իս այսպէս ազատաբար՝ ի վերայ սեռ
լանայ իմոյ, այնու համարձակութեամբ խօսէր ևս այլոց. և
այսու բաւական գիտութեան էր թէ՝ չոչ նոյն պատուոյ համարէր
զիս, և այսու կերպիւ նուաստ առնելով զհամբաւ իմ՝ կամէր
զիս հոչակմամբ մեծարութեաք շնորհի նորոյ՝ բանալ ինքեան շաւիղ
ի նա քարոզութեան.

Յակզբանն ամենևին ոչ հաճասուաց թէ՝ Ձիլոքէն ի սիտ
ածել գահավիժել զիս յաշխատուց. քանզի ի մէջ ձշմարիտ խոհ
հեմութեան՝ զոյ յայտնի նմա ուղղութիւն, և նրբիմացութիւն, որ
ոչ կրնէք կարէ նենգահիւ. և ոչ ևս ամենևին սիտալ ի ձանա
չել զձշմարտութիւն, միայն թէ՝ ևթէ զգոյշ մնալ քննիչն
Աստուած ընդդիմանալ Ձիլոքէն որ ընդդէմ սիտութեան անտեղի
խոնջ. սկսաւ ասացանել զիս. և համակսաձութեամբ Փրօթէզիլայի՝ և
անխոնարհ հանձնարարութեամբ նորին՝ առ՛ի հնազանդ զնոյնսոյն
հաձուիս, եաւն ինձ առաւել և ևս զգալ զյոխորտանսն միւսոյն.

Ասէր յայտնապէս ոչ կարէր ընկերակցել Փրօթէզիլա, զի ոչ
հաճասուցի այնց զոր սաէր ինձ ընդդէմ ոտնից իւրոց, սկսաւ

ոչ

ոչ ևս ասել ինչ. բայց վասն ազգաւ հաճասուկ զիս առաւել զօրնդ իրօք՝ քան զասուելն իւր. Ընծահաճասիկ ոգի երկրեաց զիս պատրէ Նա ինձ խորհուրդ՝ յղել զՄկրտչէն՝ ի հրամայել նուէրս իմոց, որք պատրաստին յարձակիլ և՝ ի ղիմի հարկանել Քարխաղիացւոց. (գ) և առ՝ ի հաճեցուցանել զիս՝ առ. զի՛ առնս, զի ոչ եմ յերկրպաս՝ ի գալեատ նէր. Խոստովանիմ ես ունի քաջուելն վատահուելն և հմտուելն պատերազմի. և ձա ոսկ քեզ բարձրք քան զայլս. վեց նախադասեմ ես զշահաւէտ առելն և զօգուտ քոյ՝ ի սպասուանի քում, քան զիմ ցասուցեալ եմ, զոր ունիմ ընդդէմ նորա։

Ասեաց ևս՝ ի գառանցն իմ զայն ուղղուել, և համաձայն խաղալուելն՝ ի սրտի Փրօթէզիլասյ. որոյ հաճասուցեալ էի զիմ առաւել ամձամձ գործս իմ. ընդդրկեցի զնա ամձաւ ուրախութիւն, և հաճասացի զիս գոլ յոյժ երջանիկ, վասն սակաւ գիմ հաճասարմանելն իմ առն միոյ՝ զոր կարծէի այսպէս յաղթօղ ամ ախտից և շահասիրութեանց իւրոց. Այլ աճապարեալ. արդարև ամպաճոյքն արժանիք են ցաճախուելոյ. Այժմ այս բարձրք ձանաչէր զիս, զոր ես ոչ ձանաչէի զիս ինքնին, և զիտէր թէ ամպաճոյքն հասարակաւոր կասկածոյք են և անզգայք. Կասկածոյք վասն հանապատղոյդ վարձատուելոյ՝ չարահնար և ննջող էր դաճաձանուելոյ մարդկանց ապականեցելոց. Ընդ այդպիսի, քանզի ընկերակից գոլով՝ ի հնչուելիս՝ սովորք են ունել զյա ոսկատահ զարձակալս. ոչ կամ՝ ի մոռանալ իրաց իւրեանց՝ ոչ ինչ ունել ինքեանց հոգ ինչ. Վասն ուրեմն կամ՝ ոչ էր նման դժոխարին՝ ի գնալ զիս յերկրպասելն, և յաչալուսելն առն միոյ՝ որ իրաճամբ արարեալ էր զգործս մեծամեծս. Անաճան դասն՝ ի հետաճօրուելն նր կարէր տալ հասարեալ զիւրուելիսն, ՝ի ննջեցեալ և՝ ի նուիրեալ զչարիս։

Ցիլօքլե՝ ի գնալն իւր՝ նախասահմանեալ զայն ամ՝ որք պատահելոց էին ինքեան, ասէ ցիս. յիշեա՛ կամ ոչ ևս կարես պատրաստանել զիս. քանզի ոչ ուրեք ունին գնելոց ես, եկամ՝ ոչ՝ կամ՝ նամուց իմոց. Ընդ ես ծառայելով քեզ վատանդիս կենաց իմոց՝ գնամ յորոգայթ, առ՝ ի ոչ ունել զայլ ինչ վարձատրուել, եկամ՝ ոչ՝

(գ) Քարխաղիացւոց. որ այժմ կոչի Սարգսանիոս, է կողք գ՝ ի գլ ֆիլիպեայ ծովու, ՝ի հարաւս Ադրիանուպոլսոյ, ՝ի գլ Քաղաքեայ. ե Լատին.

ոչ՝ զբարկութիւնդ քո։ Խոտեա դու զինքնին զքեզ՝ ասեմ ցնա, վրօթմէ զիւրայ ոչ բնաւ խօսի մէտ քոյ, ոչ դու առնս վասն նորա։ Պոռիկ նա զքեզ, և ունի՛ ի պատուի. և հաւատացի զքեզ արժանի առաւելս ես մեծի աստիճանին, որ ելիր սկսանելոյ վերստին ասել զինձ ընդդէմ քոյ բան զինչ խոկայն կարեւանալոյ զհաւատարմութիւն քո։ Ա՛ի երկնչիր բնաւ։ Այլ մի խորհիցիս դայլ զինչ, զի ոչ բարբոք ծառայել ինձ։ Զանազան նա, և ի քոզ միս յայլ կին յօտար որպիսութիւնէ։

Պաբաւ ինձ խոստովանիլ քեզ ոյլ Աննէօր. զի բարբոք առեսանեմ ես յայտնապես զի՝ ոլքան հարկաւորես ինձ ունել զբաղումն անձինս՝ ի խորհրդակցիլ։ Այլ ոչ ես իմ ինչ առաւել ես չար և վատ. ոչ այնքան վնաս բարի համբաւոյ իմոյ, և ոչ այնքան և՝ վասն բարբոք յանգ երկմտին իրակութեան իմոյ, ոլքան յաղագս յանձնեալ լինելոյ՝ ի ձեռս առն միոյ միայն։ Ասէ զիտէր առեալ, զի իմաստնական խորհուրդք Ծիլոբիէ՝ բազմութիւն զերծուցեալ էին զնա՝ ի բազում սխալանաց. ոլր բարբոք հղիննակութիւն և իշխանութիւն Փրօթէ զիւրայի դահավիժէր զնա։ Ասաւ բարբոք ես զդայն՝ լինել՝ ի Ծիլոբիէ հինգեալ բազում ի ուղղութիւն իւրեն, որ ոչ ամենևին տեսանէր՝ ի միւսն։ Այլ թողեալ էր Փրօթէ զիւրայի՝ կալնուլ զիշխանութիւն իւրն խօսիլ վճռաւճատաբար և համարձակապես, վասն այնց երից՝ զորս ոչ ես կարէի տանել։ Ո՛ զուարճալ էի՝ ի զատանիլ միշտ՝ ի մէջ երկուց արանց, զորս ոչ կարէի համաձայնեցուցանել՝ ի միջ այսր տարժանման՝ բարբոք կամէի յազգէս իմոյ տկարութիւն՝ դնել՝ ի ծանոթանդի զնոր ինչ՝ ի դարձոյ իմոյ, դոնէ վայելել զազատութիւն, ոչ ունելով դէթ համարձակութիւն տալ նաև ինձ ինքնին՝ այնպիսի տմարտալի երաժանց միջ՝ յառաջարկութիւն, զոր կալեալ էի։ Այսց սակս ամենայն երաժանք՝ զորս ոչ համարձակէի դնել՝ ի յայտ, ոչ ես ծանուցի ձշմարիտ առնել այնց ամենից՝ զորս առնէի՝ առ՝ ի լինելեացն ձշմարիտ առնել այնց ամենից՝ զորս առնէի։

Ծիլոբիէ յաղթեալ զիշնամին, և ընկալեալ ձշմարիտ յաղթութիւն՝ ազատարարեալ վերադառնայ՝ ի Արիսէ, առ՝ ի յա ռաջադիմ լինել չար և վատթար նենդութեանց՝ յորոց ունէր կատած։ Այսց Փրօթէզիւրա՝ առակիչն ոչ առաջեալ ժամանակ խարելոյ զինս. զի նմա էր թէ՝ հաւիմ ես, զի՛ է յամօք հանի ցէ զքեզս նաւուն՝ ի Վարսիաթի կղզի՝ առ՝ ի յաւէտ արդիւ-

Տաճարի դիտելի անակութիւն, հաճասաեալ ինձ՝ կարել դէպ զաւ
առանալ զկողկին. Ասացի ասացս ոչնու իմն կերպիւ, զի թագաւո
լոյս պահասին Փիլիքէի՝ ի սոյնպիսի յառաջարկեալ խոհք
ձեռնարկութեան. Ոչ սակաւաց նման հնարանդել այսպիսի հրա
մանի մերոյ, յորմէ զանազան անկարգութիւնք պատահեալ էին ի հե
առնելոյն. Ոչ՝ ի սոյն միջոցի շահեցաւ զմի ոմն՝ ի յոյժ ընտանեկ
պատճառանաց իմոց, զոր ունէի առընթեր իմ, որ նախատէր միոյ
չեւ ց մնացուածս հասանցն իրաց իմոց՝ առ նմա հաշիւ. Եթէ ես
բանդեա կարծիւք էի՝ ոչ տեսանէին զմիմեանս, և իբրեւ էի՝
քաւեալ ոչ էիցեն ևս ոչ հասեալք յոյժ ինձ իրս.

Այլ պատճառանաց անուանեալ Ի-խնդրատ՝ զոյ յաչս
միաւորանել ինձ խորհրդատուս էի՝ ուրեք բացատրելոյ զսպանելո
և մեծ իր ինն յոյժ վտանգաւորս. Փիլիքէ՝ ասէ, հասի ծառայ
ցուցանել զդէպս նահատակին քոյ՝ առ ի լինել ի ապաւէս. Քան
վասէ է. զվտապիտք զօրականաց յարեալք են ի նմա, և հանգոյն
զօրականք առացեալք նմին ի նմանել՝ վայ առաստատել ես
նէ, և առաւել՝ վայ վնասակար և չարաչար ազգաս հանդրգանե
լեմ՝ որ ելեալ գնան կեալ յն կառոյց իւրեանց. Ընտահաւանիկ
գեր մի՝ զոր գրե առ մի ոմն՝ ի բարեկամաց իւրոց, ի վերնատա
ասելի ժողովարանէ իւրոց. Որ ահա ոչ ես կարելի ևս երկայնել
գինեւ այսպիսի յայտնի ինն վտանգ.

Ընդհատեցի իմ գնացն գիրն՝ առաւգիւր ժողովեցաւ ինձ լինել
ի ձեռաց Փիլիքէի, զի ունէր կառավարութեան նամանաւելի ձե
ռաղրոց նորին, զոր Պրօքոնսիլա հնարեալ էր ընդ՝ բակցութեամբ
Ի-խնդրատի. Այլ գիր էարկ գնա յօտար ինն յայտնելոյ, և
կրկնակրկին ընդհատցեալ շարունակութեան ոչ կարի հաճա
տել գիտ՝ եթէ ինչ դրեցեալ՝ ի Փիլիքէէ, վերայիշեալով յամբոխ
նալ միտս իմ գնաց՝ նշանաց սիրոյ և հարազատութեանց՝ և քաղե հա
ճատութեանց, զորս ցուցեալ էր յանշահատիրութեանց իւրում,
Ընդ ոչ գիտէի եթէ ինչ՞ գործ պատճառէ առնել. և ինչ՞ միջոց գտա
նել առ՝ ի ընդդիմանալ զրոց միոյ՝ զոր ստացեալ հաճատացի, և ան
նայէի դոյ երկեալ՝ ի ձեռանէ Փիլիքէի.

Ի-խնդրատ յորժամ հասու՝ եթէ ոչ ես կարէի ընդդիմա
նալ ննջեցութեանց իւրոյ՝ ընդառաջեցաւ այլ ես. հանդրգանելիս
ասէ ցին՝ (չհասկերակերով իբր եթէ երկնչէր.) Նշանակեցուցա
նել զիս՝ զոր ես ոչ գիտեմ զինչ գործ է. Ես ոչ գիտեմ զինչ գործ է
նել զիս՝ զոր ես ոչ գիտեմ զինչ գործ է. Ես ոչ գիտեմ զինչ գործ է

ցեղ կարեա խօսիլ հաւատալով Փրօթէ դիւյին. մէ իրն մեղ՝ զոր
կարէ նա զեկուցանել ձեզ նշանապրով իմով։ Ասաւ հաւատա
թաւ Փրօթէ դիւյ ու հաղորդակից է խորհրդոց Ծիլոբրէի.
Ի բաժանել յիւրեանս զաւառս կղզւոյն Կարփոթէի. Կիտես
զու ինքնին, զի նոյն ինքն Փրօթէ դիւյ՝ որ խելառնաւ արար
զձեզ՝ յոգեշինս ընդդէմ Կարփոթացւոց, զկնի ժամանակ
ինչ հաւատանելոց խօսիլ ըստ ձեզ ներհակ նմին. ոմն առնէր առա
ջի յայլազգս նոտարի, և ներհակութեամ սիրտ դովել զնա և
զարեխօսել վնաս յամենայնում զիսդուժոյն։ Արդ ես՝ ի վաղ
ժամանակաց հետէ տեսանին ըստ միմեանս յոյժ հաճատուել.
Ի-ոմէց կարծեաց Փրօթէ դիւյ կատակեցաւ ընդ Ծիլոբրէի, թա
ժանել՝ ի մէջ իւրեանց ըմ չափս զառաջնորդն Կարփոթի
Նշանառանս ինքնին, որ կամեցաւ ասս, զի Ծիլոբրէ առնիցէ
զնոյն յառաջադրեալ իրս ընդդէմ ամենից կանոնաց. և յա
ռաջադրեալ կորուսանել զիօթան ի նուէրս ձոյ՝ ասս՝ ի յոյն
հաստացանել զամբարհաւածուելն իւր. Հաւատաց դու՝ ըստ
կամի սա օգնել հպարտութեանն նմա, ուստի տակաւին ընդունի
էցէ ինչ միմեանց. Այլ ոչ այ ետ կարելի երկբայել ըստ
երկուս արք՝ ոչ լցոյն մեղադրանաւ ի վերայեանն՝ ի միասին՝ ի
մեծ խոն խշտանութենէ. և զինել առնէր կոյծանութեան զգաստ
գութ դու ըստ ըստաւերութեան Ընդ խօսելով ընդ ձեզ այսպէս՝ զիտեմ,
զի առաքինեալ զիս՝ ի վատնել ըստրկութենէ նոյ. ըստ ես ան
ձոյ ես հաստատուն խոնհրդոյ իմ, ըստ ուսկեր զինչ ասեմ
ձեզ ի չէութենոյս, զի ոչ ինչ փոյթ է ինձ, միայն ըստ ասելոյ
ձեզ զձշմարիտն.

Այսպէս երբէքն ըստնք Կիմոդրատ՝ արարչին չիս մեծ ինն
առաքրութենէ, և ոչ ես հաւատացի Փրօթէ դիւյի՝ ոսկ ըստր
կամի նէր. Յայսմիկ վայրի Կիմոդրատ ասէ ցինս՝ ըստ ասելոյ
մէջոյն, եթէ ապատես, զի Ծիլոբրէ ունելոյ առաջնութիւն կղզւոյն
Կարփոթէի, ոչ ես ինչ ժամանակ արդելումն յառաջադրութ
նէր, քանզի ես ածել զինս ի չէութենէ ձոյ մինչդեռ կամեցայ. Ընդ
ուերձին՝ զգուշեալ և առաքինացեալ ոսկ ի խորամանկ ձա
ռայութենէ զոր ասացեալ ոսկ ի մեզ՝ ըստ ասելոյ մեծ
հանդիսի մարդկանց՝ ոչ ես կարէ եթէ՝ ոսկ
ասացեալ զինս, զկնի ըստ ասացեալոցն զդատաստանակ նոցն
ասացեալ է հաւատալ զինս, զկնի ըստ ասացեալոցն զդատաստանակ նոցն
ասացեալ է հաւատալ զինս, զկնի ըստ ասացեալոցն զդատաստանակ նոցն

քաղցկեայ, մուտիւ կորուսանել զնեռնդաւորն զայն։ Այլ եթէ
կընշհրով՝ ի վիրսի ինչ՝ ոչ պիտի ոյն առնել ըստ նմա, քանզի
զի դասանելով՝ և զնա յանցաւորս՝ խոշիչ ընծանալոյ հաշտասալ
զին և նման։

Ա՛երջանդա՝ ինձեր վերադիտալ խոտորելոցդ իմոց՝ ոչ կա-
րեայ արդիւնս գիտալոյ զվիրսի ինչ, եթէ՝ Ձիւրքեր ինձ
ինձ ընդ իրիկունս։ Ուսկոյն երեկոյիւ նա ասիցեմ։ և ներկայացեալ
ինձ զուգիկ և զգարեկարդ շարժմունս նոյ, առաջարկելով զնա
հաշտասալիս ծառայուին։ Ի մի բան, ոլոր զայն ասի՝ որ պարտն
էր ի հաշտասել ինձ ինչ եթէ էր ըստ յոյժ բարձրք միացեալ,
և միւս կողմանէ ի խնդրատու ոչ կորոյս բոպէ մի՝ և ես առա-
ջեր նշանակելով ինձ զայս նրբամիտս գաղտուրեմ, ու՛ ի պատ-
ասխանել զեա՝ ի կորուսանել զՁիւրքերէ, մինչ ասկաչին կարէի
ասասիլ զեա՝ ի կորուսանել զՁիւրքերէ, մինչ ասկաչին կարէի
ասասիլ զինել՝ ինձանէ, Տէա ոյ սիրելի իմ Աչնեցօր. ոլոքան
ասպնջական ես եղաքաշտոլք, և ոյն ասոլ հղեալք են՝ ի լինել
խաղալիկ մարդկանց. մանաւանդ եթէ յայնժամ՝ յոյժ մար-
դիկք այնոքիկ երբեմն գոլոլ յոտս նոցա։

Ի՛արհեցայ ուրեմն առնել խորհուրդս նրբամտուեցն իմն՝ ա-
ւ՛ի խզծանել զյատուկացուցանել Ձիւրքերէ, յղեալ խորհրդ
դարման զի՛ինդրատու ու զօրս նաեւորսակին՝ առնանալ անդ
զՁիւրքերէ։ Այնց եղև կեղծաւորուեցն Ձիւրքերէ՝ ոլոքան և
կարելին էր ի խաբել զնա, այնքան բարձրք՝ ոլոքան նշոյզ վինքն
ոյն այր մի՝ որ բնականաբար զիւրաւ լինի խաբեցուցաւ։ Ձուհաց
ուրեմն զի՛ինդրատու՝ և եղեալ զՁիւրքերէ յոյժ շփոթեալ՝ յա-
զատ ինչ զօրաց զօրաց նաեւն ի յաւուրք, ըստորուում ունէր զա-
զատ ինչ, եթէ ոչ՝ զատանալ զերն, որով կարէր կորուսանել
զայլ

զօրականաց՝ որք ունէին առ նմա։ Եւ ելեալ ետես ամենեքեան ի միջի բանակին՝ եւ ոչ այլ արտերուն զօրաց՝ ընաձուցեալ ի գոմա մանք՝ եւ յանդիսանալ, եւ յոյժ ցնծասակար վիճ ընդունայն Ալեքսանդր։ Այլ չանայր իրաքանչիւր ոք բարձրանալ յանկ հանել, ոչ ելեալ՝ ի յապշանակուէ յայսմանէ՝ կամեալ կալեալ հայեցուածք եւ բարեբաղդութիւնք իւրեանց . եւ իւրաքանչիւրքն յօժարէին դնել յորդորելի ոմանս իւրեանց՝ յամենայնում միտս, ինչ ձեռն ասպարիսն իմաստուն դիւանային միոյ՝ եւ հոգատանաւոր, առ՝ ի լինել սիրելի ամենից ։

Ալեքսանդրա կրկին զնաց՝ ի կամիլն կորուսանել զայն սպասաւորն, ի միջ զօրուց՝ որք սիրէին զնա այնպէս եռանդնագոյն։ Այլ կատաղի եւ կոյր ամբարտաւանութիւն Ալեքսանդրայ՝ ոչ զսանձէր ամենեւին զինքն՝ ի հաճելոյս ինչ ձիրսն ի դիւրս. Ըստ որոյ ինքնակալագոյն հրամայել՝ երեսակիր պիղծ ինքեան, կինն մահուան Փիլոտիկ ։ Ուրանալի փոխել զիւրն ոչ կարէր ընդերկար առն միոյ բարեաց՝ որոց տեսեալ ինն միոյն՝ ի ներ ծածուկ իւրն յանդիմանութիւնք չարագործելոց իւրոց։ Անաւանդ զի բանալով նէր զաչս իմ՝՝ կարէր խանդարել զնա՝ նկատակրութեամբ հնարս իւր ։

Ալեքսանդրա շահեալ զիմաս երկուց դիւանագիտաց՝ որք անբաժանելագոյն էին առ ընձեռն Փիլոտիկ, խոստանայր նոսա՝ ի հոգմանէ իւրմէ զամենայն վարձատրել ինձ, եւ առաս սակ ցՓիլոտիկ, թէ՝ ոչ կարաղ է սակաւ ինչ հրամանաւ իմով՝ զերս խոհեմութեան դատարս, զերս չէ պատշաճ յայտնել, եթէ ոչ՝ ընդդիմացուցէ այնց երկուց դիւանագիտաց, եւ Փիլոտիկ նեղեսցի զնոսա եւ զնա Ալեքսանդրայ՝ ի սակաւիկ մի։ Եւ այնժամ Ալեքսանդրա արձակէ զդատաստանն՝ ի հարկանել զնա՝ ոմն ի խոց առնէ սպանանել զանձնակիցն ի հարկանել զնա՝ ոմն ի խոց առնէ սպանանել զանձնակիցն զգաչնակին՝ ի չէռուց նէր ածէ՝ ի զգոյժ ընդդիմ նէր, եւ ընդդիմ սիւռաց երկուց, բառնալով ազգակ. ՝ինանիւ ժամու՝ զնալ առնակի արշաւեալ զօրականաց խորտակին զդուռն՝ եւ զերծանել Փիլոտիկ՝ ի չէռուց յերից դաշտանն արանց, ոչ երեն ընդունել զնա, եւ լինին նոքա յօշաւոտագ , ոչ այնպէս առասիկ ի բարկութեան զինաւորաց, եթէ Փիլոտիկ՝ ոչ արձկուցեալ զնոսա զնա մաքին։ Ետս պատճառ առեալ ի Ալեքսանդրայ սիրելոյն՝ հարցանէ զնա առնել զայն՝ որ պարտաւորեալ է զնա առնել զայն

զգոյշ

դարձ ելանելով, Վիմոդեսատ երկիրն՝ զի մի տանջիցէ, առաջ
պարէ զաւրանալ նմա զՀրամանն՝ զոր զրոյց առնելով է տանտա
նել զնա. Իբրև միշտ յոտն է առարկաք ձեն մատնիչք, ոչ մտած
զոյլ լինչ, եթէ ոչ փրկիչ զինանա իւր, բազատօգնեալ վիպէ
Ֆիլոքրէի զամ զարմանալով զաճանուելի Փրօթէ զիլոյն.
Ֆիլոքրէ զարհուրի՝ ի տեսանելն զայնքան շարուելի մարդկանց
և կարեալ զիրեն կատարեալ բարեկարդուելի՝ բազմայեաղ բա
նակին, Վիմոդեսատայ դալ անմեղ. և դնեալ զնա յատաճարն
վիրայի՝ ի Արիսէ. Ապա յանձնի զհրամանատարս ի զօրուն
առ Ֆիլիմոն, զոր անուանեալ էին նոր հրամարտակին՝ զրեցեալ
իմով ձեռամբ, յանձնել նմա զիւրաքանչիւր զօրուն, յորժամ
ապանցնն զՖիլոքրէ. Ի երջանիկ յորդորէ զդինուորս՝ ի հաճա
պարումի՝ զոր պատրեին ինձ. և ինքն զիշերոյն ընդ ելեկ
նաւակի միոջ՝ անցեալ գնաց՝ ի Ասմոս կղզի. ուր ապրի և կաց
հանդարտաբար ընդ ազգատոհմի՝ և առանձնանալի՝ աշխատե
լով՝ ի բանակատարծումի՝ առ՝ ի դարմանել զինանա իւր. ոչ
և կամելով լսել՝ խոսել զնարդինոյ ընդունաւորեալ ամբաշ
տաց, բայց զի՝ ի վերոյ զնաւագործսն, որոց միշ հաճաստ լի
նել նոյ աւուրս ապրշանակի, և առնել կայր՝ քան զամ մարդիկս.

Յայսմիկ վայրի հասեալ Անդեմօր զբանս Ասոմնեի՝ ասէ
ցնա, Քանց միտ ժամանակ՝ ի ձանաչել զո զձեզմարտաւորի երկին.
Ես պատասխանեաց Ասոմնե. Ծանեայ առիւծ առ առիւծ ըզ
նեղատեսր դաճանուելի Փրօթէ զիլոյն՝ և Վիմոդեսատայ. և
ինքեանք և ս քշնամացան միաւանց, բառորում չարք բարեաց
առնէին միամ՝ ի միաբանուելի. որոց հարուստիւելի երկրեայ
՝ի յոյժ ցանել լինչ զարտս գործն՝ յորում արիւնալ ունէին զիս.
Նորին ուրեմն՝ զիրամարկինեայ Անդեմօր, ըզ ընտրեցեր դու
զինան երբէք զերծուցանել զքեզ՝ ի միջոյն՝ և՝ ի միւսոյն. Ես շր.
պատասխանեաց Ասոմնե. զու գի ոչ ձանաչես դու զիսիարուելի
Լաստեսրոց. և զչեմ եթէ վերոյմիանա մտաց ձեր. Ո՛ի յոր
ժամ առան ձեր զինքեանս անզամ մի՝ ի ձեռս սրոյն՝ որք ունէին
զնոսա ցուցանել զինքեանս հարուածոս, ոչ և կարեն յուսալ
ունել զերծ՝ ի նոցանէն. Ձէնձ որք առաջել արհամարհեն ըզ
Լաստեսրոս, առաւել և զարբուք ընկերացեալ լինին՝ ի նոցունց,
և յանկին յաւէտ բարեբարուելի՝ Ես՝ ի գայթագնման ըզ

յիմարութեանէ ձանձրէի զնա, և ոչ ուներ զօրութեան վերընկալեալ զիշխանութիւն իմ, զոր թողեալ էր նմա։ Ի միւս կողմանէ պատ-
նէի զնա ըստ ախորժից իմոց. և առաքեցի՛ ի հանդէս իմ. այլ և հնարագիտ՝ ի համձեռ զախտակրութիւնս իմ, և հոգատանաւ
շահաբերութեանց իմոց։ Ի ժրջանեն ունէի իրաւունս ըստ սիրոյ իմոյ՝ մատակարարութեանց իմոց՝ ներքոյ նմուն ընտրոյն իմում, զի ոչ ձանձ-
ձէի զձշմարիտ շնորհս զիտութեանէ ընտրելոյ զայր մի բարի, որ կառավարիցէ զգործառութիւնս իմ։ Ուանզի հաճոյանայ ոչ ի-
նեղ բնաւ այր ձշմարիտ առաքինի՝ ի վէր երեսաց երկրի. և ի՞նչ բարութեանէ սրտի՝ կայանայր միայն ՚ի գեղեցկի տեսլի դիմացն,
Ա՛րեգա՞զ զի՞նչ վտանգ է քենէ՝ ասէի ցկինքն, հոգատանակիր գնա-
ծուցանել զիս ՚ի ձեռաց առն միոջ չարագործի, առ ՚ի սանկանել
՚ի ձեռս այլոց ուժգ, որ ոչ լինիցի ոչ անշահասէր, և առաւել
հարստատ քան զայս։ Ընտրեա՝ ահա ՚ի սոյն միջոցի նաւարտակ
գօրուն հրամայեցեալ ՚ի Փիլիմոնէէ՝ վերադարձուել ՚ի Կրետէ,
և ոչ ես մտածեցի զատացուն կղզւոյն Ուարխաբէէ։ Ուրկ Փո-
լեմէոս զգիտէ ոչ կարէր խորանիկ կեղծելոյ սքօղել ինէ՝ ոչ էի ան-
տեղեակ, և ինձ ընդքան վշտապնդեալ նա ՚ի դիտել իւրում՝ ես
Փիլոքլէէ էր ՚ի Սամոս կղզի՝ արտաքսել իմիք երկիւղի։

Ա՛ղնիթ կրկին էհաս զգոնս Ռոսիէնէի առ ՚ի հարցա-
նել նմա ես՝ զինչ ազգակից նենդաւորականի անա-
նուն՝ ունէր տակաւին վերապահել զՀաբասարմուինի դուռ
ծոց իւրոց ՚ի փրօեէդիլոյ։ Պատասխանեաց Ռոսիէնէ, յայժ
ընդառաջ էի ես զործառութեանց. և առաւել և ս անդադ առ ՚ի
զերծուցանել զես ՚ի ձեռաց նոր, քանզի պատրաստ էի կղզիել զգալոյն
հանդերձ զօրս հաստատեալ էի վս հանդստութեանէ իմոյ. և հնա-
րեալ ինձանէ ամենայն ինչիք ձեռնամուխ. ուստի և սիրէի կատարել
նոյն զայս ոչ ՚ի ձեռն ուրուք ՚ի զինուորացն՝ զոր ոչ ուրեք ոչ
վստահ էի, առ ՚ի ոչ տեսանել զինքնագահնոյ զաւրանալոյ
փրօեէդիլոյի։ Ուրմ միայն ՚ի զինուորացնել
ամենից խորհրդակից արարից՝ զի չէի անտեղեակ անհաստատ
մտից նոր. և պատճառ երեսակերպէի զինս ոչ լինել խարեցեալ
զի ոչ՝ կամէր և զիտէր զէ, առնելոյ մերկի զմերկի զգեստ
Փրօեէդիլոյի՝ զի ըմբռնեալ ես ձգիւր անհարազատ հնարիցն
ինէն, ՚ի ձեռին լինէր ինձ միշտ առել ընդդէմ՝ ամենայն
ժամ հրամայեալ զամենս ինձ՝ զոր ունէր արարել. և վճռե-

լոյ իմ ընդհակառակ խորհրդոց իւրոց. Ասաց՝ որ Ճանաչէր նա զիս
մեղուելի և զծուլութենէ իմ, ոչ վիզոմիւբ քնաւ ի հաւատոյն
դժրանաց լինայ. և վերադառնայր յամառութեանէ ի ժառ. կիրար
կանելով երբեմն զիւրեսն կարի հարկաւորութենէ, և երբեմն
քաղցրութենէ և հանգստութենէ հնարէր շահիլ զսիրտ իմ.
Ընդ մանաւանդ այն, յորժամ զդայր եթէ մխիթարել կ՚ուզէի
նմ. վերակրկնէր զջնոյս իւր՝ առ ի հնարել զնորագոյն իրս ըզ
բանութեց, զոր ուրուցանել զսիրտ իմ, կամ առ ի զբաղե-
ցուցանել զիս ի գործ ինչ յորում ինքն ունէին սաստկ հար-
կաւորութենէ, առ ի ցուցանել արժանաւորութենէ հառաջնոյն
հոգոց իւրոց, որ զի իմոյս վառաց՝ և բանին համբաւոյ։

Ընդ որքան և լինէի նկատիչ ընդդէմ հնարից իւրոց, սոյն
չէր համոզանալ ընդ սխալուցեալ իմոյ՝ առորագոյնէին զիս միշտ
լինել յաղթեցեալ՝ լինամանէ. Ի՞սէր նա զնամ խորհուրդս իմ,
և օգնէր ինձ ի վարանմանն իմում, զօրացուցանելով զիս ի կնոր
առաւել դժուարին գործոց իմոց. և սայր դողալ յինէն զամե-
նեսեան՝ իմով իսկ իշխանութենէ. վայ և վերջանայս ոչ կարի ի մտա
ծել խորհանել զնա։ Ասացի պահպանելով զնա յաստիճանի իւ-
րում՝ եղի զնամ սրա բարիս ի կացութենէ մի՝ որք ոչ կարէին
ներկայացուցանել ինձ զիմն ձշմարիտ և մեծամեծ շահուէից տու
ղէն։ Ընդ յայն ժամանակէ մինչև յայժմ՝ ոչ որ եղև որ ի տալն
ինձ խորհուրդ՝ իշխեցէ խօսիլ զձշմարիտն համարձակապէս։ Այդ
և ձշմարտութենէ հեռացաւ յինէն, և սխալուցին՝ որ պատրաստ
զանկուցին ի ապաւորաց, պատժեաց զիս. ունելով զիմն հոգեալ զիմ
լօքն՝ առ անգութ ամբարտաւանութենէ վրօխ ելիլպէ. Ընդ նը
ամենեքեան՝ որք ունէին զառաջնոյ ջերմեռանդ ջանս՝ վասն տրուե
և վասն անձին իմոյ, հաճատացին լինել արտաքոյ պարտաւորութե
ի խաբէն զիս։ Ընդ զինն այսպիսի ի շուտս օրինակի մեզ՝ ոչ
սիրելի իմ Աննեթօ, ես ինքնին երկնչէի, ի ձշմարտութենէն
ի տհաճն մարդկութենէ՝ ոչ պատառեսցէ զամենս՝ առ ի վերա-
ժամանել ի զառանել զիս. զի ոչ ևս ունելով զօրութի հետեւելոյ
նմա՝ շատաբիզք նոր առանձանք էին ինձ. և զդայի որ պատճառել
էր ինձ բազում խայթոցս մտաց, ի սրտի կարելոյ արտաքարշել
զիս յայսպիսի ի շուտաւելի յանհանգստութենէ։ Ասէի ես,
և տիրապետութենէ վրօխ էգելոյն՝ որ անզգալաբար կալեալ էր
ի վէր իմ, արկանէին զիս ի ներսէ իմն յուսահատութենէ. որ էէր

ձէն ու լինել կատող սերանէնտայ յաջաւոյն է, ուստի ու ոչ կամի՞ք առաւանել զին այսոցա յանօթալի կացուցիչ. և ոչ նաև ի ծոյլ առաւանել սլանի։ Վասն զի ոչ սիրելի իմ՝ Աննեսո, զի ու՞ նայն ամենայն մեծութիւն, և անուան փառասիրութիւն ի ազատ՞անէ ոգոյ, անանկն ոչ կամին քնաւ ունել յանդիմանու՞ն. Այս ու՞ ծածկել զին սխալուին՝ առանն զկարելոյս. ոչ ամենայն ի փոխանակ խոստովանելոյ դու խոթելցեալ. և կամելոյ աշխատանս ու՞ ի տապալինել զխոտանս իւրեանց՝ պարտաւորին ի ոգոյ զինեալ լինել խոթելցեալ ի Հայոյն ժամանակս ոգոյն հինաց իւրեանց։ Հատանի կացուցի՞ ակոր և անհոգ ի ազատ՞ոյ, որ առուգիւ էր այսպս և իմն կացուցի՞, զինչ որ հարկ նոքա զինչ զնալ ի պատերազմն Տրդատայ։

Ի՞նդալ իմ՝ ջոգալ զիրօք ի գիրս՝ որ գործոց. և առաջ ասողն ես ի հնաւանդութենէ իմում՝ իշխանաւորի՞ և անդիմաւորի՞, և գոյոյ ի ազատ՞ոյ՝ առանապէն ինձ զի՞ զամենայն ոչ ոք իշխէր ազգել զինչ զասուածոյն ամենայնէ, զի դիտեի՞ն ոչ ոք ամենեցունց՝ ի՞ ես երկնչի՞ն ես՝ ի առանձ զձշմարտութենէ, և ի՞ն՝ լսոյի՞ ի ազգ առնի՞ն յանդիմանու՞ զիրօք զիրացն զհամայնս զպատուիրն Քրիստոսի՝ ոչ յառաջագրի՞ն ինձ ի ներհակ նորա։ Զ՞որ ոչ ոք ոչ ոք ոչ ոք

Պիղծ եւ անմաքուր հետեւեալ բանք են՝ ի պատշաճութենէ Տրօխեայոյ, եւ
ասացեալ խորհրդապատում հայհոյութեան Փրօքլի դիցաբանիդ իւրոյ
մեղս պիղծս ամենեցուն, զորս հաճեր բանալոյ։ Պարտք տեսանէի
զեռ պիղծեաւ բանիւ ոչ հոգալի մատծել զնոսա, զորոյ յոտնահար
եաւ՝ ի գառանէն հնար լինի գծծանել։ Այլ՝ ի ժամանակ իմ՝ ի
Աթիսէ՝ մինչ յոյժ ապստամբեցան յինէն Աստուածէք, փր-
կիչ զիս եւ Աստուածածին առնել ի փառաչել։ եւ քաղ
կարծեաց բարձրեալոյն առնելին զիս՝ ելի ոչ լեալ տեսիլեցոյ
փառչել եւ ոչ փուլալով գինի։ Հաւատաւ լեր ոմի սիրելի իմ
Այնմհետ, զի մարդկեղ առաքեալ միշտ տակաւք են՝ ի բարեյոյս
ջաղաքեցեր, եւ հրկիզաւք՝ ի հանդարտեցեր, ո ճշան խակացն շուտ
եալք, եթէ ինդնահաճ իշխանութեանն ոչ բարձր՝ ինոցունց. եւ
տեսանին պիղծքան անարիւտաբար յոյժ ոգուցեալք, որպէս լիակ էին
ամբարտաւանութեանբ բարձրացեալք, անցանելով՝ ի ծայրէ մինչ
առ միւսն՝ ի մուտ բոպէի։

Այսէ ցնա Այնհետ. բայց ուսուի գայ, որ գիրն՝ հանդիպելոյ
ջոյ հիմնաւոր պայո երկուին շարամ ձիկ արա՝ ունիս տակաւին
առընթեր քո։ Ես հիանամ ես եթէ դէ հետևոցան քեզ. գէ
ոչ գիշ դի ոգի լինէ տանել բարձք քոյո գայո՝ ի հետ իմ քեզ
գէ օգուտ իւրեանց։ Ուխտ եթէ արարեր դի գայ լինի առաջո
գէ ոգուտ իւրեանց, տալով տեղի ապաստանի՝ ինոցահաստատ քո
գիտի քոյ, բայց ընդիւրէ դնել գքեզ տակաւին՝ ի ձեռս նոցա,
գինի այնքան բալ բարուցոյ դի փորձառու եմեզ։

Այդիսիս դու պատասխանեաց Յոսէնէ, եթէ ոլքան ա-
նօգուտ են հանգոյն փորձառու եմիք՝ գի եթուլաբնու եմ ես ան-
հոգ եաղաչողոյ, որք կան ես ապրին եթայոյ մտախոհ լինելոյ
լինէ որք ի տհաճէ են յամենից, ես ոչ հանուրձակին ուղղել զան
կարող եմ եթէ լինէ։ Այնքան ամեայ բնաւորեալ սովորու եմիք եմ՝
շղիայք երկաթեայ գոյոյ կապեալ ես շրջապատեալ ունէ ինձ
գիս յայլ ժամ՝ ի սոյն երկուին արս, որք ես գինէ լինելոյ եմ
սատ՝ արիւն գիս՝ ի ձէջ այնքան բազմացուցեր ծախուց, զորս
առեր ինքնին, մինչ գի՝ տակաւացուցէ զոյն նորածին տղու,
եւ առքարշեցին զոյն պատերազմ. որ գայր՝ ի ձէմ ես խանդա
բել գիս՝ եթայոյ գոյ. ես կրկնոյնի գինն եթ շուտաւու՝ զոր փորձ

Յիս, առ՝ ի դնել զիս արտաքոյ ծառայութեանդ, և ոչ գիտեմ թէ զինչ արարից՝ ի ննջել իմոյ ինքեան. բայց գայթ գիտեմ, որ ամաչ և եղէմ՝ յորում դու առաքես, զքաւ ես զիս գործել յայլ ինչ մնալ քան զոր ի քո յառաջն։

Պատասխանի Կենդանագործ յԱստուծոյ. Թէ ոչինչ խոհմունք, և զիմաստութիւնք երկնից Փոխել ի գիւտս՝ ի վերահասուցանել զնոսա իբրև ի ծածկութենէ. Պատասխանեաց Աստուծոյ, ոչ ինչ առաւել ընդ դասն խորհրդականութեանդ զատանի քան զայս զոր տուր տեսանել նմա, զինի ժամանելոյ քոյ այսր, Ընդհանուրն՝ ոչ ելիս ոչ գիտ արկած առնս՝ զոր ոչ ի գործ կաց՝ առ՝ ինեղուտգիր յիս զամենայնիւ զոր ետուիր երկեցուածիդ ինչ ի միտս իմ. Ընդ երկայն՝ ոչ տեղ ինչ ընդդիմ քոյ, բայց տեսանէի զանազան անձինս՝ որք գոյին ազգիդ քում, ի ոչ այն երկու ստաբականք՝ զորմէն յոյժ երկիւղ զայիք, որոց միջին՝ առ ինձ, է որպէս խաբեբային Յուդիսէ, և միւս սբն՝ այր մի զաղջկամբ է խորամիտ. որք սովորք են՝ ի խաւարն գիշերի գիշատութեան ելանել ըստ ինքեանց. ու գիտէ ելիցէ ոչ իցէն ասատուածոյ գաւազիտութեանդ ինչ՝ նաև՝ ի վէր քո. Օ՛ ահա այն Թաւիսա կինք՝ ինքնինք խոկ պատմեն ըստ՝ ունին պատճառ հաւք գիշերագործ վիրապիսն՝ առ ամ քաղաքս, ըստ որս ունին անցեալք. Ընտանեկան առ ոտն ելանել մի նորածին, և առակս էին ոչ բարեաց հաստատեալ. որ՝ ի գոյն կին շարժմանէ կարէ կոտքանիլ։

Փոխե գիտս ոչ առէր ինչ ընտէ, բայց զանայր նախատիր հուցանել ինձ վատանգս՝ և գՀոտանեմունս համայն ազգիցդ կիճեզ՝ զոր առայիս ինձ վերըմբռնել. և կամէր որսալ զիս յառուկ և խակասին շահատեսութիւն իմով. Ընդ առէր, եթէ գնաս դու զամբոխն՝ ինձ առաւել ես՝ ոչ ես աշխատին նէ, և հպարտասնան, մինչ գի ոչ ոք կարէ վարիլ ընդ նմ, և լինին միշտ պատրաստք յատաստամբիլ. գի ոչ է, եթէ ոչ անգործութիւն և ողորմելութիւն զոր գնանն գնոյ ինձ ինձ ծնանիլ ծնանդեան, և կասին յընդդիմ ընդ նմանել իշխանութիւն. Մոտ առէ զանայր կալնուլ գիս առ ինձն կատարելոյ ասատանել գիս՝ ի կամս իւր, ծածկիւով դիւթասէր էութիւն իւր՝ ընդ պատրուակաւ նախանձայուզութեանդ, ի պատճառն իմ. Ամենայն՝ առէր, բարձրացուցանել զամբոխն՝ ցածուցանելոյ գիտութիւն ինձ ծածկութեանդ քոյ. և առնուն առիթ անառակութեանդ ինձ առ ամբոխին, քառասուն ունի պիտոյութ

ձեր իւրոց հանդատութեանց՝ լինել նուաճեալ, և ըստնտրեալ՝ ի ցածութիւն։

Պատասխանի նմա ձայն ասաց ամենից, թէ չար դիտէ ի ես պահել զամբոխն՝ ի պարտաւորութենէ իւրեանց, առնելով զնա սիրելի նոյ. ոչ միայն զանելով բնաւ զիշխանութիւն իմ, թէ հաւորդեան ի հեթանոսութեան գիտարիսպրութիւնս. այլ պատժելով խըստութեամբ զանցաւորս, և տալով ի վախճանի որդւոց նոյ զպատիւ կրկնութեան, և հանգիստ ամբոխին հաստարեալ հարդարութիւն, առ՝ ի տունել զնոս՝ հեռու՝ ի պարզ՝ ժուժկալ՝ և յաշխատասէր կեանս։

Այլ ասէ ցնա՝ ոչ է ուրեմն կարելի առանց ամբոխի զամբոխն մի՝ լաւոյ առնելոյ նոյ զառանին՝ ի տոմս, ընդ սնդիմուելի, և ընդ դատիչի քաղաքավարութեանց, կամ խոհեմութեանց. Այրեան ամբոխս տեսանելիք կառավարեալք քաղցրութեամբ, որք միշտ ամենահաստատութեամբ են լաւագործին իւրեանց։ Վասնզի այն՝ ոչ պատճառ է զպատասխանելոյ, և ամբարտաւանելոյ և խոշանանկիչ վարք մեծամեծաց ընելոյ, յորժամ ասացի նոյ՝ ի լաւագործն չեն վարպետք հրամանատարելի, ընդդէմ լայնել դահճապետելիս իւրեանց՝ անդր քան զառաջինն. այլ և բազմութիւն մեծաց և փոքրից՝ որք ապրին՝ ի մեզիս, շրջապատեալ են ի և՛ ծուլութենէ. և նոյա ևս յոյժ մեծ խնդ բազմութիւն արուեստից ընդդէմ ասելոյ՝ ի պատերազմ, որք ունին նախանձոտելոյ զնոյն ազգասիրութեան՝ ի ժամանակի հարկաւոր. այլ նա և յոյսահատելի եմք չարեօք ամբոխից. և վիրաւորեալ ես խոտորելոյ և գաղանականելի լաւագործոցն՝ և լծուելի նոյ, որք անկարող լինին հակելոյ՝ ի մէն զարթնակատաց ապրելիս, առ՝ ի ընդառաջել վերադիմանց և խարդախելոցն։ Ահաւասիկ առիթք՝ որք պատճառն զապստամբելոյ, և ոչ միայն՝ որ լաւագործ լինել ուսանել աշխատասէրոցն՝ ի խաղաղելիս, զոր ատոցեալ ունին զնա քրտամբք երեսաց իւրեանց։

Յորժամ վերոյհիշեալ ասես լինիլ իմ անշարժ յայսմիկ յառաջադրելիս, կարաւ զիտցին բազմութիւնն ներհակ՝ իւրոյ անձնական յառաջարկելոցդ. և սկսաւ հեռանիլ իրակելոցդ՝ զոր ոչ կարաց ի գործ առնել։ Այժմ ձեռանդ ունիլ ձայնակեալ, և ոչ

զայն

զայն ամ՝ որոց կարի բաւական՝ ի հանգստութիւն և յաղնուական
աղքատութ. միւ ի նախկին՝ ինքնիշխանացեալ ինչ գիտութեան ոչ
ի ստիպակիր ընդդիմ բազմութեան ծախուց։ Ինքեան նուա-
գութիւն ընկալեալ՝ ոչ ինչ ի գործ ելանէր, քանզի ոչ ուրեք
ինչ ի ներքին՝ որ գործէ դժուարանալով վատնէր ահ ի ոչ
լիազօրութեան ամենևին ինչի ինչ եղ, համարձակեալ գիտնոյն բարեաց,
գործ առնելոյ իր ինչ համարձակութիւն։ Ինչ գիտ Ինքնին
ձեռն ընդարձակ գինեցին անկաւս՝ ինդնին։ Բայց Պրօքղ ոչինչ ասէ
յետոյ ի նմանէ, որոց նորին գործոյն յաւուրս հղեալ։ զի Անտա-
կերտ ինչ գնեցին ուսումնասիրելոյ իւրեանց։

Անդրէաս Ծիծաղելոյ պատասխանութիւն Խոսիկնէ ի պատա-
ւելացն լեալ ես գոլ այնքան տկար, մինչ՝ զի՝ լեզուիս ես գրել
բառսդ՝ ահաւադիկ ես ի գործ ելիցիլ ոմիսով ՚ի Պրօքղ գիրսդ. և մեռ
ձեռ ընդարձակ գինեցին անկաւս՝ ինդնին։ Բայց Պրօքղ ոչինչ ասէ
յետոյ ի նմանէ, որոց նորին գործոյն յաւուրս հղեալ։ զի Անտա-
կերտ ինչ գնեցին ուսումնասիրելոյ իւրեանց։

Անդրէաս Ծիծաղելոյ պատասխանութիւն Խոսիկնէ ի պատա-
ւելացն լեալ ես գոլ այնքան տկար, մինչ՝ զի՝ լեզուիս ես գրել
բառսդ՝ ահաւադիկ ես ի գործ ելիցիլ ոմիսով ՚ի Պրօքղ գիրսդ. և մեռ

ճաշակութեան։ Ասաւ ոմանք՝ կամիս դու քարոյ սպառազինացս զարծնել զբարբիս, զիրօրէն կելոյ լինին պատրաստ առնել ըստ քեզ. առ՝ ի պահպանել զիշխանութիւն իւր։ Ասայց եթէ սահուն լինիս դիպեսցի՝ ի քեզ դիւրաւ ի ձեռնալոյ, ոչ ի տղոյս բնաւ՝ ի գործ աճել զնա՛ դնարս, առ՝ ի արկանել զքեզ՝ ի սիրելոյն, և առ՝ ի միրընկալնուս ազատացն՝ զհաւատիկ և զդաշնակութեան բարս իւր։ Ընդ հօր կարծեա ուրեմն հնազանդ դու պատուով՝ և՝ ի հանգստուն մինչ պապիսի այր մի՝ պաշտել զքեզ յամի ժամ, մանաւանդ թէ՝ բառնալում զխոհս, զի խնամատուն և հաւատարիմ Ծիլոքեայ ինձ ազգատ և անյարդի, ՚ի Սամոս կղզին։

Ներբողք զիտես դու ոչ Ասոմինչ, զի մարդիկք խաբեչիկք՝ անհաւատք և յանդուգնք, ոչք լինին ներկայք, տիրոնք սիար ծառայութեան։ Ասայց նաև պարտ է իբր առակիցդ թէ քաղցրութիւնք ունին նմանութիւն և զայլ ինչ սակրքանութեան, որ ոչ է սահուն՝ յոր դիւրաւ մոռանալ զառաքինութեան և զհարազատ ծառայութեան առն միոյ հեռացելոյ։ Ասաղմուէն մարդկանց՝ ոչք շրջապատանն զքեզ ազատութիւն, լինին պատճառ, որ ոչ ոք զանի, զի արտացէ տպաւորութիւն ինչ ՚ի խորս սրտից նոցա. քանզի ոչ լինի փոյթ է նոյ վէր ունիք, եթէ ոչ այնմ՝ որ է ներկայ. և որ հա- մոզէ զնա. խակ համայն ծառայեալքն փութեալ ջնջին։ Ա՛նանա- նդանգամա՝ զի առաքինութիւնն՝ սահուն լինի սիրեցեալ՝ ի նոցունց, քանզի առաքինութեանն փոխանակ համազեալ՝ զխնդատրչեալ յանգիմանէ զակարութիւնս նոյ։ Ասասի ուրեմն զարմանալի իմն է, զի ազատութիւն ոչ են սիրեցեալք, մինչ ստուգապես ոչ ևս սիրելիք, ոչք ոչ սիրեն զայլ ինչ. եթէ ոչ՝ զանձուրեն և զհնշ- առութիւնս իւրեանց։

Ա՛ՐԱՂ ՆԵՐԲՈՂԱՆՑ ՎՐՃՈՅ։

ԳԼՈՒԽ Ա.

ՀՈՐՆ-ՐՏՄԱՆՆԵՐԱՐԴՈՒ ԳՈՐԾՈՑ.

Պետրոս պատրաստվեր էր ուղևորվելու՝ տեսնելու վիրավորները և մեռելները՝ ի Սարոս նշանի. և վերադարձին՝ վերահասնելու էր պատերազմին ի Սարոս. ուր պիտի երթար.

Հեծելազորին գումարվեցավ ի սահմանին սպասել հրամանին՝ հետևակ սպառազինության. Հասանի ընդ այլ երեսաց ուրանց ի Սարոս. ուր պետ առնէր վիրավորին երթալ Գնելոյ՝ շտապելու ի փառնել ջենան մի՝ ուրուք եւ առաջնորդելու.

Ոչ հարկ ես ասել վերապատմելու այսրան, երբէք ոչ՝ քանզեսի պատճառքն գնալ էին սպանելոյ ևս եւս հրամայելու.

Հասանի ինձամ ընդ Հեծելազորին՝ և հասանի ի Սարսին.

Նա Իսրայել ընտրեալ ոչ եւս էին նոյն առաջնորդն վերադարձեալ ընդ այլ սպառ սպառ.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒԼՄԱՄՈՒՐԻ

Պատմ. Ագաթանգեղայ.

Ասէր ասելոյ Արնեմօրէն գրանց գայստակին՝ հարատաեաց Լուսաւորչի արտաքսել դիւրսիկ կերպ՝ և զԼիմպրատոր՝ ի վիճակաւորել գՅիմիսքեան։ Արդեամբ ընդդիմացեալ ոչ արդեր լայր զիմաստասէրսն, էր երկիւղ նոյր, ի խաւսել ճիշդ Յիմիսքեան։ Լուսաւորիչ ասէր, ճիշդ ոչ կարեմ հրամարել երկիւղէ, վասն զաղքին նոյր. ճիշդ ոգբան չիրեմ և՝ ի պատուէր ունիմ գնալ, զի՝ ի մատաղ մանկուեմ ճինդ ցաղդ՝ կրթեալ եմ լինել գովեցեալ, շողոքորթել՝ և կուրացար ծառայեցուցանել։ Ո՞րպս ոչ կարեմ յոյս ասել զասանել՝ ի Յիմիսքեան։ Վասնզի ոչ ճշդիւ ի քեզ ինչ՝ զոր ոչ հաճիւս ինքեան, խակայն ցուցանելով ինձ բաւական սիրուք դէմն՝ գասատապարտել զասրսս իմ։ Ոչ յոյժ ամ լինիցաք առանձինն ընդ նմա, կերպք և շարժմունքդ քոյ ինձ ճիշդ երկիւղ բերին և յոյզ պանծալ, բայց խիստ իմն գիմք։

Ոչ առաւանս զու՝ պատասխանեաց Արնեմօր, զի ինձ ոչ ամաչանակ՝ ի շողոքորթելոյ ճիշդ և խոժոռ համարիմն զայն ոճ, որ է ազատ և հարստասէր։ Ծանանիմն ինքն մինչև ցայդ դիւրայոյզ առնիմն, մինչ զի երեսակերպին՝ ճիշդ ոչ զոր առնիմ առանձնանալոյն հոգս՝ ի ծառայեցեալ նմա։ և ոչ ևս սիրեն զիշխան նուիրի նմա, եթէ ոչ՝ լեզուն պատրաստ՝ ի հաճոյել գինքեանս, ի կիրառեալ զառաւել անկրաւ կարողեալ էին ետրեանց։ Ոչ քան (յոյ խօսք) ագատ և ուղիղ՝ քոյ նմա ասէր, պատաքննու է, և յանդիմանու ինձ։ Ոչ լեալք նոն պնդեան վասիկասիրեալք, մինչ զի այն ոճ՝ որ ոչ ճշդ հաճոյական։ գժ բնդ յուսալ զայրացուցանել

զնա

ջնեա. Աստ մասնիցուք յայլ ևս յառաջ. Վկայութիւք եմ ի Գիրսն
սուրբս ի խնամս և խոժոռ. քայց խոստուի ընդ արդեաք ոչ ար
ժ՚ առաւել ևս լաւն զմարդեղութիւն, շարաչչիկ խորհրդակ
գաց քոյ. Այլ ի գոռանալ ոմն ի քեզ այսպէս. Կրասոս
Հռոմ զի ոչ առաւել համարձակարար ասել քեզ զչնորհսն
ասէ ես այն, յորմէ առակ պարտիս երկնչիլ. Այլ զի ոչ առա
ջիկս. մի եմ ոչ ի առաջս մի հարկաւորս առ Իսուդեղէացսն.
և առ Իյաղիմ ևս ահաւասիկ՝ ունիմ վճռ ձչմարտութեամբ, ուր հա
մազանգ արկեալ ձեն զքեզ. Պարտ է քեզ ունել զայր մի, որ ոչ
առիկ ինչ, եթէ ոչ զձչմարտութիւն, որ ի բարձոք սիրեցեալ ըզ
քեզ. զոր ոչ գիտես դու սիրել զքեզ այնքան, և առիկ քեզ
զձչմարիտն ընդդէմ հաձոյից քոց. գերապանցեալ բանդ ձչ
ամի ընդդիմակացուէր քոյ. և ասէն հարկաւորս այսր՝ ի Գիրսէն,
Ձիշտ դու. Թէ թագաւորս մի՝ ի յայժ երջանիկ եթէ ձնոնիցեն
այր մի՝ ինձեր թագաւորութիւն իւրոյ՝ ձ այսու ապնուտուիս,
որ է յայժ պատուականս զանձն քոյոր պրութիւն. Ոչ առաւել
մեծ պատիժ՝ որպ գէր պարտ երկնչիլ յոյզ, ի կորուսանելոյ
զայսպիսի այր մի՝ գոլով անարժան նմա, վասն ոչ գիտելոյ պահ
պանել զնա. Իսկ գէր արասցուք քաջ արանց՝ պարտ է ձնանչել
և ոչ թագուլ զնա ծառայել նմ. Աւդիւս գնա, և մի թագուր ըզ
քեզ բնաւ կուրանալ առ հառանդնաձոյն հոգս նմ անգուշա
քար. Այայ ունկն դիր նմ յարդանօք, պատուեա զառաքինուի
նմ. ձգձ հրամայարակաւ եթէ գիտես ձնանչել՝ և պատուել գնա
Ոչ մանաւանդ՝ զդոյշ լեր յայժ՝ ի լինելոյ՝ ոգ և հզեր յոր
կար ժամանակ խրթև զիաղաւորս Քրիստոս, ոգ և էիր, ոչք
շառանան մնայն արհամարհել զարս մոլիս և ապականեալս, խոհ
ու՝ ի քում թագուն գրաւել գնա հաւատոյն և ընդ քարեպաշտ
ձ՚ ի մէս կողմանէ ոխայիցէ՝ ի ձանչել զաւետիսն, ոչ ոտիմ
նմ, եթէ ոչ՝ գաստարկ դուէսս, թարգ կիրառուս հաշատալոյ
նմ, եթէ ոչ՝ գաստարկ դուէսս, թարգ կիրառուս հաշատալոյ
նմ ապաշօնս, և շարահիւսելոյ գնոր յրնտանեկցուքն. և ոչ ևս
շնորհաբաշխելոյ նմ բարեբարուքն ինչ.

Յայնժամ՝ ասացին խոստովանի, եթէ արդարև յայմ
ժամ ոչ ինքեան յատակել այնքան ժամանակ ազատելոյ զանձ
դու եթէն խոշտանգիսա. և ոչ պատճառ զայնոսիկ ոչք խարհալ
ինչ զինքեան, ասացին. Ա՚նդեթ ոչ ինչ աշխատանս կրեաց եղբայրացու
ձին զինքն, Ա՚նդեթ ոչ ինչ աշխատանս կրեաց եղբայրացու

քանզի ապրեցոյց զիւրսն ոչ ժամանակ միշտ ընծայել զիսորհրդոյնէս
երկրպագել և ընտասարել՝ առ առնսն իւրեանց։ Այլ զի Թագա
ւորք միշտ լինին զգուշել և շինել իւրեանց՝ ոչ ևս արտնին
ինչ. եթէ ոչ վատրիլով յինքեանց զերծանիլ։ Արիւնամուխք
ձեզ է դիրեա ելանեն, և պաշտօնք մատուցեալք ինքեանց լինին
մատուցեալք, և անկումն խորհրդակցաց իւրեանց՝ ոչ ինչ տհա
ճել ի պատճառ նոցա. միայն եթէ՝ ոչ ևս տեսցեն զնա։

Ուսկուն Հրամայեաց Թագաւորն խորհրդարար ՚ի ժ կին փի
լիպ՝ որ էր մի ՚ի գլխաւորս դրացանոցաց տան իւրոյ, ունել ըզ
Փրոքոպ ելիսա և զԻմոզրատա, և տանել զնոսա ոտիւքն ՚ի Պատա
կեղի. և Թողուլ անդ, և բերել ըզ ինքեան զՊիլիպէոս յոտքսուր
նայ իւրոյ։ Ժ կին զիսիփէ հինցեալ ասէ, ոմն արբայ դորձ լիա
զանս այժմ ՚ի քաղաքիս ցուցանել զհպատակս քոյ. Ոչ ըստ
արքն պէսպէսի պատճառս ցիշեն զհաւատարմութիւն քոյ, և
բոլոր ազգդ ամբոխին, և նոքա քան ասէք՝ յորս խոշտանգիլ
տալոյ զիրենս զարս բարիս, մինչ զի՝ հպատիր գտանիք ոք զիրենք
՚ի տառապանսդին, որ պէսքան անգութ է անխրատ քոնաւորել
նոյն. Ոչ ձերնեցին համայն ցայնոսիկ՝ ելք արտնն մերկանալ ՚ի
քեզ, միսկ այլ իմն շուտով՝ քան ՚ի նոցանէ.

Ընտարեաց Ժ կին զիսիփէ բազմացեալոց Թագաւորին՝ ըզ
բազմութիւն ննդութիւն. զոր քնաւ Թագաւորն ոչ էր լուել
խօսիլ գայնցանէ, քանզի ոչ ոք համարձակէր ամբաստանել,
Պատմէ նմա՝ զոր ունէր բազմացօղել զազգն քաջանուա
նիւ իմն՝ երդուեալ ընդդէմ կինոց Ասինեցւոյն, զոր ՚ի լսելն
զայս շատ՝ ատելացեալ հայցաշ Թագաւորն.

Ընտարեաց Ժ կին զիսիփէ գնալ և ունել զՊիղոքոպ զելա
՚ի տան իւրում, որ էր դոյն ինչ փոքր, բայց առաւել հանդստա
լի և առաւել զուարձալի քան զպալատն Ասոմենէի, որ զար
դարեալ էր գնա մեծամեծ զարդիւք, զորս արտահանեալ էր յա
րենէ ազգականացն. Ընդ նա այնժամ ՚ի մեծ ապարանի միում՝
մերձ բազանն դոյն իւրոյ ընկողմնեալ վտիտաբար ՚ի մէջ ծիրանա
զգեստ, և ոսկեհեղեղիւք զամփոփեալ մինչ, որ Թուխ խոնջել
և խոր լռակեցեալ յայնմասանոյ, որպ ասէք և յօնք՝ ոչ պիտոյ
ՈՒլն զայրագին տխրակ՝ և ցասկական դէմս ցուցանէին. Ընդ
առաւել մեծամեծ ուրուք՝ շրջապատեալ զնովաւ՝ կարդաւ
Ցատէին, ունելով զդէմս իւրեանց յանդիմանս վրօխելիս.

ասոր դէմ ոչինչ լսած ըլլալ պիտի՝ պատրաստուած պատասխան, եւ հա-
զիւ թէ բանտէն դուրս ելած՝ ամբոխին ուշը դնելով՝ խոտո-
ղել թէ՝ զինչ կայծակ ասել։

Ան ոմն՝ ի գլխաւորացն ազգին՝ սրտամէր նոյն հարցերգո-
հան ինք համակերպուելէ զգայն՝ զոր Վիրոնի դիտաւ ինքն մեռուց
եաւէր պարտուց ինչ լսած ըլլալու։ Ոչ ոմն հաւասարէր նմա՝
թէ ի մտի ունի ինքն ալ Վիրոնի խարեալ գինքն մեռուցանել,
եւ ի տղեկ հօրն այլ։ Ընդհակառակն գերդաս, յորում
եւ սահէր թէ՝ Վիրոնի դիտաւ դատախազել ի Պիւղէն՝ ուստի
նմանուելի եւ հաւասարուելի Վիրոնէ, վասն որ համակրանու-
թեանց, եւ դիտուելոց իւրոց։ Ոչ ոմն՝ առաւել անարդ եւ առա-
ջեր լերան երամից՝ կոչեր զնա յերդասարանուելի ի ըստ՝ չնա
զեղչ եւ պատգեղէչ բարուց պիղծ։ Եւ հպարտ ամբոխին՝ որ երջան-
կացուցանէ զնա. Եւ նկարէր զնա իբր թէ ունել ի ձեռին դղ-
ջեր առաստուելը՝ որ բարեաց։

Վիրոնի դիտաւ լսեր զայս ամ դուխաստանուելի խոժոռ եւ զայ-
րացեալ դիմօք ուղ պէս մի՝ որ բարկոք պիտի ելանել ընդ
ինչ ընտրէ՝ ի լսողսն պատրաստ դողալ։ Ունէր նաեւ հաւատիչ ոմն
որ կարող գնամարդակուելի խօսիլ ընդ յուսկանել, առ ի տալ
բան ինչ ծաղրածուական՝ ընդդէմ բարբոք կանոնաց հաստա-
տուելոց, զոր Ընդհանուր ընախանդութիւն հաստատեր։ Վիրոնի
Վիրոնի գիտաւ, եւ խոհուն բոլոր ժողովեալք նորին գինքեանս ի
ծիծաղել։ Քիչ ևս մնաց նոցին՝ ոչ կարծաց ամենեւին գխոչ
քիչ գի՞նչ ուներ առացեալ։ Ուստի Վիրոնի վուսլով գեր-
ընկալեալ գիւր հպարտս եւ խոժոռ դէմս, խոկոյն իւրաքանչիւր
ոք վերադարձաւ կրկին յերկիւղ եւ ի լռուելի։ Ընդ բազում
աղիւսք ոգոնէին գրոսանն յորում Վիրոնի կամիցի դաս-
նալ, եւ ուրկունդիւր լինել գնոյն, որք եւ երեւէին շփոթեալ գէ
առարկուածոյ. քանզի պարտ էին խնդրել շնորհս ի նմանէ,
ոգոց աղերսալոյ շարժմունք՝ խօսէին վասն ընդհանուց, համա-
նմանել ըստ խոնարհուելոյ՝ ոմն մօր, միոյ առ ոսոս խորանէն՝ խնդրէ
յայց գաւառելոյ միածին որդւոյ իւրոյ։ Ոչ ոք առնէր
երկուէին հաշիւ ի ինքեան եւ սիրահարուէր Վիրոնի, ի՛ր ուներ
աչերս իւրեանց՝ ընդդէմ նմա նախանձ մի անչիջանելի։

Ան ոմն կիսոյ երեսաց ՀԷԺԷԼԻՆԻՆ. եւ առեալ զսուր նը

թացեալ ասաց ցնա՝ Ես եմ Աստուած քո, որ ստեղծի զքեզ, եւ զերկինս եւ զերկիր, եւ զամենայն զոր ինչ ի նոսա է, եւ ես եմ որ ի ձեռն իմ ոչ ոք կարէ ինչ առնել, եւ ոչ ոք կարէ ինչ ի ձեռն իմ ի կորուստ հասուցանել, եւ ոչ ոք կարէ ինչ ի ձեռն իմ ի կեանս հասուցանել։ Ես եմ որ զամենայն ինչս ստեղծի, եւ ես եմ որ զամենայն ինչս կարեմ ի ձեռն իմ ի կորուստ հասուցանել, եւ ես եմ որ զամենայն ինչս կարեմ ի ձեռն իմ ի կեանս հասուցանել։

քո բանքանչիւրոք զամենեսեան վէս հաճեցուսիլ՝ աշխատասցայ՝ եւ
հանդարտեսիլ ոտքս։ Ո՛վ ոչ ունկնդիր բնաւ ինչ ցուցանէ
զինքն հանապատիկ հայոյ յոտնկոխուիլ քրտամբ, և լինի նման
առաւ՝ ի գործոց՝ և զասելն լամբոյ ընդհիմ՝ և առանց իշխանութեան
ասելոյն՝ ոչ լինիցի բանիբարբառ պատասխանի՝ ոչ ի մոռանիլ եղն, և
ունկն հաղարտեսէր հնարս՝ ուս՝ ի ասելոյ զիմաստս գործոց քոց։

Ընդառաջեաւ Ֆիլիպպիկ՝ դիպ՝ ի յայնմ ժամուն գնա
դասուրկ և՝ ի բացախոս. քանզի աղքատութիւն և պատիժ կացու-
նէր ոչ առակին հարկաւորութիւն լրջմտին՝ ի գործս յայնմ՝ գնա
կիր զգուշութիւն Լատրոսի կասդ մի քրիշ բանիս գնա ի մուտին,
և հարիւր անգամ լուացանէր ձեռս. քանզի ոչ ինչ աւտիր եղիցի
այլ շատանայր յանձնան՝ ինքնիշխանք. և՝ ի չանձն շար ի գործ և
արմատիւք. Ոչ պատուհաս աղքատ մի՝ բանիսա յատաստիճ՝ կեր
պատճառելով զգուշութիւն խոհականացն՝ հրամանեցուցանէր գնա
ձառա, և զգեհանա՝ յրկնիցանալ երկրին՝ ի չարաչար ժամու
Ոչ ինչ ունէր յայնմ ելով ոչ զգործիս՝ ի բանդակիչ զար-
հայեցեալ, և զամ՝ ոչ ելով ի վատարար գիմայականացեալ ինչ, և
Ոչ ոչն՝ ոչ ելով ի վատարար գիմայականացեալ ինչ, և
գասուրկ և հա, և ուսանել լինել բանի Լուկ գնա գանա-
հայեցուցանել զհատուցանս. ապ՝ ի զատարկին յայնմանց
գասուրկ և՝ ի բացախոս. քանզի ոչ ինչ աւտիր եղիցի
և հարիւր անգամ լուացանէր ձեռս. քանզի ոչ ինչ աւտիր եղիցի
կիր զգուշութիւն Լատրոսի կասդ մի քրիշ բանիս գնա ի մուտին,
նչ առակին հարկաւորութիւն լրջմտին՝ ի գործս յայնմ՝ գնա
գասուրկ և՝ ի բացախոս. քանզի ոչ ինչ աւտիր եղիցի
ասելոյն՝ ոչ լինիցի բանիբարբառ պատասխանի՝ ոչ ի մոռանիլ եղն, և
առանց իշխանութեան
ունկն հաղարտեսէր հնարս՝ ուս՝ ի ասելոյ զիմաստս գործոց քոց։
Ընդառաջեաւ Ֆիլիպպիկ՝ դիպ՝ ի յայնմ ժամուն գնա
գասուրկ և՝ ի բացախոս. քանզի ոչ ինչ աւտիր եղիցի
Ֆիլիպպիկ՝ որ ընկերացաւն ըէ հանդիսաւ ծառայ մեզ լսելիս՝ ի
մէնեակ գասուրկ և՝ ի բացախոս. քանզի ոչ ինչ աւտիր եղիցի
ասելոյն՝ ոչ լինիցի բանիբարբառ պատասխանի՝ ոչ ի մոռանիլ եղն, և
առանց իշխանութեան
ունկն հաղարտեսէր հնարս՝ ուս՝ ի ասելոյ զիմաստս գործոց քոց։
Ընդառաջեաւ Ֆիլիպպիկ՝ դիպ՝ ի յայնմ ժամուն գնա
գասուրկ և՝ ի բացախոս. քանզի ոչ ինչ աւտիր եղիցի
Ֆիլիպպիկ՝ որ ընկերացաւն ըէ հանդիսաւ ծառայ մեզ լսելիս՝ ի
մէնեակ գասուրկ և՝ ի բացախոս. քանզի ոչ ինչ աւտիր եղիցի

է սա՝ ասէր ինքնին, նոյն ՀԻԺԿԻՓԻՓԻ. Ը որոյ երկար ժամա-
նակ կենցաղավարեալ ի Արխտ. Ասաց ցնծալ երեսակերպել
պարտ՝ ցի գայցէ նա ի տանջանաց կղզի հնաւանդ. Գուցէ ոգի
նէր սա. որ գիտի մահուան իւրոյ՝ վերադարձնել ունի պատ՝
յիշելոյ Աթէքս գնաց.

Ապա Ֆիլօքլէ երբեմն երեսակայութեան, ՀԻԺԿԻՓԻՓԻ
հնաւանդ ժամն՝ որ ոչ ինչ ապրիլոյր ի ձանձրանալ ընդդէմ
կիլ գնաւ. վարեալ գնամբ Ֆիլօքլէի, և ասէ. դուն ես ուրեմն
ոմն ախրեր և վատնի բարեկամ իմ, զի՞նչ դիպուածք և համ
ոգի ուրեմն ելեալ ուրկից դուն ի մէջ այդ եղերց. Ապա նա
ինքն զինքն Արխտ. գոչեալ և ասէ ձեռնտուն ի մի հանեմն
իմաս՝ որ յաճախակեալ է գքեզ ի ծոցս հոգեբնեաց մերոց.

Պատասխանեաց ՀԻԺԿԻՓԻՓԻ, ոչ բնաւ ինչ ձախորդութիւն
այլ մանաւանդ լեր՝ զնորհք այց առաջնորդիցն. Ես պատ-
մեաց նմա խոկոյն գԱԺԱՄԱՆ ՀՈՐԻՆԷՍԻ Ֆրօյիդիքէ, և ըզ
խառնակութիւնս՝ որ ընդ Ի-իմոգրատոյ. այլև զիշատութիւն
առ որս գահավիժեալ էին ի Ատամնէ. զնուաստանէր զինք՝
կոչելոյն ՀԻԺԿԻՓԻՓԻ, զհեթանոսական Աստղաբաշխութիւնն
Ինդիօր և Ծուխամաքէ, զիմաստանականն յառաջարկութիւնն
զոր Ինդիօր երից յականջս եղեալ ուրուք, և զի շնաւորութիւն
երկուց հարցն ձիացս այսոցիկ. Ի երկուսին շարժիցեաց ևս էին՝
բնութիւն էր գնոյն՝ ի Ատլոս, առ՝ ի տանջիլ յոքսորս, ուր նոքա
տանջեալ ունէին զՖիլօքլէ. ՀԻԺԿԻՓԻՓԻ ասէ ցնա եթէ՝ ունի
հրաման տանել զնա՝ ի Ատլէնթէ. ուր եթագուրն Ձանաչելով
զանմեղութիւն նորա՝ կամի յանձնել ինքեան զնա՝ զործս իւր, և
վերընկալցուս զնա բարեբարութիւն.

Տնաւնիա դու՝ պատասխանեաց նմա Ֆիլօքլէ, զոյն խուղ՝
որ առաջի յարմար է լինել եթագրան վայրի գազանաց, քան
եթէ ընակարան մարդկանց. Ձաշակեալ ասա՝ ի մի՞ պատճառէ
ասաց՝ առաւել քաղցրութիւն և առաւել հանդստութիւն. քան
՝ինձ ոսկի զօծ ապարանից Արխտու. Ա՛արդիւք ոչ ևս խաբէն
զիս. քանզի ոչ ևս տեսանեմ զնա. և ոչ ևս լսեմ զՀամոզիչ և
եթեանալի զրուցատրութիւնս նորա, և ոչ ևս ունիմ պիտոյութիւն ՝ի
նոցունց. Ձկոյք իմ միսեալք յաչխատունս՝ դիւրաքար ընձուղին
ինձ բաւական քուծութեան և զարմանս, որք հարիւրապատիկ են, և ոչ
պիտոյ է ինձ՝ ոյզ և առեանես, եթէ ոչ՝ կատար ինչ հեղասատ՝ ի

ցաւ ածել զիս. Այլ ինչ ունելով պիտոյս իմ ի քեզանէ վայելիմ զնորին խաղաղութիւն, և քաղցր գազաւոր իմ. և խնամասիրեցի պինանց իմոց՝ ուսուցանելն ինձ առնել զայս բարի առաքինութիւն. զի երբ ուրեմն դնացից՝ ի նորոյ արկանել ի բանին զմարդիկս յաշխատասիրութիւն՝ և անհատատութիւն. Այլ. ոչ սիրելի իմ Հեժ ժէ զիմիմէ, մի նախանձիր երջանկութեանդ իմոյ. Վըսէհ զիւրս մատնեսցես զինքդ ինքեանդ, կամելով նաննդել իւ ազատութիւնդ, և կորուսանել զինդ. բայց ոչ ինչ չար արար ինձ, այլ փոխանակ չարեաց արար յոյժ մեծ բարիս. Վանդիր ազատեաց զիս ի մեղս ովնանց և ի ծառայութենէ դործոց. Պարտական իմ եմ նմա զի սիրեցի ա՛ նանձնութենէ իմոյ՝ և անմեղ հնչութենէ. զորս վայելեալ չիշակիմ. Այերատացիր ոչ Հեժ ժէ զիմիմէ, մի բանաստիր ստ ինա զաւրեն, և օդնեսա նմա՝ հաստերեալ զիս ի մեծ ախտս ուեր իւրաւ, և ապա ստ ընկենուլ ի գիշն զոր կամիս զի ես ստանիցեմ զքեզ. Այ՛ սորովհետև այդ իւր՝ որ այսքան ժամանակ կոփուց զաղք ինն ստ ձգնարտուցեալ. և այժմ ի վախճանի բանիստ եղեն ի ձեռն նզնոց ստն խնամասանոց. զոր անուանեսս Այ՛նիքօր, զանգ զնա ուսիցի ստ ընկենուլ իւր Ասկ վա իմ, զինի նաստարեսցի կուռքիդ մոց՝ ոչ զ պատկան ինձ ի ստուլ զնուստանդիսան. ուր այդ կոծուլեցիք արկին զիս երջանկարար. և գնալ զիս կրկին ի խաղալիկ և ի հրաման դործոց. Այ՛ ալքան արժանաստուցին եղա զաւորք ողջուլց. Այ՛ ոչ, ալքան արժանիք ես յաստակցուլ ի զբ ուրք ծառայիդ նոյ. զի երեխ չարք ես՝ ալքան խոչընդոտիցես զիս դինի, և ոչիզի ասանձանք պատրաստուցեալք ես նոյ ի խաչարկս ատրատարուն. Ասկ երեխ բարիք՝ ոչիզի նեղչուիս եղեն ոչ ստնին ի յաղելու. ոչիզի նեղուցեալ ի վատրիլ. և ոչիզի չարեա ի կրել Այ՛կին անգամ և ստ ատ ոչ Հեժ ժէ զիմիմէ, լեռդ զիս ստնալ ի նեղ ի տրծանիկ ազգատուեցեալ իմոյ.

Այ՛նչ ցիտելով խոտր ապանի բուցուս հրաժ ատրատան ակնկալուեցեալ. Հեժ ժէ զիմիմէ հպեր ի ինա հիացմանէ. զի յայտ ստ նուսուցեալ ի Այ՛նիտ, յորժամ կատարելոյր զատուցել ամ ծատնէ զործս, տեսանել ի զնա զիսին ընկճատրեալ՝ և ատ օդս. Վանդիր ես ատնկեսա և խիստ բնաւ ցի ընել. ուրծեսս զիսին ինա ես ատ խոտատանոց. և ատնհաստատ նզատրնուեցի ի ինա կամելով ատնել ի ամեն զործս ողջուլց՝ ոչ կարելր ատ ատնել ի ատրց բարիս

գա

պարկին զսպնիկ առաջուն նոյն. բայց ՚ի Սամոս՝ Հիմ ի վիճակին
առասանէր գնա դիմացիկ ՚ի ծովին հանդերձ ամենայն ինչ
ծնողաց իւրոց, ի ծովին հանել երիտասարդացն
կին ՚ի ծովին հանել ամենայն ինչ
կանանց իւրոց՝ ամարեալ էր նմա ծով քան զցամաք։

Հարցաւ ոմն ՚ի տեսանել զինս այսպէս փոխարկիցել՝ ասաց
յայնժամ Փիլոսոփն ծիծաղելով, զայն մատուցանել և կատարել
առաջելի զոր տեսանիցես, առանձնացիր իմ պարկեշտաց ինձ
քեզնամիք իմ հասուն ինձ զայն՝ զոր ոչ բնաւ կարէի դատել ՚ի
մէջ առաւել բարեբաղդացելոց իմոց։ Ասէր կամիս դու, զի ՚ի
բաց արկից զսպնիկ բարին՝ առ ՚ի հետուել զինի սպան. և ընդ
հիմն զի բռնեմ ՚ի մէջ նախկին ողորմելոցն։ Այլ, ոչ ես դու
առաւել անպատ քան զիս ոչ ինչ ունիս (առ ինձ)
արժան գնոյ։ Արդեամբ անզգալի ինձ ես դու ուրեմն (առ ինձ)
ձեր հաճելի բարեկրանաց, ՚ի տեսանել զսպնիկան ձոյ՝ և զձեռ
բեկաւն՝ և սիրելիս, որք հասարակն ձեր վերատրէմն ձոյ, և
մեղանակ անհատելի նոյ է փարել զինի լեալին ուրախանալ,
Ասաց դու՝ որ երկնչիս յոյզ, և սիրալն ես հասարակաց պատաս
էարուեր ձոյ. ոչ ի՞նչ հասարիս ծառայել ի տալ ձեռնին՝ օգնել
նմա ատ ամ բարեաւելիս՝ զոր կամի առնել՝ և ընծայել ձայնքաց
ամբոխս յերջանկութեան։ Ա՛յրեցաւ է արդեօք առն մեղ իմաս
տուն վիլիսոփայի՝ նահապատանեալ ատ յամենից սեռից մեռայոց
զայ մարդկանց՝ բարձր սիրել զինն հանդստութեան, քան զոզ
բարեբաղդութեան իւրոց։ Ա՛յլեկայիս հետաստէն,
զի ՚ի դժրեցեալ յաստանէ՝ ոչ ես կամիս առնել զիմաչէնն,
զի ես կեցի նա՝ որ կամեցաւ առնել ձոյ
չարիս, էր պատճառ, զի ոչ կարաց ինանալ զձեզ. և ոչ եր
բայց դիտէ պարտ է, զի ես կեցի նա՝ որ կամեցաւ առնել ձոյ
զի ՚ի դժրեցեալ յաստանէ՝ ոչ ես կամիս առնել զիմաչէնն,
բարեբաղդութեան ձոյ։ Ա՛յլեկայիս հետաստէն,
զայ մարդկանց՝ բարձր սիրել զինն հանդստութեան, քան զոզ
առն վիլիսոփայի՝ նահապատանեալ ատ յամենից սեռից մեռայոց
ամբոխս յերջանկութեան։ Ա՛յրեցաւ է արդեօք առն մեղ իմաս
նմա ատ ամ բարեաւելիս՝ զոր կամի առնել՝ և ընծայել ձայնքաց
էարուեր ձոյ. ոչ ի՞նչ հասարիս ծառայել ի տալ ձեռնին՝ օգնել
Ասաց դու՝ որ երկնչիս յոյզ, և սիրալն ես հասարակաց պատաս
մեղանակ անհատելի նոյ է փարել զինի լեալին ուրախանալ,
բեկաւն՝ և սիրելիս, որք հասարակն ձեր վերատրէմն ձոյ, և
ձեր հաճելի բարեկրանաց, ՚ի տեսանել զսպնիկան ձոյ՝ և զձեռ
մեր

աս՝ ի լինել աննեղուկին Մարաւոլին քոյ, և համայն առաւել խանդաղատա սիրեցաւոյ քոյ։

Յիրաւի՝ ոչ՝ ինձ խնամեաւ ի վերս մանկտեաց իւրոյ զՀե ժիւնիկ՝ առնէր խնդրատա՝ և ուրախ սիրտ լինէր, բայց՝ ի մերձ զքաղցր գայլուկիկ վերջնական զիսոտ և խոժոռ դէմս իւր ընդեր ապատաժի մոլոր, ջանայ հաղիք՝ ի գերեզման մատանջին, և առ ոչ հանգոյն սիրեք գնան՝ ի խորտակիչ առգնատուչ։ Ի նոյն ան շարժելի, և զուրկ ապաշնեք և իրատարանու ներ Հե ժիւնիկ ամենեին ոչ գասանէին Հանապարհ ինչ՝ ի մուտս՝ ի սիրտս նոցա Կայց՝ ի կիսոյն յոլով Հե ժիւնիկ սիրանեք յատուկապէս՝ ի հաձոյ գնոս։ Յիրաւի խոհականացեալ էր ոգի՝ յոլով՝ ի գիտուց քառնոց, և ծանեալ՝ ի փորձառուց ոգեկիրուց և յայլոց նախա գուշակեալ ինչ՝ պարտէր հետևիլ Հե ժիւնիկին։

Ընդաժամ ոչ Հա ընդ գիմացեալ՝ պատասխանդուտ՝ ի գնալ քայց ոչ երբեք Մարդ գիտաց գնացեալ ահմանել գոլոյն պատասխորհուրդ՝ ի քաց Մոդուլ գանդրե և գՀնձոյն՝ ընդ որոց ապրիլ և այնքան ատեն Կեաղ առ, պատե, գի՝ ի քաց սակից գբեղ՝ ոչ սիրելի լուսոյ լոյ, ոչ խոզաղ քունն գաչք յամենայնում գիշերի՝ ի Հանդուցանել գնո՝ յաչխատանաց գերկրի։ Կատ Փարքը (ա) մանկիկն ինձ՝ ի չոք ապրատասել ինչ՝ զատուկ ոսկեայ և մա տակաւոյ։ Կատ անկաւ՝ ի վեր երեսաց իւրոց՝ պատուհան ինչ՝ ի վերջ ամենայն ինչ՝ ի ներքս ի տունն՝ ի ներքս ի տունն՝ ի ներքս ի տունն

Ընտ այսոսիկ Փիլոքալ ինչ՝ ի քաղաքն էր Ուժիվիկ քան
քառնել՝ ինամ. և հաւատացեալ էր՝ ի շուտով Փիլոքալ զկին
առնել ի քարկուելն՝ ոչ կամիցի բնաւ տեսանել զինա. Ասաց
խառնցուած. քանզի մարդիկ շատագնիկ՝ ոչ ուզեցան առնել
ինչ՝ միշտ՝ ի պատճառսն են առ՝ կեղտի ցաւոցն Ց. Փիլոքալ
ջանայր աքօթել հաւատալոտ կինքն, ի երկիւղ էր լինելոյ տես-
նողաց յայոյ ի շուտասկանաց. զի ի բնչէր յաւելուց զիշա-
ռելիս ինձ ցաւագնելոյ զիսաստուածս ի իւր ի շնասիրաց իւ
բոց, ոչ զնացը ամբաստանել՝ ի մէջ կռիւնդ Ասաց Փիլոքալ
զինա ասենը շուտափ գՓիլոքալ, կամելով շարժել զինա՝ ի
ի երեսուելն, և զբաժել զի ինչ երկիւղ ի ի ազատուելն վերադա-
նալ իւր՝ ի Ուժիվիկ. Ասաց Փիլոքալ գոյոյ ոչինչ ասել՝ ի
ի հաստատել ենաս աշխատիլ առնել զինա վերադարձ. զի քան-
ջոր զիսոնէ առաւել քան զայլս ի ինչ երկիւղ՝ ի ազատուելն
ի ընդունել հոգա ինչ՝ և զամօթացն նէր, ոչ քնաւիկ ի Ուժիվիկ
զիսոնել ի ինչ ի ազատուելն ի ազգատուելն՝ առանձինն
զերկուս երս, զորս և կառարեաց ասաս հարցափառնեն. Նախ՝
ինչո անիրաւարար առանցնալս Փիլոքալ, խոստացաւ ենաս
զիսոնել ի ինչ ի ազատուելն կալնալ ուրի յարքունիս զինա
ինչո անիրաւարար առանցնալս Փիլոքալ, խոստացաւ ենաս
զերկուս երս, զորս և կառարեաց ասաս հարցափառնեն. Նախ՝
ուրիկ հոգա ինչ՝ և զամօթացն նէր, ոչ քնաւիկ ի Ուժիվիկ
Հրաշագործական անուանեցաւ. Երկրորդ՝ յոր Փիլոքալ զինա
նայն հնազանդ կացոյց ի ինչ զորոյ, առ՝ ի մեղանացու-
ցանել զայն ինչ զիսոնել ի ազատուելն ի իւրոյ.

Յայսմիկ միջոցի՝ մինչ յոյժագոյն հոգի ինչ ուռուցանէր զ
զառապատաս նաւուն, Ժէ ի զիսոնել անհանդուրժ՝ զանացք
չուել ի Փիլոքալ ի Փիլոքալ զինա ասենը զարձեալ՝ ինամ. և
ասէ նէր մեռցին զիսոնել՝ և անկ արկք՝ ի մէջ ծովոյ, հետևո
լով նաւուն՝ որ պատառէր զանս ծովուն, և հոգմունք հետա-
յուցանէին ստոյ. Ի երկուսեան՝ ի ազատուելն ոչ ոք կարէր տես-
նել զինա, մերատանացն յերեսակայուելն ի ինչ ասել՝ զինա
նելիս ինձ ցաւագնելոյ զիսաստուածս ի իւր ի շնասիրաց իւ
բոց, ոչ զնացը ամբաստանել՝ ի մէջ կռիւնդ Ասաց Փիլոքալ
զինա ասենը շուտափ գՓիլոքալ, կամելով շարժել զինա՝ ի
ի երեսուելն, և զբաժել զի ինչ երկիւղ՝ ի ազատուելն վերադա-
նալ իւր՝ ի Ուժիվիկ. Ասաց Փիլոքալ գոյոյ ոչինչ ասել՝ ի
ի հաստատել ենաս աշխատիլ առնել զինա վերադարձ. զի քան-
ջոր զիսոնէ առաւել քան զայլս ի ինչ երկիւղ՝ ի ազատուելն
ի ընդունել հոգա ինչ՝ և զամօթացն նէր, ոչ քնաւիկ ի Ուժիվիկ
զիսոնել ի ինչ ի ազատուելն ի ազգատուելն՝ առանձինն
զերկուս երս, զորս և կառարեաց ասաս հարցափառնեն. Նախ՝
ինչո անիրաւարար առանցնալս Փիլոքալ, խոստացաւ ենաս
զիսոնել ի ինչ ի ազատուելն կալնալ ուրի յարքունիս զինա
Հրաշագործական անուանեցաւ. Երկրորդ՝ յոր Փիլոքալ զինա
նայն հնազանդ կացոյց ի ինչ զորոյ, առ՝ ի մեղանացու-
ցանել զայն ինչ զիսոնել ի ազատուելն ի ազգատուելն՝ առանձինն
զերկուս երս, զորս և կառարեաց ասաս հարցափառնեն. Նախ՝
ուրիկ հոգա ինչ՝ և զամօթացն նէր, ոչ քնաւիկ ի Ուժիվիկ
Հրաշագործական անուանեցաւ. Երկրորդ՝ յոր Փիլոքալ զինա
նայն հնազանդ կացոյց ի ինչ զորոյ, առ՝ ի մեղանացու-
ցանել զայն ինչ զիսոնել ի ազատուելն ի ազգատուելն՝ առանձինն

Ա.մբաստանեաց գնայ լինել անգութ. և ի գուր կոչեաց յօգնութիւն ի նոքանէ գինւոյ. որ խրատոյն ապաշնաց ի բոյն, և ոչ գիշատնեն ոտիտն գնա յայնքանեաց չարեաց. որ և ոչ ունի վատահութիւն ի տալոյ նոցա գինւոյ.

Իսկ նաւուն Ֆիլոթասի օդնեցեալ՝ ի Նէրգուն և ի հողմոց՝ հասանի գուբեղով՝ ի Սարկին. Եւ գիտացեալն աւազակքն՝ ասա մնանեն ինաւետանդեան, խոյզն ել ընդ յառաջ Ֆիլոթասի Արնեմօրէ, և ընդդիմեաց խանդագառաւեալ. Ի հոգ եաց նման ոտիտս անգութ ի լեռն՝ ունել գնա հարածեալ այնքան անխրատութեամբ. Նէ սայն առաքաւելի՝ փոխանակ հանելոյ ելեալ ոտիտն ի լեռնէ ի ստուերի մոյ՝ հոգ նկարեցնել՝ ի քաղաքն Սարկին՝ խրոն մեծ ոտիտ գոլով հոգ. որ համբառնայ՝ ի մէջ խոտոյն սկսալանայ, խոտոյանելով գնա գնասոտքն առ՝ ի տալոյ ինձ. Ժամայն մարդիկ յայն յուռ խուռ, սկսան ի ոտիտն՝ գոյր մի բարի՝ զոր սիրէր ասելոյն, որք ի լսին խօսել նմա՝ ել թաղէորին՝ այնքան խնամասուեալ և բարեալ.

Ֆիլոթասի հասեալ՝ և յարգելի լինի գիմաց ընկալելոյ ողջոյն գուրեալ թագաւորին՝ և գինի հանապատասխանելոյ նմ՝ ջանայր անհանգուժ սրտիւ սիրելոյ առնել՝ ի գրաւոտելոյ՝ և՝ ի պգաւանաց սէրելին՝ հետեւելով թագաւորին՝ ի պալատն. Իսկոյն Ակնեմօր և Ֆիլոթասի գնայն իսկ հանախոհ հաւատոյ ունելի ունեցան միմեանց, ոտ թէ անցուցեալ էին գիտանս իւր հանց՝ ի միասին, թէ և ոչ երբէք տեսեալ էին գիմեանս. Ռանգի ասէ խնայեալ ես առ գանն ընտրեալ՝ ի չանտեղ գաւառս, և տարեալ ես բարեաց գնոցա՝ առ՝ ի չանտեղ գիմեանս. Նէ առ ժամայն Ֆիլոթասի խնդրեաց՝ ի թագաւորէն մեծաւ առնել մերձ Սարկին թագաւորելի՝ ուր շատ բանակեալ գաւառս իւր՝ առնել ազգասուէ, ոտ ունէր հեգեալ՝ ի Սամոս. Իսկ թագաւորն ունելով միշտ ել խնդրեան՝ և գնայր ել նմա իբր թէ յամենայնի՝ ասէ՝ ի տեսանել գանազան, և քննել անդ գիտութիւն՝ ասէ՝ ի վերադասատուել գոյնս, և ասէ գնայ և յառաջ դազուխար իմն՝ ասէ՝ ի արդիւնաւորել գիտասարութեամբ վասն բարեաց ամբոխին.

Նոյնս գիտասէր իրաք էին ոտիտ քննեցան. յի՝ կրթուել մանկանց, և կերտել կեղծ՝ ի ժամանակի հաշտուել. Ասէր Ակնեմօր

վեր

փո՛ մանկանց՝ ասելով անկանի հոգւոյն ակիր ծնողացն և աղքատ
նաց, քան թէ՝ ձերակուտէն։ Զանգի ունէք մանկունք ես աւետա-
խոս, և ունէք ես ակնկալութիւնք և զգուշութիւնք ի բնութեան։ Զոր և ա
ն ժամանակ ուղիղ ունի յոյժ սուրբ լեզուն աւետարանի։ զոյով
ղ ժուռիսն յայնժամ առանձնաբար կոչի՝ ի շատ բարեաց իւրեանց
երբ լինելին ասելիք։ Ուստի յոյժ բարւոք է ընդառաջել
շարին, քան թողուլ ժամանիլ յոյժ անաւետութեան պատճառ,
Ճարակիդ նա ես թէ՝ թողուցուն է հոգի ուրեմն, և մանա
ւանդ թէ՝ առաւել յատկութիւն հոգի ունիլ ի բնաւորութեան՝ որք
են ծանիկք ազգին, և բառնում պատ դէ ոչ յոյժ ինչ պատ-
բառին, եթէ ոչ՝ ի ծանիկս. ուրեմն մի գանգ արասցէ թագա
ւորն՝ ի հակառ. և առ հակառ ալեաց՝ ի միւս կրկնութեանց, որք
առնեալ լինին մանկանց։ Ի նոյն աւետարանի ասէ
պահպանութեան օրինացն Մինասէ, որք հրամանին թէ կրկնո-
գին զանգիտութեամբ արհամարհել զնոսն և զգալ. և ոչինչ պատիճ
ինքեանց՝ ի փախուստն հեշտութեց՝ և փարելոյ ունէք։ Ոչ թէ
անկարող թէք՝ առաւելագոյն թէք՝ ապերախտ թէք. և մեղկա-
նալ իգաբարոյ թէք՝ իդին համարելոյ զմի անուղղ սիրոյ։
Ոչ հաս ու առ այն՝ ի ոչնչութեան մանկութեն՝ ներանկել ըզ
դրամատ քոջոց և արեաց, որք սիրելիք լեալ են ոյգ, որք և
ունին արարեալ զանգիտական գործս հայրենասէց իւրեանց,
պայծառացուցանելով զքաջութիւնս իւրեանց՝ ի մարտի։ Ո՛ի ա-
խորժակ երամ շառաչն երդոց՝ արասցեն զնա սիրահարիլ ոգւոյ
նէ, որով բարբ իւրեանց լինին առաւել քաջագոյ, և առաւել
մարդկութ։ Ասացին նոյն լինիլ ակրտնակիք՝ ղեկ առ մամ բարե-
կամս, հաճառասիրիք՝ գանձանակցաց իւրեանց։ Ոչ ուղիղք՝ ի
մարդկիս, ընդանդամս նոյն յառաւել անգութ լինելոյ իւրեանց,
Ոչ նոյն՝ առակաւ լեզուին երիշտակ՝ ի մանկանէ և՝ ի տանջանաց
քան թէ զոյն ինչ յանդիմանուլ ի խղճի մտաց իւրեանց։ Ոչ-
նէ թէ կանխաւ լեզուն մանկունք յոյժ ազնիւ մեծարանս բարեկա-
նելոյ, և ներքնաձգին առթա՝ ի սիրտս նոյ միջոցաւ քաղցրու-
թեանց

քեզ վիճակուած է գնալ ուսման համար Աթենք, որ ամենից գեղեցիկ քաղաքն է Յունաստանի։ Այնտեղ կան մեծ դպրոցներ, ուր ամենայն տեսակ գիտութեանց ուսուցանեն, որպէս մաթեմատիկա, բնական պատմութիւն, ճարտասանութիւն, քերականութիւն, բանաստեղծութիւն, փիլիսոփայութիւն, բժշկութիւն և այլ շատ բաներ։ Ես ինքս ևս ուսեալ եմ Աթենք, և ամենայն ինչ, որ գիտեմ, այնտեղ եմ սորված։ Ես ուզում եմ, որ դու ևս գնաս այնտեղ, և ուսանիս ամենայն գիտութիւնս, որ ես գիտեմ։ Ես ինքս ևս ուզում եմ գնալ Աթենք, և ուսանիլ ամենայն գիտութիւնս, որ ես գիտեմ։ Ես ինքս ևս ուզում եմ գնալ Աթենք, և ուսանիլ ամենայն գիտութիւնս, որ ես գիտեմ։

Այսպէս խրատեց Հերմոսի հայրն նորան, և ապա ուղարկեց նորան Աթենք։ Հերմոս գնաց Աթենք, և ուսանեցաւ այնտեղ ամենայն գիտութեանց, որ գիտէին Աթենացիք։ Ապա դարձաւ նա իւր հայրենիքն, և եղաւ մեծ իմաստասէր։ Նա ինքն էլ ուսուցանեց իւր որդուն ամենայն գիտութիւնս, որ ինքն գիտէր։ Եւ այսպէս Հերմոսի որդին եղաւ ևս մեծ իմաստասէր։ Նա ինքն էլ ուսուցանեց իւր որդուն ամենայն գիտութիւնս, որ ինքն գիտէր։ Եւ այսպէս Հերմոսի որդին եղաւ ևս մեծ իմաստասէր։ Նա ինքն էլ ուսուցանեց իւր որդուն ամենայն գիտութիւնս, որ ինքն գիտէր։ Եւ այսպէս Հերմոսի որդին եղաւ ևս մեծ իմաստասէր։

և ունկն ի քանակի իւրում՝ զյոգնութիւնն ոչ շղթայ
շարունակ, աղաւաղէ զինքն՝ ի խանգարելն զեշմարիտ իւր.
Վասնզի ամբիծք երկեղ իւրոց պահապին, և դաշտք իւր ծաղիկ
լինին իբր անգօր՝ և վիտակաւ շինելին՝ և նուագին համայն
վաճառականութիւնք։ Այլ ոչ առաջ չարչ՝ ակարացեալ
այլոցին զարի կանոնադրութիւնք իւր, և ծոցու սպականել ձե-
սիկ՝ և կրճատիլն։ Ընդհատարդք ոչ ևս տան զինքեանս լրջե-
լեռնուլ։ և բուռն հարկաւորութիւն պատճառ ըմբռնելոյ ինա-
սակար հանդրդակութեանց զօրականաց։ Ասատասանն՝ և բարե-
կրթ կանոն կառավարութեան՝ ըստորութիւնք վտանգաւորին՝ յայս
ցանէ անկարգութեանց։ Այլ ծագաւոր մի՝ որ հնդու զարիւն
այնքան արանց, և պատճառէ այնքան ծշուառութիւն, առ ի ոտա
նալ զոյն ինչ փառս, և կամ՝ տարածել զսահմանս ծագաւորու-
թեան, անարժան է փառաց՝ զոր որոնէ։ և արժանաւորի կորու
ածին զայն՝ զոր ոչխր, յաղագս կամեցող յարչշտակել զայն՝ որ
ոչ էր յարակցեալ ընդեանն։

Այլ անհատիկ միջոց՝ ի վարժել զարտաղդութիւն սգոյ միոյ՝
ի ժանդակի խաղաղութեանց։ Ցնորս ոմն գիրքս ծագեցոյց՝
զոր չհասասանեցաք, ծառ գիարձատրութիւնս՝ ոչք արձարծեն
զբաղձութիւն, և զառարկայս փառաց, և առաքինութեանց, կամ
չնարհայ. զոր ի միտ անդր կանոնադրիցաք, յորոց յայնցանէ
եղանակելով գմեծամեծ զործառութիւնս քաղաք՝ վերլնանին
սիրտք և ոգիք մանկանց յօրօրոցէ անտի. յարակցին ընդ ապստիկ
ծածկ գնացն օգնութիւնս՝ ինձ ժուժկալ և աշխատասէր կենաց միոյ
սրով գարձուածին երկաստասդք՝ ի քաղուիկ։ Այլ և այս՝ ոչ ի
սակաւին բոլոր, այլ խոկոյն՝ միոյ ազգի մի՝ զաշնակցեալ ընդ
սգոյն զոյ՝ լեցի գրաւեալ՝ ի պատերազմի ինչ ընդ ազգի ուրէք
պատճառ յոմէ գծագիկս յերկաստասդաց զոյ. մանաւանդ ծա
գոյնակ՝ ուր որս երևին խղճ՝ և հակիրճութիւնք պատերազմի
սգոյն կերպիւ պահպանող զարձրատգոյն հանդերձ խիղ առըն
ոյր և լեցոյն առաջի յարմարիք առանձնոյ գիարձատուելոյս։ Ընդ
այսու կերպիւ պահպանող զարձրատգոյն հանդերձ խիղ առըն
ծեր պայմանակցաց զոյ. և յայնժամ՝ զաշնակցուելն զոյ լինի
առոնգեալ յայնմանէ, և դարձեալ՝ ի կորուստն։ Ընդ այսու
հաւատ՝ ի զոյ։ Այլ ևս ուրիկս խաղաղութեան՝ ի տան

քուէ, ոչ ըմպելու առնելոյ զմեծ պատիւս այնոցիկ, որք ոչ
ջին զինուցականութենէն՝ և զանխտրելին պատերազմի. Վասն
ձգմարիտ միջոց հետացուցանելոյ զպատերազմին՝ և պահպանել
զերկուս հաշտութենի՝ և ի գործ ածել զայն, և պատուիր զինո-
ղիկս՝ որք գերազանցեալք են ի մէջ այսր արկածին. Զոր ոչ
ջեալ միշտ զանձնիսիս՝ որք կրէին հոգ ի հետուէն տեղին,
և ձանձրանին զիօրս իւրեանս՝ և վհատին, որովք մի գնա
կաց առնէին զպատերազմին. Սոյն ոչինչ պատճառ լինէր
և ոչ երկչոտ մի անգօրութենէ, յորմէ այսու միշտ ի
պատրաստի ոչ՝ ի պատերազմի՝ յորժամ լինէր հրամայեալ
ոչ ժամանել ուրեք՝ ուր պատերազմ էրթ ի երեսաց ամենեցուն։

Իսկ մեր զօրավարքս՝ ծանիր յորժամ պատրաստեալ էք
առնել կռիւ պատերազմի՝ մինչև ընդ մերձենալ, ի ձեզ անկանիլ լինել
ձիջնորդել՝ որով և առանց մեծ ոչ ինչ ցաւոյ՝ և ուժոյ հաւատամ,
քան գայթ՝ որք առանց պատերազմի յաղթեսջիք
կուիք։ Ասաի և արդիւնաւորելին ի ձեր և ի պատիւ առաջա-
կանաց ըստացման ունելին նոքա պիտացուել ի ձեզ. Այլ ի ձեռն
էրթա՝ ի վեր ոչ ոք հաւատացուելոց՝ ոչ ի ձեզ ոչ ի պատիւ առաջա-
հպատակաց քոց տիրապետել ձեզ. և լինելոց պատճառ խոչընդոտ
ձոյ, զատապնեալ պայմանաց, և ոչ արարեալ ոչ. և բարի հնարեաւ
ձոյ հոգեկիր ըստ ամենայնի ձեր հոգոյ և մարմնոյ. Ընդունի ձեզ լինիլ ոչ
անաւ շահուս բարեացոյցն՝ որ բարեաւ լինի հրամայել, և
յաղթեալ առ ամենեսին՝ առաւել հնազանդիլ. Ընդ լինելոյդ
ձոյ յաղթելի առանձինն՝ երէկ ամենեսին ի միասին՝ յարձակիլդ
ի վերայ քոյ, ի առաջ կանգնելդ՝ և խրոխտանդ, զոտնէ զբռ գ վար ի
պատերազմէ և պատրաստ լայգ այն՝ որ ի յայժ առաւել գօրող,
պատուհաս զոր քոզ բարկանայ և օգնականս, զի հանցայն դիմացիք
ձոյ գինուորելին ձեր քոյ, և հաւատալ ոչ ինչ ի պահպանել ձեզ
քաւիլ կարելոյ ոչ՝ ի ամենեսին ի ձեռն. Ընդ ոչ
բարեաւ ի յայժ առաւել հաւատալ քոյ զամենեսին քան զձեզ պատրաստ
պատերազմի, և ոչ ինչ ի ձեզ ոչ՝ ի ձեզ ոչ՝ ի ձեզ ոչ՝

Ի ԺԱՄԷՆ ԱՆՆԵՐԻ ԽՈՍԵԼ ԱՅՍՈՒՊԵՍ, ՁԻՒԱՔԻՒ ՀԻՍՊԱՏԱԼ ՆԱԿՈՒ
ՄԷՐ Ի ՆԱ. ՆՈՒՊԱՍ ԱԿՆԱՐԿԻՍԱԼ Ի ՄԻՋԻ ԶԱՊԱՀՈՎԻՆ ՀՐՃԱՒԻՒԹԻՒՆ Ի,
ԱՒԱՆԵԼԻՆ ԼԻՔ՝ ՁԵՌՍ ԶԱՊՂԱՒՈՅՔ ՀԱՄԱՀԱՒՈՒԱԾ ԸՆԴ ԽՈՏՈՒՆ ԱՐՈՏԻ
ԻՆԴԱՅ ՁԱՅՆ ՈՒՂ ԲԱՆՆ՝ ՈՐ ԻՐԱՒՆՔ ՈՒՂԻՂ ՊԻՏԻ ԱՌԱՒԱՒԱՐԵՒՂԻՆ Ի-
ՄԱՍՏԱՒԵԼ՝ Ի ԲԵՐԱՆՈՅ ԱՅՆՈՅ ՕԱՒԱՐԱԿԱՆԻՆ։

ԱՒԻՒՆԻՒՆ Ի ԱՊԱՍԿԻՒՒ ԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՒԱՏԱՒՏԷ ՄՅՈՒՆ Ի, ԶՈՒ
ՄՂՁ ՍԱՒՆԵԼԻ ԳՈՒՄ ԲՈՒՐՁԱՌ ՕՐՆԱ, ԵՒ ՁԱՒԱՒԱԼ ՕՂՈՒԱԿԱՆ ԿՈ-
ՉՈՒԱԾ ԿԱՒԱՒԱՐՈՒԵԼ Է, ՈՉ ՄՅՆՔԱՆ ԱՒ Ի ԹՈՒՂԿՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒՆԵԼ ԶԼԻԱ-
ՔԱՒՈՐԵԼԻՆ ԻՒՈՒՄՆԵՒ, ՈՐՔԱՆ ԱՒ Ի ՅՈՒՇ ՅՈՒՆԵԼ ՍԱՏԱՆԱՅԻՆ,
(ՅՈՐԺԱՄ ՎԻՊԱՍԱՒՈՐԱՑԵՑԵ ԱՆՁԻ.) ՕՐԻՆԱԿ ՄԻ ՍԱՂՈՒՄԱԿԱՆ, ԶԼ
ԾԱՆԻՑԵ ՉԱՅՆ ՆՈՒ, ՈՐ ԽՈՀԵՄ ԿԱՒԱՒԱՐՈՒԵԼ ԼԻ ՄԻ՝ ԿԱՐԵ ԱՒՆԵԼ
ԱՒ Ի ԸՆԾԱՅԵԼ ՉԱՄԲՈՒՆ ՅԻՐՉԱՆԿՈՒԹԻՒՆ, ԵՒ ԱՒ Ի ՄԱՍ ԲԱԺԻ ԼԻԱ-
ՔԱՒՈՐԵԼԻՆ ՄԻՈՅ՝ ՊԱՏՃԱՌ ՄԻ ՄՅՈՒՆՉՆԱԿԱՆ։

ՄԻՒՆՉ ՀՈՐՔՐԱՒԱՒԱՆԵԼՈՅՆ Գ. ՏՐՓԻ.

ԳԼՈՒԽ Ը.

ՀՆԳՆ ՏՐԱՄԱՆԵՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐՔԱՑ.

Ցօրեալսն ի քահանային Թէոնիսոս՝ որոնոյ ըսէր Յիլբերթ, որ ի
նախնուան ցաւոյն էր մօտ ի մահ, եւ ոչ կարէր Յովհ-ի հոգ ետուն. Յի
լիսիկ պարտ նմա ելանել ի նաւ, եւ ոչ կարէր, նէ որոց հոգայն
մանաւանդ ի ցաւոյն պարտիլ՝ մոռնան Հէրկիւլէս, պատճա
ռէսկաւ ի ինանաւոյն գիշերոյ՝ զոր Սկնիոյ Գնեաս պոռնկեալ Տէ
ճանիրէն. Պարտ նմա նաւ ելանել ընկերօք յայնմանէ տալն գոհա
ւիլ նէաս էր, եւ ոչ կարէր ետուել առանց զօրաց Տրոյեա. Ե
լիսիկ ոգոյն էլա նա պարգեւեալ վասն ապրանս առնելոյ գնորդաց
Հէրկիւլէս. Ե գիտայն չարն զոր ետուն ի նէզիէն Լիճաւոյ. Ե նաև ելիսիկ
ոգոյն օգտեցաւ Յովհ-ի Գնեաս ոս ի գերեզմանէն գնալ ի
պատերազմն Տրոյեայ. ոս էլ առողջացեալ ի վէրոց էրոց, առ
պանեօք ոգոյն Լիսաքոլէ.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՒՂԼԱՄԱՐՏԻ

Գլուխ Ընդհանրական։

Այսու ամենայնիւ մինչ Ածէլաստաք յաւուրսանէր զքաղաքին եւ զարիւնուելի իւր՝ ի մէջ վտանգիկ պատերազմի, ի չուժել իւրում՝ ի Սալմնեսէ, չանաց շահել զսիրտ ժողովրդեանն պետութ, որոց հանդերձ բարի եւ մտերմական կատարեալ գոն էր։ Ածէլաստաք զոլով առնուլ զնա՝ ի փիլս, եւ որ ունէր զսէր Իսրայելի, ընկալցուցանել զնա ունել իշխանութիւն իւր։ Տայր նմա բազմապիսի դաստիարակութիւն՝ որք հմտացուցանէին զնա զգալ նազան օրինակաց պատուելով նմա զայն ամ՝ որք՝ ի ծանկութեան իւրմէ պատահեալք էին ինքեան. համառօտս և զամ նշանակելի գործառութիւն՝ զորս ունէր առնուլ, առնել քաջաց յանցելոցն ժամանակն։ Յիշողականութեան խնամատարն ծերունւոյն՝ որ ապրեալ էր յերիս կեանս մարդկանց, էր ունի պատմութիւն ամ հնոց գործոց քաղաքացեալ՝ ի մէջ մարմարոնեայ վիմաց, և կամ փորագրեալ՝ ի մէջ պղնձոյ. Փիլոմէլէմ ոչ էր հակեալ՝ ինամխոսութեան սիրոյ Ածէլաստաք՝ ունի զՆէսեմօր քաղցր նախանձն զոր ունէր գործառնեալ այգեան երկար ժամանակ՝ ի տարի իւրում Լէդմ Յուլիոն՝ գաթրեցուցանէր զնա յորդւոց նորին, և ոչ ևս կարէր առեալ, եթէ ոչ՝ առնջանօք սրտի զայն ամ շնորհս՝ որք լուծին էին ած պատրաստեալ ի նա յարդիւնս այսմիկ առնելոյ իշխանութեան, առ՝ ի ընծայել զնա համանմանել քաջացն՝ որք երիտասարդի, առ՝ ի ընծայել զնա համանմանել քաջացն՝ որք պատուելոյ հանդերձ Տէոյիա Նայց վիրջանոս բարեհաճ

զի ոչ ի կարող ամենայնիւ գիտիցէ, զունե՛ ոչ սիրելոյ զինչ ընդ-
հարկէ ունելի է, զոր ուներ աչքիցն քաղցրութիւն և համաստուեր։

Պատճառ զի Աղեքսանդր առեալ առեալ և առեր ցնա, որդեակդ
քո՛, (քանզի ոչ ևս խոստիմ անուանել զձեզ ազգատո՛ւս) խոստովա-
նիմ, զի հայր ձեզ եմ և ես՝ երկար ժամանակ ընկերասիրութեամբ միմ-
եանս. Խոստովանիմ ևմանաւանդ՝ որ զկնի կործանելոյ մեր գամ
բռնութեան քաղաքին Տիւրեայ՝ սիրով իմ առակաւին ոչ եր հաւա-
տալ առնել ինձ ընդ նմա։ Այլ յորժամ առեալ զձեզ դիպեցաք առն-
ջանաց, ի սիրոյ գառաքինութեանդ առ որդին (Նուխիսի. ոչ վնաս
բաղձացա յանդիմանել իմ զինքն։ Ասաց ի վախճանի, յոր
ժամ շնորհն է քաղցր ուղիղ՝ երբեմնաց՝ հանձարեղ՝ և համաստ
պերասանդի ամենեքումբք։ (Եթե որդի յաջողեաց Ֆիլիպոսի քո
զիմաստութիւնդ ևս՝ իւր կամիցէ պատուել նոյն զայն ամ՝ որ
ունէր բազմութիւնդ զայնքան առեալ ի սկսեալ իւրում ընդ-
դէմ Նուխիսի։

Պատասխանի ուրեմն առ սակաւ զպատասխանիդ իմ յառաջել
քաղցր սիրելոյն։ Ետուն է ըստ ամենայնի Ֆիլիպոսէ, որ ազատ
առաջի մտցուիցէ, ի իբրև զաստիճան արծուոյ։ Իսկ քո շնորհս
առաքիչ մտցուիցէ, ի իբրև զաստիճան արծուոյ։ Իսկ քո շնորհս
քեզ, մեռս հակառակ ամենայնքին՝ ոչ ինչ, եթէ ոչ իբրև զիմէն
առաքիչ մտցուիցէ, ի իբրև զաստիճան արծուոյ։ Իսկ քո շնորհս
առաքիչ մտցուիցէ, ի իբրև զաստիճան արծուոյ։ Իսկ քո շնորհս
գուբք. որ պատճառաւոյ բոլոր[ա]վիրք զաստիճան առնուն
դժբաղդութիւնս, Ձերբակալեցաւ՝ որ յաղթեալ այնքանից ահագնա
կերպ ոյժիւ ոյժիւ ոյժիւ

ՀԱՐԱՒԱՆԴ

Օ՜Թէ կարելի՛ էր, որ վերադառնայ ու նոյն հնութեան ջուր տեսնէր իւրոց։ Ամբաւանայր ասոնցմէ ու անհնարին ձգտիմ ի մի՛ հաճել ընթերցողաց, որ վերագոյնն ալ ընդունին։ Ես ոչ ինչ ունիմ ասելիք, եթէ ոչ զի ամենայն ոք ազատ է ինչ որ կամի ընել, եւ ոչ ոք կրնայ հաստատ գոնել յիրեն կամ ի մեզ, զի մեծ հեռաւորութիւն մնացեալ է ի մեզ եւ ի նոսա, ինչ որ ցոյց տուաւ, եւ ոչ ոք կրնայ ստուգել զանոնք, որ ի մեզ ոչ են։ Այլ

խորհս ձորոց. միանչ զի և ծուլք լինքնին երևին իւրեանց վշտապնդել։ Ասա
էր կատարել գինեաց և ցուրք՝ որք բառանչեսցեն զոչիւն ի մատուռն
չիր իւրեանց ըստ սովորութեան, ոչ առնէին այսպիսի քաւութիւն և այս
դին ըմպելիս դղրդանացն։ Սպերջանիկն | իշայ՝ որ չքմեղիկս ան
ապա նուա ի կողմանէ Տէր իբրեւ ի վերնոյն զգեստուն պատ, զոլով
հանդարտակեաց սերբևեանս նուա. իսկ Հերքիս էր ի նոյն վշտակիցս
ցաւոց իւրոց՝ կալեալ զնա արձակեաց պատուհանն ի յօդն, ոյն
գպարտաքար մի. որ ի բառն կարողութիւն ձեռն անցեալ ի
բարձանց էրեանց անկաւ ի մէջ սիզոյ ծովու։ Աւր յանկարծակի
փոխեցաւ վէմ մի ապառաժ որ վերապահէ առակաւին գինեղ
բան մնոզոյ. զոլով միշտ բաղխեցեալ ի զայրագնեալ կոհակաց
անդրէկելով ի հնոսատանէ զհմտացեալ նաւու դղեակ։

Օ՜ինի այսմիկ ի շուրսառութեանէ | իշայի՝ կարծեցի ոչ ի սհա
ճառալ գնա Հերքիս էր. և խոկացեալ ի մտիկ ի՝ներ ...ել
խորափնուս այրեցոյ. Տեսանէի գնա՝ արմատախիլ առնել դիւրաւ
մով ձեռամբ զառագաստ ծառոյ, և զհնագոյն մշտին, որք ի թա
զում դարս արհամարհէին զգաստութեան բռնութիւնս հող
մոց՝ և փոթորկաց. և մեր առ ձեռամբ ի դիպուած ջանայր կոր
գիլ ի բաց ի դէզեսան ի շուրսառ՝ որ կալեալ լինէր մրրիկն և էրբ
քի ի միասին էր յանդամս իւր։ Ոչ որբեան պատառէր զհան
գերձն՝ այնքան և զ քերձէր ի մոլեգնոյ և ի մարմնոյ իւրմէ, յոր
մէ էրբեմն գիտայ հասիլ սրինն առ ոտս այն գիրիլ։ Ոչ էրբեմն իմա
գնահատու ի իւր դերասանութեան քան զգաստ գործս գործելոյ,
առաւանիս ոմ սիրելի իմ Ցովհաննէս, զոր ասէք եառնն
լինէ ի կրեր Սպարեր ինչ զի դժբեցան յինէն, քանզի նոքա
գեցի հարատաստ սիրոյ ամուսնութեան։ Ոչ գինի յաղթէրոյ իմ
գանդուն էշնամին՝ թողեալ ոդի անարգասուր յաղթի իւ վասն
սիրոյ օտար գեղեցկութեան. որ և ահա մեռանիմ. և մեռանիմ
հատուածք առ ի մեղմացուցանել զբարկութիւնս նոցա։ Ասացէ վաղ
քինէ, ոմ սիրելի իմ, ոչ վախչիս յինէն, խաղաղացի և վշտաբ
ցաւոց եառն գործածել ինչ ընդդէմ ոգորմելոյն | իշայի՝
անիրաւ խաստութիւն ի ինձ անգութ. արդ վա արդարև կարի յանդգ
մանեցի գիս ինքնին զի ոչ գիտէր նա՝ թէ ոնդէ եմ մատուցա
նէր քինէ. ուստի և ոչ էր արժան այնմիկ ի շուրսառութեանէ զոր
հերետց ի ձեռանէ իմմէ։ Ասացէ հաւատասցես դու, թէ կարեմ մո
առանալ զբարեկամութիւնէ զոր պատուեր իմ քեզ. և թէ՝ կամիմ հա

առանել զիւանա քոյ. ոչ. ոչ. ես ոչ լծողեց երբէք սիրել զՅիւլօ
թէթէ. Յիւլօթէթէ վերընկալեա՛ ի հուրձս իւր զոգի ի՛ որ
ահա՛ ի պատրաստուի չուիել. և նա եր որ համաժողովեաց զա-
չիւնս իմ, ո՛ւր ես ուրանայ՝ ոչ սիրելի իմ Յիւլօթէթէ. Յիւլօ-
թէթէ, մի՛ միայնակ ակնկալուի իմ, որ ծով լինի՛ ի վէր երկրի։

Այսպէս բան՝ ամենապարեալ արշաւեցի՛ ինձա, որ ընկալեալ
զիս ՚ի պիրկս իւր՝ կամէր վարել զինեւ, բայց յերկիւղէ երթո-
քելոյ և՛ ի հուրձս իմ՝ զանգուած հուրն՝ որով լինքն տաքնալ
առնջիւր՝ չոգաէ յետս. աճապ առելով ահանդն իսկ վառնիչ
սպառուա՛ն իմ. ոչ ևս ներէ զոնէ ողջապուրել զքեզ։ Այ խօսիլ
իւրում այսպէս ժողովեաց զՀասայն ծառս՝ զորս զգիտնալ էր,
և զիջեաց զնա ոչ արձան մի՛ ի գլուխ լերինն։ Այլ հանդարտա-
բար՛ ի վերոյ արձանակցա փայտից՝ և տարածեալ զմորթն առ-
իւծոյն Նէմէի, (ղ) որով՛ ի ձիջ ժամանակս ծածկեալ էր զվէմ
հուն իւր. մինչ գնայր՛ ի ծայրէ միոյ երկրի ցմիւսն. առ՛ ի ևղ
ծանեալով զայնպոսիկա՝ զերծուցանել զապերջանիկս. և ընկող-
մընեցեալ՛ ի վէմ նոր՝ հրամայեաց վառել զհուր արձանափայտին։

Ձնոք իմ դողալով՝ և պաշտպանել՛ ի տարտափմանէ՝ ոչ կա-
րելին ու բանալ նմա զայն անպուճի պաշտօն, քանզի կանգ իւր
ոչ ևս էին վա՛ նր ստորգե՛ ինչ ոյժ՝ որ այնքան էր նմա թշուառ
լի։ Այլ երկնչէի ևս լինքնին՝ լծէ տապնալ յաւէտ ի բոյ մի նոր
բերելոցն գնա՝ մինչև առնել զնր ինչ անվայել այնոյ առաքինու-
լծէ, որով ունէր հնացուցանել զաշխարհ։

Այլ մինչ ետես զի բոյք սկսանէին ծախել զիւյտս փայտից
պուճաց յայնժամ, սիրելի իմ Յիւլօթէթէ այժմ զիսուս փորձ
առնել զքոյ Աշխարհիս բարեկամուլ քանզի սիրելոյն զպատուէ
իմ առաւել քան զիւրանս՝ զոր ածք քեզ շնորհեցին. Լծողուս
քեզ ուրուն զայն՝ զոր ունիմ առաւել պատուական՝ ի վերոյ
երեսաց երկրի, զնեաս իմ ներումեսցէ քեզ յարիւն Խոստին Լէ
նէի, որոյ վէմ բարձեալ գիտես, զի վէրքն՝ զորս առնեն, անուղ-
ջանալիք են։ Ուրուք լինիս և դու անյաղթելի՛ ոչ ևս։ և
ոչ ոք մահկանացու կարէ նշխել մարտնչել ընդ քեզ։ Այլ ես,

(ղ) Նէմէ. անուամբ կոչ Յոստոյնս, որ Հերկուլէս սպան զառիւծն ի
Նեմէին, որոյ մորթով զգեստաւորեալ լինի՝ ոչնչով սլացուցն ոսկեա
ձիեան իւրոյ։

զի ահա մեռանիմ ես հաւատարիմ՝ ի սիրելութենէ մերում. Եւ
սի մոռասցին քնած լեզ՝ քիրքանեն եր սեր իմ վե ջոյ։ Ուրդ ելիլ
ձշմարիտ է, զի սիրտ ջոյ զդայ զգուլ ինչ վասն չարեաց
խնդց, լաւութեք կարես տալ ընդ վիրջին մխիթարութիւն՝ խոստա
նալով ոչ թացատրելոյ ընտ ուժք մահկանացուաց՝ ոչ գմահ
իմ, և ոչ ցաւելին՝ ուր աւիւտիս ջմոխիրս իմ։ Խոստանայի
նոմա. աւա՛ղ երդուայ ես, ոտոչանել զդիշատիցես փայտից ելե
ալեստուզք իմովք։ Խոյն ձառագայթ իմն խնդուե երեսից
յահուն իւր լայց փուլ ածակի փայլակ ջոցդ շրջապատեալ
հատին ջնայն ելե կորուսանելոյ զոեստելի իւր։ Ցեսանէի կնա
տակաւրէ՝ ի մէջ ջոցդ, խաղալ՝ և պարել դիմօք. ոնգ էի ինչ
ի մէջ համայն շրջապատեալ թագաւորացդ՝ ծածկել ջուր
մանր անուշահոտ ծխանելեք, և պատկերել ծաղկամբ՝ ի բերան
ձանուելի՝ վայն լսական իմն ձգիլ։

Ո՛րախաց հուրն փուլ ոգի զայն ամ՝ որ էր՝ ինամ երկ
լոյին և մահկանացու, և ոչ ձնաց՝ ինա ջնաւ յայնցանե ամե
նից՝ զորս ընկալեալ էր՝ ի ձնանիլ իւրում՝ ի մօրէ տաբերց.
բայց վերապահեաց հրամանաւ Քրիստոսի զինչն նուրբ և
անմահ քնուին, և զինչն բոյն երկնային, որ է Հոմարիտ ակիզբն
կենաց՝ զոր ընկալեալ էր՝ ի հօրէն ոյց։ Եւ այսպէս զինաց
ցի՝ ել անմահ ջնուելով՝ ինաւ՝ ինչ ընդց ուակ զօջ լուսաւորել հո
գեառց Օլիմպի, ընդեր ջԱնդիքսատ. ուր ածէ շնորհեցին նոմա
զի ամուսնութեամբ՝ զանբուհին Հոպէ. (ր) որ է ածուհին երկ
ուսաւորութեան. որ և մատուռակեր զԱնդիքսատ՝ ի բաժակ
սիոն ի Քրիստոսէ, նախքան զոր Քանանացիսն ընկալաւ զոցդ
պատիւ պատրաստի։

Ուակ ունքան վէր իմ, ներացն այնորիկ զորս ես ջինչ, ես՝ ի
գերեզմանացիլ՝ ի փառս. քան զնայ՝ քաջս և զհակառակս, երդեն ինչ
սուիլ ես անվատարելի և անվախճան անասանելի ցաւոց. Քանզի
յայնմիկ միջոցի մինչ ես ապաւէնդ պատմանակից յաւուրցդ
գին վրէ ժխանդիր լինել Անդրէայի՝ ընդդէմ անարգին Վարիոնի,
որ յափշտակեալ էր զկինն Հեղինէ, և կործանեալ զնորոգեալն

Տէր

(ր) Հոպէ. գուսան Քրիստոնի, ասեն հոգ. իմիալ ես կինն անկոնել
ի յարքունիսն զԱնդիքսատ՝ ի բուժուլ Քրիստոնիկուն. որ կինն ես
զլուսաւորեցին ես Քանանացի։

Տրօխիացւոց. Պաւղոսեանն դաբերայ՝ ծանցց նոյ ըմ ոչ կարէ
ին երբեք յուսալ երջանկութիւն եղիցի՝ զկատարեալսն, եթէ ոչ
ունկնդիր ընծայեսցէ Հերքեւելի.

Յուլիա հաճր՝ զոյ՝ որ էր առաջին փոյթ եւ առաջին դաստիարակ Հանճարեղ՝ կնոջ հասնոյն խորհրդականու թեան.
յանձին կոյսն հաւատաց զինա դնալ՝ ի պատանի Տրօխիացւոյ, առ
նելով զնոսա Հերքեւելի, զոր հաւատացեալ ունել էր իմն Վանդի
՝ի վաղճանի դարուն՝ որ Հերքեւելի ոչ ևս առաւանիւր՝ ի վէր երե
սաց երկրի. եւ ոչ ևս լուծեալ լինէր սար լուր ինչ դպրոցաց՝ ու
նոյ քաջի. եւ յայնք ոչ գիտէին զինչ հաւատալ վէս նոյն. Օ՛ի ոմն
ասէր ըմէ մեռեալ էցէ. եւ այլք սնոտիքն ըմէ դնացեալ է միտ
ցուրտ ստուերաց (ղ) ՝ի տիրոջ Ընիքից. Սակայ Յուլիա հա
ւատէր ըմէ մեռեալ է, եւ յանձն էառ խոստովանեցու ցանել
զինս. Աւասիկ երկն գտանել զինս ՝ի ժամու սկսուցմ յորում առնէին
ոչ կարի ի մխիթարել ՝ի կորուստ սիրելոյն Ընկերի. Այլ ՚ի կրկնել
մեծագոյն աշխատանս ՝ի մերձենալ չինս. քանզի ևս՝ ոչ ևս
կարէի տեսանել զմտերիկս, եւ ոչ ևս կարէի լսել. զի տանի
ցին զինս զիս հեռի ՝ի նոցունց յանապատս (Ը) Լեռն ոմն Լերինս. (Ի) Յորում
ունէի տեսանել զկորուստս սիրելեացն իմոց. Այլ ոչ ինչ մտածէի,
եթէ ոչ՝ ներկայացուցանել ինձ զերկրէ ահեղագոյն տեղիսն հոկայի
և աշխարհել ընա, տեսանելով զտխրալի՝ և այնցան ընշանակեալ
տեղիս.

Ուստ քաղցր և կարօղ հաւատացցուզուիք ինձ ես՝ ՚ի վերուստ
շրջանց հօր քոյ. և երկիւղ այնքան տխրալի՝ որ էրբրև զիս հր
զում զտեսութիւն անմխիթար ագռաւաձայ. որով զիտաց նոսա ա
զգէ զատուս անմխիթար ագռաւաձայ. որով զիտաց նոսա ա
դոլաքար շահել զսիրտ իմ, առքարշելով զհաւատարմութիւն իմ.
և դրդիռ զյաւակցութիւն իմ մուրմռջցուցանէր զիս՝ վէս քա
ղաքացւոյ Յունաց, որք երբ այլն մատանիւր վէս ուղիղ երա
ժանդ. որք և ոչ կարեցան ինչ յանկ հաստուցանել մատց ինչ,
Ուսկ ոչ կարաց արտաքարշել զոնէ նշաձ ինչ ՚ի բերանոյ իմմէ

վէս

(ղ) Ալ-ուե սաստկագնաց. Տես Ալէքսին շրջմանուին հիւսուածոյ. ոս ՚ի հի
ասնդամեալ ասեգագին սասին իսկատեսչ այնուհի.

(Ը) Ընտ. լերան ին՝ ՚ի նուշտոնս Ալէքսանդրի, փաստիճալ ինչ ցնծալի
Ալէքսին. ցի՝ Ալէքսինեանցի. Ի հասանելոյ վասն գերեզմանին Ճէդե
գին-ցին. ոս ես՝ ՚ի տան եղբարց Ճշմարտին ՚ի նուշտոնի ապրեցայ.

զին խորհրդատուութեանց Յուդիթայ սոյն արարքն նմ իմունցաւ ինչ
պէս յոյժ տեսիլ բարձրիմաստի եղեալ միս՝ ի բոլոր Յունաց՝
ազգաւ իւրով ամենայն ազատակի իմով՝ ազատելով զբոլոր բանակն։ Ասէ՝ ի կո-
չեցին՝ յորում տեսի բարձրիմաստի եղեալ միս՝ ի բոլոր Յունաց՝
զի խորհրդատուութեանց Յուդիթայ սոյն արարքն նմ իմունցաւ ինչ

պէս յոյժ տեսիլ բարձրիմաստի եղեալ միս՝ ի բոլոր Յունաց՝
ազգաւ իւրով ամենայն ազատակի իմով՝ ազատելով զբոլոր բանակն։ Ասէ՝ ի կո-
չեցին՝ յորում տեսի բարձրիմաստի եղեալ միս՝ ի բոլոր Յունաց՝
ամենայն ազատակի իմով՝ ազատելով զբոլոր բանակն։ Ասէ՝ ի կո-
չեցին՝ յորում տեսի բարձրիմաստի եղեալ միս՝ ի բոլոր Յունաց՝

ամուսնալի լինն անդրմուն և առաւել չար ննջեցեալ անքմ
բնութիւն. քանզ աւազ ինձ, դի կայր ինձ ոչ առասանիլ ինչ ուրեք
և իրաւամբ էր. զի առաւել քանի և լիմաստուն մարդիկք ևս
էին անդուն ասելոք ընդդիմ ինձ, քանզի ես ինքնին զայրա-
ցուցեալ էի ցնծոյ.

Ա՛նայլ անդ իբր յամ ժամանակս պաշտպանեաց Տրդիսպա-
սիոյնակ, իարզ ոչինկատուէ, և իարզ ոչինկատուէ, և իարզ
քաջալերուէին յուսմէ, իարդել՝ իարզ ոչինկատուէ, և իարզ
յանապատս և վայրենի կղզիս. ուր ոչ լսէի ինչ, եթէ ոչ շուշ
լուն շառաչեն ալեաց ծովու, որպ պատճէն խորտակիլ ընդդիմ
ապառաժից. Վասն՛ի սոյն պիտանակուէն զիսորհուրդն այր մի
դաստակ սորուն վիսի միոյ՝ որ ամբառնայր դէպ յերկինս՝ զեր-
կուս ծայրս նմին երկու ձեռաց, յորոց վերոյ ելանէր պսպծաս
աղբիւր մի. Ուրէր սոյն այր՝ որպ գազանաց. որոց կատարի քա-
րուց ննջեալ արկեալ կայր տիւ և գիշեր՝ Հաւաքեցի զաբեղս ի վայ
մանձիւ. և ոչ պնացեալ էր ինձ՝ ի բոլոր ընչից իմոց, եթէ ոչ
գանձիկ մի փոյտաձև. Ուր ծուէնք պատատասխալ
հանդերձիկ՝ որպէք վասնաւելի գիւրս իմ, յարգելուս հա-
մանել արձն, և սրբէի նորօք գիտարանս և գիտանալ ի խորհուրդ
Ընդ բաւականին եղեալ ի մարդկանց՝ և ատանեալ ի խորհուրդ
ոչ՝ անցու ցանկի զաբուրս իմ միսերոյ գնեաս որպէս յազատնին
և յայլս քաղուցնս՝ որք քաղէին շուրջ զվիմատն, ընդդէմ յատրե-
բէն. Ուր յորժամ ապանանկի գիտուցուն ինչ՝ ի բուծուսն իմ,
պատուի գեռանաբարշ առնել գիս ցանձրք և հնծուելք՝ ի ժողո-
վիս գաբուր իմ, և այսու կերպիւ պատրաստին ինձ ձնոք իմ
գայն՝ որ դարմանէր գիս. Ուր ժողովեալ գիսորհս վասն գնոյ
ասիասանել՝ ի հարսն ոչ գայլախառգիս. Օ՛ի քաջագործն՝ զոր Յոյնք
լսեալ էին ինձ՝ ի գնալ իբրև անտի, առաջին սակաւ
ժամանակ.

Ա՛ռայ սոյն դժնդակ կեանք՝ եթէր ինձ քաղցր, զբոյս հո-
ան՝ ի խաբեբայ՝ և յայնի ըսխտ մարդկանց, եթէ ցաւն ոչ վեր
ասնելոցեր, և եթէ շարունակաբար ոչ էգէին հանդիսացեալ
ի վիտս՝ սխրալի տանջանք ձախորդուն իմոյ. Ա՛հ, ոնգի անդր
քաւեցի՝ սակ ինքնին, հանել գայր մի՝ ի հպարտնասց իւրոց, ոնգ
եթէ մի սիրանակ կարօղ վերժխնդիր լինել ձեր Յունաց, և սուտ
եղեալ՝ ի սոյն անբնակ կղզի՝ ինձեր քնաց. Վհանգի նրընձի ու

մինչ Հայոց չուէնցին անտէ։ Վասեաց ուրեմն թէ՝ ոչխարանոց հիացուցին իմ. և ոչխարն զարմասուս հնդոյ ի զարթնուլն իմ. յորժամ տեսի նաւուց պատառել զալիս։ Աշ, վաշ, ակն որոշեալ զհամայն հոգմանս նոցին վայրենի և ահալի կղզի ոչ գտի ինչ. եթէ ոչ զցաւս։

Վարդարե ոչ դայր յայնմիկ կղզւոջ. ոչ նաւահանգիստ, ոչ առուեւառուիթ, ոչ երթևեկուիթ, և ոչ մարդիկ ոչք կամաւորաբար ուղեալ մերձենային անդ. և ոչ տեսանէին, եթէ ոչ դժրաղդք որ յայնէ կածուիթ բռնադատեալք կինն. և ոչ և սակաւիկ յոտաւոր ընկերակցուիթ կինչ, եթէ ոչ ի նաւաբեկուեցեալ ի Հնդկաց, և այնոքիկ որք պատահակի կամաւ մերձենային, ոչ իշխէին ընկալուլ զիս ի նաւս իւրեանց՝ տանել զիս ի հայրենիս իմ, քանզի երկնչէին ամենեքին ի բարկուէ այլ՝ քան թէ և ես ի Հունաց. ուստի էին ամք տասն յորս ըմբերուի ցաւոց և ուովս՝ անուցանելով զիմէր մի՝ որ սպասէր զիս, և ակնկալելով մեռանել ի տրտմի իմում։

Հաճուր միւս ի դառնալն իմ յորոնելոյ զերժ չիական տունկս վն վիրաց իմոյ՝ յանկաթձակի երևեցաւ յայրն իմում ի մտանելն իմ երիտասարդ ոմն մի՝ գեղեցիկ և շնորհալի, բայց մեծատոհմ և հասակաւ հոկայ։ Ծուխցաւ ինձ տեսանել զի շիլէ որ այնքան ունէր զկազմուածս և զհայեցս՝ և զընթացս հանդիսանման։ Ասացի հասակ ամաց նոյ միայն զգացուցանէին ինձ թէ ասա ոչ կարէր լինիլ Աշխէն։ Ո՞ զգայի ի ղէմս իւր համանդամայնս գաւակրուեիք և վարանմունք ի միասին։ Այդ ի տեսանելն զինս՝ մոմոնքացաւ, թէ որովք վշտովք և հնձուիլք գեսանաքարշ լինեի. և վշտալի ցաւակիր աղաղակք իմ՝ որք հնչէին ցանէին զարձագանգս երկրի, կսկծագուցանէին զսիրտս նոր։

Ասեմ ցնա ոչ օտարական յոյժ հնաւանդ. ոչք ձախորգուելիք բերին զիս ի սոյն անմարդաբնակ կղզի։ Անատիմ ի քեզ զգեստս Հունաց։ Այն զգեստ որ տակաւին սիրելոյ ինձ այնքան։ Ա՛հ, զի՞նչ, կամ ո՞ յամեցուցանէ ինձ լսել զբարեբաստ քո, և զանել ի շրթունս քոյ զիւրուն զոր ուսեալ ունիմ ի մանկուելիճ, որ ոչ ևս կարացի խօսիլ ընդ ումեք՝ յետ այնքան երկար ժամանակաց՝ իներ սոյնոյ միայնակուեիս իմոյ. խօսացաւ ընդիս և ասի ունկնիցիս բնաւ երկիւղ՝ ի տեսանել զայր մի՝ զայսպես լիշտասացեալ։ այր վէմ պատմիս ունիլ զգեստ։

Ասելիք թէ Աւետիսին արտաքերնաց թէ Յոյն եմ, ազատակնցի ոմն քաղցր լսարբառ, որ զկնի այնքան ամաց լռուեր և չասէր՝ թարց սխալմարտութեան, կրկին լսեմ. ոմն որդեակ իմ. դիմեալ ձախողդուելի, զիմեալ տալ կոծուելի, և մանաւանդ թէ՝ ոմն հոգին յաջողակ երթալ գբեզ աստ, առ՝ ի նոյն իրէ դէպս իմոց պատահանաց ինձ, ի կղզւոյն Աքրոյէ (ը) եմ եկս, և այժմ վերադարձեալ անդ. և ասէ թէ՝ որդի եմ Աշխիլի. և զեռս դու գինաբանես.

Ես առաջս բանքս պատրիկ՝ ոչ հանդարտեցեալ զհետաքրքրուելի իմ, առեմ ցնա, ոմն որդի հօր միոյ՝ զոր այնքան սիրեմ ոմն ծնուեալ Լիբօֆեսէ, (թ) ոմն ևիկը ուրեմն այսր. պատահանակաց թէ՝ զայր՝ ի պաշարմանէն Տրոյիացւոց. առեմ ցնա. ոչ էիր դու յայնժամ՝ ի նախիկին ուղեւորուելդ այնմիկ. առ ցնա, և դու ոմն էիր. պատասխանեցեալ. բարւոք առնասնեմ որ ոչ ձանաչիս, ոչ գանուն Ինէօֆեքէի՝ և ոչ զասպիրճանկուելի նորա, աճապ անբաղդուելոն, յոր եմ եա. Հալածելիք իմ այսն առնեն զիս ևեթ ողորմելուելի իմոյ. Յունասանն ոչ գիտէ զոր լինչ կրեմ. որ և՝ ի ոմն յաճախանան ցաւք իմ. Ա՜հ, Աքրիտեանք (ժ) են ոյք բերին զիս՝ ի սոյն կացուելի, որոց ածք արատցեն զխոհատրուելիս.

Ասէ պատմեցի նմա թէ՝ ոմոյն կերպիւ Յոյնք բարձեալ զի արարին զիս. որոյ՝ ի լսելն զգանկատ իմ, արար և նա զիւրն և ասէ, զկնի մահուանն Աշխիլէի . . . խակոյն հատ ըզ բանս նորին՝ ասելով. ոմն, ոմ էր Աշխիլէ մեռեալ է. ևեթ սուտ լինչ որդեակ իմ, զի արգելուս զշարադրուելի պատմուձ. քանզի հանդերձ արտասուօք, զորս պարտ եմ հօր քոյ. պատասխանեցի՝ Աւետիսէ, մեռեալ ես զի հատանելով զքանս իմ, զի ոյքան քաղցր է լինչ՝ ի տեսանել Ցիլօֆեքէի՝ ողորմել ըզ հայրն իմ.

Աւ

(ը) Աքրոյ. է նկատ ի Աստիքիւրայ, երեսփոխան հնդեաց Ալեքսանդրացւոյ. ցի՝ Աղանդոցին. Ժէ՝ ի նոյեմբերի.

(թ) Աոյն Աշխիլէ սա՝ ի տղեկութեան գնաց ի պատերազմ Տրոյեայ. նոյնչ գնա՝ ի գիրս սա, ի որոհին կոտորուին Աքայեցւոցն Հեկտորէ, սաս էին միմեանց Տէրպատէ. յորէ սանեաց գլխոյն, կամ գնացեալ Ալեքսանդրէ.

(ժ) Աքրիտեանք, ոյսէս Աքրիտի, Աւոհնոյ, և Ամենելայոս.

Ալեքսանդրիա գրուած էր կրկին՝ առ այս, զինք մնահուծան Պիղատի, Յուլիս և Յիւնիս անկին որոնել պիտ, հաւատալով եթէ ոչ է կարելի առանց իմ տապալել գքաղաքն Տրոյիս, և ոչ կրնայեն աշխատանս ինչ՝ ի տանել գիս ըստ ինքեանս. քանզի հակիճ ժամուընէն Պիղատի և քաղաքն ժողովեցան գիտուն՝ ի ամեն հոչակեալ պատերազմի, ոչ մի ըստ գրաւելոյն գիս հնար ի ձեռն ինչ՝ ի ձեռն ինչ (ա) և քանակն բոլոր գումարելոյն շուրջ գիս կենաց՝ երդումն իւրաքանչիւր ոք գիրենաւանել գՊիղատ ի ձեռ ժամուընէն՝ ի ձեռ ոչ ետ. գիս ոչ գոյով իմ ժամուն՝ և իմոյ վերշաւորեալ, հաւատացի յոյժ ունել զայն ամ դոյ ժամուընս ի ձեռ զոր ասէին ինձ. և խնդրեցի փոխիմ ի Պիղատ ետանդ գիս ինձ զոր ասէին. Պատասխանեցաւ ինձ անդրեմաբար՝ եթէ ունիցիս զոր գՔաղաքն ամ որ յատկացեալ ի Նոյ ի ձեռ Նոյ գիս՝ ասելով եթէ Յուլիս առանց վերադարձման ամենեւ ետին գայրանալ. Նոյ ի Յուլիս առանց վերադարձման ասէ ցիս, ոչ էր գոյ ձեռ ի մէջ այսր վաստակ երկար պատմութեան, ոչ ես ոչ ունէիս ազատութիւն ի ձեռ ի մէջ այսր պատճառի ձենուց. և գիս ոչ ետ խոսիս յոյժ անդրադարձ ի ձեռ, բնաւ երկար ոչ ունէիցիս գոտան Պիղատ կողոպտեցեալ անդրադարձաբար ի Յուլիս՝ վերադարձան ի կողմն իմ Արեւմ, ոչ ասելով գոյ ետանդ ընդդէմ Յուլիսի, քան ընդդէմ Պիղատի. Նոյ ի ձեռ ոչ ետ ոչ ոք իմոյ ի շնասիրէ ձ կարէ յուղարկելի ոյզ. Ալ Ցիւլիոյ կամ ասէ ցիս ոչ ետ ոչ ոք իմոյ ի շնասիրէ ձ կարէ յուղարկելի ոյզ.

Ձորեցի յայնժամ ցՊիղատոս. ոչդան՝ Պիղատ ետանդ գիս ընդունել ոչ կարաց արդիւնի գայն անկրաւելի. Ալեռալ էր նա՝ պատասխանեաց. Ասոյնցի ետանդ ձայնիւ, Յուլիս ոչ մեռանիս. ալ հանդուրժեցաւ ինձ ասելի՝ իմ ձ զօրաւոր. Պատ հոգոյն գլուխ Պիղատի՝ որպէս ոչ՝ իմ ասացոյն Պիղատոսի. և վերս ինձ ետանդ Պիղատ՝ այնքան սիրեցեալ յՊիղատոսէ. Ասոյնս ես մեռնիք ես, ասէ դիս Յուլիս գայրանի կոչին, ոչ. մեռանիք նն ուրեմն ասէ գՊիղատ և խոսի չարեաց, Յուլիս ոչ ունի ձ ասելիք՝ ի կինդ ձեռ ի ձեռ ոչ ասես դոյ ինձ. այն անդրադարձ պատերազմին՝ հնձէ ձեռ ի ձեռ ոչ ետ ոչ ոք իմոյ ի շնասիրէ ձ կարէ յուղարկելի ոյզ.

(ա) Այնուհետև ոչ ոք ինձ ոչ ետ ոչ ոք իմոյ ի շնասիրէ ձ կարէ յուղարկելի ոյզ. Ալ Ցիւլիոյ կամ ասէ ցիս ոչ ետ ոչ ոք իմոյ ի շնասիրէ ձ կարէ յուղարկելի ոյզ.

ուրեմն նմանապես և Ֆրանկիսկ (ղ) ողջ է մարդ կարծեաց։ Այո՛ւհետեւակ այո՛ ամ՝ զոր ձեզ առնեն, և մեք ասակաւին դովեմք զնա. Ընդ որում է ես ցասուցանել ընդդէմ հօր քոյ, ընդ որում լմնի շարունակեաց խաբել զնա՝ կցելով կռնակն բանս այս, ասել հեռացեալ ի բանակէն Յունաց՝ ուր շատն գերազանցի բարւոյն՝ գնամ ասպրիլ յօժար հանգուիտ՝ ի վայրենի կղզին Ափրոյէ. ուրեմն մընացեր բարեաւ, գնամ ես, և ձեզ բժշկեսցին զքեզ։

Ինակոն ասեմ ցնա. Ոչ ողջակէզ եմ, երկնչեցուցանեմ զքեզ ի սէր հոգւոյ՝ հօր քոյ. և ի սէր մօր քոյ. և զի այնց ամենից՝ զորս ունիս դու առաւել սիրելի ի քէն երեսաց երկրի. ոչ կարող զնա միայնակ՝ ինձ այն չարիս, զոր առնասես. չեմ անասնակաւ եթէ՝ ոչքան բեռն լինիմ քեզ. բայց յամօթ լիցի նէր քեզ բարձիլ ողն առնել զնա աստ. զոնէ արկ զնա յայն խորշս նաւուս քոյ. ուր զքեզ ոչ առնէ անհանգիստ. Ընդ ոչ ոք է, եթէ ոչ՝ անձն ազնուասիրտ, որ գիտէ եթէ՝ ոչքան վատք է մարդ լինել ուժգ բարերար. Ուրեմն ապ կարող զնաւ յանապատն վտուտ՝ ուր ոչ է երեսք մարդկանց. առ զնա յերկիրն քոյ, կամ Ընդեռ. (խ) որ ոչ է հնար ի լբեռնել ()կամս. և ի վտանգել ընդ ձեզ. (ձ) և յախորժել կողմանց Աներջոյն (կ) ընդ ձեզ զերծուցանել զնա աստի, և առ նէր առ հայրն իւր, վասն, զոյգ երկնչիմ եթէ մեռանել իցէ. զի ծանուցեալ եմ նմա յղել ինձ գնաւ մի՝ որ ոչ եկն, ուստի կամ մեռանել է, կամ այնոքիկ՝ որք խոստացան ինձ առել նմա ընդ թշնամանեալ իւրեանց, ոչ ունին կատարեալ զխոստմանն իւրեանց. Ուրեմն աս զքեզ զիմեմ ոչ ողջակէզ եմ, յիշեա զանկայուն խոստանալ մարդկային լինայ. և՛ ի միտ այծ եմ՝ այն ոչ՝ ի մէջ վտանգելոյ, պարտ է երկնչել՝ ի խորդանալոյ գնա, և օգնել ապրելոյ։

Ինա

(ղ) Ֆրանկիսկ. գնալով ասա զիտութիւն և ասացել անուն ոմն՝ ի գիշ քանուիլն Յոանուց, որ և քանուիսուիշ ընդ ասացել գիտուած գնանուիլն ասաց. ասասի և Ինչիլն քանուիցեալ ասան գնա գնալ քանուիլ։
(խ) Ընդեռ, ինչինքեալ Աներջո գնալիկ, ոչ է Ընդեռ։
(ձ) Ֆրանկիսկ. Ինասա ինչ՝ ի Ֆրանկիսկ։
(կ) Աներջո. Ֆրանկիսկ, ոչ է Ներջո. Ներջ գիտէ գիտէ։

Ինձ համար ոչ՝ զոր կակիծք ցաւոց խոց տալին ինձ՝ առնել զԱրօփիժօլէմն. որ և խոստացաւ առնել զիս ընքեանս. Արկին գուշեցի յայնժամ, ոմն օր երջանիկ. ոմն սիրելի Արօփիժօլէմ՝ արժանաւոր որդի փառաց Հոր քոյ. ոմն սիրելի ընկերակից քո այսր ուղարկաւորու՝ ներեցէք, զի առաջիկ բարեաւ ձեզ այն բնակուիլ ե. Տեսէք ուր կացեալ եմ, և ծաններուք զոյն՝ զոր կրեալ եմ. արդարև ոչ ոք կարէր ըմբռնել. բայց Տէրիկաւորուիլն դաստիարակեաց զիս. զի նախ որ ուսաւ ցանկ Յորդանոյ զայն ետ, որք ոչ կարեն զգալ զլոյս կերպիւ, եթէ ոչ հիւրք եւրեանց իսկ նոքա որք ոչ ուներ լրեալ բնաւ. ոչ երբէք գիտեն ինչ, և ոչ նա ձանաչին, ոչ զչարիս՝ և ոչ զբարիս, և ոչ նաև վնասիկս՝ և ոչ իսկ զինքեանս Ոչ լինի խոսելոյ այսպա՝ հասոյ զուզնէ իմ, և զնաստ

Արօփիժօլէմ ապաղակաց ինձ ներել, զի համբուրեցի զինեա զայնոսիկ. այնքան բարի համարեա և արբացուցեալ, վայ անյագելոսելիս հերքելի. Պատասխանեցի նմա եթէ՝ կարել եա ասելոյ. զի դու եա այն ոմն որդեակ իմ, որ ընծայեա այսօր ինձ լացս. ապրեցեալ եա ինձ զհայրենի՝ ե իմ, և զհայրն իմ բեանտ Հորեալ ծերութեանդ. փոխեցիս իմ, և զիս իսկ ընքեանս. ու ես ինձ բոլոր դու մատչիլ այսց գիշուց. և պատճառ լինել միայնոյն՝ ի մէջ Հաւատոց՝ որ եղեր արժանի հասիլ ինձ, և առ ժամայն Արօփիժօլէմ եմուտ ի յայրն՝ ի սուտասանել և ի մեղանալ ի գինս իմ.

Ոսայն կիսոր ըմբռնեալ եղէ յանգուեցի ցաւոց մեծ՝ որ այնքան վշտապնեալ վերոյիշեալ գիս, որ ոչ և գիտէի գինչ առնել. և որանէի գնատու առ ինն՝ ի հատանել գոան իմ. Ոչ չէի ուժգին ձայնիւ, ոմն մանկ այնքան բազձալի՝ վասն ոչ գտա ոմն երեսատուր՝ այրեա գիս ի սայն ժամու, ուզ այրեցի եա զոր գինս Հոսուցիլեր իմ, ոմն երկիր. ոմն երկիր ընկալ զկնեալ մեռ՝ որ ոչ եա կարէ վերստանել.

Ոսայն վերաբերմանց ցաւոց՝ անկաց յանկարծակի ի քարին լռելեայն ընկալեալ իրը նուազեալ. և ուժգին հոսուին քրտունք՝ զոյն ինչ հանգուցանէր գիս, արտահիմնմէ վեհագեալ ահաւ արեան ի վերայ իմոյ. Ոսայն միջոցի յորում ես մնալ ծնայի, դիւրին եր Արօփիժօլէմի առնուլ գինս իմ և չուշել բայց դարձեալ եա որդի Հաշիւն՝ ոչ եր ծնեալ ինձ գինդեր ինձ.

Ի զարհուրեալն իմ ճանապարհ գշխոյն անաս ինձ, որ հառաչէք
ամէն այր մի՝ գոր ոչ գիտէ նենգել. և գործել ինչ ընդդէմ կա-
մաց իւրոց։ Կնասանեմ զքեզ ամբարիշտ՝ առնել ցնա, զի՞նչ ու-
նիս ինձ ի միտս քոյ։ Պատասխանեաց ինձ թէ պարտ է
քեզ հետս ի ընդիս ի պարտուցն Տրոյիայու։ վէրս ինձ
խոցին, ո՛չ, զի՞նչ ասես դու ինձ որդեակ իմ, մնաս ինձ զա-
զիդդ զայդ. մնանեմ գամբ ձեռն ի ձէն ուրեմն, այդ մի բառ
նոր չինիս գիանալ իմ։ Ա՛մէն. ոչ պատասխանեաց ամենևին,
հայելով միս հանդարտաբար. և ոչ ինչ դարձեալ գնա ի ցաւակա-
ցութիւն իմ։ Ասաք անկեալ ի յուսահատութիւն ազգակից այնպա
սիք ծանիցեն. սիրելս բարեբաստանդակք Լիմեսոն, սիրելդ, և
սիրասաժք, ձեզ գանկատիմ, քանզի ոչ զոք ունիմ, եթէ
ոչ գձեզ. որոյդ կայր իցէ ոգեալ գիս, գի դուք եր սակաւք ի
վաղ խակ հետ ունկն դնել ճշմարտութեանդ խոց։ Ա՛հ, պարտ է
ինձ ուրեմն լինիլ նենգիս ի յորդւոցն Աշիլէի։ Օ՛ի խիչ նա
գինին զարբացոյց զհայ ազիզն Հէկթիւրէի. և կամի տանել գիս
բռնի ի բռնատէն Յունաց, առ ի յոգիանակիլ ինձ. մի եթ
պիշերիւն եթէ առ ի յոգիանակիլ ի միջ մահուլդ մոյ՝ առաւելի
մոյ՝ և ունայն պատկերի մոյ։ Ա՛հ, եթէ յարձակիցէր ի միջ
իմ յառաջուելդ և յուժեղութեանդ իմում. թայց տակաւին և
այս ինքնիշխանութիւն ոչ է, եթէ ոչ՝ պատրոտական յեղակարծ
ելիւնութիւն Ա՛րընձայեաց ի քեզ ոմի ընկեակ իմ, դարձիր հա
մանմանել հօր քոյ. վերստադարձիր նմանիլ քեզ ինքնին. Օ՛ի՞նչ
ասես դու. ոչ ինչ պատասխանես քնաւ. Ա՛յլ ապաւաժք վայ-
բենիք ի ձեզ վերստանամ կրկին, ահա մերկ ոդոմեալ և բաց
արկեալ մեռանիմ միայնակ՝ առանց ըմոշակի բուժանելեաց, ըմ
խորս այսմիկ աչքի. ոչ ես ունելով զաղեղն իմ՝ առ ի սպանա-
նել զգազանս, որք սպառելոց են զիս. ո՛չ, ոչ ինչ վտանգ, լեցի
որ ինչ լինելոցն է. թայց դու ոյմ որդեակ, ոչ երեխս այդքան
հասարակ. ինչ և իցէ խորհուրդ քոյ՝ ըմոշելով զինա՝ առաք ինձ
զիենս իմ, և գինա առաք։

Ա՛յժմ ինչ ասեմ ապստամբելոյ ոչ ինչ՝ ասէ ցիս՝ խոնարհ և
մեղմ ձայնիւ, հաձեալ իցէր ըմոյ՝ որ ամենևին ոչ իցէ երեսաց
ի Աքիլէսէ. Ինչպէս կիսոի ազատակոյտ, ո՛չ, զի՞նչ առնամ
ես, ոչ է առ Յունան, խոկոյն յոտս զձայն նոյն, որ պատասխան
եաց ինձ, այո՛ ես եմ։ Խոստովանիմ քեզ զաստուածն՝ ոյմ Աստե-

մաք, որ եմէք խաւարը թագաւորութեան վրայ թշնամանքն իջեր ի քաջ ազգս, և եմէք տեսանել էին զարհուրելի տարտարոսն, գոյս ածք քննքնանք ևս երկնչէին ի վերանալու ոչ այնքան լինէի սուր կացեալ ի մեծ յերկիւղի՝ ոչքան առակաց յայժմաւ ի տեսանելն իմ գէմս քոյ. Հաղագսիկ կրկին, ոմն երկիւղ ի քեզնէ զբեզ կասկածիմ վիպոյ. ոմն արեգական՝ տեսանել զուս և հանդերձ Յուլիոս պատասխանեաց ինձ՝ առանց վրդովմանն. Յուսալիմ երբ կամի գի հետեւցուցից զբեզ ինձ. Ընդունգալիս զուս տես, ցնա, անհանգիստ կացուցիմբեր. տեսանես զուս գիտիտասարդ ազգս՝ որ չէր բնաւ ծնեալ վտանգելոյ, և ըմբերբ այժմ ի հե տեւումն այնոյ՝ որոց պարտաւորեալ ես գնա առնել գնոյն. Հայ ոչ եմ ի խաղալ զբեզ՝ ասէ Յուլիոս, կամ սպանանել ահա ալբեմ ասա. այլ ասէ ի տրտունջանել զբեզ ի սոյն ողորմելի կացու Տրոյեա. և վերադառնալ ի հայրենիսն քոյ. արդ զուս ես, և ոչ Յուլիոս, որ նոյն իշխանութիւն ինձէն։

Յայնժամ առաջի հօր քոյ գայն ամ, զոր բարկութեամբ կա գեր ազդել. վերջացաւ տանէմ ցնա, որովհետև բարձրեալ ոգին տրտ գեր գիս ի վեր այն ներգոյ. ընդէր ոչ թողուս գիս ի խաղաղու թեան, Վնաս գիտաս մարտի յաղթանակութեամբ, և ամ հաձուելոյ վերջացաւոյեր, նոյնպես և գերջանկութեամբ քոյ ընկերանց. և թոյլ գիս այժմ հանել ասոնք, գի ոչ ևս եմ ինչ՝ և ահա մեռանիմ ի ձեռն ոչ հաւասար նահ այսոր, ոմն հաւասարացեր յայտնեմ նուաղել թէ՝ ոչ ևս եմ ի կացուցանել երանելոյ ի սոյն կղզւոյ. և թողեր այսոքա ի միջ առաւաւոնացս. որ ազատակ եմ. և գարշահոտութիւնք վի գասց իմոյ՝ շրմոլեալ արգելիչ ինձ գաղթելոյ։ Այլ Յուլիոս՝ հե գինակ չարեաց իմոց. գար ածք կարծեն զբեզ. . . . Ասաց ածք ոչ լսեն ինձ. այլ մանաւանդ թէ՝ անդրադարձօրէն գօրա ցուցեալ օգնեն իշխանութեան իմոյ. Այլ երկինք, գի ածք, եմէք առ կարճին ձեռս ինձ ի չէզ բաւական արդարութեամբ առ ի ուսնել զքեզ եմ ինձ, պատժեցից, պատժեցից զՅուլիոս, և յայնժամ հաւասար գիս ողջացուսցէ։

Այնուհետև այսոքա՝ հայր քոյ հանդարտ հայեր յիս վերա կեր ինձ գիմաք, ոմն այր մի՝ որ ոչ եմ գժամանեկ. այլ ըմբերբ ի չարեաց ազգիս վրդովմանց՝ առակչանեկ մեզ վերադարձեցեր ի

թաղին։ Այժմեան ինձ նման ոմանք վիճի իմիք՝ որ՝ ի կատար լրման
մերոյ՝ արհամարհեալ զյաւուրս հոգմոյ՝ ծոցոյ տիւրանաց էրթ
նուիճեց նոյ. մինչ ինքն ընդ անշարժելն։ Այսպէս և հայր ձեզ՝
կնոջմ՝ իւրում ընտրեալ տպաւէր տիւրանաց իմոց. քանզի
գիտէր ինչ՝ ոչ է պարտ դիմադրել կրից մարդկանց՝ առ՝ ի
տարապեղ գնալ իրաւանց. եթէ ոչ յորժամ ակնարկն տիւրա-
նաց կերպիւ իւրեք վտառակեցմանէ։

Հիմա որպէս ասէ գիտես. թէ Գիլոմէնէմ. ուր ինձ բա-
նախանութիւնք ձեր և վատահութիւնք։ Հնարաւորիկ ժամանակ ար-
գիլանալոյ. Ասէ եթէ ձեզ ոչ ասեմ, ի հնոտ իւր մէջ առ՝ ի
կատարումն գոյ ի վատահութիւնէ Գուպիէրի, որ՝ ի վերոյ
ձեզ. ջ՝ որ կորնեալ ունի զձեզ՝ ի սպէն գործ, ջնացիր բարեաւ.
արժանի ոչ եմ դու լինել ազգատիչ Հայոցա, և տապալէիր Տէրն
ազգս Աիսայ՝ ի լ յիսուս. և զինքս ազգատիկ՝ ջրոս տանիմ ընդ-
ատան ինձ վատ ջ մի՝ որ պատրաստեցեալ ես ձեզ. երեխայս
«Գէօվիէօլի մէ, անօգուտ խօսիլ ըլ ընծա. և մի վշտակցութեամբ
առն միոջ՝ ոչ է պարտ եղծանել ազ զիմիկուն ընհանուրյատնոց։

Հայնժամ զպատկի գիս՝ ոմն մնատակ մի առիւծու, որոյ զան
յափշտակել զկորիւնս. որ ի լցուցանէ զանատաս ահագին
մռնչմամբ իւրով. և ասէ. ով խրձիկք, ոչ բնաւ եղանիցէ ըզ
ձեզ. դու լինիս զերծումն իմ, ով բնակուիկ ցատոց իմոյ՝
միրա ասամ առանց բուծանելոյ՝ և եղուկ անկատուեցց.
Ով տայր ինձ ասէ՝ առ՝ ի մինչ յիսու Աիս, եղիր եղուկ կա-
րէնէն առնել գիս՝ աւար իւրեանց. ըստացաւ ոչ և ոք միտս
գնատ իմ՝ ինձ. Ով ազգն պատուական, ազգն սրբացուցեալ
՝ի չեռանէ որդւոյն Գուպիէրի։ ով սէրդ Հերկուլ. եթէ
ասայ՝ ի ձեռս տակաւին զգացմունս՝ ոչ ցաւանաս, զի ազգն ձեր
ոչ և ոք՝ ի չեռս հաւատարիմ բարեկամին ձեր. ապ յանմուքս
չեռս ննջաւորին Գուլիսէ. Ով եղուկ աւարառուք, և
դազանք պատառօղք, մի՛ և փախչէք յայրս յայսմանէ. գի
չեռք իմ ոչ և ունին զնեռս, ոգորելի եմ, և ոչ և կարեմ
սպանանել զձեզ. Ակայք՝ ի լսելի և ասատ զիս. Ասմ մնաս-
ցանեք եթէ, կայծակն Գուպիէրի մխրճացաւսցէ զիս։

Հ. 8 վտա

ի մեզ

---

(1) Ագուանք. Ազուանք. Ալուանք. Ալուանիա. Ալուանիոյ. Ալուանից. Ալուանեաց. Ալուանեայ. Ալուանեաց. Ալուանիս. Ալուանիսն. Ալուանիսն. Ալուանիսն

մի կողմն, և ասէի ցինքն՝ տեսանելացայց ուրեմն ըՀ Ցուլխէ՝ և ըՀ Ալիբեհանց. զի՞նչ, և ո՞չ կարծեցեալ լինիմ արդեօք ՚ի մարդկանց։

Ես միանգամ էի ՚ի միջ այսոցիկ երկմտութեանց, լուծ յանկաբ ծանկի զձայն մի ահաւոր՝ առաւել անդր քան զնախորդսացն. և անտի ղՀրաբխէլէ ՚ի միջ լուսաւոր ամպոյ՝ շրջապատեալ ՚ի ձառապայթից փառաց. զերծաւ ծանեայ զիարգմանածն նորին, որ էր բաժանեալ ՚ի ձեռն անդամ, և զայրեղ կերպս խոր Ասպետ ունէր ղեմս մի սիրտպատեան և վանեմափառ. որ ոչ երեւէր ՚ի նմանէ բնաւ՝ այսպիսի մեծափառութենէ նեա՝ յորժամ վանէր զայնպիսիսն։ Ասէ ցիս, ահա լսես և տեսանես զՀրաբխէլէ. որ եմ ողորմած զերծանելոյ Ալիմպի՝ ՚ի ձեռն ծառայութեանդ քում զԴրամանն Աստուածեղէն։ Ասեմ ցնա՝ ոչ ինչ գիտեմ, զի երկիւղած եմ ցայսմ ամենայնի զոր ընդ ինձ խօսեցար. ես ոչ եմ արժանի ընդունել զայսպիսի շնորհս։ Ասէ ցիս՝ մի՛ երկնչիր, ոչ ես ինչ եմ, այլ Տէրն Յիսուս՝ առնէցես զայս զիարգելոյ այսորիկ. և յետ ինչ ժամանակի հասցէ ինձ ՚ի Տրէբիզոն՝ ՚ի Տաճարն որ կոչի Ալիմպեան։ Եւ ասացի ցնա՝ ո՞ր ինչ ինձ ՚ի Տրէբիզոն, զի ոչ գիտեմ զերկիրն. և ասէ ցիս՝ մի՛ երկնչիր, զի ես առաքեցից զՀրեշտակ իմ ՚ի քեզ, որ ընդ ձեռն կալցի զքեզ ՚ի ճանապարհին. և ոչ ինչ ՚ի քէն կարիցի ՚ի ճանապարհին. և ոչ ինչ ՚ի քէն կարիցի ՚ի ճանապարհին. և ոչ ինչ ՚ի քէն կարիցի ՚ի ճանապարհին։ Եւ ես ասացի ցնա՝ զի՞նչ ինչ ինձ ՚ի Տրէբիզոն, զի ոչ գիտեմ զերկիրն. և ասէ ցիս՝ մի՛ երկնչիր, զի ես առաքեցից զՀրեշտակ իմ ՚ի քեզ, որ ընդ ձեռն կալցի զքեզ

ասացեալ ի պատմութեան գունդս զաւրացն Հայոց։ Ապա ի բարձրանալ արեգական ի վերայ երկրի, ելին ի ճանապարհ իւրեանց։ Եւ ի հասանել ի գետն Տիգրիս, ի տեղին որ կոչի Ջուր Կամենից, եւ ի գիւղն Ջուր Կամենից, անդ հանգուցին զի

ՎԱՐՔԱՏՈՒԹԻՒՆ ԳՐՈՒԱԾՈՅ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒԼՄԱՑՈՒԱԾ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ.

Ի ժամանակս Տիգրանայ Հայոց արքայի, որ ի սկզբանէ ազգէ Արշակունեաց էր, եւ ի մանկութենէ իւրմէ ի Հռոմ ուսեալ, եւ ի պատանեկութեան ժամանակի ի Հռոմայեցւոց ի պատիւ առեալ, եւ ի Տիգրանէ Կապադովկացւոյ թագաւորէ ի Հռոմայեցւոց ի պատերազմի յաղթեալ, եւ

ամենեցուն։ Այլ ինչ եիսպիտս լինուի իւր բանի՝ եւ հոգեպատուական
սակաւ ինեւ ի տանջելոյ զոք ոք եւթե, զի ոչ գիտաւր կիզձիլ
ոտով ի կարելեացն առնել զինս ձայս այլոց. Այսու ոչ էր բնաւ սո-
քանչարեալ վարդապետն. սակայն ոչ եւս առնելիս գիտէր սաղ
գիշեր։ Այլ պատահեսի ոգնիլ յիմն արտեւ՝ զոլով ինքեանակոյ բանիւ
բարեբարեալ, ոչ երեսիւբ առնեին ոչ պարտաւորեսիւլ. կամ
հարկաւորեսիւլ ի՝ զիւրեանս իսիրել զոք. եւ ոչ ոգաստ. ի ոչ ես
պատասխան յոյժ ցանկալ զինքն՝ չձանաչել զՁոգոս սլաց, տէր կոչ
նուին հոգւոյ՝ հոժարել նոսա Այնոսիկ ոչ պատրաստիսիլ առ ի ընտրել
կացուցանիլ զանազանել զոմիանսիսիլեքն, ոչ հիասիւլ
ախտաժանայ ի բոյ՝ առանց ժամահասուն. Վհանդի փիլիսոփայ
մեծն ընդ՝ ի ոչ համարիս Այնեասիի՝ ոնոյ ցնծալ ոչ գնա՝ ի մի՞ն բաց
կուելոյ ի հոգատարեսիլեն, ոլք ենան մեղացուցանէին զայն ասէ՝ զոր
ունէր յիմիքեան գոյ։ Ժամուկր զոյ գինքն ոնի ես լինոլ
հեղ յոգեկան գնալ ես զանազան ոգնիլ ի մեծ գործս ոգնոյ. ի զոյգոյ
ամենայն ոչ հասարակ ես ոգնոյ ի մէն երկիր, ես ոչ՝ ան-
ձանձրոյ ոչ հասարակ ես ոգնոյ յայլ ի մէն երկիր, ես ոչ՝ ան-
ձանձրոյ ոչ հասարակ ես ոգնոյ յայլ ի մէն երկիր, ես ոչ՝ ան-
ձանձրոյ ոչ հասարակ ես ոգնոյ յայլ ի մէն երկիր, ես ոչ՝ ան-

թողել եր համայնից և առանձնիկ այնքանից չարիաց . զոկայն ոչ ունէր բնաւ կորուստ զեր հպարտուն։ Այլ ամբառնացը միշտ ոտն ցուպ մի՝ կախուղ և ջլատ . որ վերատեսնայ անընդմիջ ջարտար ամչառանալ և ուղղել ինքնին, որբան և ջանասցին թե֊քեզ զինա։

Իսկ մինչ լիներ չ Աննթօրի՝ սոյն արուստ ամենևին ոչ թրևէին՝ ինձա, պակասելով միշտ նման անուանդ և օգտապրելի երիվարի մեջ՝ որ աշտանակել վարդ առնէ՝ ի միջ լայնատարած դաշտի. որոյ ոչ ժպրաք առատաժիղ՝ ոչ խոտաւետ դաշտավիժ֊մունք, և ոչ հռանուտ հնդեղք կարնէ առ գկայ առնուլ. և ոչ ինչ ջանայէ, եթէ ոչ՝ ալ միայն գձայն և գձնուն ծանօթ և հմուտ առն միոյ՝ որով լինի ընտանեցեալ։ Այսպէսդ և ի կրա֊մունք լցեալ՝ ի միոջ ազնիւ և ազատ համարձակութիւն՝ ոչ կարէ լինել ասնձանիկաւոր. եթէ ոչ՝ միայն Աննթօրիւ որ գոնէ միայն հպանցմամբ իւրով կարէաւ կատէր զնա՝ ի միջ մեծ ամբարհատ ձուլ իւրոյ. զի զազար խոկոյն եթէ՝ զի՞նչ նշանակէին հայեցքն ազնուքիկ։ Ասատ և միթակոչէր վաւելով նոր արտ իւրոյ զնոմ շնդեալ զգացու եթէ շնորհաց իւրոց . և խոհեմութեամբ իւրով ակամայ և գժտութեամբ ընծայէր զդէմն իւր քաղցր և պարզ. և սաբատի կատարած աշխոյ գայրացեալոց. արդ յորժամ Աղբդունն ամբարձեալ ի Ծովինոյն իւր սպառնայ՝ ոչ հանդարտեն բնաւ կարէ շտաւիւթեալ ելմտնգամեր մըրիկս ծփանաց իւրոնց.

Ընդ՝ Ծովինոյ յոյժ դատանիւր պեպնակ՝ համայն կիրք իւր վերակախեալք, յի՝ կատարեալ արդեհալ լինէին։ Այդց ոմն յորձանուտ և յարդահոս հնդեղ ջուրց՝ որ արդեհալ լինի՝ ի զօրութենէ դիմադարձ հզորց՝ և անկանց երկրէ, և ապա վերատեսն ըմբռնէ գնաւակին ընդհատ իւր. այսպէս և նա ոչ կարէր քմծերել՝ ի աւազանին կեանդուցն հպարտութենէ Ադիդմոնացւոց՝ և Ծովանենէ, որ էր պատ և զօրադրութիւն նոցա։ Ո՞վ սոցն զօրաժողով՝ որը հակառակ էին ի հինգիսի գ Ծովանենէ. բազմացեալ յերիտասարդ արանց՝ ծնեցելոյ յանօրէն հարց՝ մինչ տեսէր պատերազմ Տրօյական. որը և ոչ ունէին զոչ ինչ բարեկրթութիւն. զի անհամատարած ծնունդ և անկարգ ծիսից նոցա՝ և անասնութենէ ներ սրոց անառակ էին, ապրեն նոյ ոչ գիտաս, զնոքա ի գիմագրաւ գազանին բարերաբաստութենէ, որով և համանմանեալ էին մանուկ ծնանդ եթէ՝ զօրացեալ միոյ առատատակոցի. յի եթէ խմբեալ յուսնացն

Յետոյ Յովնաթան յանձնապահ դիպուածոյ որոնէ դիմադրել
Անդրանիկ. Տատանեալ Տնօրէնութ գլխոյն ձեռնհաս ժողովին. և
արհամարհէր զնոսա, ոչ միայն իբրև սպառ մի մնասուկ, և
թարց վտանգաւոր. Այլ ծագէր առնէր զնոս հանարեալ ոչ ան-
գոր մի կիսացեալ մի. Այլ առաջ նշանակել զնոսա բոնադիմ
գնդէր. խոլանան նոյն. և ջանայր ան բոլոր նախանձ յաճախին.
և նշոյլներով պղտոցանել ընդդէմ Անդրանիկի, առանձ
առնելով ամենից զաշնակցաց.

Հաւատ միտ Անդրանիկ առնելով ի Տանիէլեանցն զա-
մենս կամաւորս. Յովնաթան պիտոյ եղեալ, թէ ոչն հա-
լասարութեան պատրաստիլ ուշանային, բռնադատել՝ առնէր, զո
լոյ պահս Յանկարծամահ՝ ինչ եանք գինեալ և աւելի քան զ
զգալս ի ջուրս. և թէ՝ Անդրանիկ պատանելոյ զՏանիէլեանս
նուաճեալս և նդեալս՝ ի փախուստ, ոչ ինչ դժուարութիւն կրեցք
եթէ ոչ սպառել ոչ կեանս քարել ի բռնակիս. Իսկ Անդրանիկ
դիմադրել գնեցնէին, թէ ի ոչնչութիւն ոչ օգնեաց Յովնաթան
թէ, ոչ լինել յաղթեալ՝ թէ շնաամաց. և թէ՝ ուշ եր լինել
մի բռնաւորեալ գյաղթականսն թէ՝ ի միջ Տանիէլեանցն. Ա՛յլ և
պնացին երկոքին հանդերձ ամենայն՝ ի ժողովն գաշնակցեալ թա-
գաւորեց. ի սպասաւորել գերբուհեան ի բռնէ. Ուր Անդրանիկ
մեծարեալ ցասմամբ՝ ի բռնէ Յովսէփ և հաս ցնոսն կին
սկսեալ սպասել նմա. և մատուցեալ ըստ իրենց ի բռնակիս, ո-
թէ ոչ լցեալ սրտիկ գաղթի ի միտս.

Ուրախ Յովնաթան գերբուհեան ի Հիմիմիա. այլ
հաշակատար՝ ի բռնակիս՝ մի ուրեմն գրաչուեալ՝ զօրեցաւ՝ և
սկիզբ ասելոյ. որպ մի տակին Անդրանիկ այլ թէ՝ Վօլտաս (ա)
ոչ մատանչիս չհասիլ՝ առաջի բանիդ քան զնա. և թէ՝
Վնասեցաւ ոչ կարէր գերբուհեան ի կատարելոյ ձեռ՝ քան
զՀիմիմիա. որ ուրեմն երբ ուժգնացեալ և հասակ Հերբերտ
յորմէ հանգոյն զօրքն երկնչէին. քանզի էր առաջեր կռուասէր
և ատելաբարոյ, քան թէ զօրն ոչ զայրանալ.

Հիմիմիա

(ա) Վօլտաս արդէ վերոյիշեալն է Վոլտաս Ալիքնապետն. քանզի
էաց պատերազմիլ ընդ Վիսոլորդն, էին երկոքեան ամուսինք մի ոչ
ցեալ. և ի գերեսուն, ի քառասնից Հայոց Ալիքնապետք.

Հիւրկիոս տեսանելով զի՝ ոչինչ իշխանութիւն իւր խրոխտացեալ
ապառնացեալ Յաւանիէի եղբօր իւրոյ, զայրացեալ գնաց արագա
պէս ի խնդիր գիտալանաւորս՝ և տանել ի Յունաստան, ի արդ ասա
ւելոյ դառնութիւնն ժողովեցեալ ։ Լինին Յերասիոսի գիտացեալ
խորհրդաբար՝ սկսանի դողալով ի բարկութենէն, ոչ գիտալ մի
փրկիցեալ՝ որ արշաւէ ընդառաջ որսորդի խոյսողին ինքեան։
Նէ այսպես ընթանայր ի դաշտին ասասանեալ՝ որոնելով աչօք
զոսոխն իւր, ուստեղով ի պատրաստի զրնտալ նետ իւր միով ։
ձառ. վերջապես պատահեալ նմա, ի տեսանելն կրկնապատկեցաւ
բարկութենի իւր։

Այլ հասեր նոյն Յերասիոսք դասախարանել ի Քինդիկի՝
կերպարանեալ Աննիբովկ. այլ ոչ կատարի առեալ զայրացեալ
զոչիսայ խակոն զօրու իւ առ Հիւրկիոս. հայ ոչ աւուրս անարգ
ի միջ ամ մարդկանց. կաց, զի տեսցուք ներ սակաւուց, եթէ
կարես խրել գիտալանաւորս զայսոսիկ զօրս ունիմ յաղթեալ ։
Այո ոչ տարցես գնոյ քնաւ ի Յունաստան։ Նրեմ ուրեմն և ես
ի խաւար ներս Աիդեայ։ Ասաց, և արձակեաց գնոսա իւր։
Նոյն պնդեան յարիւք՝ որ ոչ կարելով առնուլ նշան՝ վերին
ցաւ նետն ի Հիւրկիոսէ։ Նոսկն Յերասիոսք շրշահիւ քարշեալ
գիտալանաւորս իւր՝ որոց դառնացեալն էր ոսկեայ. զոր Ատրիա
(բ) պարգեւեալ էր նմա՝ ի չուել իւր յԱիթաքէ, ոչ աւանդ մի
խանդակալեր սկզբան։ Օ՜ որ ի գործածել էր առացմամբ բազում
վտառաց, մինչ տակաւին երիտասարդն էր, որ և ներկեալ էր
յարիւն բազում հռչակաւոր պիտառաց՝ զօրացն Աիւիոլեանց,
ի պատերազմի մեռուն, որոց յաղթանակեաց Ատրիա։

Ձայնէ Յերասիոսք ի հան զառնն, Հիւրկիոսի կամեցեալ
արդիւնաւորել զառ ժողովելի իւր՝ յարձակեցաւ ի խլել զառն
ի ձեռանէ երիտասարդ որդւոյն Յուլիոսի։ Ի բեկանել սրոյն
ի ձեռս նոյ՝ թողեալ գնա՝ հայեաց ի երեսս։ Նէ ահաւասիկ իբ
րև երիտ անգուէմ դաշանք՝ որք զրոնն փուռեկաւորեալ պատա
ռել զիմեանս. վառեալ յոյանայր հուր յաչս նոյ, և բաղխեալ
զիմեանս՝ հեռանային, պղտոնէին, և յատնեալ հարկանէին
միմեանց, ներկեալ արեամբ. և կայնուին զմիմեանս. որոյ ասէ
Լ ոսիոյ՝ և ձեռք Լ ձեռաց՝ այնքան սիրեալք և սերմանալ էին

(բ) Ատրիա. հայր Յուլիոսի՝ և պատ Յերասիոսի, որոյ Նիշիոս։

ըստ մեծին Ներսիսի, զի՝ այն երկու մարդիկք՝ ոչ էա կարծիւք, եթէ
ոչ մի՛ էին Հայոց Հիմիմիսց գոլով առաջի նոցա քան զՂեւ
վոնդեանք՝ երևիւր եթէ պատերազմել գնաց, որոյ մատաղ
մանկուն ասացեալն ոչ էր այնքան հասասահ զՀիմիմիս, զոր
վոնդեանք նուաճեալ՝ ի գօրաւորէ՝ սկսաւ զդայ դողուցն ծննդոց
իւրոց։ Հիմիմիսց սեասնեղոյ գնաց սկսաւորել քաջալերեալ
երիտասարդաց զաւժեղութիւն իւր, և որպէս Հռուխի կորնչեալ
գնայր՝ ի կրել զպատիժս յանդուգն ցասումնականութեան իւրոց։
Եթէ Աղինէսիէ՝ որ հակէր հեռասատնէ՝ ի մէջ։ (որ և ոչ եթո
զայր գնա անկանել՝ ի մէջ այսր ծայրագոյն վտանգի, եթէ ոչ զի
մինչ զնա անկանել՝ ի մէջ այսր ծայրագոյն վտանգի, եթէ ոչ զի
Աղինէսիէ՝ ոչ՝ ի բաց եթող զԱտկնեաց. և ոչ իւ բնաւ՝ ի սա
լատն Հռոմկնէ, մայց յղեաց նա զնդեղ Հիմիմ (գ) պատ
րաստ առ բանդակն այդ որ թռչելով էր ոչ պատասէր զան
հուն հեռաւորութիւն օդոց. Հոդովով զինն իւր յառաջոր էին շա
էիլ. և նկատէր զամպ մի՝ հազարից զանազան գունովք գու
նաւորեալ. ոչ դադարելով ուրէք, եթէ ոչ՝ ի վէր այնց երեից
ծովու, ուր բանակեալ էին անթիւ զօրք դաշնակցաց։ Այդց
հաւ աջոյ Հիմիմ՝ ի հեռասատնէ զնացաւ՝ և զհամար
ձակ ցասումնականութիւն և բռնաբարութիւն երիտաց մարտակցաց
առակաց՝ ի աւուրսն զորոգեցն յորում էր անկեալ մանուկն
Հիմիմ։ Աղրձեցաւ՝ ինա՝ շրջապատեալ՝ ի հեռասէռ ամպոյ
կերպագործել՝ ինու որ գոլորշեաց։ Ընդ՝ ինդին ժամու յորում
Հիմիմ զգայ զինքեան զնամ ուժգնութիւն իւր կատարեալ. և
հասասայր լինել յաղթանակիչ՝ ծագիկաց գիմանուին մնուցեալ
Հիմիմիսց զգայր յինքեան զնամ ուժգնութիւն իւր կատարեալ. և
յանձնեալ էր նոցա։ Ընդ՝ իսկոյն Հիմիմ՝ որոյ գօրութիւն ակա
մացեալ էր, ակամբ վերատին արիանալ. և յղի չեմիս՝ որոյ նա
գօրանայր, Հիմիմիսց շրթոյեալ զգայր՝ ոչ գիտեմ թէ ընդի
գօրանայր, Հիմիմիսց շրթոյեալ զգայր՝ ոչ գիտեմ թէ ընդի

(գ) Հիմիմ, գրեալ Հիմիմ և Հիմիմիսց, ոչ էր ասուհանգամ այն
Հռոմանոյ, և աչքուին անչքոյ։

քաղցր դանդ բռնէ մի՝ չնչա՛ռ ու զանազանէ վիրջուղ՝ զա-
կուցեալ զգեստն՝ անկաւ ՚ի մէջ նը։ Ոչ չկարաւ ՚ի տասանել
հաշարիցս բառնալ կացեալ մեծապէն միայնոյ Տառ լինիլ,
որ գրեալ զանատառն դողացուցանէ զիրկիլն անկանիլ ի բամ
և զամենայնի ոչք շուրջ ինն վերս. ոչ առնէ այնքան գրեալն,
որքան առ։

Ոյնժամ Սեբէոսիոք վերատացեալ ըզ գրեալն և խո-
հեմութիւն՝ և հայեալ ՚ի փիփիսաց անկաւ ՚ի ներքոյ իւր՝ ըզ-
գաց զանձն որպէս Մովսէս, զոր արտրեալ էր յարձակիլ,
՚ի միմի հարուածոյն իջեալ ոգեզօր գործակից ամպատուէրն միա-
որ եկեալ էր յօգնութիւն։ Ի հրամանաց խոյին ընդունին մեռա՛ծ
պատկառանօք գիմացեանակ ՚ն խրատս Աստուծոյ, և յամօթ
հարեալ ՚ի յաղթականաց իւրոց՝ ետես բարձրք իւր գո-
քան արժանաւորին լինիլ յաղթութեամբ։ Ոչ այսմիկ միջոցի Ցա-
լանիլ շարժեալ ՚ի բարկութիւն՝ արշաւէր յօգնութիւն ի ոդեսր ի-
րեց. ունելով բարձրք միակ գնաց իւր ՚ի Սեբէոսիոք՝ զոր կին-
՚ի չէաց ինչ, եթէ չուանիցէ երկիւղ միանալ ընդ ոդեսր իւրոյ ՚ի-
փիփսայ. զոր Սեբէոսիոք ունէր ՚ի նեղութեան իւր ՚ի մէջ փոշեաց։ Ա-
գինն Ոյուլիոս կարէր ըմարց աշխատանաց ամարտել զկնան ո-
առին իւրոյ. բայց բարկութիւն իւր գոլով անգիտալ ոչ ոս մոռ-
ծէր ինչ, եթէ ոչ՝ ապաքինել զանձանս իւր՝ յուցանելով գեա
ըհակառակութիւն։ Ոչ ոգին գնաց ե ետես յառին առ-
բաւական է ինձ ուսուցանել զիս՝ ոչ ես արհամարհել ամե-
նեն գինակոսելն իմ, կեաց ոգիս ինձ։ Ի՞նդառաջ ես ՚ի զօրա-
գաւթի ե ՚ի սրատեղւոյն քոյ. արդարև ոչ ես պատասխանեցին գին,
մասուս ար՛ն գա ոսա՝ կարողութիւն ՚ն։ և ոչ ես մոռացութ
ինչ, եթէ ոչ՝ մոռանչիլ ՚ի վիրաւոն ընդդէմ Տ՝ ելեհայոց։

Ոչ գինչ Սեբէոսիոք խօսէր այսպէս, ի՞նչ իրիկնոյ յարեաւ
գիրկիւ՝ շաղախեալ վիշտովք և արեամբ. յեղեալ բարկութիւնն և
ամօթով՝ Ոյուլիոս ոչ կարող էր զանազանել գինչ ես
ինչ, եթէ ոչ՝ մոռանչիլ ՚ի վիրաւոն ընդդէմ Տ՝ ելեհայոց։

ինձ մատաղ տեղ՝ յորում մարդիկք ոչ կարեն առաւելն լե
նիլ կատարեալ ջրհեղ, այլ կարաց տապալել զ՚խիվխիւնդ, որ ե
հանդիմանեալ ուժեղութեամբ եւ յաղթեալ անդամուն այնց հակառակ
որք՝ ի դարս անցեալս իշխեցին շարժել զպատերազմն, առ՝ ի
աքսորել յերկինից զանմահս։

Ասացի միանչ այլքն ամենեքին ոչ կարէին յաղթել՝ ի հիացմա
նէ եւ, ապշեալ հայելոյ՝ ինձ, որպէս ճուլիոսի գոլով յաժ
ղնդի՝ ի վայրկեան զանարժան յաղթականութեանէ իւրոյ՝ ներփակեց
զինքն՝ ի վրանի իւրում, առանձնացեալ՝ ի ախտաբանաց իւրոց. ոչ
եւ կարելով ըմբռներել ինքնին՝ բառնալով այնքան վշտապնդէր
զինս արտաշաւիղ բարկութեանն իւրոյ։ Ի երեսանաչելով էի՝ ըմբռ
նարդար եւ արտօրոյն բանականութեանէ էր յարարս իւր։ Գոտա
նէր ոչ գիտեմ, այլ ունայնութեանէ՝ ակարութեանէ՝ եւ ցածութեանէ
յայնմիկ անկչեռ ցասմանականութեանէ իւրում, եւ վերադառնէր էի
ձիմարիտ մեծութեանն ոչ է, եթէ ոչ՝ ինձ բարեկարդութեանէ ուղ
դութեանէ՝ համեստութեանէ եւ մարդասիրութեանէ։ Արբոր տեսանէր
զայս ամ, բացի ոչ իշխէր յուսալ ուղղել զինն այնքան անկմանէ
իւրոյ. որ եւ մանաւանդ ընդդէմ իւրոյ ինքեան. եւ մանչէր բարձրա
ձայն գոչմամբ, այլ զառ ի՛ւ կատարի։

Ինչաց նա յաւուրս երկուս ներփակեալ միայնակ՝ ի վրանի
իւրում՝ ոչ կարելով յառաջադրել ընծայել յընկերակցութեանէ
եւ՝ ի հանդէս ուժից, եւ յանդիմանելով զինքն ասէր. վայ, վայ
համարձակեցայ ես արդեօք տեսանել զԱՆԷՈՐ. ի՞մ արդեօք
ես որպէս ՃՈՒԼԻՈՍ առաւել իմաստնոյ եւ յաւէտ հմտերեսղէ
քան զնա՞մ ես դիմիկս։ Ինկեալ եմ ուրեմն՝ ի տերմանել զանմիա
բանութեանէ եւ զանկարդութեանէ՝ ի բանակին դաշնակցաց։ Արդ օգ
արիւն սպասի՞ եթէ Տալիւսացւոց եշնամեաց սպասէ՞ զոր պարտ
եմ հեղուլ։ Արդարեւ հեղէ ես յանդուգն, եւ ոչ եղէ յինքեան
էիս՝ ի բարկութեանէ՝ մինչեւ չկարել առ ուղղել զինեա իմ. եւ սաստ
եղի պիս մարանչել զ՚խիվխիւնդ անհամեմատ ուժեղութեանէ, որ
ոչ այլ ինչ լրի պարտէի սպասել. եթէ ոչ՝ սամոթալի մահ
ուանն, լինելով յաղթեցեալ։ Ասացի զի՞նչ վտանգ՝ եթէ մեռանել
էիցէ. զի ոչ ես լինէի, ոչ, ոչ լինէին նոյն յանդուգն ՃՈՒԼԻՈՍԸ
նոյն երեսաստղն անզգայ, որ ոչ երբէք արդիւնաշատուն՝ ի խոս
տոյ իմէր, զոնէ պատկառանք իմ վերջնոյդ ես հինոց խոց
աւաշ, եթէ կարելոյն յուսալ ոչ ես առնելդ զայն՝ որոյ վասն

զդիշերեալ եմ ուսիլ արուեստ. ապա թէ չգոյ երկանիւ ի ինձ. չգոյ երկանիւդ ի. եթէ կարիցէ՛ ։ Ասացի կարիւ, զի կրկին չիա ագռաւիկ միմեանց չվախճան աւուրց իմոց առնիցեմ, կամ առեալ առնել ինձ ընդդէմ իմ զսխալանս՝ որոց վասն ունիմ այժմ զպղտեան գործուածն և ասացի. Ոչ իմ շուտ չգոյիլ անտիւդ եթէ. ոչ դրուատք ունայնք, որոց ոչ ես կարիմ ը քաջել. բայց գուցէ դասուն իմոյ անգիտութեան յանդիմանեն զիս ոմանք ասելով՝ Ոչ միջնէ ի ջրոյ ագռաւիկ՝ և անսիւ. Ասեմ ես և ձիւղեցեալ ոչխի գոլով զասուածոյ ինձ՝ ի վրանէ իւրում. Ասեցուք Աստուած ոմն ցուցանել ևս զանցուածս զոյս ունէր. բայց ծերութենէն խոհեմ վերամանաչելով զիշատակեալն ես առնս երիտասարդի, վախարկեաց զծանրսն զկնի ցուցից բանից իւրոց՝ ի մէջ դնել, առ ի բարեխառնել զյուսահատելն ինձ.

Ասէ Աստուածն մեծաբանեալ՝ զոյով կատարածեալ ի սոյն միջնումն՝ ոչ կարի ինչ ինձ ընդդէմ իմ շէնասիրաց, եթէ ոչ՝ զինչ հաշտեցուցանէ զիս ի Աստուածէ ընդ Ծառանելէն. և ընդ Փրկիչն. երկնչելով յոմն ժամու՝ եթէ զերթն Աստուածեղեցուց՝ նորին ցեխն ի ոտիսն ընդ Տարեր երեսատարութեան Աստուածոյ՝ ոչ ինչ առեալ կին Աստուածքն ի սոյն պատճառի. Այլ և ամ երթ կրկնեալ շինեալ եղեն, մինչն ի տեսլեանսդ Աստուածքն առաւելեալ զոյժքան ներկայ չարեաւ, և որոշեալ հետեւակս՝ որոյ ամեայ ինչն էր Տիրական. անիւանէր ի ցաւս պատճառին. Ասէ Աստուածոյն ամենեքին զոյով ի ծայրատուն շինեալ մանն՝ ոչ իշխեն խոտորացուցանել զրուածոյն, երկիւղ ի մի զոյ ի ձանապարհին Աստուածոյն Աստուածքն՝ և Աստուածն Ասեմ ես ի ձանապարհին՝ ուստի ես գամ. Ոչ առաւել էր Ասեմ և Ասեցեալ Ասեմ՝ ուստի ես գամ.

քանակին Թուէն ոչ տուն մի անակուռ. որոյ ինչ կորուսեալ հայրն ընտանեաց, որ էր թոզորմիմբ ապաւինուելի և քաղցր ակնկալուելի վտիտիցն մանկանց իւրոց։

Ինձ այսմիկ անկարգուն և վարանումն բոլոր բանակին լուել եղև յանկարծակի շշունչն շուշինն հնոյ, վինուց, խնդմանց ձիոց՝ և ազաղակի մարդկանց. ամենայն յոգիս անակուելի և սիրտ բոլոր քաշուելի. և ունկնդիր վս խառնան, ի մահ՝ և ի վիրս։ Ոչ ահա մերկի ինն վտիտ ոտիւք պատերազմել կիտէր զԹուխս և ազօտ գամն մի՝ որ ծածկելոյ ձեռիկն շրջապատեալ ամենայն զբոլոր բանակն, ըստ նմին և խոկոյն ծուխ ինն Թանձրամած և մառախլոտ միացեալ ընդ վտիտ՝ և տարածեալ ի յօդն՝ արգելոյր զնշուլուելիս։ Ոչ ձայնք ազգի ազգի շառաչմանց, լուծք լինէին իրրև շշնչման նոյնոց կայծակնաւորեալ լոյսք՝ զոր լեառն Նանա տատափախ ի խորոց ամպոց իւրոց, յորժամ Աստուածն ընդ Մեքսիմիոյ զորձէ զիւղաքակա հօրն Ոյդ։ Ասաի և սիրտք դաշնակցացն լցան երկիւղիւ ի սոյն յանկարծ պատահմանէ։

Ասրասել զղջէր և անխոնջ վերահասու զոլով ամ շարժմանց նոցա՝ յեղակարծ պաշարեալ դադշնակիցն, աջօղելով ի նոցունց գյանկարծահաս լե և ակսեալ իւր՝ անհաւատալի ինն արագութեամբ՝ շրջապատեալ անցանելով ի լեռնէ միոյ՝ զորոյ հա մանն կիրճս կալեալ էին դաշնակիցք. որք ուշեղով զնա ի կա դոզութեամբ իւրեանց՝ հատուրէին վինքեանս ի սպասհուելջ. և հաւատալ էին ևս՝ կալուին ինքնին յայտ կրճիկ՝ որոց սիրէին անկանիլ ի վիրսն Թշնամեացն յեղեղուած լերինն, յորժամ հա ասանէին զորք ինչ՝ որոց սպասէին։

Ասրասել՝ որ ձնալեղի զգրամս առաստաձեռն սրօք՝ սա ի դիտել վտրհուրդ Թշնամեաց իւրոց՝ ուներ խնացեալ զյա ռաջադրուելն նոցա։ Կանգնէ Ասիսեօր և Փիլիպէէ՝ երկո րին զինեալք այսր զիւսունք և փորձառուք, ոչ էին սէգն խոր հրդ սպասէ՝ ի խոհմուեն՝ և ի զեսմուեն իւրեանց։ Ասիսեօր ի հոլովմանէ բազմամոց աշուց իւրոց՝ հակառակ էր յոյժ ի հաճոյս սպասողացն զայն՝ որ առ երկրի ինքեան զորհեաս։ Ոչ Փիլ լորէէ լսէ և բնականաբար սակաւախօս՝ բայց ցասմամբ և բարկացօղ. և այնպս վտքերովք արծարծէր առանդնաստատ բար կուելն իւր, մինչ զի դեռ ասպր ընդ ոտն ասել զայն ոմն՝ զոր ու

ՔԻՆ վբանալի սրտի նորա, առ՝ ի արտահանել զառաւել պիտա-
նացու գաղտնի խորհուրդս։ Ոչք և ոչ ունէին. ևթէ ոչ՝ ի քաջ
կացուցանել. յայնժամ հռոմայ՝ յաստիճ՝ և արտաքոյ ընթեան
եղեալ յայտնէր զսպատնաչիս, և պանծայր ունել միջոց հաւա
տիս՝ ի ժամանել այնց ամենից՝ որոց բազձայր։ Ուրուր ինչ երև
իւր սակաւուք երկրացիլ առնէ իւրոյ՝ զնացս պատրաստանել
անխոհեմաբար և ի թարց խոկալոյ։ Ուստի և առաւել գաղտնի
խորհուրդ դիւրաւ արտաքարշիւր ՝ի խորոց սրտի իւրոյ, համա
ձայն ձայլեալ պատուհասին անօթոյ, յորմէ հնդանիւն յաւէտ
ախորժահամ ըմպելիք։ Ուր այսպէս սիրտ այնոց ամբոխ գլխաւոր
աին՝ ոչ ինչ կարէր բնաւ վերաստահել։

Ուրդ՝ ապականեալ ժամանիչք վասն գրամոց Ուտրասիի՝ ոչ
պակասէին խաղ առնելոյ զտկարութիւն երկուց թագաւորաց,
համոզէին զՈՒթաթոր շարունակաբար անոտի դրամասիրաց՝ վե
րայիշեցուցանելով զանցեալ յաղթանակս նորա, և հիանային
նմա՝ ի վերայ նախատեսութեան նորա, ոչ թողով բնաւ՝ ի զուարա
ճալոյ։ Ի միւս կողմանէ դրդոէին կերպակերպ չարութիւն հե
առաքար զանհամբոյր բարս Ցիլոյիէ ևթէ. և ոչ խոսքին ընդու
թէ ոչ՝ դիմասուիլ. ներքինիսն զնեղսկածութիւն ժամանակ
պատրաստ՝ և զանպատկառութիւնս , և զարհաւիրս անհնարինս։
Ուր իսկոյն մինչ յաստիճանի բնաւ ի իւր բոլորքիւր՝ խոհեմութիւն
իւր թողոյր զնա. և ոչ և սկիզբն նոյն առաջին մարդն։

Ուրդ՝ ի տհասութենէ արատաւորութեանց իւրոյ՝ զոր
ունէր առեալ՝ էր առիւծ կարի խոհեմ՝ ի պահպանել զխոր
հուրդս, զոր ունէր էր՝ ի ձախողակ դիպուածոց՝ և՝ ի հարկա
ւորութեանց, զորս կրէր էր՝ ի մանկուէ, ՝ի աքօղել զխորհուրդս
իւր՝ ի սիրտս հարաց Վիննէտիկի։ Ուստեր նա պահել զխորհուր
դըս թագոյ առելոյ. և ոչ յուշացանէր նաև զդէմ ինչ տխուր և
վշտագնեալ. զի հասարակաբար կարիցէին մարդիկք առնուլ
նշոյլ ինչ՝ ի նմանէ, որք ջանային՝ ի գրդռել զդատաստս՝ առ՝ ի
յայտնել ոմն ի պարտն է։ Ուանգի ոչ ինչ ծանրութիւն համարէր
ինքեան ամենևին վխորհուրդն՝ զոր կամէր պահպանել, գոլով
միշտ առանց կրից բնականաբար , և զուարճ. և ոչ ունի ևթէ այլ
մի՝ որ ունի զսիրտ իւր՝ ի շրթունս։ Ուայց յասելն զայն ոմ զոր
կամէր՝ կարէր առ՝ թագոյ հնարեալ ինչ։ Ուրուր նաև

լինելը ժամանակ. սիրե՛ ինչ՝ ոչք կուրհինս առաքելոյ կարծեք լինել լսողաց. և ապա ցուցանել ոգին ինչ նշանս յայտնաւոր ի մէնջ առնելոյ՝ զերծուց կամէր լռել։ Վասն զի սիրա նիւթ անհատական գիրն. միշտ զի և յայժ առաւել մերձակայ բարեկամիք իւր ևս՝ ոչ ինչ կարէին գիտել, եթէ ոչ զայն՝ զոր հաճաւոյր օգուտ ի յայտնել նոյ. առ ի արտաքարշել ի նոցանէ զինաւորական խոհուրդս։ Ընդ զոր ունէր, եթէ ոչ միայն զԱՆԼՈՒԾԵԼ. յոր մ՝ ոչ ինչ պահէր ի ծածուկ։ Ընդ եթէ հաճաւոյր և նոյնպէս զայնոսիկ զոր ինչ ասացեալ էր ի բարեկամուէ. բայց զանազան առանձնաւոր, և բազում մի առիթք վերջապէս ելից՝ զորս ունէր արտասել ի բարեկամուէ և ի խոհեմուելէ նոյ։

Ցնծալովք առեալ վերծանելով եթէ յաւուրս զոր խոր հրեղէն ոչ առեալ յաւէտ առաջնորդին ի քաղաքին, զգացուցանէր Աթանաս Ալեքսանդրի և Յիլարիոն Եգիպտացի։ Այլ երկոքեան արդ այսոքիկ այնքան վերջապէսք՝ ոչ ինչ միայն առնէին զայնպիսին վերհաւէտ և օգտակար ազդեցմանէ։ Վասն զի ծերութիւնն ոչ ևս ունի զնաւ կեանս ևս ընդ կատարածսն ակել և ընծայել ի լսելութիւն խրատուց. Օ՞ի երկար ժամանակաւ քնաւորեալ սովորութիւն խոր՝ ունի զնա ոչ լաւ ի շղթայս, որ ոչ ևս կարէ զատնել կերպով ինչ զերծել ի յանցանաց՝ և ի սխալանաց սխտից իւրոց, համանման այնց ծառոց որոց կորցք և ճանճրակերպ արմն՝ զորով կեռացեալ ի վիճ ժամանակս՝ ոչ ևս կարէ ուղիղ. նմանապես և մարդիկ այսոքա անցեալ ամօք՝ ոչ ևս կարեն իբր լաւ կեռանալ ինքնին ընդ հնացեալ սովորութեանց. որովք ծերացեալք են. և ի ափանցելոք ինչ ինչ ինձէ ցուցեալ ոսկերացն նոյ։ Այլ և ի պատուական բանիցն ինչ ինչ

եւ ի՛ համայն հակերգութեանս թագաւորացն։ Իշը առ նորա ասէր եւ
զբազ եւ վարժ՛ ի հնարել նոր՛ ի նորոց զարեղծս հաճոյից նոցա,
որոց ոչ ինչ դժուարին լինէր ըստ զգեանս նորին։ Զի ինքն հար
ցանկացեալ՛ ի նմանէ խորհուրդ ինչ հնարագիտաց լինէր խաղոյն
աղնուական բանից՝ որք առաւել հաճելի եւ ախորժելի լինէին տես
ցողաց։ Իշը համահաճ եւ դիւրաւիմաբոյս ըստ ախորժից. բայց ոչ ինքն
հոյ հաճոյից այնց՝ յորոց երկնչէր։ Իշը եւս հնարագէտ ծաղրասէր զո
վեստից այնպիսի իմն ոգիւք՝ որ բարւոք ընկալեալ լինէր նոա
՛ի յոյժ առաւել համեստ մարդկանց։ Իշը նաեւ ծանրաբանութ՝
ըստ ծանրաբանութեան. եւ ըստ թեթեւաբարբոյից։ եւ
ոչ ինչ գնաւ դժուար նմա կալեալ զհամայն առաստս կերակրից։
Ասպիկն հարազատաց եւ առաքինեաց՝ որք գոլով միշտ ՛ի նոյնս
ըստ առատապէսն ՛ի կանոնի առաքինութեանն, ոչ կարին լինել եր
բեք պատճառ հաճելի թագաւորացն։ ոյք են այնպիսիկ՝ որք համո
զեն զանբաւական ախտասիրութեան նոցա։ Ա՛յս Իշխանիք գիտել
նաեւ մարտնչիլ, եւ ի հանդարտի յամի դոյժս լուր։ Իշը ոչ
նաեւ կատակերգել զօրաց ոչ ինչ ՛ի պատշաճն՝ Աչեմաբի։ որոց շահ
հաւէր Իշխանիք գիտուն՝ եւ զհաւատարմութեանն քննական, յորմէ
արտահանէր ՛ի խարդ սրտի նոր զոյն ինչ ունայն եւ ազդու զո
վեստութեանն՝ զոյն ամ՛՝ որոց բաղձալի գիտէր։

Իսկ Իշխանիքն Իշոյ ոչ հաւատայր նմա քնաւ, քանզի
գիտէր եւ անհամբերութեանն իւր առանձին նմա զոյն՝ զոր հա
ւատն Աչեմաբի առնէր քննական։ Քանզի Իշխանիք ոչ ու
նէր ըստ նմա ինչ, եթէ ոչ՝ գիմնաբանիլ. որ եւ նա՛ ի բարկանալն քա
ղցրացեալ գոյացեալ գոլ։ Ա՛յս այս ընկալեալ էր գիմնադոյն գումարս
գոլոյ Աչեմաբի. առ՛ ի յոյժ նմա գոլ ձեռնհասութեանն եւ
զգիտութեանս գաղտնիացս։ Զոր այն թագաւոր Տաճկաստանեայ ու
նէր ՛ի գործս իւր զիմիւ ինչ վախճանականաց. որք ասի՝ գիմիւ
վախճեին ՛ի բանականէ գաղտնիացս, եւ վճռագատանային կրկին առ
հասարակ գաղտնիացս։ Զոյն ըստ նմին ունէր հարկաւորութիւն գոլոյ ինչ
գոյացեալ Աչեմաբի. վախճանէր Իշխանիքն գիմի յայնց վա
խճականաց, առ՛ ի տանել զգուշութիւն։ Ասացեալ է այս՝ ոչ լի
նէր գիտուած բացատրօղական. քանզի՝ նոյն վախճանական ոչ
ասէին քնաւ զգուշութիւն. որք եւ եթէ լինիցին ըմբռնողք՝
ոչ ինչ գտանիւր, զի դնէին գԻշխանիքն ՛ի կարծիս թերուացն։

Ա՛յսու կերպիւ Աչեմաբի վերահասու լինէր համայն յա

առաքեալքն ձգեցին զանձինս ի ծովն, եւ հանգեաւ ծովն ի բարկութենէ իւրմէ։ Եւ երկեան արք այնոքիկ զՏէր երկիւղիւ մեծաւ, եւ զոհեցին զոհս Տեառն, եւ ուխտս արարին։ Եւ Տէր հրամայեաց ձկան մեծի, եւ կլանից զՅովնան, եւ էր Յովնան յորովայնի ձկանն երիս աւուրս եւ երիս գիշերս։ Եւ աղաչեաց Յովնան զՏէր Աստուած իւր յորովայնի ձկանն, եւ ասէ. Ի նեղութեան իմում կարդացի առ Տէր, եւ լուաւ ինձ. ի սրտի դժոխոց աղաղակեցի, եւ լուար ձայնի իմում։ Եւ արկեր զիս յանդունդս սրտի ծովու, եւ գետք պատեցին զիս, ամենայն ալիքք քո եւ հեղեղք քո ինձ անցին։ Եւ ես ասացի. Վտարեցաւ յերեսաց քոց, զի կարասցէ տեսանել զտաճարն սուրբ քո։ Պատեցին զիս ջուրք մինչեւ ի հոգի իմ, անդունդ պատեաց զիս, ծովակն ոստեցաւ ի գլուխ իմ։ Ես ի սահմանս լերանց իջի, եւ երկիր զաւակօք իւրովք զիս ընդ յաւիտեան. եւ հանցես ինձ յապականութենէ կենաց իմոց Տէր Աստուած իմ։ Յորժամ նեղեցաւ ի վերայ իմ հոգի իմ, զՏէր յիշեցի, եւ մտին առ քեզ աղաւթք իմ ի տաճարն սուրբ քո։ Որ պահեն զսնոտիս ողորմութեան իւրեանց, զամենայն ինչս իւրեանց թողին։ Ես ձայնիւ խոստովանութեան զոհեցից քեզ, զոր ինչ ուխտեցի, փրկութիւն Տեառն է։ Եւ հրամայեաց Տէր ձկանն, եւ արձակեաց զՅովնան ի ցամաքն։

մատ

(ա) Ալքենացի կոչեն Խալիդայ, որոնք Ալքեոյեան, ի վերոյ Ալքեոյեան, ի վերոյ յոմանց Ալկենացիս, Հերքուլեսեան զԱլքմոսեան ինչ ընկեր Խալիդայ։ (բ) Ալեա քան ֆուլիանոս Ալեա՝ ի Բուֆֆոնեան Ալեոսիդես։ ոմանք ասեն ի Տէդ՝ ի Օրֆա ճեսարեան Օրեսոնիդես. և գինի ընկերացն Խալիդայ գտանեն՝ ասեն՝ ի Հուֆֆայան Ֆասոնիդես։

մատուցեր լինիլ երկրպագութեան. Իսկ այնպիսի ոգիք չէին հնազանդիր հաստատելու իւրեանց դիւրութիւնք անհնազանդիք էր, վնաս և արգելիք էին լինելոցն յետ ապագայի ամենայնի.

Պատասխանի ի հեռաւորութենէ էր այդն, ի վերջ հարիւր հազարաց դաշնակցացն, բռնադատեալ ոչ էին բարբառք պատշաճանալ, և որովհետև ոչ գոյր երկիւղ ինչ յոտնձգէ՝ սիրապահատակ գոնէ էին ամենեքին ոչ գոյր ինչ ի մէջ ազգաց՝ որ զիրար ոչ ճանաչէին, և ոչ ինչ ի մէջ լեզուաց՝ որ զիրար ոչ իմանային. ի ժամուն երեկոյին՝ ի ժամուն հանգստեան՝ ի ժամուն ուր ամենայն ոք ի տան իւրում էր, և

Հոգուցդը զանակիսն։ Ասաց Անտոնէոսն համանաձայն թէ՝ այնպիսի չեմս ընկերութիւն՝ ոչքան անկարգութեամբ և երկիւղ պատճառէ զօրացս իւրոց՝ առանձին յայնմանէ ի շինուածոն. սակայն քաջալերեմք ընդդէմ չորեքտասանդ և տասնեւհինգ մնացեալ իւր, տակաւին զոյգ կիսուցն ի մարդ պինդ Ասացեալ ոչ եմք ձեզ գնալ ընդ երեսս թշնամեացդ՝ զի՝ երկիւղ կոզմանէ զօրացն Ասրատեայ՝ որ ի զօրացն Ասրատեայ արտաքսեն երկուս զինուորս՝ որ ասեն ցնոսա՝ թէ՝ ի զօրացն Ասրատեայ եկաք, և՝ ի միւս կոզմանէ զինուորս անթիւս՝ ի զօրացն Ասրատեայ, և՝ ի միւս կոզմանէ այլ ևս զինուորս՝ երկուս զաստիճան կարկառեալ՝ ձիաւորս քաջս արիանման ևս պատրեաք։ Եւ՝ ի միջոյ՝ Ասրատեայ ընկերն ասէր՝ ցձիաւորսն ընդ նմա՝ ի զուարթ դնացեալ՝ ի զուարթ դնաց միով՝ ընտիր և առաւել մարտիկ Տաճկաստանեայ արտեղայ. հարածեալ՝ ի լոյս հգիկեցաւ՝ փախուստ առեալ զօրս նոցին։ Եւ զգուշեալ զանհնարին նախճիրս մարդկան, հնձէր՝ ի տուր կոտորմանէ Տանայն զոյնոսիկ՝ որք ձոլորեալ զերծանէին ի հրոյ։ Եւ առնելով զնուագիս արեանն լոգայր՝ ի մէջ ձեր, ոչ կարելով յապել՝ ի կոտորածէն։ Առեալք և քնած՝ ոչ հաճոյացեալ բարկութեանն ձեր, յորժամ վերստին զարթուցանէր զհոմիեան ի խաչանց։ Իսկ զօրք Ասրատեայ վարանեալք՝ առաքանեցան։ Ի բաց եղեալք վատահարեալք իբրեւ զոչխարս՝ առանց հովուի։ Եւ այսպէս մնալ զինուորական ձեռնադրեալ՝ առաջնորդեալ զերծեալ լինէր՝ ի սիրելւոյն իմոյ կիրակոսէ իբրեւ զանասունս ոչ ունելոց հովիւ։ Եւ ասրատեայ ոչ կարացեալ ի կոտորածէն՝ զի՝ ոչ ոք ի նոցանէ ի ձեռս ձեր անկանէր։ Եւ

աչք ունի առումի՝ ի խոր խորհուրդս կողից նոյն. Ա՛ջք իւր վասն ցան ի լուսոյ, և ցասկական հոդին նոյն վասն ըստ համայն ար հան իւրոց. Ֆիլոմատ ինքնին ներկեալ բոլորովին յարինել զքաւօր իւրոյ՝ և ոչ կարելով օգնել նմա, հառս զինքն պաշտպան ի լինել շնամեաց իւրոց. ոյք չանպայման տապալել և զնա. Ա՛ռուն նոյն ծակծկատեալ հաղարաւորս նետից. և մարմինն իւր խոցոտեալ՝ ի բազում տեղեաց՝ ոչ ևս կարող վերստին ոտանալ և զգօրեհալ և փախստեայ զօրս իւր. Տեսանէ ինքն զնա ամբ, և ոչ ինչ կարէ ինչ գործել.

Վ. ՀԱՐՑ ՎԻՇՏԱՍԱՆԴՏՈՒԹԵԱՆ Գ.ՈՒՔԱՅ.

Ը, Ի Ւ Ծ.

ՆՕԹՆԵՒՏՍՆԵՐՈՐԴՈՒ ԳՐՔՈՑ.

Ֆիլոմատ գոլով վերեալ ընդոյն ինքն՝ ապշեցաւ յօգնութենէ Ֆիլոն քեան. Տապաքաւ ծիսակատար խոյտոյսին նախատինս վիճակեաց՝ զոյժ Աստուած. Ո՞ վերստին ոք ի վերայ նորա յարձանագրուիլ մի՝ ի տապաստ քաւ, բեռն փոխուցանէ ինձ դրոյն վերայեալ՝ ոչ սրտիւրութեամբ պատրաստ.

Ցետ որոյ Ֆիլոմատ սաց անդրանիկեան վիճակատոր՝ ի քահանայն, խնդրով զանս՝ ի բժշկիլ զնոսա. Եւ մանուածագործ՝ զսուն Ֆիլոնիկէն.

Ա՛նդէ վերադարձ պատրիարգ մտիցէ՝ Հիւթիւնայէ, որոյ պարծեր՝ գնաց ներքինապատուհասեալ երեքօք նորա Ֆիլոնիկէն, ի վեղ ասիեաց անդրոյ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒԱՄԱՐԻ

Գրեց Եղիշէ սարկաւագ։

Եւ զամենայն ժողովուրդսն՝ ի մէջ համայն երկինսդին ածուեցաք հայկ՝ ի կատարած դաշնակցացդ, ի բարձրութենէ Օլիմպի։ Եւ՝ ինձին իսկ ժամուս խորհրդակիցն էր անփուխրն նախահամհանուեցեր, ի տեսանել ձեզ ոյք էիցեն ի գլխապահատաց՝ որք պատրաստէին յաւուր այնմիկ կռուտանել զիմեանս։ Եւ իբրազանչեալն ոգի կայծն հանելոյ առ՝ ի գիտել ի զիմացդ ժողովրդեան՝ ձեզ զի՞նչ ունէր՝ ի համարձակութեան իւրում։ Կայց հայրն ձայն՝ եւ մարդիկացդ՝ քաղցր եւ վախճ՝ ձայնիւ միով առ ձեզ. տեսանէք զդուք ձեզ յորմէ ծայրապոյն վտանգի ինձ արիւնալոք եղեն դաշնակից։ Եւ տեսանէք նաեւ՝ զի Ծորասի տասպարէզ զիշնաւոխ իւր։ Կայց սոյն տեսարանն է յոյժ պատրազական։ Ուանգի վտանգ եւ յարձանակուլ չարագործացդ է կարի առաջ աճուրդք։ Ծտեղի եւ ամբարտաւանն Ծորասի՝ իւրով չար անհաւատարմութենէ՝ ոչ վերընկալեալ զիատարել յոգեթանակուէն։ Եւ սոյն ձախորդ ձեռնատուեցեր՝ ոչ ի հաս դաշնակիցացդ, եթէ ոչ՝ առ՝ ի գաստիարակ բակիլ ուղիղ զինքեանս, եւ բարձոք զգուշանալ՝ ի պահել զիսոր հուլտս յաւուրցդ իւրեանց։ Ծատ խմաստունն Ա՛ինէիաս պատրաստակ, նոր էին վտանգ երկնասարդին իւրոց Ծդէլամոքեր, որում զգոնեաւ ձա յախորժակ իւր։ Եւ գադարեսցայ յայնժամ ծուպիտ ի խօսելոյ. եւ համայն ազգ շարունակեցին՝ ինձ զպատասխանել զպատասխանին։

Կայսրիկ մինչդոյն՝ Ա՛նէասի եւ Ցիւլիոսէ ծանեան եթէ՝ մի մանն բանակին ահա եղեւ պատեալ ոտ եւ զոյն վարեալ՝ ի հոլմոց

յառաջանայր միշտ. և զօրք իւրեանց ի ներս յանկարծուէ. և թէ՝ ինչպէս ոչ ևս կարէր դիմակայել բռնութեանն Թշնամեաց, Հարկեալ էր սոյն բօթալի դուժ ի հետ յահանջս նոյ արշաւելոյն ՚ի դէպն, համահաւանեալ զօրավարութեամբ, և հրամայելով նոյ զի ջանասցեն արագանալ ՚ի բանակին՝ առ ՚ի վատթարել զէրկիւղութիւնն.

Օթելլոյ զօրով ամրապատճառել և անմխիթարելի, մուտս եւս ելիս գիշերոյ իւր ետ զգենուլ, որ էր նմա պատուական պարգեւ ինչ յիմաստունն Վինէտկէ՝ յերեւելոյ ՚ի պատկերի Վենետկոյ. որ ձեռակերպեալ ընկալեալ գնա ՚ի միոյ զերազանց արհեստաւորէ Վալենթի. Ասացեալ էր նա զործել Վուլգանի, ՚ի ծխալից յայրին Վուլկա լերին.

Օթելլա այսոքիկ արձնեալ էին ունի հայելւոյ, և զոցափայլեալ ունի ձառագայթիւ արեգական. Տեսանելով զանդակել ՚ի վէր այնց գինուց Ներգուն և Վալլատէ, ոչ վհատէին նա եւս ի մտի առնել, թէ՝ գուն ինչ ոչ ևս ունիցէր վատս տալոյ անուանս իւրոյ ՚ի նոսրացնէն զատելոյն. Յրեխէր Ներգունի հարկանել առ կաւէին զերկիրն Օրխանեցիւ ի լուռ՝ և ելանել հրապոյն ձիոյ միոյ յորդ աշաց ելանէին գոց. և փրփուր՝ ՚ի բերանոյն. և վարսք իւր ալեծփեալք ըստ սխորժից հողմոյ. Արուն նորա նուրբք և ջլուտք, որք շրջաշրջուրքն լինէին զօրեղ արագութիւք. և ոչ ընթանայր բնաւ. բայց արշաւէր այնպիսի սրամիտութիւք՝ որ ոչ թողոյր գոնէ զհետս ոտից իւրոց.

՚Ի միւս կողմանէ Վինէրիլն մատուցանէր բնակչաց նորա ձին զաղափ իւրոյ՝ զպատուղս չիքնահաս, յինքեանէ անկեցեալ ծառոց, որոց ոստք յօրոց կախեալք էին պատուղք, ներկայացուցանէին զքաղցր հաշտութիւն՝ ըստ առաւօտուն՝ առ ՚ինահատակս ՚ի վերովմանց պատերազմի, զոր չէին Ներգունի պատկերա կիրսկէ. Այլ ՝ձգուհին յաղթանակել ըստ իւրոց պարզ և օգտաշէտ պարզևաց. և ամբարտաւանն Վիէն տանէր զանուն իւր.

Տեսանելով նմանապէս թէ՝ Վինէրիլն ժողովէր շուրջ զիւրեանն զՏամոյն զեղեցիկ արհեստս՝ քանդակեալ ՚ի կերպարանի մատաղ և կիրթ մանկանց. որք դոլով պակուցեալք ՚ի դիմդակ բարկութիւն Վարիէկ. այ՝ հրապոյր, որ կործանեալ աւերէր զամն նահին, փախչէին բոլորեալ շուրջ զՎինէրիլիւ իբրև զգառինս, որք փախչին շուրջ զմարդ իւրեանց՝ ՚ի տեսանելն բացեալ հո-

կորնիլ զգայն սովրեալ, յարձակիլ ի վէր իւրեանց ի դիշատել։ Ուրեմն զայս Ինքնիմն, որ խոժոռ և ցասումնական դիմօք, յամօթել ի մանկանէ զանդգնութիւն ի մտաց առնէր զերազանց գործով իւրով զինեալ յանդգնութիւն Աբրահամեան. (ա) որ համարձակիլ վիճել ընդ Աստուծոյ, վէր կատարելոյն ասացեալ զոյգ իւրոյ. որ և առնուն ապիրքն՝ զի զոհեսցէ անդամք իւր այլակերպեալ ի մարդ։

Ցետ այսորիկ նաև ի նմին տեղւոջ առնուն Ինքնիմն խորհրդակից Ցուդիթեայ էրն, որ ի պատերազմին հակառակ՝ քաջալերեալ պահպանէր զհամայն ազգս վարանեալս յերկիւղէ. Ինքնիմայ՝ Ուժիակիւ և զերազանցեալն իւրով ի վերայ ներգոյ Ասորեստանեայ (բ) և Ամմոնիտին (գ) առաջնորդէր Ցուդիթ, կալ եւս զձեռանէ՝ զօրացուցանելով զփախստականս զօրականս իւրեանց, զխոստովանիլ զօրութիւնն Աստուծոյ, և զարհուրելի Ձեռքն Ամենազօր ընդ ամենայն Տրօշիցւոյ, և զարհուրիլն Ձերբեզօր ընդ ամենայն Ասորեստանեայ։ Ապրջանիլ ընդ ամենայն ազգս Ցուդիթ զգուժաբեր Ինքնիմայ

հին սրանց զարհեստս գործելոյ զերկիրն, և արտահանել ի պա-
տառուճանց լանջից նոր զայն ամ՝ որ պարտէր օգտել նոյ ի
քուծուն, մատուցանելով խոփ և լուծ, և արօր, և ցուցանե-
լով ընթել նովիմբ զերկինս։

Տեսանէր անդ նաև երկիրն բացեալ յերիտուս՝ ի զօրուէ
խոփոյ, և երևէին ոսկեաց հասկք, որք ծածկէին զպատառոտիս
արջառաւոյր դաշտին, և մշակն հնձէր մանդատաւ զքաղցր պա-
տուղ՝ զորս երկիրն ընծայեր, և վարձատրէր բնաքնին՝ ի հանոյ
վաստակոց իւրոց. Երկաթէն՝ որ սահմանեալ էր յայլոց առ՝ ի
աւերել և կործանել զամենեսին, ոչ՝ ի գործ ածելոյ անդ, եթէ
ոչ՝ ի պատրաստել զառաւտուէ՛ն, և յաղագս ծնուցանելոյ զհա-
մայն հանգոյս։

Յաւերժահալուկն պատկառալ ծաղկամբք կաքաւէին՝ ի
պաշտին՝ ի վէմ երիցց գեղոյ, մերձ անտառի միոյ։ Ոսկեղ-
բեր գետոյ իւր։ Յորմէ՝ և Ոսկիքրիք խոյատային՝ ի միասին՝ ի
միւս կողմանէ։ Երկիւր ընծայանգս նաև Ոսկեքրիւ՝ պատկառալ
պաշտեաւք, ընկողմնեալ՝ ի վէմ կարասոյ իւրոյ՝ միով ձեռամբ։ և
միւսովքն տանէր զորթն՝ զարդարել ի մսով և յոտով ողկուզիք
քաղցրոյ։ ունելով զեղեցկուհի ի ծոց ծաղկանց՝ ոչ գիտեմ
ծիրև աչիւբ սիրահարուհ, և ուխժանն, նմանեալ երբ ի՝ յոր-
ժամ երևեցաւ ապերջանկին՝ Ոսկիաստղ, (ե) մինչ զատանէր
միացնակ, և բաշիք ի ծոցի եղեալ՝ և մատանել՝ ի խորս ոտմուեց
և վշոյ, ի վէմ անձանօթի եղերոյ Ոսկեղ։

Ալերջանիկ սեաստանիւբ քանդակել ինեան առ համայն կող
մունս բաղմութիւբ ամբոխս, որոց ծերք գնային ի մատուցանել
պիանխահաս պատուս իւրեանց՝ ընծայ տաճարին, և երկուա-
տարիք վիրապատանային զեզ յաստուածին իւրեանց՝ ի ամենակեր
յաշխատասեռ աշուն. Ոսկեղ երկային լէ յաստուծ նոյ տանն
գոլ՝ ի գիրկս գիտողքիկ մանկունս իւրեանց՝ ոգևորել զիտուն,
եաթե հովիւք երանակէին զերկիր՝ նուիրեալ զիտոյ, և ամենք

կա

(ե) Ոսկիաստղ. փոխանակ Ալինոյ ի միասին ընդունէ ոմն ընթերցուած
մի առ՝ ի շրջագրութիւն՝ ուր ասի Ալինոյ ի միասին ընդունել։ Ի
հինգերորդ գիրս մինչ գտանի Ալինոյ, որ ասի առանձին՝ ի ընդ
քինոյ ընդ ի միասին գոլոյ։ Յայսմիկ պարագայիս ընդ Ալինոյ
ընդունի, ու սկզբնագրութեան ընդունի։

կաքուէին՝ ինոճադա վոդոց. Ա՛րդ՝ համայն պատիճըքս այսոքիկ
ներկայացուցանէին զեռաղաղութիւն՝ զառատուն՝ և զվաճառուն,
և յայտ էին՝ երեխըք ուրախուն և երջանկուն. Այնչափ լիուն
լեր՝ նաև գայլք էին յարօտս, և խաղային ընդ ոչխարաց. Ա՛ռիւծք
մոտայեալք զդազանութիւն՝ ձորակէին ընդ եզանց՝ և ընդ մատղաշ
գառանց, և բոլորիցն՝ ի միասին վտրիկ հովիւն առաջնորդէր
գայլով իւրով. Այլ ըրջանս սոցա առ սխրալի քանդակագործ
նկարմունք՝ որ՝ ի վէմ այնց գինուց, վերակուէին զայս հրաշալիք
ուրախութիւնս ոսկեաց դարուցն.

ՑԹէլաման զդալով զրահաւորեալ սովիմիք ազգին գինուք,
և վոխանակ կանչէլ զառաջորսկան վահան իւր՝ էառ գինգն ահա
րոս Նժիան. զոր Ա՛ինէբիմէ յղեալ էր նմա, հաճատարմութիւն
Ներսէի սուրհանդակին այգ. և Ներսէ բարձեալ զվահան իւր
՝ի ծածուկ՝ տուեալ էր վոխանակ նոր գինգն Նժիան՝ որ տաք
արհաւիրս ինքեանց այգ.

Ընշուհալ այսու պատրաստութիւն ՑԹէլամաք՝ ի բանակին՝
եւ՝ ի բարձրաբանդակ տեղին՝ ի տեսանել և շինուցանել զբոցն,
կոչելով առ ինքն զօրեղ իւն ձայնիւ զնոմ զօրապետս իւս բանակին.
Նշանա սոյն ձայն զօրացուցեալ քաջալերէր զնոսա ի մարտիցն
և յուսահատ դաշնակիցս. Ձուր իւն ձայնին վայելէր յականջս
քաջամարտիկ ներսեսասարդին՝ որ երեխ իւր միշտ քաղցր՝ ազատ՝
և հանդարտ. և միշտ զբաղեալ ի տալ զկրասանս և զիարդագ-
բուելս՝ ոչ խոհմազարդ ծերուներս հրամայողին՝ ի կանոնա-
հարել և ի կառավարել զընտանիս, և ի դատախարակել զմանր-
կունս իւր. Նշմէլ ի կատար ժամանեցուցանելոյ զհարկաւորս
կարգադրելոս՝ էր պատրաստ և արագ, ձայնն յորդահոս պիտոյ,
որ ոչ միայն յառաջ տարեալ խաղացուցանէ զիրիվերուն հոհակ
իւր, այլ և տանի ընդ ինքեան յրնկճանալ իւրում՝ զառաւել
ծանրաբեռնեալ նաւակս.

ՑԹէլամ էլէ՝ Ա՛նուշ օր՝ և զկատարեան Ա՛նաուրիացոց՝
և այլոց ազգաց, տեսանէին յորդին Ցհուլիոս՝ ոչ զիսուր ունել
իւն սիրտուելոյ, որոյ պատահէին յանձնել առնելոյ ընդդիմու-
թեան՝ Ա՛ծերոց պակասէին վոխանակ. և՝ ի զկատա-
կարող՝ խորհուրդք և խոնարհութիւք յաւիտենական. և զնոսին
խոկ մարդկային յաչագիտութիւք զտրտմելիսն շինեալ՝ ի տրամ
իւրեանց՝ առնելոյ լուծին, առնելոյ տալոյ նկատակ ինչ շինչ

քանաց Մելիտոսիկի. և ամենեքեան պարտաւորեցան զինքեանս հետևիլ առանց մեծախոհանալ. ոմն ըստ ի վաղ իսկ հետէ կրկնել տալ ինչ ինչ ընտանեկան նմա. Ընդառաջեաց Մելիտոսիկ, և ոչ՝ ի միջ ըմբռնեալ միոյ, յորմէ տեսեալ զինքն իշխանաւոց՝ դառնայր փութով դէպ հարկաւոր ըմանալ լինել յանկարծակիս՝ ի նոր այնմիկ անկարգութենէ նոյ, այլ՝ ուր ոչ մասածեն ինչ, եթէ ոչ յայնմ ըզանահս իշխանաւոց. Ասաի արշաւեալ հասանցն արագութենէ՝ և ըմբռնել զինուորսաք առաջել փորձանաց հետևելով նմա՝ յոր ձանգեան ի միջ Տաճկահայոց՝ ի յեռակուսէ, ի կիսոի միում՝ յոր բաւ հաճասանքն դու զօրացն դաշնակցաց ներփակեալ՝ պաշար եալ ի միջ բոցոյ՝ և շիւոեմանց.

Այն յեղափոխ եղեւոխութենէ ահաբեկեալ շուարեցոյց զնա, և անկան ի ներքոյ ձեռաց Մելիտոսիկի, ոյք զտեսն՝ ոյք ի վերջին աշխոյ եթողուսն յանտառի, յորժամ անգութ ձանձանալն հոգոյն Մելիտոսի առալել զնոսաքոյն առնկոն և վտառնեալ քանգեալ զարմանս Տառոց, խառաբաք կոտորել զնոսա՝ զնէ, զոր ոնոցա՝ Ըմանաքոյ և երկիւղն ծածկեալ լինէր ի դիակունց նոյ զոյս Մելիտոսիկ առալիեալ դիակեալ կացուցանել Ընդ արոյ և մահաց զնոսա երբ ի սիրտ Ինքեանի՝ ասէր ճառագ ըստ Ըստուածի. որ ի սոյն մարտն հանդուգնակերպեալ կոտոր զնոսա Մելիտոսիկ, ոչ ի Տաղտկալ և զերծուցանել զինոսա հոգ ի բոց. ոչ ոյն ինչ ճեղուեալ էր բառնել ի Մելիտոսիկ.

Մեռին Ճատեսի և Ինքեան՝ երկու հանդուգնագոյնք զօդիցին, ուժով, և էի քաջագոյնք վառաձուք, ի սի և նոցա հառակէ, ի սի քաղցրագոյնք, և ի սի ոսկ. հաճասաք երկոքեանցք սիրելի Տոնզաց իւրեանց. Ասացք Ինքեան նոցա ծառիկ բացեալ ի դաշտի՝ պարտաճորեալ հատանել ոսք զնոսա ի հնձոցէ. Ճեռ այնմիկ կոտծանեալ Մելիտոսիկ զինքեանս զառաջել հոգեյոյս՝ ի հանդոյն Ի ծառիկ՝ ոչ ինչ ուրեք. Ել երթալոյս ի սիրտ Ինքեանի զնոսա ի նոսոյն ոսկ ի նոսոյն ոսկ ի նոսոյն ոսկ, որ ծառ ըստ ի ծառիկ ի նոսոյն ոսկ ի նոսոյն ոսկ ի նոսոյն ոս

զոլով հարեալ առ ոտս իւր՝ համանմանիւր ոչ կկասկածողոց
ողջակիզն, որ զերծեալ ի սրոյ քրմապետին փախչէ հետի ի
սեղանոյն՝ յորում պարտէր լինել զոհեալ։

Յայնժամ մինչ լողայր ի միջ արեան իւրոյ՝ և ի միջ ար-
եան զօրականաց իւրոց՝ որք մարտնչէին ընդ նմա, լսեաւ գձայն
դոչման Մովսեայ, որ յառաջանայր օդովն ընթանալ. և խոկայն
ամենի խաւար՝ որ ծածկէր զերկիր իւր փարատեցաւ։ Ընդ Տես-
նելոյդ զդասեալ ահա գոյն անկարծելի Թագաւորին, ի բաց
Թողին զՅայանէթ, առ ի զնալ ի վտարել զառաւել վառանդա
էոր Թշնամին։ Այլ և Աստուած ինայր ի սաստիկ ընդդէմ՝ յորմէ
հոմիւք բռնութիւն կորզեն ի բաց զաւարս՝ զորս ունէր ի պատ
բաստի ի լսելոյ Մովսեայ որոնէր զԱստուած ի միջ խռնուե
զօրականաց. և կամէր ելեալ միանգամայն զպատերազմին, զեր
ծուցանելով զդաշնակիցս յանհաշտելի Թշնամւոյ իւրեանց։
Այլ Յուպիմէթ ոչ կամեցաւ պարտիլ որդւոյն Յեսբէթ՝
հատուցանել յաղթանակութիւն մի դէսպառ։ Այնչափ եւս կամէր,
զի Ջնայցէր նմա տակաւին ըմբռնել չարեաց՝ առաւել և ևս ե-
կաց. առ ի տարբեր կրթիլ և ուսանիլ հատուածոյ զմարդկին։

Աստ Աստուած Աստուած ևդև ուրուն պաշտպանեալ ի
հօրէն Ջոյց՝ մեր վախճանի. զի Մովսեայ ունելոյն ժամանակ առա
նալոյ յաւէտ փառս՝ և առաւել շնորհս։ Այր սակս և ահա ամեն
մի խառնարանած՝ զոր Յուպիմէթ առաքեաց տարածել ի յօդն,
վրկեաց զՅաիլեհացին, և կարի առատիկ ահաղնաձայն Ջոյթ
մունք որոտմանց բացայայտեցին զիւսն Ջոյց։ Ընդ ժամու
հաւատացը իւրոցանչիւրոք՝ թէ յաւիտենական կամարն Ելեմայ
ի բարձրութիւն քերեմ գնացը անկանիլ ի վեր գլխոյ տակաւ մահ
կանացուաց, Ջայլակք ըստ կոչնականց՝ սուսուռիւն զամպոյ՝ ի
ձայնէ մերոյ՝ մինչև ցմեռանս։ Ընդ ինքեր քոսիկին՝ յորում խառնի
ցուցանէին զաչս մարդկանց՝ ի հրոյ իւրեանց՝ զորս ցոլացուցա
նէին, անկանիւր ահա խաւար մութն դիշերոյ և բաղմահնդեղ
տարափն անձրևոյ եկեալ խոկայն օդոյն՝ ի բաժանել յերկուս՝
գլինուորեալ ձակատս մարտակցաց։

Աստուած արդիւնաւորեալ յօդնութիւնէ ոյց՝ և ոչ զգալով
գինն՝ ի սրտի իւրում զոհունակ լինել զկարողութիւնէ Ջոյ. արժա
նաւորեցաւ յաղթող տոհմոյ ամենայնի՝ լինել պահեցեալ

անցուցանել զերծս իւր ՚ի միջոյ կիսաակիզեալ բանակին, և ՚ի
ձախանային ազատութիւն վայրկ միոյ՝ որ տարածիւր միջոցի ցեղիս
լրոյ գիտացն. Այլ այնքան հնարագիտաց շահապատիրը երազուել
դարձաւ ի կրունկն, մինչ զի բարբառք հեղոյց ի՝ որքան ունէր
հարկաւորութիւն օգնութեան և շնչառութեան. Իսկ գաշնակցացն զօրաց
հալէ ՚ի Մովսիսէ՝ ի՞ և կամին վերահալածել զնա. բայց նէ
արդեամբ այնու մըրկահասան ալիկոծուն՝ զերծան ՚ի նոցունց,
ոմն ի՞ն զնացն մի որ զերծանի ի՞ն ի՞ն ի՞ն ՚ի թակարդէ որ-
սողաց. Այլ՝ գաշնակիցք ոչ էս մնասցեն ինչ ի՞ն ոչ՝ վե-
րահասնել ՚ի բանակս իւրեանց. յոտոյքինել զիարուսեալ. Իսոյ
՚ի մնացեալն՝ տեսին զայն ամ՝ որ է ուժգին ասրասախելի, և ա-
ռաջել ոզբալի ՚ի պատերազմի. Հիւանդք և վիրաւորք ալեկոծ
՚ի զօրուէ՝ առ ՚ի արտաքարշել զինքեանս ՚ի վրանաց, ոչ ուներ
լով կար պաշտպանիլս ՚ի հրոյ՝ երկիւղն կիսաակզով. արձակե-
լով դէպ յերկինս զիկասացեր ձայնս ոզբոց՝ և աղաղակս անհնա-
բին յաւուց. Ասոր խոցոտեալ սիրտ Մովսիսի ոչ կարէր արդ
լուել զհասեալն արտասուաց իւրոց. և կամելոյ զարձուցանել
բազմիցս զաչս իւր՝ ՚ի այն ապիսորիս տեսլեանն՝ դարձ խոյ
հալ մոլորեցեալ ՚ի զարհուրանաց և ՚ի գիշերուէ. Այլ ոչ կարէր
տեսանել Մարգ քաջասիրտն արտասուաց՝ զմարմինս տակաւին
կինդանիս՝ և զբաւեալս յերկար և յանդուլ տանջանս մահու.
Ո՞ի համանմանեալ երկար ապիրգանիկն այնարիկ մոգ ոգիակի
գայ, որք խորհեալ լինին ՚ի վերայ տեղանաց. որոց ձեռնձիրք
ափեհալք տարածին ըստ չամ կոզմանս.

Այժմ՝ ազատակերը Մովսիսի. տհաճասիկ ուրեմն էարգիք
զոր պատերազմին նախերգիկ ըստ ինքեան. Այն, ծալի կոյր տրտմու՞ն
զրկեալ յառաջ ուստացանէ զիր շնչառութեան՝ մահկանացուաց.
տակաւ ուժգնը կինդաց ունին ՚ի միջ երկիրն՝ և այնք ևս ոչ ոյժս
ի շնչառելիք. Ո՞ խորհուրդ ուրեմն ամենատարբ մահուանն՝ որ մերձ
քակէ ինքնին. Այլ ի՞նչ կոյր արդ ոգոյ զարհուրելի և դառն
աւերմանն, բաստարուած ոգիք վկայ ահաւոր ըստ զիրեալ այս՝
ապալիսի կարգ և հանգոյս. Հանդոյն մարդկիկ զորով կոզմացն
և պատուհան զիմեանս. Այլ զապուրք ուղեալ զիմաց հնձ ի՞նչ ինն,
Այրիք ոչ առանձն բնաւ հասարակաբար՝ հայ ընդ հանդարտ
պատերազմ՝ ըստ ասելոյ. և ոչ ինձք ըստ ընձայ. և ոչ յորդա
կին նիզ, երկիկ ոչ ՚ի միջ յաւուկ ի՞ն հնամաց՝ և ասրասան ահա

հայց

կաց։ Ա.Ի ահա մարդն միայն՝ աւասիկ բանականութիւնն իւրոյ, առանձ
ինացն՝ զոր անբանք գոլով անբանք՝ ոչ առնեն երբէք։ Այլ նաեւ
ընդ ի՛ր այն պատերազմին, ու թէ ոչ ի դոյ բաւական երկիր յընդ
հանրականութեան ծի, առ ի բաշխել համայն մարդկանց՝ աւելի
քան զոր կրնն գործել. արդարեւ ոչ քան անբնակ
գոլս սեռ մարդկային ոչ կարէ լցուցանել։ Այլ ուրեմն մնաւն
փառք՝ եւ ունայն պատիւ սերնդոյն, զոր ելիր մի առանալ կա
մելով՝ բորբոքել զպատերազմին՝ ինձ այնքան ընդհանուր՝ լայն
եւ ընդարձակ տարածութեան երկրի։ Աստուածն այն պնդեալ՝ առ
նալ ի ծի՝ ի բարկութենէ ոյգ. որ զոհեալ ոգեկիզեալ զայնքան ան
ձինս այրոց, ի՝ նահատուածս իւրում՝ Պաղատէ ուրեմն զի ամե
նեքին կորիցեն, ամենեքին լողացցեն ի մէջ արեան, եւ ամենե
քին իցեն լափեցեալք ի բոյոց. եւ այնոքիկ եւս՝ որք զերծանիցեն
ի սրոյ՝ եւ ի հրոյ, ոչ կարիցեն վերծանել առաւել յանդուգն ոտ
վեւ։ Ա.ղաչանն, զի մի միայնակ այր՝ կալցէ ի խառն զբովանդակ
մարդկայինն բնութի՝ զառանիցէ ինձ այն ընդհանուր աւերած
ութենէ զհաճոյս կամայ իւրոյ՝ եւ զփառս իւր։ Ա.Ի, ոնգի այլանդակ
փառք։ Վարելի՞ է արդեօք առաւել քան զայս անարգել
զմարդկիկս, որչ զի այսքան ամբողջութեան մոռանալ զմարդկութի՛
եւ զմարդասիրութեի՛։

Ա.Ը ոչ՝ ոչ՝ ոչքան հնարք են ի լինելոյ նմանօրէք այլոց. որք ոչ
եւս գոնէ են խնայեցս մարդկիկք։ Արդարեւ պատճառն այսպիսիքս
լինելոյ ի՛ նախատանէս, եւ ի գործոյն ամենից, ի՛ համայն ղորս ծի
ուր ոչ հաւնն լինել պատուել եւ գովել։ Ա.Ի, ոնգի նկատմունս
պատճառն ունել ի՛ ելիցդ՝ մի պատերազմիցդ՝ զորս յարուցանեն
որք պատճառն լինել ուղիղ եւ իրաւամբք, եւ այս տակաւին ոչ է
բաւական։ Այլ պարտ է նաեւ՝ զի իցեն հարկաւորք մի բարեաց
հասարակաց. քանզի արիւն ամբոխին՝ ոչ է պարտ հեղանել. եթէ
ոչ՝ առ ի փրկել զնոյն իսկ ամբոխն, ի՛ նոր պիտոյս ծայրա
գունեն վառանդի։ Այլ սկսն համոզիչ եւ պատրուակն խորհուրդք
եւ ունայն դիտումնք միոյ, եւ անոտն յաչագիտութենէ եւ անբաւ
տգիտութենէ՝ որք ծածկեալ պատրուակին ներ զնոցիկ բաղձա
ցեալ. յի՝ պատճառանաց. եւ միւսոյսն՝ անզգայ դրաւճռացմունք
ամբարիշտ անափառաւորն՝ ներբաճեն միշտ զի ելիցդ անդա
տաբար ի յոյնսն պատերազմունս, որոյ ընծային լինել ասիր։
ջանիկ. քանզի դնեն զինքեանս ի վտանգի ի՛ մերոց հարկաւո

լուեր. և առնեն այնքան չարիս հպատակաց իւրեանց՝ առաւել քան թէ թշնամեաց։

Զի այսուհետև խրատեալ ըլլիցի Յովհաննէս՝ ոչ բա- ւական համարեցաւ միայն ազգակից դիւրիս պատերազմի, այլ նաև ջանայր անձանձիր խնամով՝ ի միմեանցս ներել։ Կ՚ուզէր՝ ի վրան՝ օգնել անձամբ անձին հիւանդաց և մեռելոց. սայր ինչ դրամս և սպեղանիս, մխիթարէր և քաջալերէր զնոսա զօրացուցա- կան բանիւք. և յգիշեր զայլս՝ ի տեսութիւն այնոցիկ. որոց ինքն անձամբ՝ ոչ կարէր սպ հրամանել։

Ի միջ ընդհարակցութեանց Յունաց՝ Յովհաննէսի էին սքանչե- լի ծերունիք որոց միշտ անսանձիւր Յրազմիմիէոս. և միւսն՝ Կօզոշիուկ։ Յրազմիմիէոս լեալ էր՝ ի պաշտպանութեան Տրօյիայոյ՝ ըստ Լատինաց, և ունէր ուսանել՝ ի մանկուէ իւրմէ յաղթական եանց՝ զարհնաւս ժշկելոյ վէրս։ Սրակէր՝ լինէր առաւել քան քաջութեամբ՝ զանուշահոտ իւղ իմն, որ ծախեալ սպառէր պաճուճել՝ զսպականել՝ և զխոնել միոյն, թարց ունելոյ ախտոյն ի քիմք հասանելն, և ներգործել բուրումնեղը փուքիոյ միոյն առաւել նուրբ. և առաւել ազնիւ քան զառաջինն։ Իսկ Կօզո- շիուկ ոչ ունէր զնաւ տեսեալ զորիկեան Հպատիուէի, բայց ու նէր սիրտ Աքրիոնի (ղ) գիրք մի՝ սրբատուքեալ՝ և խորհէր դաշոյ՝ Հպատիուէի, զոր տուեալ էր որդւոյ իւրոյ։ Հի բաց ի սմանէ՝ Կօզոշիուկէր՝ ի բոլոր սրտե սիրօք ծայր, և ունէր շա բատրեալ զառաքինական գրուածս՝ ի պատիւ որդւոյն Լա- դոնացի. (կ) և մնաւուցանէր յամենայնում՝ աչուր զսպիտակ և անարատ ոչխար մի՝ առ Աքիլլէս, յորմէ միշտ ներատպեցեալ էր. որոց հայիւ՝ ի տեսանելն զհիւանդ միւ՝ ձեռնասէր զնա յաչաց՝ և՝ ի դուռնոյ՝ և՝ ի հերսատեսութենէ մսրիմոյ. նաև՝ ի շնչառութենէն զառ լեալ հիւանդութենէ նոյն։ Այդ միոյն մնաւուցանէր զգեղ լինչ օրք քրտնեցուցանէին զհիւանդն, և երբեմն ազդեցութիւն առող-

(ղ) Աքրիոն էր որդին Հպոլլոնի, և յայնմ ժամանակի էր ծո- վային զօրաց, զոր տարաբ ընդ իւր՝ ի պատերազմն Տրոյիայոյ, ոչ էր չալ զայն գլխաւորեալ. և յոյժ փորձեալ՝ ի պատերազմի.

(կ) Լադոնացի՝ տուաբ Հերք. ոչ ուրեք՝ ի յոլովութենէ ալՔիլլէսի՝ և Տիւոսոյ՝ ի նշդրեն Աստիճանէ.

առաջուբեր՝ (որ այսու միջոցաւ քրտանց՝ ընծայեալ լինէր ի հիւանդին,) յուշանէր ըստ՝ քրտունքն ոսկի դիւրացուցանէր զառաջուբէ, և սակաւացուցանէր զանհամաձայնութիւն մարմնոյն, ըստ բանաստեղծին զբոլոր կազմուածն. Երեմն տայր վէր վատ-լամար բժշկական ախտին՝ զտեսակ ինչ ըմպելիս, որք սակաւ առ սակաւ զօրացուցանէին զայնիբ մասունս մարմնոյն, և վերս նորոգէին զմարդն՝ քաղցրացուցանելով զարիւն նորա. Կամ հաճեսեալ բաժակիցս՝ ի պակասութիւն իմն էր շնորհաց՝ և հարկաւոր էր դեղոյն, զի մարդկութիւնք ունէին պիտացութիւն բաժանակ դեղոյնն.

Ընդ ինքն ասէր՝ վէր մարդկանց, ունիլ զայնքան հիւանդութիւնս, քանզի բարւոք կրթեալ կենցաղավարութիւնք յառաջադրեն զառաջուբն՝ և ոչ ի գիտի գիհիւանդութիւն. Այլ անբարեխառնեալ վարուց ասէր՝ վտխարիէ՛ ի թիզն մահացու՝ նահ զբուծանելիս, որք սահմանեալ էին՝ ի պահպանել զիւանոն. Ասաց՝ առ՛ի նոցունց ընկալեալ՝ անբարեկարգ հաձուելիբ՝ այժ կարձնէ զաւուրս իւրեանց, զորս ժեղոյսց ոչ կարէին երկարել. Ղբաստք ինչ սահմանք հիւանդանան՝ ի պակասել բաժակիցն կերակրոց՝ քան զհարուստս, որք ընկալեալ զբազուրս. քանզի բուծանելիբ՝ որք կարի խարեալ զձաշակելիս՝ առին ուսեալ յաւելի քան զկարիսն ինքեանք իսկ դեղոյսց՝ ձշմարիտ թէպէտ և ոչ, որք խանդարեալ ախտաձաղն զընուէին, զորս ոչ կարէ պատուհաս՝ ի գործ ածել, եթէ ոչ միայնակ՝ ի կարի հարկաւորութեան. Ընծայեցին միշտ անվնասակար դեղն՝ և միշտ սակաւուկ քան օգտաւէտ՝ ի ժուժկալութիւն, և քան-ընթանալ՝ ի յայլ հաձուելս, նմանապէս և հանդարտել մտաց աշխատակրութիւն մարմնոյ. որով՝ քաղցրացեալ արեան՝ ցրտէր-եալ արտաքինք զնոյն աւելորդ հիւթս. Ընդ այսու կերպիւ էմպատուէն՝ Ազօշիւկ էր առաջել հիանալի, ի պատճառս խորհրդոյ՝ որ-մի կանոնաց՝ զորս տայր, քան թէ մի դեղոյնէ ինչ կուրոյ. առ՛ ի ընդառաջել ախտաժէտութեանց, և ընծայել զնոյն զորոյսն զոր-ոք-օգտակարս.

Ընդհակին առնս այսոքիկ յոյնացան՝ ի Գաղիամբէ՝ յայցելուն հիւանդացեալ բանակին. որք և թէ շնչէին դյոյսով դեղոյնէ իւրեանց՝ քան

յատուկուէ, առ ի արգելուլ զընթաստակարուէ օդոյ, զոր ասեն քուէ. և տայինն նոյ զգուշանալ ի կանոնէ կատարեալ ժուժկալուէ. (որ է ինքնին.) ի տրամադրել առողջուէ իւրմանց։

Ընտայն զինուորքն ներագնեալք ի տայն օգնուեց՝ փառաւ մատուցանէին ոյզ, վ յղելոյ նոյ զ Ալէքսանդր ի բանակն դաշնակց. և առէին թէ ոչ է առ մարդ ոմն ոտ կարծեմք, այլ թարց կարծեաց՝ է առ բարերար ածուէն մի՝ ի ներքոյ մարդկայինս կերպարանի։ Ապակ եթէ մարդ է, ապաքէն նմանի ոյց՝ զոր թէ ընտացորդաց մարդկանց. Ընդ ոչ է լեալ առ յերկրի, եթէ ոչ՝ ի բարերարել է նմանանալոյ՝ յաւէտ սիրելի վն իւրոց քաղքացուէ և բարերարուէ, զոր թէ վն իւրոց քաջուէ և արիուէ. Ա՛հ, եթէ կարելիցէ ունել զառ թագաւորս մեր։ Ասց ածք վն զառապահն ընտ վն ամբոխի միոյ՝ առաջել երկանկի՝ զորս սիրեն ազի վերանորոգել կամին յերկրի նոյ զդարս ոսկեայ.

Ալէքսանդր միտչ գնայր ի դիշերի վն այցելուեց՝ ի շրջասպառս բանակին, առ ի հսկել ընդդէմ խաբէուէ Ա՛տրապի. զսէր զբանս դուխասից՝ որք ոչ էին բնաւ երկրպագելք թէ ելցեն ոչ հաճոզանաց. ըստ այնց՝ զորս մարդելոյզք տան միշտ առաջի թիւնորաց զհամոզիչ դրօնաառս. համարելով թէ՝ ոչ ունին նք ոչ հաճոստուէ և ոչ աշնուհաբարցուէք. և ոչ կամին թէ էակ ազգ քինչ. եթէ ոչ՝ գուխել զնձ անչափաբար. առ ի սառանալ զարդ գիւնս նոյ. Ապակ որդին Յուլիսի ոչ ձաշակէր, եթէ ոչ զձկունս քիտն. և ոչ կարէր ըմբերել ապէց գուխեստից, եթէ ոչ ազգ աստուածալք լինէին նմա ծածկաբար՝ հետ ի դիմաց իւրոց, որոց զէր և ուներ իրաւամբ արժանաւորուէ։ Ապրատ նոյ ոչ էր անազդելի առ այնս, և զգայր այնպիսի քաղցր՝ և այնպիսի զուտ հոտ ձուկն՝ զորս ազ ուներն ազդեալք եթէ ոչ՝ միայն եղելոյ ի շնորհս. յորոց զերկեալք գուլով չարաբարոյք ի փորձառուէնէ՝ ոչ կարեն երևակերպել՝ և կամ հաճառալ։ Ապայց ոչ թողոյր զինքն բնաւ անկանել ի նոյն հաճուէս. այլ փուխով վերադառնային խուռն ի սիրտս իւր համայն սխալանք՝ զորս արարեալ էր ոչ մոռանալով առնելոյ զվերադարձ բնուէ իւր, և անզանազանուէ առ մարդիկս, ըստ որոց վարեաւ, ոչ զանազանելով զինքն ի միւսոյն, որոց վն ուներ պատկառանք թող զաղտնի յաղագս գուէ ծննդոց այսպիսի կարծեաց՝ և վարկի, իբր թէ ան-

մանն

մայն վտառս՝ որք առնեալք լինէին նմա, համարելով զինքն ա-
նարժան։

Ոմն ես այն ասէր՝ ով մեծ ընծուհի, որ ետուր ինձ զայն
քեզ՝ առ՝ ի դաստիարակել զիս, և ուղղել վարքիս բնուն իմ։
Ոմն ես այն՝ որ ետուր ինձ զիմաստուն՝ արդիւնաւորել՝ ի սխա
լանաց խմոց, առ՝ ի ոչ ևս հաւատալ ինձ ինքնին։ Ոմն ես այն՝
որ սանձահարեալ զամբարհաւիճ ախտակրութիս իմ։ Ոմն ես
այն՝ որ ետուր ինձ զգալ հաճոյս՝ և ախորժս հասանելոյ յօգնուէ
ապերջանիցդ։ և թարց քեզ լինել ետեսի, և արժանի ևս լինելոյ։
Ուստի քեզ առնէի միշտ զսխալանս անուղղելիս, և լինէի ոչ
մանուկ մի՝ որ ոչ զգալով ակարութի իւր՝ թողեալ ընդայնկն՝ դէմս
առաջի գայցէ։

Ապա՝ ետես և Փիլոթեխեթ հիւսցեալ ձեռն՝ ի տեսանել զ Ո-
ւսանողաց փոխեցեալ յայսպիսի քաղցր, և ազգապիսի զղայշ, առ՝ ի
պատասխանել ինքեան ընդարձակ բարեբարոյութեամբ։ Ա՛յս-
պիսի գործուննէ. այսպիսի օգնականուն ժամանօգ, և այսպիսի
ընդառաջ՝ առ՝ ի ներախահոգալ զնմ սիրտս. և ոչ գիտեի ինչ ընդ
հաւատալ, զի ոչ ևս ձանձրանայի գնա՝ զոլ նոցին մարդն առաջին։
Եւսկ այն՝ որ առաջին հիացուցանէր զինձ, եղև հոգւոյնականուն
նէ՝ զոր կալաք ոյժ մանկութեան ածիփփելոցն, զի նա ինքնին արտա-
հանէր զարհուրանաց և անկեղծապարտս մարմինն նէ՝ ի տեղւոջէն՝
ուր կայր ծածկել՝ ինձ զոլ կուռեցեալ դիակաց սպանելոց, և
հեղուլ՝ ի վէր նոյ զարտասուս ցաւագինս՝ ասէր, ով մեծոգի, զի
տես դու այժմ ինձ՝ ոլորքան պատիւս ունիմ յարժանաւորութենէ
քոյ. յերաւի՛կ, զի հպարտուել քոյ շարժեաց զիս՝ ի բարկութենէ,
քայց յանցանք քո գայթն յերեսաստուերս երիտասարդութենէ. զիտեմ
ես զհասակն այն, թէ ոլորքան ունի կարօտուել ներողութենէ։ Ի ինձ
լոց էաք առատ հարատաստաբար միացեալք։ Ոչնցաւոր եմ ես՝ ի
կողմանէ իմմէ։ Այլ ոնձք՝ ընդդէմ առ ինքս ինձնէն նախ քան զբռնա-
զատեցեալ իմ զնա՝ ի սիրել զիս։

Ոչնա այսպիսիկ Փիլոմանք ես լուեալ զմարմինն անուշա-
հոտ ջրովք, և ես ապա հրամայեալ պատրաստել զարբանն մի՝ վայե-
լուչ։ Այլոյիք մեծամեծք տագնապեցեալ՝ ի տեսապարկ՝ այնկանէին
զերծմանէ՝ ի բարձրութենէ լերանց. որք հնազանդ որդիք կոչե-
լի՝ ապաւինեալ կարծէին երկնի՝ բարձրութեան ոստովք և չիւղովք
իւրեանց. որոց զերծեալք զարհուրեցեալքն՝ ի կանաչատաղաւոյ տե

բնաց. զոլով լեալ զարդք անտառաց։ Ապք և հատեալ մնային զնոցին զհիմնէ յվեր եղիցի զեռուցն Աստիս։ Ընդ ամենայնի բարձրացաւ օրինադրութիւն դիտարձանն մի փայտեայ. որոյ ձև ակն ընդունելի եւ համանմանելի կանոնաւորեալ զեղեցկի շինուածոց։ Զայսոսիկ բոցն սկսաւ երկիլ, և մնաւախուղ մի ծխոյ՝ համբարձեալ վերս հասոյր մինչև յերկինս։

Լսեալ զայնժամ յաւուրքն ի սոյն եղեալ և յայր լեռն քալելոյ ուսանելով զնիզակս իւրեանց յերկիրն հօտացուցանել՝ և զայս ի նոյն ձայնէ, նկարծեալ զգաւազ լեռն զառն ի վեր զայանայել դիմաց իւրեանց, հեղով յօդուստս զարհուրեալս։ Նոյնոյն տեսանելով զալ ծերունեացն Յերիսիսեան՝ ոչ սակաւ վշտացան ի բազմուհի ամենց, առ ի տալոյն զինն Հովհաննէս, զոր մեռուցեալ էր ի մանկուհի քէն իւրմէ։ Վասն զի զնոյն դէպ երկիրն՝ և այլք իւր ղացին յարտասուս։ Ի բոյ վանակալ ելս սա զինն մահուան Հովհ պիտոյն զայ՝ բուծանելիս, և քաղցր քունն ոչ ուներ հար ձանբացուցանելոյ զարտասունս աչաց իւրոց. և ոչ ևս կարէր զանձ բոպ մի՝ մեղացուցանել զառանձակիցն ցաւս իւր։ Ընդ ինոյն դողդոջիւն քալելոյ, և ոչ դիտէր՝ ուր երթայր։ Ա՛չ ինչ բան խոսանել ի բերանոյ իւրմէ, քանզի սիրտ նոր վախճան էր յոյժ, սա նեղոյ զբուռն ի յուսահատ և յանձկիլն։ Ասաց միջ ևս զայն զախտոյն վառեալ՝ երևեցաւ յանկարծակի ցաւոցեալ. և սաղ ղակեաց։

Ա՛լ Հովհաննէս. Հովհաննէս. ես ոչ ևս առնանելոց եմ գրել. Հովհաննէս ոչ ևս է՝ և ես ապրիմ առկաւին. ալ սիրելի իմ Հովհ վիճակ. անպէտ ևս անօդուտ լինիմ լինել այս։ Հիւանդ ես ու սուտ քեզ՝ արհամարհել զմահ. բայց հաւատայի եմ՝ ձեռք քոյ վախճին զաչս իմ. և եթէ դու վերստին ոտքի ելցես զիս ամենեսեան իմ։ Ա՛լ ածք անդուէք, երկարեցիք զկեանս իմ ու՝ ի ցուցանել ինձ ի վանքն զիս զմահ Հովհաննէսի։ Ա՛լ սիրելի որբեակ իմ՝ մնուցի զքեզ. և արժեցար ինձ յայնքան հոգս, այժմ ոչ ևս առնանեմ զքեզ, բայց առնանեմ զմայր քոյ՝ որ մեռանելի տիրուհ, յանդիմանելով զիս վն մահու քոյ։ Տնաանեմ ես զի բնաստարդուհի ամուսնոյն քոյ՝ բաղխելով զկուրծս՝ փետուտել զհերս. որոց լինելի ես պատճառ։ Ա՛լ սիրելի հոգի՝ հոչեա զիս դանդ յերկրս Ա՛ծից զիջս դիտոց, զի լցայն առելի ես ինձ, և զու ես միացեալ՝ ա՛լ սիրելի իմ Հովհաննէս՝ զոր հաւիմ առնանել. Հովհ

վերայ

վիճաց Հիւսիսիայ, որ սկսեալ էր Հիւսիսիայ, եւ ոչ էր առաքեալ
եթէ ոչ առ Իրինծայել մոխրոց քոյ զվերջինն պատուոյ։

Ի մինչ մարդին երիտասարդին Հիւսիսիայի՝ ապրածել եւ
եղեալ էր ինքեան արդէն միոյ, զարդարեալ ծիրանի կերպասիւք,
նկարեալ ոսկւով եւ արծաթով, տեսանէր, զի մահն՝ որ շինուա-
ցեալ էր գէշտ աչաց նորա, ոչ ունէր տակաւին կար մերձենալ բոլո-
րովին զգենլոյն ի նմանց նոր։ Ինասանէր նաեւ շուրջ զպատա-
նոցսն՝ (որ էր առաւել սպիտակ քան զձիւն,) սկսեալ վերին կերպիւ
վարսից նորա, յաւէտ սեաւ եւ գեղեցիկ քան զԼ՚Իթիւ. (ը) եւ Կանա
միտն. ոչք պատեալ էին սակաւուց փոխել ի մոխիրս. Նրա-
ւր նաեւ ի կողս իւր խոր խոցեալ վէր նոր. յորմէ բոլոր արիւն
իւր հոսեալ՝ եւ ի զգուշեալ էր զոյն նորին ի խաւար թաղուա-
րուելոյ գիշերի։

Ծնկաւոքք սկսաւ աղաչել եւ ուխտեալ հետ իւր մերձ գոյն
արկանելոյ զծաղիկս ի վէրն նոր. Ի յորժամ մերձեցաւ առ գե-
զակոյտն՝ որպէս Յուդիթ ոչ կարաց առնուլ զբազն ի սակուա-
ցէ՝ ի կիրսատաս՝ որովք պատեալ էին գոյն, քաշել վերըմբռե-
նել ի կիրսատաս՝ որովք պատեալ էին գոյն, քաշել վերըմբռե-
նել գնուագն արտաստուս. Ինաւսիր բարեաւ ասէ՝ ոչ վատա
հիղ Հիւսիսիայ. քանզի ոչ է ա հանդարձակիմ կոչել զքեզ սկսեալ
բարեկամ իմ. Հանդերձ ոչ ես հանդարձակիմ կոչել զքեզ սկսեալ
նաեւորել զաղնքան պատիւ. Ի՞նչ ոչ սիրեցեալ զքեզ՝ նախանձէ
բարեպաշտ քոյ. Ո՞վ երբէք ես դու՝ ի շուտասուքեաց՝ յորս ես
մեք տակաւին. երբ դու ուշեալ փութոյր ձանապարհաւ. վաշ-
ոյդ լինիլ երջանիկ՝ վախճանիլ այսպես. Ինդրեմ յոյց, զի գնաս
Ալեքսա՝ ոչ սրդեզցէ առնելն զանգս հոգւոյ քոյ. Եւ գաշտա
զրեալ՝ զոր ասացեր ինձ. Հանդերձ ոչ ես հանդարձակիմ կոչել
զքեզ սկսեալ նաեւորել զաղնքան պատիւ։

Ի՞նչ ոչ սիրեցեալ զքեզ՝ նախանձէ
բարեպաշտ քոյ. Ո՞վ երբէք ես դու՝ ի շուտասուքեաց՝ յորս ես
մեք տակաւին. երբ դու ուշեալ փութոյր ձանապարհաւ. վաշ-
ոյդ լինիլ երջանիկ՝ վախճանիլ այսպես. Ինդրեմ յոյց, զի գնաս
Ալեքսա՝ ոչ սրդեզցէ առնելն զանգս հոգւոյ քոյ. Եւ գաշտա
զրեալ՝ զոր ասացեր ինձ. Հանդերձ ոչ ես հանդարձակիմ կոչել
զքեզ սկսեալ նաեւորել զաղնքան պատիւ։

Ի՞նչ ոչ սիրեցեալ զքեզ՝ նախանձէ
բարեպաշտ քոյ. Ո՞վ երբէք ես դու՝ ի շուտասուքեաց՝ յորս ես
մեք տակաւին. երբ դու ուշեալ փութոյր ձանապարհաւ. վաշ-
ոյդ լինիլ երջանիկ՝ վախճանիլ այսպես. Ինդրեմ յոյց, զի գնաս
Ալեքսա՝ ոչ սրդեզցէ առնելն զանգս հոգւոյ քոյ. Եւ գաշտա
զրեալ՝ զոր ասացեր ինձ. Հանդերձ ոչ ես հանդարձակիմ կոչել
զքեզ սկսեալ նաեւորել զաղնքան պատիւ։

(ը) Ինչ. Եւ երեսուսուն ի յոյժ սիրելի, տասնեւ Աիսեւէրի. ոչ պատ-
պես ընդունի Հայաստանեայց գիրս, այսուհանդերձ՝ ի պատ-
ճառ ընդհանուր հասարակութեան ոչնոյ ազգաւորացն, այսուհանդերձ՝ ի պատ-
ճառ ընդհանուր հասարակութեան ոչնոյ ազգաւորացն, այսուհանդերձ՝ ի պատ-
ճառ ընդհանուր հասարակութեան ոչնոյ ազգաւորացն, այսուհանդերձ՝ ի պատ-
ճառ ընդհանուր հասարակութեան ոչնոյ ազգաւորացն, այսուհանդերձ՝ ի պատ-

մոռացութեանցդով զյանցանս՝ զորս մեծամիտ երիտասարդութեն և
վատթար կրթութեք իւր ընծայեալք եմք նմա. Ուստի աւուրս և
ազդու եղիր՝ ի սիրտս նոյ խանդաղատալ մորմոքեցմունք Մովսէ-
սի՛ և ասէին սա՛ե ուրեմն այն յոյն երիտասարդն, այնքան
հպարտ՝ այնքան գոռոզ՝ այնքան արհամարհօղ՝ և այնպիսի ան-
կենցաղաւարեալ. որ այժմ ահա փոխարկեցեալ առաւանիկ այնքան
քաղցր՝ մարդասէր և խանդաղատ. Ոչխարի թարմ կուրծեաց՝
Այնպիսին զոր ունէր այնքան սէր ընդ Յուլիոսի հօր իւրոյ՝ սիրէ
նմանապես և զսա. Ուստի այդ կարծեաց՝ ունէի սրտարկել սմա ա-
ռաւել պատուական սարդև, զոր ծածք կարօղ եմ առնել մարդ
կանց, առլով սմա ընդ խոհեմութե՝ և սիրտ մի գիտաց՝ և սիրալիր.

Ուր ահա մարմին մեռելոյն ծանեալ ի բոցոյ, զոր Մովսէսիք
ինքնին ոտոգեաց անուշահոտ ջրով՝ զմռնիբոս տակնին սրսացեալ,
յետոյ ժողովել ի մէջ ոսկեայ անօթոյ միոջ՝ պահել ի ծածուկ
կանց, և բերեալ մատուցեալ Յուլիանիկէ. զի կայր ընկողմանեալ՝ և
խոցել ի բազում վիրաց. որ ինքեր ծայրագոյն տկարութե իւրոյ՝
նախատեսանէր ի պատրաստուի վասն ինքեան զդրունս խաւարի
ժխոսոց բացեալ.

Ուչն ահա Մովսէսիք և Յուլիոսիկ յղեցեալք յորդւոյն
Յուլիոսի առ Յուլիանիկէ ի դարմանել. որք և ունէին առաջեալ
նմա զնմ օգնութե ընդ արհեստի իւրեանց. Ոչ երակոչէին սակաւ
առ սակաւ զոդի նշի, որ էր ի պատրաստի ի թուչիլ. Ուշեցոյց ի
նորոյ շունչ վիրապօրհնեալին ինամ ազդողաբար. Ուաղգր ջո
րեղուի մի՝ և ազդու պատուան մի կենաց՝ ներսուղեալ թափան
ցէին յերակս ընդ երակս միոյնէ ց կեդրոն արտի իւրոյ, և ախոր
ժելի ջերմուելի մի բնական վերակենդանացուցանէր զ՚ի մահ
առուցեալ անդամն իւր. Ուրացնուա լոպէի՝ յորում կիսամե
ռուկ վատրիւր, պատահեցաւ առաւել և ցաւակրութե. քանզի
սակաւ զգալ զմահ եղբօր իւրոյ՝ որ մինչև ցայնժամ ոչ էր լեալ
ի կացութե զգալոյ. Ուշաղ առն՝ ընդէր կալայք պատկիսի ինձ
հոգս՝ առ ի ողջացուցանել զիս. ոչէր բնաւ բարւոք մեռանիլ
և հեռուիլ սիրելոյն իմոյ ՚Իփփիայի. առնլ ես զնա մեռանիլ
առջի իմ. Ալ ՚Իփփիա՝ քաղցրութի հնոյ իմոյ, եղբայր իմ,
սիրելի եղբայր իմ, ոչ ևս ես դու, ես ոչ ևս կարեմ ուրեմն՝ ոչ
տեսանել զքեզ. ոչ լսել, և ոչ զգիտել. ոչ ասել քեզ զաշխատս
իմ, և ոչ մխիթարել ՚իներ զքոյոց. Ալ ածք ես շնաւմիք մարդ-

կանց, ոչ ես ունիմ զ՚ախտիւնդ վիր իմ կարելի՞ է այս։ Ասաց ոչ։ Եւ ես արդեօք երազ մի, ոչ, սակ առաւել քան զչմարիտն, ոմ ախտիւնդ, ես զքեզ ունիմ կորուսեալ։ Այս զքեզ տեսի ճառել, եւ ես՝ պատրաստ զի ես ապրեցուցի տակաւին այնքան՝ որ էցէ հաց կաւոր, լինիլ վրէժ խնդիր վիր քոյ. կամիմ ես սպանանել զանգուքն Ասրասթ՝ որ ունի ներկեալ զձեռս իւր յարեանէ քոյ, եւ զտեղ գնա մոխանակ քոյ։

Այնչ Յալանեմէ խօսէր այսպէս, եւ արքն երկոքին չանային մեղմացուցանել զցասս նոյ, յերկիւղէ՝ զի մի յաւելեալ չարիք իւր՝ արկցէ զաղէտս ի դէղորթէց, յանկարծակի երեւեցաւ նմա ներկայանալ Յ՚Էլամաքէ, ՚ի նախնուանն՝ եղև խաբել սիրտ նոյ յերկուց ներհակ վճռակրուեցց. նախ՝ զի տակաւին վերապահ հէր զխէթ վիր այնց առնելոյ՝ որ անցեալէր ՚ի միջ Յ՚Էլամաքէ եւ Ֆխիւիայի, և կակիծ մահուան նոյ ներքազդէին զցասուցն ՚ի նմա աւուրս զօրեղագոյն։ ՚Ի միւս կողմանէ՝ ոչ կարէր ուրանալ թէ՝ պարտէր վիր պահպանուն կենաց իւրոց Յ՚Էլամաքէ, զոր ունէր կորզեալ վնա կիսամեռ և արիւնաթաթախ ՚ի ձեռաց Ասրասթէ. Այսպէս յորժամ հասեալ զանօթն ոսկեայ՝ յորում էին ամփոփեալք մոխիրք՝ այնքան սիրելի եղեալ իւրոյ Ֆխիւիայի, եւ հետ զառուս արտասուեաց։ Ընդդէմ կացեալ նախ զՅ՚Էլամաքէ թարգ կարելոյ խօսիլ ընդ նմա. և վերջանալս ասէ ցնա, ւխուծեալ և բեկբեկեալ ձայնիւ հեծեծանաց։

Ընժանաւոր որդի Յուլիոս. շնորհ և խոհեմուն քոյ բերեալ ետուր զիս՝ սիրել զքեզ. պարտաւորս եմ քեզ վիր ծառայութեան կենաց իմոյ՝ որ գնայ յերկրէ։ Այսպէս պարտական եմ քեզ երբէք ևս՝ որ է քնէ յոյժ առաւել պատուական։ Գանձէ թարգ քեզ՝ զի եղբօր իմոյ լինէր յաւար թագուհոյ։ Ընդ թարգ քոյ՝ հոգի նոյ լինէր զրկեալ ՚ի գերեզմանէ, և լինէր թշուառաւորքն առաւանել յերեսս Աթիքս դեռոյ. և միշտ տանջեցեալ յանգիծ ցն՝ և յանառանելոյն Ասրօնթէ։ (ե) Ձարկ է ուրեմն զի պարտաւորի՝ ցիմ այնքան սաստ ինչ՝ որքան առէի։ Այվ ածք՝ վարձատրեցէք զնա. և զերծուցէք զես ՚ի թշուառ կենաց. վիր քոյ ոչ Յ՚Էլամաքէ, ընծայեա և քնէ զվերջին պարտս, ոչ ընծայեցեր եղբօր իմոյ. միոյ զի՝ ոչ քնէ պակասեցի ՚ի փուճ քոց։ Յայս

(ե) Ասրօնթէ, որդի Ֆրօմէի և գինքուոյ. նահանջոյ գիւղոյ. ոյ ընդ ծառայս նէ՝ անցանէին հոգիք ՚ի վերայ Աթիքս՝ և այլ գիւղքն գերեցան։

Յայսցանէ բանից Յաւետեաց սկսեալ առնել առաքելոցն զաւետարանչութիւն եւ ասել թագաւորին յայտոց. Այլ Մովսէս ոչինչ ասաց մերձ նմա եւ արձակեաց զնա, զի վերընկալեսցէ զանձն իւր. Ապա ինքն Յաւետեաց ձեռնադրեաց զսուրբ եպիսկոպոսն, եւ ետ զնա ի ձեռս Մովսէսի, եւ նա ետ զնա ի ձեռս Ներսիսի, եւ նա ետ զնա ի ձեռս Սահակայ

ՆԻՒԹ

ՈՒԹՆԻՒՏՄԱՆԵՐՈՒԴ ԳՐՔՈՑ.

Ցնդելտաւ ի յոգին հաճասպիտալ յիշատակդ ի Քէն՝ հայր քոյ Յով-
ւն՝ ուր Լոե ի վերոյ էրէւէ, յոտոյլսէրէ ի պնդոճոգուածնէ էոգոմ
գնալ Լոգանել ընդ ի գիտին։

Ընճապարէ ի գիշերուէ էլալ ի քանուիկն ընդ էրէսոյ Աբեսաց-
նէն հիսնէլոյ՝ ինչե ց պատգ ի ընդհուոյ հաւլուճոգ այքն Ընդբօն
ցիայ. տանէ անոյ անպատրաստ ի նոճգան, և հատանէ ցեզգն Սինչոյ
Կնոգոնէ ընդ ընոգ ընդ ի նաճուկն քոյ։
Վնաց նիրհեցանալ աստղէ վերնոնէ։
Գտանէ ընդ պատգաստ ի նոյլսէրել ոգանելոյ զհայր քոյ։
Երբզի անդնալ պատգաստեցաւ՝ ուխտանէ պատնջանն՝ զոգ ֆրէն
ապէտնոգ, էրգնոգանդ՝ ֆէզճաճոգ, և գիշեր չան պրինէնուն՝ ընոգ
ճոգ էգոմբոէոյ։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՄԱՐԻ

Գրեալ Ա-ինեաստանէրէ։

Ա՛ստուած՝ որոյ զօրք գոլով առաջին և անզօրանալոյ՝ ի մարտի, արտաքարշեալ էր զինքն յիւրակից լերինն Կովկասու, (ա) առ՝ ի սպասել օգնութեան ինչ, և չկանալ ելեւէսլոխել յան կարծակի կրկին անգամ մի եւս զինեալս ի նա. համանման սով թալառական՝ որ վանեալ՝ ի հոմերէ՝ և վերստադարձեալ՝ ինաեա՛ անտառս՝ վերստին մտանէ յորջ իւր՝ ի սրել անդ զձիրանս և զժանիս, սպասելով յաջողակ ժամու, առ՝ ի գիշատել զկօտն ամենեցուն։

Թէպէտ և ամենայն կարգաւորութիւն ի պատերազմի ինչ ինչ ընդ ոտն կոխեալ էր, ոչ եւս մտածէր ինչ, եթէ ոչ՝ հնարել յաւուրցիւրում զձեւ ինչ նորագիւտ, զոր ուրախ յղացեալ՝ ի մտի իւրում, և աքացեալ՝ ի համայն գիւտապատումն զօրականացն։

Կայր ահա՝ ի չէիզ ժամանակս նա ամենայնում վերածելոյ իւրոյ ի մեծ ամենայնում գիշերի լիութիւն երազոց, որք ներկայացուցանէին նմա զհայր իւր Գուրխան։ Այն երեւակերպեալ Գուրխան՝ վերստացաւ ի վերոյ զձեռնդիր իւրոյ, նախ քան զինչ արշալոյսն գար՝ ի հալածել ցնծագական փայլմունք իւրով՝ զաստեղս յերկնից. և՝ ի հասանել ցնծագական փայլմունք իւրով՝ զաստեղս յերկնից. և՝ ի

Ա՛ռեալ

(ա) Ա՛ղուան, որ այժմ կոչի Ղարաբաղ. և կամ ըստ ոմանց՝ ի Ղարաբաղոյ նահանգին գնելն վերջինոյ. զեռ՝ ի գետոյն Արեւուտ, ի վերայ սահմանի Հայոց ընդ Վրաստան։ ոմանք ասեն՝ թէ Ղարաբաղ կոչեցաւ ի պատերազմէն ի Թեմուրայ։

Ալերթ հաճատացը տեսանել զՅուլիս մերկ, յերջանիկ կղզւոջ մէջ, ի վէր ելեալ գետոյ, ընդեր գաշտի մէջ՝ զբաղարեալ ի ծաղիկանց. և շրջապատեալ յաէրաժուռիցք՝ ոչ ոք կարէին ինձանս հանդերձս՝ ի ծածկել. Ալերթ ինձէր ասաց տեսանել զնա խօսէլ ընդ պատճառականացն պատատի մէջ՝ զերազարդելոյ յօսիւք և յարծաթիք՝ և՝ ի փղոսկրենից. ուր մարդիկ պատկառալք ծաղկամբք ունկն ունէին նմա հաճելոյ՝ և հիացմամբ. Ալեքսեա հանապազ սակաւ առ սակաւ երևիւր ինձ Յուլիս յանկարծակի՝ ի մէջ խնձորից խրախճանութե. ուր փայլուն ուրախութի՝ ընդ վիշտ չունէր. և լուծեալ լինէր գաղտը համակացնութե ձայնից երգոյ՝ ընդ քնարի մեղմ յոյժ գաղտը ընդ գնդատն Ալփոլլոնի, և քան զերգն և զձայնս՝ բոլոր մեծանէին։

Ծնեալս ի տարբերութե տգիտացս ահագին ոճրոյ ընդ գետ՝ դուէին հառաչելով, ոչ հայր իմ, ոչ մերկութի հայր իմ Յուլիս, երազք առաւել զաւերս զերծուածից՝ քնեալ ինձ ընդ առաւել գաղտը ի այն երջանիկ երեսակերպութե ասեն ընդ զդալ, քէ դու ահա ընդ ես ի գնանկութե հոգւոց երանելից ոգոց ձեզ վարձատրեն գաւաթքնութե, առ՝ ի յաւիտենական հանգստութե. Շաւեստամ և տեսանել զդաշտն Ելիսէի. ահ, ոչխի անպուճ տանջանք ոչ ես ունել յայս. ուրեմն ոչ ես տեսանելոց իմ զերկն ոչ սիրելի հայր իմ. Ինաւ ոչ փարելոյ ձեռամբ՝ ոչ սիրէիր զիս այնքան. գոլ և որոնել ընդ ամպսն աշխատասնաց. Ինաւ ոչ լսելոց իմ ես խօսել այնմ բերանոյ յոգւոյն երանելոյ բանք իմաստութե. Ինաւ ոչ համբուրիմ զայն ձեռս՝ զայն պատուական ձեռս՝ որ ի հար զայնքան ի շնաւոյիս, սիրելոյք ձեռքն այնոքիկ՝ ոչ ես պատժոն զանզգամ սիրահարս վիճակելոյ, և Ելիսէ ոչ ես վերադարձեալ ես ետուրդի յաէրահարս իւրմէ։

Ալ ահագ ի շնաւոյիք հօր իմոյ՝ զուարճ ինձ ոլոր յոյժ ընդ գիրկս գետոյ, ես զերասդ զայսոսիկ, ես՝ ի եղծանել զիմաստն ակնկալութե սրտի իմոյ. ոլ ի եղծանել զինանես իմ, ոչ. ոչ ես հարկաւ ասելոյ՝ ի սոյն երկրագործ, զինչ ասեմ ես, աւհայ, ոչ իմ ես, ելիք ոչ յայժ հաւատամ ի՞ն, հայրն իմ ոչ ես ես. Ինաւ ես ոլոր պատճառ գիտելոյ ինձ զիմաստութե ի ծագել ոլորտի ի ծածկել։ Ալ

(ա) Ոմանք՝ ոլոր ինձ ընդ ընդ ընդ

Ա՛մբարհաւանդն Հայկէն՝ որ կամէր բռնաբարել զդուստր Արամայ Շծուհիս, իսկ նա գնաց տանել զնա անդր ի Բզնունիս. Հետըմիւս ևս ի յԱրբաւի, բայց նա ոչ նմ Հետըմիւս. սակայն քարշեցաք հանդիսանալ նմա։ Ապին ի պատուհանէն զպատմուճան իւր՝ ի վեր ընկալ կալեալ սպիրկանդուհ իւրոյ՝ քարշեաց հարաց շարժել ի գուռն, և մեղմացուցանել զնիրս այնմիկ ոյ. որ նկարծակի լինէր ի մարդ կանգ՝ ոչ անխոտորելի՝ և անսպասելի. և ընկալաւ ի նմանէ, զի Ա՛վերտիսէ վերադառնայցէ ի միջ կենդանեաց։ Ա՛ն ուրեմն ևս առնել արժանի նմ զիմուն՝ քան զԱրին. (գ) զի կորուստն իմ կարի մեծ է քան զնորուն. ոչ կարէ համանմանութեամբ զերիտասարդուհի աղջիկ մի՝ համանմանեալ այնքանով ազգ բազմաց՝ ըստ միոյնոյ իմաստանոյն Յունիսի գովեցեալ ի բոլոր յոյն ազգս։ Ա՛յլ ի հոգւոյ ուրուք, մեռցուք գոնէ եթէ հարկաւորէ, Ա՛յլ ի մարդկէ կրկնիլ ի մահուանէ՝ միոյ զգաստ գազանաբար վիշապ լինի. Ա՛ով վկայ ինձ, ոչ վրօսէ լսիլն. վասն առելոյ ահա ինձ ասահաւոյ՝ եթէ այնպս անգութ էիք, ոչ ևս այսպ գայիք։ Ա՛վ հայր իմ, գինեն արշաւելոյ իմ ի ծով և ըստ ցամաք՝ առ ի գտանել զքեզ. գնաց ի մահ անդր ի մահուանէ ոչ ևս դարձաւ քնաւ ի տուն իւր խաւարի բնակութեամ մնալոյ։ Ա՛յլ ես ածք բացատանց կենդ վասն կրկին, և ի միջ աւուրց յուսահատութեամ արեգական, հարկին եր ոչ բաղձանօքն կենդ անատնել զանձ զհոգի քոյ՝ ի նոր ի մահաւորութեամ խաւարի։

Ա՛տեղոյ (գ) ելանէր զբանս գայսոսիկ՝ եւ ոչ գմահ իւր ակնարկեաց իւր ապատասխանի, և յարեաւ վասն ոտանել ճանապարհ անդր ի Բզնունիս՝ զա ոչ ևս մեղմացուցանելոյ զիակնոցին քաւարարն իւր, զոր երազ ապատիկ պատմատեալ էին նմա։ Ա՛ստղ էին ութ նետաք միանգ ի մէջ ամպոց մուտ արամ իւրում։ զորս և կրկին միշտ ընդ իւր։ Ա՛յս ի միջ ամպոց մուտ առնէին ի մէջ ամպոց, և ելանէին ի մէջ ամպոց

հալածական մարդիկդ՝ ի ծաղկեալ հասակի եւ յառաջիկ մնասդ
առ ի հանդարտութենէդ զդժոխային ջաղաջն։ Լսեցի հնազանդ
լսելիք մարգածակդ կրկնապատակ յոյնժամ զղջմն իւրմանց
եւ խաչեար ձեռաց, մինչ ի վեր կերտիր զի ի միջօրէի։ Այժմ
Արդարեւ մարդի զմարդի, եւ ոչ ոք ողորմի ի նմանէ։ Ես
մաղձ արկանէին գերբդս, եւ զնդանակս նուիրի վիրաց իւրանց։
Եւ ես ի ներքուստ ի կողմանէ, եւ հոլիրդ տխրամածեալք ի բաց
կանգնէ զարհանէին գերբդս, եւ զնդանակս նուիրի վիրաց իւրանց։

Ի ներքս մարդի զմարդի, ի սուր յայգէ տեսակ մինչ ճանչէր
եւ խաչեար ձեռաց, մինչ ի վեր կերտիր զի ի միջօրէի։ Այժմ
լսելիք մարգածակդ կրկնապատակ յոյնժամ զղջմն իւրմանց
առ ի հանդարտութենէդ զդժոխային ջաղաջն։ Լսեցի հնազանդ
բաղում մարդիկդ՝ ի ծաղկեալ հասակի եւ յառաջիկ մնասդ

Երիտասարդութեանէ իւրմանց՝ լինելին ողջախոհական. զոր ոչն անպատուեաց ծերութիւնք կալեալսն ախտիւք զանհնարինս՝ զի շուտ քան զմահ հացուցանիցէ։

Ընդ որում Սելեւկոսի յաւուրսն զորոյ ոմանք զձանապարհս խաւար քննախուզեն փիլիսոփայի, Պիղոկլիսն՝ որ շարունակութեամբ հանիցէ ի վէր ծիր, որ և ձառնիկաւ էր անուն Աժիտիկ ի քուրմ. ընծայեաց նմա գիմաստասիրեալսն, ընտրելիսն էր ի նոցանէ վար քան զդասնաց Պիղոկլիսն հմտացեալ էր Պերդուբի՝ որ իջանէր յամենայնիւ ուշոյ ի դժոխս, յանձնել Հարցանելի՝ զի՞ւր ինչ մեռելոց. պատուիրեալ էր ձէնոքին խաւարին ի կողմանէ ծուխ ակնհայելի, ելոյզեալ մռայլոյ որդւոյն Յուլիոսի ոգեայն ի կացարանի։

Պիղոկլիս հնազանդեալ զանձնիշխութեան պետութեանն՝ ի բանակին. և ընդ ացոյց լուսով լուսնոյ՝ հոգեր ընդ քնքուշ յօդնականուն գայն կարօղ ազուիլն՝ որ գոլով առաջ լուսոյ ցերեկին ի դիշերի՝ հանգամանեալսն և ոգեպարտէն Տիանոս (ա) ի յերկիրն, ուսանեալսն և զարհուրելին Հրեայ ի դժոխս։ Այլ ազուի լուսով արդեամբ պատուասիրեաց նէ. քանզի ոչ պարտ էր սիրտ իւր, և մանաւանդ զի առաջնորդեալ էր ի սիրոյն զիմաստնոյն՝ որքան որդի ոչ պարտ է հօր իւրոյ։

Ընդ հարկիլ ծով մերձենալ նոցա՝ ի մուտս արեգնոյ, լուսաւ ամենեքեան չէր առաւելագոյնս կացարուսեալ. Հրեայն գոլով՝ ընտանեցեալ քաղաքի իւրոց, և երկիցեալ գիմաստասիրացն և հրոյ. ոչք ի ծուխն անդիմանիլ՝ ի վէր երկիր։ Ընդ երկուսասանդ որդիքն Յուլիոսի զգայ գոլով արուեստ իւրոյ. և զտրտմ մարգոյն նուբ ծածկեալ երգն՝ լուսոյ զբռնացեալ. բայց արիւն քաջ վաստակուել նուբ զօրացուցանէր զնոսա. Ամփարձ գայլ և գնձուռ նուբ յերկիրն, և գոյնացոյց, ոյլ մեծ ահագին. յառաջադրեալ գոյս կալեալ՝ հաւատալ լինել բարւոյք, կասուցանել երեսաց գոյն գայլոյ. սակս, և կրկնապատկեալ զքայլ նուբ մնասեալ ընդ յառաջ գնացեալսն։

Իսկայն ոտիւքն ոչ ընդդիմանայ և սեաւ ծուխն ծծմբոտիկն որ ընծայէր՝ ի ծոց շուրջանակի զնոյն կենդանիսն՝ ոչք մերձենային՝ ի

մնացեալսն

(ա) Տիանոս. քահանայ հեթանոսական. որոյ հետեւողք ձեռնադրէին ի Հրէից. և յորմէ Պիղոկլիսն. որ յոյժ սիրեցեալ էին Հրեայք ի նմա. Այլ սա՝ ի ժամանակս Տիտոսի. ի յերկրորդ Տիանոսէ. ոչ ի յերկրորդսն յառնէ։

մեռաւ ծերին, հասակ վառը լինէ ժամանակ՝ հոգն ի նուաճ որ և
նիւթականք նմուշ միացնակ. քանդի մահկանացուս ոչ ինքն
ըր իշխել հետև իւ նման, նոյն ծրիտքին Աստուածք՝ որ ընկե-
րակից ալ ինն նման միջնէ ցայս լինէ հետաւորութեան յայրէն, որոց
և ունի ի համառօտել զգալոյն ի վերատրութեան իւր, ձեռքին զո-
դումով ահարելիով և կիսաեռաւ՝ յոյժ հետի յայրէ անուն, ինչ ը
առաջարկ մեզ՝ առնելով ազգութ վասն նշ. զի ոչ և յուսացին վճ
բառանալ զ ի-ե-լանութ վերադարձել ի ղժ ոնութ.

Յայսմիկ վկայի որդին Յուլիոսի՝ առը ի ձեռն լինի յառաջ
մղեաց զինքն՝ ի նոր ազնուց զարհուրելի խառնուրդ. փութով հ-
րեն ի ցամ նման տակար և աղօտ լցոյս լինի՝ նման այնպիսի լուսոյ՝ որ ի
դիշերի տեսանի ի մէջ երկրի. Ընդհանս զոր ես ի ես՝ որք
ի ոչինչ շուրջ զիւրս՝ զոյս և ցրտահաց սրտով խրտով. Ինչ ոչ-
նորհակ ետես զանձրագանդ ի զերս Աքիլլէս դեռոյն, որոց ազգութ
և մեռեալ ջուրք՝ ոչ ինչ առնէին, եթէ ոչ զպատոյս. Ընդհան
նուն՝ ի մէջ այսմիկ ոգիս չանգիմ ըստ ոչ ի ոչ՝ զրկելոց՝ ի
դրկուժանաց, որք՝ ի չերս և ներկայացուցանէին զինքնանուս ան
ոչ ոչ ոչ Ռատոնի ի Սոյն ոճ՝ որոց յատկանական ձերսուն ի ե
միշտ ոչնորհանք և ասունքանաւոր. ի բռնութ՝ ապատնայեաք՝ և
գոտարուել՝ ընդառաջել ընկալուլ՝ ինձանկն նուբ զի ընկուսարդ
Հոգն. Ընդ՝ ի մանանել Ի-ե-լանութ՝ ինձանկն՝ յոնաւ զանձնի-
քան ոչ ոչ ոչ Հոգուց մեզ. Օ՞ ինչ ուրմն՝ ասէ ցնա՝ ա-
պ ընդունուել քոյ, և ոչ ի ոչ դու՝ ի վեր երկրի.

Պատասխանեաց նմա Հոգն ոգն՝ ես ի ես ոչ ոչ զաքդան, որ
ի ոչ ոչ ոչ. Հոչնակաւոր ի ոչ Աստուածն՝ և ոչ
ամենակին ոչ ի ես, որք գոչցին միայն՝ ի կոչմանէ ոչ ոչ
ի ոչ, և ոչ ի զեր ոչ ոչ Ռատոնի՝ ինձ ոչ ոչ ոչ
ոչ ոչ ոչ

քեզ՝ ոչ կրկին ազգ, Մովսեսայ զինս, և ասացին ոչ լինել եւս ընդառաջ. Նոքա կ
նշան մոխրոյդ եւս վնասոյ յանձին մի ոսկւոյ. և բազումք ողբացին
գոծել ինձ՝ վնասակին գինըս, և ցուցանել ինձ անկանել՝ ի մեզ զիշա
վայրկենից իմոց, առ՝ ի մեռանել ընդ իս. գնայիցեն նաև ազգ առ
առս գնդապետութիւն գնդիցն իմոց. բայց ոչ ազգ տկարացաւ՝ ի
ւանդ իմ։ և ազգս եղաւ յերեսաստակ իմ՝ ի գործուածս մինչև ցգնա
ջիոց իսկ ընտանեաց. և ասէ՝ Ինձ երկրի կրկին զաբհուրելի
վարս առանձինանց։

Մովսէսանգ կակծահար մորմոքեալ յայսպիսի առնարանէ՝
ասէ ցնա. Ի՞նչ գոյ իրաւամբ երկնչիցիս՝ ի ժամանակի ես գործուած
աշխ. Ո՞գայիր գու զայն քաղցր խաղաղուէ ժառց որպ սիրա
առնեցուն ինոյ միշտ վարակաւ և ձմեռեալ՝ ի մէջ հեշտուեց. Ա՛յ,
պատասխանեաց Ահարեայնն, ոչ նաև իսկ գիտեմ զայն զոր գու
գրուիս ասել, այլ խոտառուեաք գովեն զայն հանդարտուէ արոք,
ուղ ես ինձ միայնակ ընտրել՝ ի մէջ ամենից բարեաց. խակ ես ոչ
առնել զնաւ զգացեալ. սիրտ իմ շարունակաբար առ ՚ի քեզ՝ ի
ձորանոր ըղձից, ի երկիւղէ և յաւետաստուէ, զանազանով վնասովք
գիս ինքնին՝ յաղագս ունելոյ միշտ՝ ի բոլորգամանս զահաստակրու
քեմ, ունելով հոգս յարատեալ զայս արբեցուէ ախորժ. և վոյդ
մինչդեռ ներաւոցն խաղաղուէ ժամանակի՝ լինէր ինձ յայժ գառն
Այս խաղաղուէ և հանդարտուէ ձեզ վայելեցէ. և ապէք ամ
քեռնիկ լինել ցնոսա, և երասէք, և այսոքիկ են ժառանգել բարիքն
քեմ, որոց՝ ի կորուստ դժրախտ եմ՝ ՚ի խօսելն այսպես Ահարե
գին լայր ամ ձայն մի եղաւարան՝ որ եղե մեղադրեալ վնն անաւա
ուեւ. և որ ոչ է վարժեալ, բնաւ ըմբռնել հասատատութիւնք եմիք
ձախորդուէ։ Ասէր առ ամ ընդեր երեք զամանս ծառացս՝ զորս
մեռուցեալ էին ՚ի պատուիր մահուան նորա։ Ա՛ն երդուաւ աւանդել
երկնիցն ՚ի հոգւոյ Ահարեայ զոգոնոսորոյ, ունէին զնա շղթայս
կապեալ և առնէին զառաւել անողորմ արհամարհանս՝ առելով
մի եթէ ոչ հուր և մեք մարդիկ եբեր զքեզ. ուրեմն ոչ եթէ
զու այնքան անզգայ՝ ի հաւատալ զերծ զաս։ Ա՛ն եթէ ոչ պատա
երբ մոռնալ՝ եթէ և զու ՚ի նոր՝ ի տեղ սպառ մարդկանց։ Ա՛յլ
ցնոսա առ՝ ի յանդիմանել զնա՝ ասէր, ունէին երբաւունս ոչ կամ

լոյ՝ զի համարիցէին զքեզ մատղ. քանզի ի քո անդորրդ այլոցն
դադ. Ընդ միւս ոմն՝ ասէր. այդ աստուածք են այժմ համոզիչք
քոյ, որոց ոչ ինչ ունիս պարտական՝ ոչ թշուառելի. և ոչ և
կարես չար ինչ ումեք, զի ահա դարձեալ ես զերի դերեաց քոց
խակամանաց. Ընդարս ածեալ են առնել զդատաստանն, բայց
ուղիղ դատեն՝ ի վախճանին։

Եւ այսչափ խօսեալ բանիցն՝ արկանէր Հաբուգոդոնոսոր զդէմս
երեսաց իւրոց. Ընդ վեհասէր զինեալ իւր՝ ինքեան կատաղի և յուսա
հատ սրտմտութեամբ իւրով. Ասացն Հարսնեմ ասէր ցդէրեսն, վերամ
բարձեք զբան դէմս դէ. զի մի ունիցի զոնդ մխիթարուել՝ ի ծաղ
կիլ զպատկառանսն իւր. Ընդ պատուէ զի համայն հոգիք Աստուծոյ
լիցին վկայք՝ առ՝ ի աւրէնսդրութեանդ զքեզ, որք ըմբերիցին
երկար ժամանակ, զի հպարտս ամբարտաւանս այս՝ ի ձեռս թա
գաւորաց այնքան՝ ի վեր երկրին. Ընդ այս ասելոյն ոչ ինչ է՝ զի Նաբու
գոդ, եթէ ոչ դայն ինչ սկիզբն վշտաց. պատրաստեալ էր լինել
դատակ յանապատին Ինեսոյ դատաւորչէն ողջոյց.

Ընդ մինչ զարհուրելին Հարսնեմ խօսէր զբանս զայսոսիկ,
մերձենայր ետեւէն ահա առ ոչն կոյսերուէ Ասուածոյն, Ընդ
շաւիղին համայն հոգիք՝ ի քննել զսոյն կենդանի մարդն՝ որ ե
կեալ՝ ի միջ մեռելոց՝ ինքեր ետեւակէն. Նայց ինդոյն ըսպիսի
յորում Ասկլամոյք եղ զտուս իւր ի ցամաք, փախեան նմանա
պէս զքեզ զերեզմանդ, որ յերկիլ լուսոյ տաճկաբար՝ ցրուեալ սպառ իւ
Հարսնեմ գուցանելով ընդս զէմ ասելոյ, ահաւադ խոժոռ, և այլք
ասեն զժնդակ քան զկանապատզորդն իւր՝ ասէ, ով մահկանա
ցու սերնդեալ յայց, որովհետև տուեալ է քեզ մատանել՝ ի ձա
գաւորել ի վիշտոյ՝ յանմատչելիսն յայլոց կենդանեաց. ամենայն
նա ուրեմն՝ ի գնալ՝ ուր նախաստահմանուին կոչէ զքեզ. երբ
այսու խաւար ձանապարհիւ՝ առ պալատան Ասկլամոյն, զոր գտա
նես՝ ի վէր աթոռոյ իւրոյ. և նորին քեզ մատանելոյ՝ ի տեղիս, ոչ
կենդ ոչ ներկայնալ՝ ի յայտնել քեզ զգաղտնիս.

Ընդառաջեալ Ասկլամոյքն փուխ ոտ՝ ի բառնալ քայլս՝ ո
տոտ՝ ի հանգոյն կողմունս՝ ըստ ուղիղ մեծի բազմութեանն ոչխ
ւոց, առաւել քան զհասս ուշադոց՝ որք հոսին յերգեր ծովու
ց՝ ի՛իներ ասանձանաւորուէ այսց անհուն բազմութեանն՝ հիացեալ
նոցն զայնատարած տեղւոջն։ Ասրսեալ քաստիճեցան վարդք գլխոյ
նոցն զայնատարած տեղւոջն։ Ասրսեալ քաստիճեցան վարդք գլխոյ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒԼԵՄԱՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԱՍՈՐԻՔԻ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՆՈՐ ՀԱՅՈՑ ՀԱՐ ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ՅԱՅՍՄԱՆԱՒՈՐ ՔԱՂԱՔԻՆ ՅԵՐՈՒՍԱղԷՄ։

(Ստացեալ ի Վրաց Վրաստանէ՝ ի ձեռն տէր Գաբրիէլի Եպիսկոպոսի Սամաթիոյ, եւ թարգմանեալ ի Հայ բարբառ ի Տէր Գրիգորէ Քահանայէ Ալաւերդեցւոյ։)

Պատմութիւն այս Վրաց Սուլեմանի՝ ցաւագին իմն ձայն հայ ազգիս հարցանել ունի, եթէ հազր իմ ինձեմա՞ է, իսայն կացարուն է, կամ ինչ տակաւին մնայ ի կայ երեսին։ Զի ամենայն ազգ ի ներքոյ արեգական՝ ի մէջ ազգաց ընդ երեսս կայ, եւ ոչ ոք ի նոցանէ ինքեան ոչ ունի, եւ ոչ ոք ի նոցանէ ինքեան ոչ կորուսեալ գիտէ։ Ուստի եւ ոչ ոք ի նոցանէ ինքեան ոչ գտեալ գիտէ։ Ուստի

նրանք որ ոչ ընդունեցին զնա, ոչ ետուն նմա զիշխանութիւն լինել որդիք Աստուծոյ, այլ որ հաւատան յանուն նորա։ Որ ոչ յարենէ արեանց եւ ոչ յկամաց մարմնոյ եւ ոչ յկամաց այրոյ, այլ յԱստուծոյ ծնան։ Եւ Բանն մարմին եղեւ եւ բնակեաց ի մեզ, եւ տեսաք զփառս նորա, փառս իբրեւ միածնի յհաւր, լի շնորհօք եւ ճշմարտութեամբ։ Յովհաննէս վկայէ վասն նորա եւ աղաղակէ եւ ասէ. Սա էր որոյ ասացի ես, որ յետ իմոյ գալոցն առաջի իմ եղեւ, զի նախ քան զիս էր։ Եւ յլնութենէ նորա մեք ամենեքեան առաք, եւ շնորհս ընդ շնորհս։ Զի օրէնքն յՄովսէսէ տուաւ, շնորհն եւ ճշմարտութիւնն յԱստուծոյ եղեւ։ ԶԱստուած ոչ ոք երբէք ետես, միածինն որ է յանդիման հաւր, նա պատմեաց։

Ա-Յովհաննէս խոնարհաբար ճանաչէ զանձն իւր ի Քրիստոսէ, եւ ասէ զի ոչ ես եմ արժանի լուծ կապոյ կոշկացն նորա քակել, զոր ինքն ինձ ետ հագուցանել։ Եւ ոչ միայն զայս, այլ եւ զամենայն շնորհսն զոր ինքն ետ մարդկան, ասէ թէ ոչ ես եմ արժանի զայն ինձ առնել, այլ ինքն ինձ ետ առնել զայն։ Եւ զի ոչ ոք կարծեսցէ զի ի մարդկանէ ինչ ինչ ընդունեցաք, ասէ թէ ոչ ի մարդկանէ, այլ յԱստուծոյ

զքաջութիւնդ առիթս, առ՛ի հաճելոյս զամբարտաւանութիւնդ
խրոխտանց, և առ՛ի ծաղր առնել զհաւատասէրսդ մոլորիկս։ Իսկ
նոցին մարդիկք՝ որք ունէին խարդախեալ՝ նահ զինոյն ինդր զա-
ռաքինութիւն, որ և մեծ ինչ պարգև՝ զոր ածք միայն կարօղք են
շնորհել մեզ։ Էին պատճառք ոչ առնել չարաձկայս՛ ի մէջ
առնելոյ մարդկանց։ Որովիք՝ որք խոզխոզելոյ էին զհայր և զմայր,
Անտանութիւնք՝ որք մանալոյ էին զձեռս՝ յարիւն ամուսնոյց
իւրեանց։ Անէրև ննջեցեալսդ զաճանօղք՝ որք մնացեալ էին
զհայրենիս իւրեանց՛ ի կարողութիւն շինաւորաց, զկնի բռնաբարելոյ
յոմանց սոսկալի վերուստ, զորս ունէին արարածալ, այլ առնելոյ
կրէին զամենայնս առակաւ անդութեաւ՝ քան զնոսին կիղծաւորս,
Վանդիք երեքին դասուցելոյ զժոխոց՝ պատիս ունէին զձեռնասէրս,
և ահաւասիկ իրաւունք նոյ. Հաւասարէին թէ՝ կիղծաւորք ոչ
շատանային միայն լինելոյ չարիք՝ ոչ մեռցուածոց չարութ. այլ և
համբին ևս երևիլ ոչ զբաղիս , և ասային օրինակս այսու սուտ
առաքինութեանն իւրեանց , զի մարդիկք ոչ ևս իշխէին հաւատալ
ևս և իրաւամբ չշնորհելոյն, ասասի ոմանք՝ որք լեզուէին խաղալիկս
նոյ. որք և իբր արհամարհելիք և անարգելիք էին յայնպիսւոյ մարդ
հանդ, այժմ զգուշանալ՛ ի գործել զհամայն կարողութիւնս իւրեանց
վերջ ժխնդիր լինելոյ նոցին յանդգնութեանց.

Ա՛երձ՛ էին երեսք լինել մարդկանց, որոց վէր հաստիւնն՝ ոչ հաւատային գոլ յանցաւոր, այլ վերջ ժխնդրութիւնք ածային հալածէին զնոսա անողորմաբար. Որքա՛ էին արք առաքինք, առաւելագոյնք՝ հաճոյիչք՝ կամ մարդելացիք, որք գոմարա
նէին զնոսա. Հարատևեալք՝ որք չանային ետնդնդել զառաւել մո
գութիւն առաքինութիւն. վերջանային այնոքիկ՝ որք գատէին յան
դգնաբար զերծն՝ Թագոյ գիտելոյ զիսկն, որք և վէր այսորիկ առ
ատացուցեալք էին զբարւոն համբաւոյ անմոռաց.

Ասացի ասելոսնաւորին՝ ըստ սովորութեան ասելոյ, պատճառեալ ի
ոռ մեծագոյն չար՝ աւերել զանձն զամենայնսին, Որոյ վէր առէր Ա՛ն
նոյս, թէ համարեցաւ ի սմանսիսին ոռ ապրանոյ ոմն, յորժամ
պահասիցէ յերախտաւորելոյն՝ հօր՝ կամ բարերարի իւրոյ, յորմէ
ընկալեալ է օգնութիւն կամ բարերարութիւն ինչ. Ուրեմն պանծայ
սրտիւք մարդն՝ լինիլ առաքեալս ապրանոյ ոմն՝ յորոց ունէք ընկալեալ
զկեանս և զհամայնս բարիս, զորս ներտպարտութեանակ յինքեանս. Ա՛յլ
թէ ոչ՝ առաւել այժմ պարտաւորս վէր իւրոյ գոյութ. քան հօր

եւ մօր նուագ յորոց ծնեալ է։ Ա՝ ոչ նայն յանցանք՝ որք են աւուրս յայժ նահրելիքք եւ անպատժելիք՝ ի միջի երկրի, առաւել ևս են՝ ի ներ դժոխոց՝ ննջեակաց անդ ողոց վրէժ ինդրուած միոյ, յորմէ ոչ բնաւ գիտաց։

Ա՝ ելանել՝ խոհասանել իւրում ինքեան դատաստան թագաւոր՝ որք դատապարտեն զայր մի, համարձակեցաւ հարցանել նմ՝ ըստ կամի՞ ելիցէ ինչ յանցանք նոր։ Ուսոյց դատապարտելոյն աղաղակել առ ոչ երկեաց արարչէ բաւ ինչ ունել, և զրոյսն հաստուիս իմ հոգեառնել ի միտս առնել զբարիս։ Ընդէ՞ ևս տգնուժոյն՝ առաւ՝ և ուղեղաւ ի՞նչ ուրեմն կարեն յանդիմանել զինս։ Յայնժամ Ա՝ ինձ ասէ ցնա, ոչ յանդիմանեն զբնաւ՝ ինձիաւս մարդկանց. բայց՝ մի իմ ոչ պակաս պարտիս դու մարդկանց՝ քան իմ ոչ պակաս ես ինձ ուրեմն ուղղուիլ քոյ՝ որով պանծաս։ Երբոյր՝ ոչ պակաս արցար բնաւ՝ ի քումմէ պաքառելոյն, դէպ առ մարդիկս. որք ևս ոչինչ. և հզօր առաքինի. բայց համայն զառաքինուիս քոյ՝ միրաքերիկ առ անձն քոյ՝ և ոչ առ ած, որք շնորհաւք էին զինեալ զնա։ Ուանգէ կամիլ դու միայն վայելել գպատուս առաջի քոյ զնա։ Ուանգէ կամիլ դու միայն վայելել գպատուս առաջի ընտ քոյ, միրաքերիլով զնա յարդիւնս և յօգուտ քոյ։ Ընդէր դու քեզ ած քոյ։ Ուայց ած՝ որք արարին զնա՝ ոչ բնաւ արա լին ինչ։ Եթե ոչ միայն վնաս ինքեանց։ Ընդ միոջ մեռա ցար դու զնա, նիլ ևս մեռանիցն զքեզ։ և բարեխիղճ ողք արարին զքեզ՝ ի քեզ։ ըստորում կամիցար դու լինիլ քոյ՝ և ոչ ընդ նոցին։ Ուրուն որոնաւ այժմ՝ եթե կարես գտանել միմիայն քոյ՝ նոր յատուկ արտ քոյ։ Ուհասուիկ ըստ անեցար մշտնջենաւոր ի մարդկանց՝ ոտից կամիցար հաճոյանալ։ Ուհասուիկ դու միայ նաև քինքնին՝ որ էիր քեզ կուռք քոյ քինքնին։ Ընդ ուստր եթե՝ ոչ բնաւ ձիւռաւոյ ուրեք ինչ ընդ

եւ ոչ ևս կարէր տանել զինքն ինքնին : Ընդունի Յեսու զ՚ոգին
անուշիկ ունկն յայլուժ ընտրութեան. յի՛ վասն զքաջալերուիլ էր
եւ հանգչումանէ առաւատրուն՝ եւ կամ ազնուագիտութեան իւր,
գիտակցելով զինքն՝ իւր առաքելութեան. Տեսուլ իւրոյ իսկ արտ
զոր ընդունի ոգի, զոր ինքնին տանջանաց. Նոյնա՛ պինդն՝ եւ
ոչ ևս կարէր վարել զառաջ իւր. Նոյնա՛ ոգուն զուարճանալի գաւա-
ղանէ մարդկանց, որ՝ ինչու կամեցաւ հաձիլ յեսոյ գործս իւր. և
խոկացն ընդունաւ ապաստարանէն վտիտութեան ինչ ոգի՝ ինչուրքո
իւր, ոգի ըստ ընտրութեան մեր՝ ի վայր չոքիցէն ներքնայինն երկիր
մունք իւր. և ոչ ևս կրկին պինդն՝ ոգի յաւուրցուեան. Ընդունի
օգնութեան պահատացան՝ ի արտ իւրում, և խղճմտանք իւր՝ որք
վերապէն ունա լինել ազնուական քաղցր, յարուցեալ ընդ ոչ նուազ
անգին գնա դառնացան, մէն արտուղի կիզիչ և անուն համայ
նէից առաքինութեանց իւրոց. որք ոչ երկին ընտ ընդունելիք ազնու
լինէց, ոչ յանգեան և ոչ՝ ի վախճանի. Ընդ ոչ ևս ազգին ոգի
անմիտ՝ խաչելոցին, և յաւուցանէ. ալ զ ժողովրդին ոչ
առնիցէ գնա գնալ. քանզի բանական էր թողուլ գնա ինքնին,
և խակացն սկզբա իւր բանականացն մէկ ժ ինդիր լինել ընդ գնա գնա
ոչ ևս արհամարհելոց՝ ընդունէ. Պրոնէր զանգիա առաւել մը
լինա առ՝ ի աջողիլ յայլոց՝ ոչ կարելով զաղիր յինքնին. Արտ
նէր գնաւորա՝ և ոչ կարէր զաղիր. գնի լոյս լինի առնջանաց հի
առնիւր ընդ առ յանձնեալն. և յանձնակատ ցնցուղ ձգնարտուեր
ակնարկելք և թափանցիկ զայն՝ ի խնդրել գիտել գնա ձգնար
տուեր, որ զանց արտակարգ էր հետևիլ ընդ՝ ի կանդնարուեր իւ
րում. Ո՛չ ոչ ոչ՝ զգոյ ունէր սիրելոյ, գոնէ ընդ քննախնդիրք
բառարուեր ընդ ինչ արհամարհ ոչ չարութեան իւրոց, որք ոչ կա
րէին հերքել Աստ և առէր ինքնին. ոչ անդեաց. ոչ ունիմ գնա
ուրեմն ձանաչել՝ ոչ գնա՝ և ոչ գնարկիկ՝ և ոչ գրկել ինքնին
խակ. ոչ, ոչ ունիմ գնա ամենևին ձանաչել. բառարուեր ոչ ունիմ
բնաւ ակնարկ գիտութեան և ձգնարկեալ բառին. Ընդունի ընդ ոչ
իմ լեալ են արտուղիք, և խնամատուիք իմ՝ ոչ էին, եթէ ոչ՝
յիմարուիք. ընդունեալն և առաքինութիք իմ ոչ էին, եթէ ոչ՝ ոչ
բառարուեր ի բնի հայրեր. և լեալ էր գնա ինքնին կուռք իմ.

Ա՛յրգիտեր եղեալ ինձ ընդ ընդունելոյ գնա գիտելոյս՝ ոչ էին գա-
տաստարեալ գնա ընդ ընդունելոյ գիտութեան իւրեանց. Ընդ
գնալ գնա գիտելոյ ընդ ընդունելոյ ոչ հայելի բնի

որ ցուցանէր նոյ զայրանալ մեծաւ բարկութեամբ ։ Վերանկա
ակինն ելեալ՝ եւ ոչ կարեցին արդիւնս ղեռուէլ գուշակեան եւ
սիմեսրակեան ուսմանցն ընդդէմ բարկութեանց, մինչ հաշտեցուց
կան ծաղրուծս գոլոմասեանց , որք սուրճալք լինէին քինքեանց.
Տեսանէին զնուաստասուել իւրեանց մինչ մարդկանց. որոց ունէին
սիտաս՝ առնել զնո երկիւղիւք ։ Օ՜ արհամարհանս անզգայուեաց
իւրեանց, մինչ սուտկնուելիք՝ եւ շնորհաց. Օ՜ երկիւղ իւրեանց՝
սա՝ իւրեանց զձեզմն ըստուել. եւ հանուելիս սա խոյանալ եւ մարդե
լոյն անձինս. Օ՜ սնոտեացն, պղծոտեալ, սնոտեղի անհաւատաց
ւնալ, ուսայնուել, զնեռսի եւ անմաներելի սիծամտուել իւրեանց՝
հիմնուտ՝ ի մէջ իսանդարանի սմբոխից ։ Օ՜ սմբատհաւատացուելք
իւրեանց՝ մինչ սուսանալոյ դոյն ինչ անսուտ միտս սրեսուք. քաղա
քակիցս իւրեանց։ Ընդ միմեանս զանդիմուել իւրեանց՝ որ չիւ
մաքանչիւ ըստ չարեաւք՝ երկեալ սկսան սրսոնալ զնոսա՝ ինսոյն ախոր
ժանս, ի մէջ արտասուեցաց և յուսահատուեցն՝ ապիրատնաց դերծ
քաղեին. Տեսանելով նոյ մշտնջենատես զայս ամ՝ իներ համե
ատս ապրեալ՝ զասունէին զինքեանս առաւել առրուելի՝ և չարէ
սոյն ապրեալ՝ զասունէին զինքեանս առաւել առրուելի՝ և չարէ
պատանեալ ։ Ցայն ժամ ելանել ի Վիրէնէ ի Պիլէդամ (1) չարեցեցեալ՝ ի Ս
Քիէ (2)։ Ընդ որս ի Հիսուսէն Լերնային՝ չարեցեցեալ՝ ի Հե
ֆիլէէ, և ամենասուն Աբրահամ. քի և փախեր՝ ի բառնէ չարեցեալ
ցիսէլ, և ամենասուն Աբրահամ. քի և փախեր՝ ի բառնէ չարեցեալ

---

(1) Վիրէնէ. և կամ ի Վիրէնիա. ոմն՝ ի գաղղիացոյ սպասուելիք
քաղաք հին. և ի քնակութեան սուրբ Լիւդովիկոսի թագաւորին
Գաղղիոյ հին. և ի քնակութեան սուրբ Լիւդովիկոսի թագաւորին
սուրբ Լիւդովիկոսի թագաւորին Գաղղիոյ հին. և ի քնակութեան
սուրբ Լիւդովիկոսի թագաւորին Գաղղիոյ հին. և ի քնակութեան

(2) Վիտերբէ. ըստ Պետրոսի Ալուդացոյ. ոմն՝ ի գաղղիացոյ սպասուելիք
քաղաք հին. և ի քնակութեան սուրբ Լիւդովիկոսի թագաւորին
սուրբ Լիւդովիկոսի թագաւորին Գաղղիոյ հին. և ի քնակութեան
սուրբ Լիւդովիկոսի թագաւորին Գաղղիոյ հին. և ի քնակութեան

ի քեզնէ՝ որ ոչ ունիս ինչ ի քեզ, զոր տացես ինձ։ Եւ ասէ ցնա Ալի. Ոչ ունիմ

զուքի բռնաւորութիւնք նոյ՝ ստորանկեալք են՝ ինձերքեա զանից՝ և
հարմանց այսց պերճաց, ըզ սաթասի սալի զարբնաց՝ ստորանկե-
լոյ ինձի հարմանց կուանաց Ոյուլգաձեան Ալիքօվի, յորժամ
Ոյուլգանն շտապէ՝ ի գործել՝ ի հրաբորբոք փուռն Ոտնաց լերկն.
Ինդ ետես Ծ·ՃլամանՔ զոմանս դիմ պալատունեաւս, զաթ
հուրկիս՝ և ասիրամայեաւ Ոայց էր ասիրուհ իմն խաւարի՝ որ ցա
աուկեալ տոլորէր զայնս յանդամոյս. որք և ունէին ասսիուաձ
յինքեանս՝ յինքեանց. և ոչ և կարէին զերծանիլ՝ ի սոյն սաթ-
սափմանէ. ուր եթէ յիսկական բնուէ ի ընդեց ՝ Ոչ ոչ և ունէին
պիտոյուհ պլոց տանջանաց՝ վտ մեզաց իւրեանց. քան զնոսն իսկ
մեզս. Ծ ի տեսանէին նէք հանապազ՝ ինձեր առնիս՝ զայլանդա
հուելս իւրեանց, որք ներկայ լինէին առաջի աչաց նոցա, ոչ զար-
հուրիլք կերպարանաց՝ որք հալածէին զնոսա. և նոքա ա՛ի փրկիլ
՝ինացունց՝ որոնէին ջնոյ ու առաւել կարօղ քան զայն՝ որ ու
նէր ջաժանեալ զինքեանս՝ ի մարմնոց իւրեանց. Ոչ ոչ գտաներ
լոյլ կոչէին՝ ինձեր յուսահատուհ՝ յորում էին, յօդնուհ ինք-
եանց զմահ ինչ՝ որ կարօղ էին ստուգապես զնոյս իւր
եանց. և զնամայն ձանաչուհս ինքեանց ՝Ոչ խնդրէին զձա-
կոյժս խորոց, զի դուրք կլանէին զնոսա ա՛ի զերծանիլ՝ ի ք
նախնոյն ձառաւոյքն էր ձշմարտուհ՝ որ հալածել սանջիր զնոս
Ոայց նէք պահպանեցաք էին՝ ի վրէժ ժխնդրուհ. որ էրէ շնչա
հան կամ՝ անկանէր ձշմարտուհ՝ ի վէր նոյ, զի սի չորացին
բնաւ, և այսպէս նայն ձշմարտուհ զոր երկնչէին առաստել, ա
նէր նոյ սանջանս անհնարինս ՝Ծ նաստէին նէք, բայց ոչ ունէին
զայս, եթէ ոչ՝ ի առաստել յաւուրն իւրեանց ընդդէմ քրիստոս.
Ոչ առաւել իւրեանց՝ խոյտր, պատառէր՝ և ըստ միջ հատանէր
ինքեանց զինքեանս ՝Ոչուլով ոտ կայծակի սիոց՝ որ թափանցէ
քարց կործանելոց զերր ինչ արտաքուստ՝ մինչև ցերկիամուն.
և կամ՝ համանման ձառալի բոլորգեղոյ՝ ի հուր Ոյնգունակ ձ
հոգիք նոյնէին ոտ չուլեցի՝ ինձեր այն քինախնդիր հրոյ, յորոց
ու ինչ կրնկիր՝ ի դիմակացուելն, և ոչ ձախիր քնաւ ինչ՝ ի
դպուելն իւրեանց. Ոչ քաւականցեալ ներմունանիւր մինչև
ցսկիզբն հինաց նոյ, ոչ ևս կարեցուի ամենևին ձառանիլ՝ Ոյնդ
ձի հատեցեալ թուն՝ և ոչ ևս կարէն գառանել՝ ոչ ատաստան, և
ոչ հանդիստ պոնէ վտ ձեզ ձայրկենի ՝ և ոչ ևս ունիկն հեանա
ձեզ հատեցեալ արտմոնիլ ընդդէմ քինքեանց, ա՛ի կարուած

համայն ակնկալութեանց, որ ընծայի նոցա բանութեան։

Ինդ այսոցիկ ոչնշացեալ՝ որք սարսեալ քաջացեալն զհերձ
ուածն Յովհաննէսի, ետես նաև զԻշխոյն | Խոյիացւոց, որք պատ
ժեալ էին վասն նախատաւորելոյ զվիճակաւորութիւն սրբոյ կենաց մերոյ՝
քանզ ետ՛ի աշխատիլ վասն հանդարտութեանց ամբոխին, որ պատու
էինել անբաժանելապես ընդ Թագաւորութեանն։

Այլ Իշխողքն յանդիմանէին զմիմեանս՝ վասն կուրտուե իւր
եանց. որոց միոյն ասէր միւսոյն՝ որպէս լեալ էր որդի՛ իմ վասն երկրի.
ո՞չ պատուիրեցեր ի ձեզ միշտ՛ի կենդի ծերութեանդ իմոյ, և նախ քան
զմեռանիս իմ, առաքինել զհայրեսն՝ զորս արարեալ էի վասն սրտից
իմոց։ Այլ Թշնամութիւն հայրն՝ ասէր որդին, ոչ սակս օրինակի քոյ՝
որ ազգեալ ուներ ինձ զնախանձուն, հալածեալ՝ և անդ Թաւալ
՛ի մորդիկս. տեսանելով իմ զքեզ Իշխեալ այնքան սրտից
պուղ, և շրջապատեալ այնքան խնամեալ մարդկութեամբ, ուստի
և ես կրկնակաւ եղէ՛ի սիրել զհայրապետս և զհաճոյս. և հաշ
տասցի Թէ՝ ՁեռացուԹք մարդկանց՛ի բաղդատուի Իշխողաց՝ երկն
չիք և կամ պաշ անսասունք բնութեանց՝ փոխանակ մարդկանց. յի՛
անսասունք՝ որք ոչ վնաս ինչ իւիք ներեալք են, եթէ ոչ՝ ուր՛ի մա
տուցանեն զծառայուին՝ և սակ կշռանդատուին Իշխողաց։ Այ՛ր
հաշտասցի այսպես. և դուն երբ որ արարեր քեզ հաշտասուլ. որ և
ահա կրկնեմ զայդպիսի չարիս, ուր՛ի հանդիմանիլդ իմ քեզ։ Այլ
՛ի սայն յանդիմանուել շարակցեին նաև զառաջնոյ սոսկալի անկ
ձանաւնիս, և երթեին հաստատեալ՛ի ցասումնէ մինչև ց գիշե
ռոյ կիսաժամ։

Ծագեցին նաև շուրջ զայսոքիւք Իշխողքն՝ ոմն ոչ չղջիկուն
գիշերոյ՝ անդուլ հասիկածանք, անոսի երկիւղք՝ և անհաշ
տասմունք՝ որք հասին առնուլ զմիմ ժննդեան ամբոխին, ընդ
դիմ անդիմուել իւրեանց, և ընդդիմ անյաղթ ոտիւ՝ վասն փառ
քի ամուրեց՝ և անուան փառաւորելոյ, որ միշտ զերկանօք յանկար
ծուեց՝ և՛ի պղերգ մեղկուեց նոյն կրկնապատկեր զեղմ չարիս
առ մորդիկս, թարգ կարելոյ ընկալնուլ չշմարտիւք զհաճոյն
քեզ։ Այ՛ր և երեւեցին թագուածք՝ ՛ի սոյն Իշխողացն՝ պատժեցեալք
ինչ։ Այ՛ր և երեւեցին թագուածք՝ ՛ի սոյն Իշխողացն՝ պատժեցեալք
քանզ զանձանց ամենայն ինչս՝ ՛ի ձեռն ամբոխին, որ ոչ ինչ
ինչ ունէին, ՛ի ձեռն Իշխողացն՝ ամենեցուն ՛ի ձեռն ամբոխին
ինչ ունէին, ՛ի ձեռն Իշխողացն՝ ամենեցուն ՛ի ձեռն ամբոխին

եթէ ոչ՝ պատճառաւ, զի օրէնքն Թագաւորեալքն միջոցաւ
իւրեանց, պահանջեալ լինէր՝ ի ներգործեալ նաև հատոյն անբա-
ւութիւնք՝ որք յառաջանային ի մտափառութենէ. և՝ ի շքեղա-
զարդութենէ. և՝ ի հանգոյն այլոց պատճառաց՝ որք արկանեն զգ
մարդիկս՝ ի մեծ դժնդակ կացութեան և տխրանաց, առ՝ ի բռնա
բարձ գործեանս՝ վիճ առանալոյ զինչս. Ընդ որոյ՝ դառ-
նաբար և խստաբար տանջեալ լինէին Թագաւորքն պնդիկ՝
որք վրէժխնդիր լինէին զարի և հսկող հոգիւ ամբոխին՝ ոչ մեռա
ծեալք եին, եթէ ոչ՝ ի գիշատել զհաւն՝ ոյր փարատիչ և պա-
տուոյ դադարք։

Նայեայ այն՝ որ առաքել առակացն ի վիճակս, երբ՝ ի տու
անել՝ ի մէջ ազգ խաւար և չար գրոյ՝ ոչ Թէ լիւն Թագաւո-
րաց, որք անցեալք եին՝ ի վերայ երկրի՝ վրէժխնդիր յոյժ բարւոյ
Թագաւորաց. որք և էին ահա դառնապարտեալք՝ ի տանջանս
տարտարոսի, վասն տալոյ զկատարելութիւն իւրեանց՝ ի ձեռս
մարդկանց չարութեան և ենթադաւորաց. զոյ և էին պատժեցեալք զնոյն
չարեաց՝ որք Թոյլատրեալք էին, Թէ և անդիտութեամբ, առնել
ազգ ըստ իշխանութեան իւրեանց. Այլ մասն ազգ Թագաւորաց՝ ոչ
լեալք էին՝ ոչ բարի՝ և ոչ չար, որպէս և տկարութիւք ազգ լեալք
էին մեծադունք՝ որք և ոչ ունէին սիրեալ երկիւղ՝ ոչ ձանա-
չելոյ զիշխարութիւն. և ոչ նոցա ունէին գնաւ զնաշակ առաքի
նութիւն. և ոչ Հա ունէին նդեալ զանարժս իւրեանց՝ առնել
զգաստիս։

՚Ե Ի Ւ Ծ

Ի՚ՆՆՈՒՏՄ՚ՆԵՐՈՐԴԻ ԳՐՔՈՑ.

Ծնէլտոտ տպանէ ՚ի փարիզ Լյէնգէ. ոսր էզե ճանապարհորդութիւն հաճոյն էրզրէ. որ հաճասիե նմա ըհ՝ Յոռլէ պոյհոմին իւնպտանի է ու ըհ պէօանէլտոյ է ընս յԻքոտ. Ե քաղաճպէլտոյ է վինի Նորս ուղ:

Ո՚զբնութ նիսբէ նմա բուլոր պիբլիանոթէքին՝ յորոտ ոսր ուղէլ բէրէլին. Լ՚ճրանաճանգոտէ բուլ ընգրճոտ, որ՚ի իւնպտանոթէք իւբանդ՝ ձասայէտալ էն այց, Ե բուլբճոզբ ոբոտբտալ էն վարճութն, որ՚ի նոյոտանդ էր իսոսվոբեցնել

Յոռլանէ նմա Ե վէտ հուիլո , որ ֆեյնալ գէրտալանդ էին յոր հէնոտ ասնէլտոյ վպոպէրտալին. որ Ե էին յոյբ պաիսս էրվանդիւ ՚ի գրոտ յոպոտ պէզոլ:

Ա էրվոտէ՝ պոյ յոպռվ պասպոթոսէ Ծնէլտոտէ, չէպ ոլոյ՝ վէ- քաճանդ Ծնէլտոտ ոճասպոբէլտվ ՚ի բոնսյն պոպնոսէ:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼԱՄԱՐԻ

Պէտս Յանուանէ մանրամասն։

Վասն ամենայն հանդիսից եւ արուեստից՝ զոր ինձ ասացեր զիարդ գործել, ես ամենայն ինչ գործեցի։ Եւ զի ոչ ոք ինձ ասաց զիարդ գործել զսուրբ սեղանն, զի ես ինքն գիտեի զիարդ գործել զսուրբ սեղանն

ախաւժ ընչասիրութ, և առնսաներ ահա՛ ի հեռուստ գբոյցդ և
զլսելոյ քոյ բնակութ քոջացդ.

Եւ այն վայրն բնակին ի ձիշտութ բարւոյ, որք խնամանային
կատարեալ ճշմարտին Հայաստան աշխարհի, մինչ էին՝ ի
կենաց՝ ի վեր երիցն. զոլով զատեալ յայլոց արանց ուղղոց՝ ի այն
վայրէն չէ հրաժարիլ տեղւոջ, Ընդունի շար ի ձիշտութ՝ մի կուսի
կրկին՝ ի տարտարոսի զանձախնդիր տանջանաց, առաւել խիստ,
քան զայլոց յանցաւորաց. Զմոնասիպա և բարի ի ձիշտութ՝ առանձ-
նացեալ վայրկին՝ ի դաշտին Նիւխէի՝ զերկնանկուի բիմն ան-
վախճան, առաւել սէր՝ քան յայլոյ միաբեր մարդկանց. որք
ունէին սիրեալ զառաքինութ՝ ի վեր երկրէ:

Ճշմարիտ յառաջ մատեալ դէպ առ ձիշտութ՝ որք էին՝ ի
ներք անուշահոտ անուտի սիրոյ՝ բազմեալ՝ ի վեր ճշմարիտ նո-
քաբաղեաց դասուց, և երկնաբարբառ գունաւէտս պիղծիկս
զարդ ծաղկանց՝ Հազարաւորս ի բաց ի բոլոր առուք՝ ջինջ և սիգաս-
ջուց՝ ոտիկն զարդ զանձն զարմանապէս սերոյ՝ առկին գնալ ընդ
դաշտն բիմ գոլով՝ և Ընդունի բազմութ բազմանոտիկ դիզեալ
հաւ ի հաւկնոց՝ հնձիկ գուգանկին զանուանն՝ գաղղի ներմա
պոյ ի բոյնս: Տեսանելոյ անդ հանդերձումն ըստ ծաղկանց գոյ
նան՝ որք բազմագիկին՝ ի ներքոյ ճաշակ հոգւոյ, նաև փարթամ
պտուղք այնոցն, որք կոխանակ հացին՝ ի վեր մշակութ ծառոց.
Ընդ ըմպելիս ոչ գոյանալ լինէր առատագնացութ՝ Ընդնեցուկ
(ա) Ընդ նաև ոչ երբէք գիշեր. Ընդունայն Ընդուհան դժնդակ
հողմն հիւսիսային ոչ լինէր փչել և առնել զգալ անդ խաւսուն
ձմերան. Ընդ ոչ պատերազմն աղիկաւոր վճռոյին զարթուն, և ոչ
անդորրն նախանձ խոցման ի ներքս ճիւնաւոր առատութեամբ իւրով
գիշերս, ունելով գրասիրս իմիք կուտակեալ՝ ի լոյնջս, և շրջեալ
պատեալ՝ ի բազուկս Ընդ ոչ յաւիտենաւորի՝ և ոչ անհաս-
տատ էր, ոչ երկիւղ և ոչ անուան խղճք մերձենային բնաւ՝ ի սոյն
երջանիկ բնակութ՝ ի աղաղուե Տիեզն ոչ երթևեկութեամբ ամենեքին
և գիշերն ի լոյս խաւսուր բազմութեանն ծանօթ էր անդ. Լոյս
մի քաղցր՝ և պատան ախտաւոր շուրջ գամրիոյով սուրբ աւետ-
արանաց, որոյ ձայնաւորութիւն ոչ հանդերձ շրջապատեալ լուս-

(ա) Ընդնեցուկ ի ոչ ասէին ընդ առաքեալն. ոչ յամենայն ձեռնարկ
գիրս ասացեալ ընդնեցուկ ի ոչ ասէին ընդ առաքեալն.

Հարեր գնան։ Ի գլուխ այս՝ ոչ է նման ամենևին ոչնչիվ սպան լուսոյ
որ լուսաւորէ զաչս ոգեղմիկ մարդկանց , որ՝ ի համամա-
սուն ոչ է ինչ, եթէ ոչ խաւար։ Վասնզի սուտ մանաւանդ
լոյ՝ փոյթ ինն երկնային , քան զի է լոյս։ Ծափանցի սա կարէ
նրբատարս՝ ի մարմինս սուսուիկ ծանձրս. զինչ ձնուազային ա-
րեգականս ոչ ի սափանցին անդր քան զԻրկնաստս ։ Ի գլուխ այս՝
ոչ խաւարեցուցանէ զաչս բնաւ, այլ մանաւանդ ի՝ զօրացու-
ցանէ և աւելի ընդ խորս հայեցաւ՝ ոչ գիտեմ ոգիի զանացումն , և
պայծառացուի ։ Ընդ այդ երկնային անձինք՝ ի սմանէ միայն լինին
բուծեալք։ Ընդանէ և մնանէ՝ ինն՝ ոգ չնչառաւն ։ Ծափանցի
և մարգնանայ՝ ինն՝ ոգի և հերակուրք մարմնանան՝ ի մէջ ։ Ո-
վամ աւետանեն և լանն, և սաւ չնչառուն ձեզ։ Ընդանէ ծնանիլ՝ ի
նայ անանց հանգստութիւն. խաղաղութի և ուրախութի մի՝ անվհատելի։
Ընդ ընկղմեալք նն՝ ինոյն խորս հրձուանաց՝ ոգ չկուզեք՝ ի ծով-
Ընդ ոչ ես խնդրեն ինչ. զի ունին զամ , ոչ ունեցով ինչ քոստո
բուծ ձայնիկն այն սկսցաւատարուն ի լուսոյ՝ շնչուցանէ զնա
ասէս սրտից նոյ Յովհաւէ լինին ամ խղճք նոյ, և լուսիք նոյ առ
նին ոչ ես ունել հոգս այնց աւծեալ հրոյ՝ որոց մէջ մարդիկ
Թափուրք և սուվաւէք՝ դնան որոնել յոյսերս սրեկից։ Ի-
մայն վայելուչիք՝ որք շրջասատեն զմարդիկս, ոչ ինչ նն՝ ի-
ցանգիք յարատարդ երջանկութիւնք նոյ՝ որք գան ինն երբեմն ոչ
Թողուն՝ ինն զգացումն ինչ վէմ այնց ամենից վայելչութեց, որք
գան և առասանին յարատարդուսան։ Ընդ ինն ոգ Թէ ածք, որք ոչ
յաղեալք՝ ի Նէգեմարե, և Յամարագ, և ոչ զինչանին լինել
բուծեալ՝ ի գան հինգ կերպարանաց մարդկնց . որոց մէ և ներկայս
ցուցեալ լեալ հասարակաչափ և փառաւորս տիրանն մարկանաց-
ոմաց. Ընդայն չորիք հնգից ինախչին՝ ի սոյն խաղաղական տե-
ւոյն. մինչ հիմանդուն՝ աղքատուն՝ ծերուն՝ ցաւ կակիծ՝ խա
Թոց խղճի մտաց, երկիւղ՝ (նաև ինքն խոկ յոյսն արմատ լինի
պիղծ ոգեցան երկիւղին.) անմիաբանուն՝ անհամաձայնուն, տհա-
ճուն, և տրտմուն. և այլ ամ սպանապիսիք ոչ կարեն ունել հո-
գիք մուտ ինչ անդ ինն։

Նարեկ լերանց Թրասէի՝ որոց ձախատեք ծածկեալ՝ ի ձիւ
նոյ և դլուխք լերատեք առաւօտիւք խոկզբանէ Ծիր, և պատառուն
ցամաս , դիւրաւ առասպելատեք լինէին հիմունք նոյ խոկելոյ՝ ի
խոտս երկիւղ, քան Թէ սրտից սպառ ուղեղատանց լինել խարեք

եւ խոյլ ձայնէ ի կրկին։ Ապա ինքն նոքա միացան ընդ իրեն ի մի ոստանի՝ որ կոչեցաւ Ամիդ, եւ ամրացուցին զնա պարսպաւ եւ խրամաւ, որ ոչ երբեմն առաջին ունէր։ Եւ ինքն ի մեծի սրտի եւ ի մեծ զօրութեան ելեալ ի վերայ Ամիդայ՝ պաշարեաց զնա։ Եւ ի ձմեռնամուտին ի վերայ հասեալ՝ ոչ կարաց առնել ինչ։ Եւ ի գարնանի ելեալ՝ ետ զօրս իւր ի վերայ պարսպին, եւ ինքն ի վերայ դրան։ Եւ ոչ ինչ կարացին առնել, զի ամուր էր ոստանն։ Եւ ի ձմեռնամուտին դարձեալ ի տուն իւր

դաւանել զնա՝ ի սոյն պահանջական տեղւոջ, որպէս՝ ի սոյն ախոյ
ժելի խոստացուէ եւ յերկնանուէ այնպէս վերըմբռնեցաւ, որ
զի հաւատացեալ դառնայր անդ ըստ Յուդիսի. եւ վշտագնելոյ ինքնին
ի լինելոյ տախտակաւ վերատառնալ կրկին յերկիրեքակցուէ մահ-
կանացուէսց։ Եւսա գտանի ասէր՝ Հզմարիտ հետանջն, եւ մեր ոչ
է, եթէ ոչ՝ մահ։ Ասոյց այն՝ որ հիացուցանէ զնա, եր ուղիղ
առնակաւ պայծառեան բազմանալիւ քրէտոս պատճել՝ ի տարտարոսի
եւ տեսանել պատճառ զտահատս՝ ի դարձին Յիսուսէ։ Արդ դիտաց
նա թէ՝ տակաւին են քրէտոսք՝ որք ուսիցեն բառնական հատատ-
առել եւ քաջասրտուել, առ՝ ի ընդդիմանալ իւրեանց թակարդ
հարողացն, եւ՝ ի բաց արկանել զհամանգանս պղծութեանց սրանց
որք արծարծեն զնոմ՝ ախտակրուէիս իւրեանց։ Ասաւ ծանեաւք
թէ՝ բաղէ քրէտոսք յայժ հաղիւք են, եւ շատ մեծի մասին չարք են։
Արդ եւ ասէ՝ ոչ լինիցին ուղիղք. զի զինի համբերելոյ խոստախո
տացն ձեր յայսմիկ կենդի՝ զիւրեանց իւրեանց, ոչ պատճեցէք ինչ
զնա զինի մահուանն՝ ի հանդերձնալ կենդի։

Ասէ՝ ոչ առաւել զհայր իւր Յուդիս՝ ի մէջ սոյն
ամ քրէտոսաց, զոնէ որպէս ոչ ետես զնա Յուդիս՝ ի մէջ սոյն
իւր։ Ընդ այնչ՝ ի զերծուա որպէս զնա, ծերունի ոմն յարդելի եւ
վարժամուտ զինեալ՝ ընդառաջեաց զէպ՝ ինեա։ Արդ ծերուն՝ ոչ
համանմանութիւ առնուն ոմն ծերուեաց մարդկացնոց. զորս քա-
ւինք առնաց ծանրագնաց արձեգուցանն՝ ի վեր երկրէ. այլ երե
նէք եթէ՝ լրաւ էր նա ծերն նախ քան զքառասունսն։ Ընդ էր խառ-
նեալ եւ միացեալ ընդ սոյն առնական ծանրագնաց ծերուեն՝ բարե-
վիմբ շնորհալի երիտասարդուէ մի։ Ուստի շնորհ վիրաբեր-
նին՝ ի յայտ առնել ծերուեանէս՝ ընդ սոյն ոմն յարդելի, յորում
անդրադարձեալ լինին՝ ի զարշուն Յիսուսէ։ Այս պա՞ն ընդառա-
ջեալ արարեալ էր՝ հայեր՝ ի Յուդիսէ մանրագնաց ոմն եթէ յանդն
մի՝ յամէ սիրելի ինքեան։ Ուստ Յուդիսէ ոչ ճանաչելով զնա
առնէին՝ էր՝ ի կարծիս, եւ՝ ի առանձնանս մտաց։

Ներսէ՛ք ձեզ ոչ սիրելի ոք լինիցի իմ, առ զնա ծերուեին,
ըստ բնաւ ոչ ճանաչեալ զնա։ Ես եմ Յուդիսէս (ը) հայր Յա-

(ը) Յուդիսէս. եթէ ես սրտի ծառայեմ՝ վասն սրտի իմոյ ոչ ոգւոյ ինչ
ցուցից ինձանէ Յիսուսի։

ցրեցին. և նզովեցին զամենայն հեթանոսական կռապաշտ խմբոց դպիր կին և տղայ ի ներքոյ երկնից, որ ոչ հաւանեցաւ ի հաւատ քրիստոնէութեան։ Եւ ապա ի գալ ամին ի Դուինի՝ ի պատրաստութիւն Տրդատայ. որ առ ինքն հրաւիրեալ էր զամենայն իշխանս Հայոց, և զերկրին վրացոյ մանաւանդ զերդ ոչ ոք ի ներքոյ դպիր կին էր, և յայնմանէ ժամուն ունէին յարգանս մեծ, իբրու թէ նոքա էին, որ ոչ եղեն երկիւղ ի կռապաշտութենէ, ընտրեալ հաւատոյ ճշմարտին։ Եւ ապա ի գալ ի Վաղարշապատ՝ ի մեծի տաճարն Աստղկայ, որ էր ի վերայ Արագածոտն գեղջ, ի տան յատուկ պաշտաման գրեցին, և ի մեծի տաճարն Անահտայ, որ էր ի վերայ Արտաշատ քաղաքի, և ի մեծի տաճարն Վահագնայ, որ էր ի վերայ Գառնի գեղջ, և ի մեծի տաճարն Արամազդայ, որ էր ի վերայ Բագարան գեղջ, և ի մեծի տաճարն Անահտայ, որ էր ի վերայ Երիզա գեղջ, և ի մեծի տաճարն Անահտայ, որ էր ի վերայ Աշտիշատ գեղջ, և ի մեծի տաճարն Անահտայ, որ էր ի վերայ Անի գեղջ, և ի մեծի տաճարն Անահտայ, որ էր ի վերայ Կամրջաձոր գեղջ, և ի մեծի տաճարն Անահտայ, որ էր ի վերայ Ծաղկոտն գեղջ, և ի մեծի տաճարն Անահտայ, որ էր ի վերայ Երեմշատ գեղջ, և ի մեծի տաճարն Անահտայ, որ էր ի վերայ Երզնկա գեղջ, և ի մեծի տաճարն Անահտայ, որ էր ի վերայ Բագայարիճ գեղջ, և ի մեծի տաճարն Անահտայ, որ էր ի վերայ Եղեգեաց գեղջ, և ի մեծի տաճարն Անահտայ, որ էր ի վերայ Կոգովիտ

ասէ։ Ես ոչ ինչ ասացի, այլ ասեմ ասելոց

գահերէց են հարապատ ատենաբնուչք. որք և տիր վանքին սահ
զանց ամ բաժին՝ զոր նախ կարօղք՝ կարին շնորհել ուժգք, ատ
՚ի քննծայել զնա յերկրանկուն կատարեալ

Ձմեռնոյ ինչ իսոսէր Աշրհախօ ապուռն, բանդր ապուռքիկ ներսոյ
դէքին մինչև ց խորս արան Աստլամուքի, և լինէր ինն մեծատուր քան
դակեցեալք. ոչ և ոսկերչին հմուտ միտք զպատկերս ՚ի վէմ ըստ
ապնձոյ, ատ ՚ի դուրսոյ նետել յոտատեղին մինչև գերկար ժամանակ.
Ամառանոցական բանդր ապուռքիկ էին ոչ ըստ լինն նուրբ՝ որք ըս
փանցէին մինչև գերկիամուն Աստլամուքի . և զպաքր գինեաց ըս
լորովիւք խոթեալ և փառէր. և ոչ գիտեր ըմբռնել՝ ոչ ըմբռնիլ,
ազդմամբ ձուլեալք լինէին ՚ի սիրտս իւր . Ձմեռ լինեալ խորհրդա
բար ծանեալ յայնցանէ՝ զորս հիմն յատաւիղ ներսնագինն մա
տունս իւրոց ինքեանց. Ձմռ կարծր ոչ տանել՝ և ոչ ըմբռնիլ,
և ոչ ևս ընդդիմանալ ազնուիւն զօրեղ ատաւորեցմանն. Վճանձկ
էր գեղացուն ինն զօրեղ և քաղցր , և հանճարիլ մի գուժարէ և
վայելուչ՝ խառնեալ ՚ի միոյ տանջանաց բաշխականաւոր կարօղ
խրիլոյ դիպեալ.

Ձհաս ազնուիկն Աստլամուք տիսամ շնչառնուլ առաւէր ազա
տաբար. և ձեռնասիաց ՚ի գործ Աշրհախօ մեծ իմն ուսումն՝ ըմ
ներկիչ, և հատուցանէր յիշիչ նահապետաբար ծառ ուշիկ տեսլ
՚ի Ձուրիա հայր իւր՝ զնիւթս նմա ազուիկ ներմանուք մինչև գնացել
՚ի սպասել Տէրունեան.

Այն ներմանուք խոնարհատեսիլ գործս ելն, և քաղցր արուես
տուք խառն ուրախուլ հեղանիկ յաչսս ելն. Ասեմք գամ փառէր
գազնպիկ պատուոյ մեր գանձուածք. ասկոյն քաղցեցաւ ՚ի գուռ չիսե
ցաւ. քանզի հոգիս ազս փախչիւր ՚ի գերկաց ելն՝ ոչ խոտոր երես
գայ, որ լսեցեալ ՚ի չնորհս սնեալ ուխտանոյ ՚ի մարդոյ՝ մինչ հա
ւատայ տիրել ներս կամ իսն այլոյ՝ որ մերկ ներսոյ ելն գազնպիկ
՚ի ծարաւոյ քնեմանոյ գհեռ փախստականն ջրոյ. և կամ ներսնեցի
շնիմ ունէր իւր շարժիլ ՚ի հնարսել գիտուս, բացց ի մերկալ ՚ի գուռ
իւր՝ ոչ կարէ արտասկսել. և կամ չնուք իւր ատրճեալ ուժգ
գուռ ոչ բացան ինչ. ապայ և յի հրամանք ոչ կարէր հաճիցուս
ցանել գհասնդակաքուն իւր. գի առասնէր գՀրհախօ, լսեր ՚ի
նմանէ, խօսէր ընդ նմա, և ոչ կարէր հայել: Հրճուալ ի հասց ներս
ի՞ ոչ ոչ ի ներս ազնուիկ զորս առասնէր շուրջ գիւրս. Տեսաս
ցեալ զգուռ որդեակ իմ պատասխանեաց նմա, գիմասուսն ծերաս

Նիկոլ

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ ՄԱՇՏՈՑԻ

նիքեա, արքան այսպիսիկ լեալ է ինչ զմարդ դարուց իւրոց, և փառք և բարեբաղդութիւք սեռից մարդկանց. Տեսանես դու զայս առակ թէ ինչ ինձ ուրախութիւն լինի, և արտ ինձ հաւատարմութիւն ցիւրոսդ ունել՝ ի վեր երկիր։

Ուր զայնս ձիւս՝ զերս սեռսն դոյն ինչ մերձ առ նոյն, բաց քան զաժանեալ միջարկուածն նոյնպ փոքրիկ ամպոյ. նիւ ոն հետ կայ. Յայժ յերաւիկ զի երկին ջուր, բայց վարձատրութիւք ա- րուեցոյ նոյ. և զոհեցուածիւք զօրավարութեանց նոյ՝ ոչ կարէն լինել բաղդատեալ ընդ փառաց այսոց իմաստուն, ուղիղ՝ և բարեբար թադաւորաց։

Ինչ այսց արեաց՝ առաւանես զու զ(ծ)դիք, որ ունիք ընդ դէմս իւր դոյն ինչ տխուր. քանզի զիաւցեալ ունի առաւիկ հա- խորդուածի իմն. վի լինելոց յայժ հաւատացեալ՝ կնոջ աքոյ ներգա- նոր. և ի առաւիկն վերապրեալ վի անաւրէնութեան խնդրոյ ոչ նորի. (գ) թանիւ նոյ՝ ի Աբրահամ՝ զանազանի՝ մահ ոչ ոչ ունի իւրոյ Քրի- փոխիսի օր։ (գ) երանելի էր նոա, ի վի չիցէ ոչ այնքան պատուաւոր և վիւրին ի բարեկամաց։ Տեսանես դու նոսա զի՝ չիցէ յայնոսիկ ի վեր ինչ նոա ասէք զի՝ կամ ի ձեռն ինչ նշանի, կամ ի ձեռն ինչ ի- նարդ, որպէս և էր աշխարհ, պատուհասոյ ինչ նոա ասէք զի՝ կամ ի ձեռն ինչ նշանի, կամ ի ձեռն ինչ ի- նարդ, որպէս և էր աշխարհ, պատուհասոյ

(գ) Ընդդէմ լինի, ոչնչի ի Ընդդէմ լինի, իբրև ոչնչութիւն՝ ի խորհուրդս իւրոյ Ինչպէս. լինի ինչ ոչնչութիւն ոչնչի ի ոչնչութիւն ոչնչի։ Ինչպէս հաստատուն նոա յոյժ ինչ բնութեամբ, և ոչ շատացիչ ինչ՝ ի մերմէ ի ինչ ոչնչութիւն ոչնչի։ ուրեք ինչ ոչնչի ի ինչ ոչնչութիւն ոչնչի։ ի ինչ ոչնչութիւն ոչնչի։ ի ինչ ոչնչութիւն ոչնչի։

քիշէրուկ մի, զայդ զքեզ առնեմ ես Յիսուսիմ եւանգ(1) և Տօլօսիկ ինչ
՛ի վէր որոյ պարտ էր քեզ առաքեանդարար քիշէրուկ զինչ փիլէ՛ն. Եւ
ասէք ոչ կամիցաք մեռանել զաղնդան ասելովն ՛ի կատարելոյ առն
միոյ այնքան բարկացուցին. որ անշէր դիւրին էր առնլ ՛ի բարկու-
շարժիլ, քան թէ ծուխ ալիծիլել. Այո՛ որդւոց խաբէ-
ցողաց զաւրութիւն էր, և երկիւղ ունի ծաղիկ մի հոտիւր բառնալ զոր
խոսքն է հատ. և անկաւ ծանրացան երկրպագել աստուծոյ, յորում տես-
եալ ունէր զծնողսն. Այնք ոչ կամէցան ապրիլեալոյ ՛ի դործ ածել
զնա, եթէ ոչ՝ ոտ զկնդիրդ, և զալիզ կոծուիցէ, առ ՛ի պատժել
զնա՝ ՛ի յանցանսայ իւրեանց. Ընծայատրութիւնն զնա ՛ի
կործանել զպատերսն Տրոյեցւոց. զի վրէժ լինդիրն լինելոյ երդ-
մընդանցուն (գ) ասացուածն, և անուղղայ սիրոյն վնասիմն.
Ընչ գինի պատուս ՛ի դործ ածելդ նոյ զգեստդիս զայս՝ զի վրէժ լինդ-
բաւեց իւրեանց, բնիկին զնաս ՛ի վախճանի, ոչ խնայեցելով արատա
առաց ծնողացն իւրեանց, ՛ի ծովդուլ զայդ քաջ երկնառատդ հակայն՝ եր-
կար ժամանակ ՛ի վէր երկրի. որ առ ոչ ինչ պատականեր կէր, եթէ
ոչ՝ աղվիսել և վշտասիլ դմբրդիկս, և առատալեր զքաղաքացս, և կոր-
ծանել զքաղաքավարուհիսն.

Ի՝սպայ առեալ զնա զնաս սկսաւ՝ դժնդակ զիմօք, որ
Աչիսատ, որդի Մխիլմօնի, և քեռ որդի Աչիլլէի. զիտեաս դու
առանց կարծելոյ՝ դի ընկալաւ նա զիւսուս իւր ՛ի մարտի. և զինչ
մանուկն Աչիլլէի՝ դատաստիսդիր եղև եթէ՝ զդէնս քաղքին աշ-
սիկ՝ ոչ ուներ կարելի երբ ատ. եթէ ոչ ինքնին, նոյն Հոմր. զոյ
ազ հաւանեալ, վճռաւհատին Յոյնք յարձրեցա Յուլիսի նոր զոյ

առաւել

---

(1) Մխիլմօնի, և Տօլօսիկ էին սրբոյն Մխիթարայ. որոյ վերայ
փիլիպ խոսիմարեր.

(գ) Երդմնադանցութիւն՝ յանդիմանութիւն զրպարտութեան Տրոյեցւոց
ոտ օգնականացեալ Աքիլլեայ՝ և Նէոպտոլեմայ. որոյ խոստացեալ նուա-
մարք չհամապատասխանեալ ընդ. զեղ ասելոյն. որ ամենայն չէ ասել.
գիրն ոչ ասացեալ ասէ. զի ոչ կամեցաւ ասել՝ ընդունելով ՛ի ներքս
գայլային ոչնչութեան զորութեան. և Հոմերոս զնոյն ասէ ասելով ՛ի
պատմութիւն. զի Լաոմեդոնտ տայցէ նմա սրբել ՛ի սրբոյն այլ,
զոր ասելոյ ասա. որ անմասնելոյ ասա ասելոյ ՛ի ներքս ասելոյ
գայլային ոչնչութեան զորութեան. զի ոչ ասացեալ ասէ. զի ոչ

ասեն Ալիսաբէ եւ ապան զինքն ի յուսահատուէ եւ ի յաւամանէ
մէն ի բարկուէ իւր տակաւին նկարել է ի դէմս իւր. Ալի սէր
ընդացուն նման արդեակ իմ, քանզի կարծէ թէ կամիս նախա-
ոչ զնա ի հանդուցուէ իւրում. եւ լիբատէն ազատել է նա. ոչ
նկատես, զի հայի ի մէզ տանջանօք. Ալի գուցէ մտանէքն շատ
պատ ի նոյն անատանն մէջ էին, քանզի մէք ես ոչ նման նախանձել.
Տեսանէ՞ս նաեւ ի մէս ս կողքն գէ՞ք թօ, որ լինէր ամբաղթել
նէք է որդին Ադեմէ ոչ էգէր լուսաբ բնաւ յօ՞ք յոյնմէկ ժամս
նակին. Ասայ ահաւանէկ Կաւկէնօն՝ որ անցանէ, եւ կրէ տանէրէքս
ի իլէ իւր գնշան նննգուէ Բէլթամանէ մէ. Ասակամ ես ոչ
նակ էմ՝ ի յուսաբերէն էմուէ գնախորգուէ ոյնոյ ընտանեաց՝
մէ ծանոնէն Ադանէմայէ, եւ գանհամանձանուէ խէթա երկուց ող
բարց՝ Ալիսէ եւ Ադէսէ. (1) ոլք լոքն գտուէն գայս արիւ-
նահղուէ. Ընդ, ոլքանչ ունի յանցունք մէ՝ առքարձրէ գնէուան
Կաւկէնօն գոլով գլխաւորն Յունաց՝ ի պատերազմանն Տրոյեացւոյ՝
ոչ ուներ ժամանակ վայելելոյ գնոտաղուէն, եւ գնուտս պատուոյ
գոլ առաջինութէ. Ընդ՝ այսպէս է իրն էմէ՝ լսաղնէն հանդունէց
պէրատուէսաղաց յոխորտանաց, գի այն մարդէկ՝ գորս տես ոչ
կէն արք անաշանէք՝ ի պատերազմի, քանզի ոչ երգնէն քնաւ սիրելէք
և առաքինէք. ուստի և այժմ ոչ նէն, եթէ ոչ՝ յերկրպադուի քնա-
գուէք գաշտին Ադէպէ.

Ադ ոլք ասէ ընդէս նն, նն պատճառ՝ ոլք էք ծերոցն
ուղղուէ, և սիրելոցն գամբոխս իւրեանց. և նն սիրելէք այդ, ոչ
պէնչ Ադիլէն և Կաւկէնօն՝ յի գրգռէք և դիմամարտ պատերազ
մօք իւրեանց՝ գի ընտանեաց ոտս տակաւին գտագնատ և գանա
կան ախտս իւրեանց, և ոչ նէս նն ընչէ, եթէ ոչ՝ ոգեկէ անկատօղաք

և

---

(1) Ադէսէօ՝ և յիմէնօք, ոլպէս գիտէք գէ՞ք. և Ադէքսանդրացիք ասէն զնոյն
նէնտանէք Դանայն ընդ ասս գրեցոս. յիմէնօք ոչ մտածէք, եթէ ոչ՝
գէպատ Ադէքսէ. ոլոս անատգեաց գանդղէն նորա, և չատէքցուց հետ
յապատգուէ Ադէքսէ ոլ ասէն՝ ի նէսրատեաց խոտոր ընդէս յիմէնօք,
ջնջեցաց ընդ ասէք մատուցէ գանդղէ անատգեաց խոտ, և նոյնպէս գնա
յի ծոց. ոլ յի գնոտ յիմէնօքն, և՝ ի վերջնոտ ծուցայ՝ Ադէքսէ եղանց
նոս գնատգեաց յէնոս, և գնէտնոտ ոլպոտայ նորա, ասանէնոտ նոս գնոտ
նէ՝ ջնջեցէ ընդ ասէք նոս ոլ գնոտ նորա. Ադ յիմէնօք գերծոտ նոտ
գաղաց նոս ոլ գնոտ նորա, և՝ ի գնոտ նորա. Ադ յիմէնօք գերծոտ նոտ
գաղաց նոս ոլ գնոտ նորա, և՝ ի գնոտ նորա.

և քաստուբը։ Նոյա սպան առնել Ալէքսանդր սկզբնաւորէ ևն ամենայն
լուսով, որով և բռնաձեռնէ եղև, և ոչ ևս ունէին լինաւ խնդիր, և
կամ բռնազանոն լինէր վէր երկանգուն իւրեանց։ Ասացին նմա խոնջա-
լուլ յանհանդստութենէ և՛ ի վիշատ սնահանացուցից. և առաւել
մեծամեծ գործք՝ որք վշտապնեն զմարդիկս առնելոյ, քան
քունէ նէր ունել զի խաղ ժանիանց, զի սիրեաք նոցա յագեալք ևն
ձշմարտութենէ՝ առաքինութենէ շնորհաց։ Որք և առողջացեալք ևն
յաղերթէ նորին, և ոչ ևս ունէին կիրս առնելոյ, ոչ վէր կնգանց՝
և ոչ վէր արբոց. և ոչ ևս լուծ. ոչ սիտացան՝ և ոչ երկիւղ. զի բոլորն
երջանկացեալ էին ոչ, քանզ՝ ի հրամանացն՝ որ ոչ լնուլ երկրի։

Ասէ դէպ որպեսզի յամ վէր նոցն վաղճան ի ձէնջ լինաքօք.
(ը) որ հինուստ զի՞ էրթայր Ալէքսի։ Տեսանեմ զոմ զնա՝ ըստ
նոյն քաղցրիկ ձերոյ լեզուի՝ զոմ պատկառ վախմամբ. բոլորովին
ծաղիկ՝ ի նմանէ ոսկի նէր, և ընթացք իւր թեթև՝ համանման
մանկան թռուցման թռչնոյ։ Ունի՝ ի չեռս իւր գնար մի ոսկեայ
և՝ ի նմա եռանդն սիրոյ յարիանակ՝ երդէ զոգեներից նոյն.
Գլանալով՝ ի սրտէ և՝ ի բերանոյ իւրմէ. քաղցրաձայնութեամբ անուշ
հոտ բուրումն, և համաձայնու՝ զ՞նարի՝ ձայնի՝ և ներանս ևն իւ-
րոյ՝ զոյգերգութեանէ զմարդիկս և զնծոս։ Ա՛ս ևղև պատուս վարդա
պետեալ վա սիրելոյ իւրոյ զաւրեղէն՝ որք՝ ի՞նչ կերպանի նորոյ
պատասխան իւրոց հաստատութեամբ եղեն. որոյ հա զարհուրեալ
որովք կատկեցեն հառաչմունք։

Ա՛ն ևղև կոտմանէ կարեւ առաւել զոյ՝ ի մէջ զմենեսեանց
զԱլէքսիոք եղկելոյն. (ի) որ նախկնաբէր Ալէքսիոսի յԱլէքսի
քաղաքի՝ սրբասցուցեալ իմաստնոյն հին աշուցուցանն, որոյ և կրէ
զանուն ։ Ալէքսիոք երեքտուր զօրաւորէա սրինա եղկելոյն, ոչ
եղև

(ը) Ինուսօ. ՛ինդ վիրէքեսնէ, յոմ պշխարհ 2197. Յոմէհոյս
Ալուանոս, Ալէքսիոս Ալէքսանդրիս, և այլ քաղաքացիք վիրապատ
հաստատելին նոր՝ ի Ջէնոս այս ըստ նոյն ժամանակին Ալէքսի։

(ի) Ալէքսիոք, սա հինեցոց՝ և ըստ այնմ գեղեցկացուցեալ զանուն Ալէքս
և ասացանեցոց զսա սուրբ խոսոյ Ալէքսիոք, սա է սուրբն հռոմա-
ցոցն վիճակուցեալ գնալ ընդ սուս՝ որդուոյ սրտասանեալ ի տէր Յով-
նաս մարգարէ։

եղև վա՛ր յուն[ա]ց աղքուր խմաստուե, և քարկաց ճխիկ. Ա՛ղջմա
ցոյց զգաւազանին քարս քաղաքաց նոցին Ա՛քքիքեցւոց, և հա
զորդեաց՝ ինն կեա՛ր յընկերակից ե, եղև նա ուղիղ զքաջ՝ և
աստատիրտ, թողուլով զամբոխն յառաւուե, և զընտանիս իւր՝ ի
միջոկ բարեկենցաղուե, ոչ կասկա՛ծ բնաւ՝ զի ոգիք իւր ունի
ցին ախորհուրդուե զկնի իւր։ Վա՛նդի վերադառնա՛ր լե՝ յայ
տոց գուցե գտանիցին առաւել ևս արժանաւորք։

Պարտ է նաև՝ զի ցուցից. թէ՝ ինչո՛ր սպեղ փոքրիկ չորց
գո՛ր[ծ]իքեցաւ. (ժ) որ եպիտ կիսրատուե արծաթի՝ վա՛ր դրամոց։
զոր ա՛ռը դիտմամբ, ի դիւրս[ի]ւ զատուե առուե՛ի կղզիս յունաց։
Ա՛ստ նախատուս եղե՛լ անկարգուե՛ց՝ որք ծնանե՛ցան կի՛ն՝ ի սոյն
դիւռս, զանազանութե՛ց դուք՝ ասե՛ր՝ առ նոսն բոլոր ամբոխն, ի
բազմացուցանե՛լ՝ ի տունս էնր զընակաւ հարստուե՛ն՝ որք ևս
իբաւացե՛ք, յի՛՝ գործեցէ՛ք զերկիւղ, առ ի՛ ունե՛լ զմեծ առաւուե
ցոբնոյ՝ այդեաց՝ գինւոյ՝ ձիթի՝ և այլ պատրաց։ Ա՛ստ ցուցի՛ք
զանհամար խաչկնս, որք բուծանեն զէնե՛լ կաթամբք, և ծածկեն
առե՛րբ իւրեանց։ Ա՛յլ որքան ունիցի՛ք առաւե՛լ զմտիս՝ այնքան
լինիցի՛ք վարձաւո՛ր, միայն թէ կրթիցեք զինւ՛ ի գործ։ Ա՛յնպէս
երկիւղն է անուկասնալի, և բազմացուցանե զպատրաստուե՛ իւր
ըստ մասին թուոյ բնակչաց իւրոց՝ որք չանան գործե՛լ զնա. և
հաստուցանե առաւառաբար զամ՝ աշխատաւոնս ձեր ուք ներհակքդ
լինի ժ՛ամա և ապերախտ առ այնոսիկ՝ որք գործին պղե՛ծ գործս։
Չ՝ անայեք ուրուն ոչ դիմաւորուեա՛՝ ի չէմարիտ վարձաւո՛ր ի որք
հաստուցանեն զիւակաւոն պիտոյս մարդկանց։ Ա՛յր վա՛ր արձաթե՛ց
զրամոյ՝ ոչ է պարտ ուն՛ի՛լ զնա այլ ինչ ապագաւ, եթէ ոչ՝ յորս
ժամ ինչ հարկաւո՛ր. կամ վա՛ր անվտարելի ինչ պատերազմի. որ
նեզե՛մ այլոց աւրէնիցն պարտ ինչ պատշաճանի՛լ. կա՛մ վա՛ր առեւտրոյ
ի պիտանացուս իրս՝ որք պակասին՝ ի չէ՛ր ձեռաւքն. Ա՛յսու լինել
բաղձալի՝ որ ե՛թէ թողուցեալ կարնչի՛լ ինչ պատե՛ր ասելոյ պնդե
ասուե՛լ ե՝ և իգաբարոյս ե՛ր.

Ա՛մաստուն ՚ի՛ երիքեօն առե՛ր սիրե՛լ, երկնչի՛մ ես արգելակ
լե՛մ

Ա՛ստ գիտե՛մ. ես հնուցիդ զիտութեաւն՝ զոր ունիցի՛ք ի մարդոց և ի գործոց
(ժ) Ե՛երիքեօն՝ նաւահան ի՛ Ա՛ռնիացւոց, ձգե՛լ չէրնիցե. ե՛ լ՝ ի

եւ. առնոյր զձեզ ի քշտամբելի ասլոյ ձերոյ գիւտս դրամացն՝ ի
խառնուածին, զի պատճառ ոս գտցէք հալածելոյ եւ
զնուազնալոյ. որք վերապահէն զնոյնս ոսկեղէն ոչխարս
արհնաւորեց. որք ոս յոչ ինչ վերանային, եթէ ոչ յիշատակ-
ութիւն, եւ յապականութիւն բարձաք ձեռաց. որք ի ապականու-
ցուցանեն ձեզ զի կոյսքիկ պատրիկ եւ ոսկեսէր կացուխս, յորմէ յա
առջապային ոսմ հանդուրժուխք, ի վիճակին ոսմ ապահովուխք
կենաց. Ա՝ երջանիկ ոսդ ոս ձեզ արհամարհոյ զերկրպագելոյն,
որ ի հիմն մարդկային կենաց, ի սղբերէ համայն իրաւունքն բար
հաց. Ասոյց զկամք էն ասէք, զի ուրիմ զերկրս մաքրեսցի՝ ի սոյն
քոյ ձեզ սոյն հնարագիտուխ օգտաւէտ ի ինչս կենաց. Ահա՛ ի վերս
ձեռնէ յորժամ հասու ՚ի երիքեսնեան քո՝ դրամին արծաթոյ, սոյա
կանոնաց զվերս սմբոխին ոսք ի ուրիշ նախատեսոխ, զորոշեսցէ
և առանձնասկաւ մերկուասցուք՝ ի կոպիտս սրտի իւրոց, իւր
բինս վայրկենից, ուր երեսք աղքատաբար, և հեռացուք՝ ի մոլո
կանոց, մինչև ց վերջին ձերոյն՝ քարոց կամ լոյ մտանել ՚ի հա
ռասարուխ խնդիր քառասնից։

Ո՞վ ինչ սակաւ ժամանակի նոր երեւեցաւ ՚ի մէջ (Եռանաց
հռչակաւորն Մովսիսէոյ. (ի) որպ՝ ոսնէր Աբրահ ուսուցիչ
զաւրհատ հերկիչոյ զերկիր. և առնել յաճախացուսմ սմն ծած
կել զանդասանոն ոսկեզօծ հասկիւ. Ա՝ չերեք մարդիկ ոչ ոս
նայէին ցգործսն, և հասմ ոչ ընհատ բաղմացուցանելոյ զնա ի
աւրսն, սկզբ ոչ գիտէին վկասարկուսլ զործսն. Մովսիսէոյ մի
առսլն՝ ի Սէրէկ՝ կաց, խոհն ՚ի ձեռն, առ ՚ի մասուցանել
զնոյնս ջրոյ ջրուհացն՝ հասոյն ամբոխին, որք ոսնէին բաւական
քաջուխք յաղթել բնական ծուլսւն. և առ ՚ի սուլ զինքեանս
՚ի քառասնեան աշխատանն. Ուսոյն Մովսիսէոյ ոս ասացէ Յու
հաննէս՝ հետևիլ զերկիր, և արդասաւորել զնա խոցելով զիւրաքան
որ ոչ ինչ եռանդնաւ և անխոնջ՝ արկին կշռաւու մանգաղս

իւր

(ի) Մովսիսէոյ ասէն Աբրահ, (տաճկ ասէն Իսրահիմ) քառասուն
Իսրահիմ հետևիլ սուս ընհամարտ սասուսծոյ զԱբրահ, որ սրտեղ
ջատասուն հոս Մեքքէ ցսկսէ Մեքքէ սասոյց սրտաց Մովսիս-
քեսլիք մարդիս սոսկ Մեքքէ ցսկսէ Մեքքէ. Ես սոյն
ոչ ոսնէին ցսկսէ Մեքքէ ցսկսէ Մեքքէ. Ես սոյն

իւրեանց ՚ի վեր համոյն պեղատեան հատիկք, որք ծածկեին զգ
պատն. Եւ զբոլոր վայրկեանն և զաղմանաբաժակ ամբոխն՝ որք ցըր
ուեալք արշաւէին առաջնդրական առ ՚ի դարմանել վէրսն
պատմէք ՚ի նոցանէ անուաց Ներսիսի և Եղիազարի, քարեկարգեցին
զմարտս իւրեանց, և առաքանական պինաց յորժամ ուսան ժողովել
զնունձս, և կերակրել հոցիւ։

Զրկեցին զօրէն ծանոյց Յունաց զօրագլուխ, առ ՚ի ոչ ունել
ասէք պատրաստութիւն վասն հարստութեան, եթէ ոչ՝ աշխատանաց
իւրեանց, զասանելով ՚ի դաշտս գոյն ամի՝ որ պարսիկ առեալ
՚ի կեանէ մեր հանգիստս և երջանկիկ։ Ոչն պատրէ և անմոռ առա
տուն՝ որ լինի ջանիւ Աստուածպարծուն, յիշեցուցանէ զնոյն մեզ
զիմաստնականն խրատս Սողոմոնի. և արհամարհելն զդրամն
և զամ՝ արուեստնդան փարձառուին, որք ոչ են փարձառուք
ինչ, եթէ ոչ՝ երեւակերպուք, որք զբոլոն գիմդիկս որոնել զա
խորժս վաստակաւորս, առարուեստիւք յաշխատանաց՝ յորս դա
նելեն զհոգեղէն բարիս ձեռնարիսս՝ ըստ մարգարէին
ասացուածոյ. Վանալ եղև ուրեքեն եթէ՝ արդասաւորս դաշտ մի
բարւոք գործեցեալ՝ ի ձեռնարիս գանձ լինի խոհիմ ընտանեաց,
որք հանգիստ կեաց շահատակեալ ըն հինգեցուցեալ Հաւանիք ծնո
ղաց իւրեանց։

Ընտանեաքդ երեն Յոյնք եթէ կուռք ըստ ինչ հաստատ յամո
զիկ ունուն, այսպիսի յարմարք առ ՚ի ընծայել կարօղք, ուզատ
երջանկիք՝ և արժանիք լինել գոյ առաքինիք։ Ասաց ա
կաւան նք եկատել ՚ի սնոտի փարձառուին, ՚ի բաց արկանելոյ
առնուլ առ ասկաւ զձեռնարիսն, և արուեստնդանք երեն ՚ի նոցին
գումէ ի կացուէ։ Ո՞վ արդեօք իմ, եթէ ընտրելոյ ես դու յաւուր
մեռուլ. ՚ի մէնա առ յայնժամ առաքելոյ զմարդիկս յերկրագործ
ծուլ, պատուելոյ զայն արհեստ. և հանգստացուցանել զնոս
որք ջանան աշխատիլ. և ոչ ընդերել ընդաւ, զի մարդիկք ոչ
հեցցեն ՚ի ծուլուէ, և ոչ զգաստիք յարհեստս՝ որք վերստահին
զնուք և զքաղաքացիսդ։ Ո՞րդ՝ երկոքին արդս այսորիկ որք հղեն
պատուիս իմաստուէք ՚ի վեր երկրի, ես ասա սիրելիք նոյն։ Ոչ
նախուց արդեօք իմ, զի փառք այլ անդրանգետ և այնքանուրք
շահեցուք՝ քան զՈ՞չիլէն և այլոց հակոցից, որք ոչ են գերա
զանցիք, եթէ ոչ՝ ՚ի պատերազմի. որքան և գերազանցեն զաղմ
և հանճարի գործունեն՝ զտառնամանիս ձեռնարն. և կամ՝ որքան

անդ

անդրանցանէ առաւելել փայլմամբ լուսաւորութեան արեգական քան զլուսնոյ։

Այնուհետեւ Աբրէհամ խօսէր այսու կերպիւ, երբէք, զի Յովհաննէս ստէպ ստէպ արկանէր միշտ զաչս իւր դէպ ի կողմն փոքր անտառի մերոյ՝ դարձուցանելով, և աղերս մերոց շրջապատելոյ ի մահ ծառուշափոյ, վարդից՝ և ի բերաբերն՝ և յայլ անուշահոտ ծաղկունց որոց զուարթ դիմացք համանմանէին այնց դուռնոց Երիսէ ուր՝ ուր հուպ՝ յորժամ իջանէ յերկինից յերկիր, առ ի պատուհամարերն լինել ուժգ մահկանացուաց, իւր հրամանի այլոց։ Այլ անդ մեծ քէնէորն Հասոսէրի, զոր ծանեաւ Յովհաննէս՝ բնահիւր նոր ի նոյն գեղեցիկ տեղւոջ։ Այլ նա հապարիւցս անգամ առաւել վառ մանիւտ, որ ոչ էր լետ բնաւ երբէք այնպէս՝ միանչէր ի գնոյս իւր յերկիսատես։ Ա՛առաջեցաք քաղցր լուսոյ՝ հանդիպելոյ յայնպիսի նոր այնպիսի իմն կերպիւ, զի ուշք Յովհաննէսի մեզային խստագնեցք և ի տեսանելն զնա իւրաքանչիւր ոք հաւաստացեալ թէ՝ արբեցեալ ի գինւոյ անդիմարեն, որ այնքան լցուցեալ էր զնա հոգի ածելոյն, առ ի վարձատրել զառաքինութեան նոր գերազանց իմն խնդութիւն, զոր միտք մարդկայնք ոչ կարէ իմանալ։

Ասէ Յովհաննէս ցԱբրէհամ, ոմն հարց իմ, ձանձրացեալ ես ցիս Հասոսէրի՝ զնոյն իմասասուն քէնէորն Ադրիատոսի զոր տեսի զնա անդ՝ որ ոչ ես երկար ժամանակ։ Ասէ Աբրէհամ՝ պատասխանի տայ Յովհաննէս։ Ընտանեկան ահա օրինակաւ ուր, թէ ձեզ պարտական մեծապատիւ ընդունել զաւարի քէնէորս։ Ասաց պատուէր ես գնալոյ քեզ՝ հանգոյն ասոյն երկնաւորի, ոչ ինչ են գնասք ի բաղդատութեան այնց՝ որք պատրաստեալք էին վաղնջ, եթէ զսա առաքել մեծ իմն փառաւորութեան ոչ էգէր զանց առեալ նոր՝ ի կատարելութիւն բարեկրթութեան և ուղղութեան ի վէր երկրէ, յիշխանութեան իւրում՝ Քանզի ըղձակրութեան սուրբ արկելոյ ջնպարտութեամբ և գյանդգնութեան Յովհաննէսի, և դիմագրաւ լինել նոր ի քաւուն ածել զքաղաքացիս նոյ, որոց սաստից ոմն ետնմա խղճ՝ առնել նմանապէս և զայլս, թողութիւն ընդ հակիլ ի նախափառութեան տիրոջեան, ուստի և տիրնաց, կամ առ ի քարոզութ սակ յաւարի ի հար զբոլոր Ասիա, որպ ի վերադառնալն յՀռոմէ առ ի քաղաքին իւր տիրել ամենայն քէնէորութեան, և ունէր վրդովիչ անարդար կապ առաքելոյն ընդ իւրում զաւարիդն օրինա քաղաքին։ Այր աղագաւ մեծապոյն տիրապետութեանք իւր՝ առ ոչ ինչ օգտակին, եթէ ոչ

յաղ

յաղագս զերծ մնալոյ ի ստութենէ։ Ասաց այն՝ որ ընդ այնոսիկ զնա առնէր՝ ասեն ոմանք, եթէ, զի աղքատացեալ յիւրոց խնդրէին փառաց՝ եւ լծոյ ի կառս զառաւել հպարտս՝ ի լծորդաց, զորս ունէր գերեալս։ Եւ որպէս ձանձրանալով զսխալանս իւր՝ առնուին՝ ի լինելոյ այնքան խաւսակիցս։ Ասէ այս եթէ պատուղ յաղթանակութեան, զի ահա այնքան ինատք զորս տիրապետօղք առնեն ընդդէմ նորուն՝ ի բնէնց՝ եւ ընդդէմ իսկ ինքեանց։ Զի ահաւասիկ այն՝ որ զրկէ զերծորս, որք յայլ երս են այնքան ուղիղք եւ բարեբարք։ Զի արդ ահա պատ է որ նոքազերծուցանէ զինձս այլ. զոր ոչ ունէին պատրաստեալ։ Ոչ առնսանեա դու զայն միւսն՝ ոմն որդեակ իմ, որպէս վէրք սիրեն զպնդիսն ձուկտպիեա։ Եաե մի՝ ի Յերուսաղէմ՝ Քարիսացուց՝ անուանեալ Տիօքլետ, որ շահատակեաց զինքն վէր ամբոխին իւրոց՝ ի պատերազմի, քանզի դարբնոցն Ալփոլեոնի՝ ունէր առացեալ ՚ի՝ ի միջ պատերազմի Քարիսացուց և Խոհանոցի, ազգն՝ որոյ Թադաւորն մեռանի՝ ի պատերազմի, լինի յաղթ անձակօղ։

Ասացեալ և՝ ի միւսն, ևս է իմաստնագոյն օրէնսդիրն միւս, որ առնուլ ազգի իւրոյ յարմար օրէնս, առ՝ ի ընդ այլ ազգս լինել քան՝ և երջանիկս։ Երկնեցոյց զնա, զի միւս ոք բռնաբարեսցէ զմի լինել յոյնցանէ օրինաց, զորքան ինքն աննեղկաց ասացի՝ ի նոսա, որ և զինեալ չհնազոյ իւրոյ անտի՝ աքսորեաց զինքն ինքնին՝ ի հայ բնեաց իւրոց. և մեռաւ յաղքատուկ յօտար երկրի, առ՝ ի պարտասէրել զամբոխն իւր՝ ի պահպանել մշտնջենաւոր զերգուեցեալ ազգ օգտաւէտ օրինաց։

Խոկ այն միւսն՝ զոր տեսանես, է Ալեք զիմն Թիէրն՝ ի՝ ի լինելոյ գնացուց, և միւ՝ ի նախանեաց իմաստնոցն Աթէոքի, որ՝ ի ժանտախտի միում՝ որ անմարդեաս առնէր զերկիր, և ծածկէր նորա նոր հողուվք զերեզմս Ալեքսանդրի, ինդրեաց յայլ հանդարտեցուցանել զբարկութի իւրեանց վճարմամբ մահուն իւրոց, փոխանակ այնքանից հազարիւրս արանց անմեղաց։ Որոց զինդիրս ընկալեալ այլ՝ խոստն նմա տուանել աստ զՆիլիմիտ Թիէրուն. որոյ՝ է բազդատուի բոլոր այնք երկրացինք ոչ են, եթէ ոչ՝ ունացն սահմերքն

Ալ ձանձրանալն այն՝ զոր տեսանես պատակեցեալ՝ ի Ծոզիանոց և հոչակաւորն Պիէր. սա Թիէրոնէց յերկիսատոս. ամուսնացաւ ի Ալինոսի դստեր Ալեքսեայ, որ զաղելոյն զակն ազգէ իւրոյ՝ վարձատացուցանէ զերկիր ոսոսմամբ հնդեցաց։ Ալնէ

սա՝ ի նմանէ ձերբակուս ոչնչիս, անուն միայն՝ Տանաս, որպէս զիտես պատասխանեաց, և միւսացն՝ Յովհաննէս՝ համ Յովհաննէս, որ եւս զա նուն իւր՝ ի մէն նոցին զերդնցիկ լինդ ընտրեալ ես. Պետ հաւատացեալ ընդ քեզ հուրի փարքամ, վէր առաքեալ՝ յորում եդեալ էր զամ բողջ իւր, և վէր սիրոյ հպատակեալ իւրոց՝ ընդքեան, վէր հանգոյն հարկապարտուցեալ, որ ունէր զկնի ընդելոյ նոյ նիշ և կնիք խաչիցն։

Ընդ այն մարդիկ՝ զորս դու հաւատաս մեռանել, հնազանդեաց նո ոչդեսակ իմ. զի կնունքն այն՝ զոր առնէին ողորմելիքն՝ ի վէր երկիր, ոչ է, եթէ ոչ մահ։ Ընդունէն միայն է վտանգ եաւ, ընտրեալքին ձեզ պատրաստելոյ քեզ զաստուածն, առ՝ ի լինել արժանի այն երկնային կնոյն, որ ոչ բնաւ կարէ եղծանել. և վասն սիրոյ Յանայ դու՝ է ժամանակ գնալոյ որպէս ինձ. դա. բայց նախ քան առաքեալ՝ համ պատրաստել քեզ գնա, աճապար. առաքեա հեղուլ զարեան արիւնս։ Սակայն՝ ոչ միայն վասն քեզ բաստահելոյ է քեզ՝ ի դաշտին Հեսուիդրիոյ. Ընդհանուր դու զկատարս իմանացոյն Ադնեթորի, և միայն եթէ՝ եթէ հետևիցես նմա, անուն քո լիցի ամէն ազգ ընտրեալ ձոյ ամենայնի, ի հաւատոյն դարձս։

Ետ, և խոկացեալ առաքեցոյն Ծովհաննէս զդէպ ի դուռն պղտակերաց, յորմէ կարէր երանել արտաքս՝ ի խառնիճաղ կացարանէն Ֆարեթոնի, Ծովհաննէս արտասուեալ ոչ ոք եթող գնա քարոզել հարկաց ընդդիմիլ. Ոչ յերանելն՝ ի նոցա հոգեղէն բնակութենի՝ զերծաղ արձակ շուրջով զէպ առ բանակն դաշնակցաց. զկնի վէր քաջ ասացեալ՝ ի վէր ձեռնադրելոյն՝ երկուց եպիսկոպոսացն Արեւացւոց, որք էին ընկերակիցք նմա՝ մինչև մերձ ապրին. որք և ոչ եհաս յառաջին վերադառնալ ընդ։

ԵՒ Ի ՀՕՑ.

ՔԱՍԱՆԵՐՈՐԴՈՒ ԳԼՈՒԽՑ.

Ցնծալուստ վերադարձաւ ի քաղաքն՝ որ նախորդեալքն խոհեցեալ էր զի ոչ իմանալով գնացեալ գնդապետին ընդդէմ ելանել՝ ուր ոչ ընկալեալ նմա ելեալ էր, եւ ոչ գտեալ զնա՝ ետ դառնալ։

Ասեն ժամուցեալ գնդապետին թէ՝ ի փակուածսն էրիսոց ինչ ոսկի ունէին, զոր ինքն՝ իւրացուցանել խորհեալ Ասանիկ՝ ուրեք յառաջագոյն ի ծածուկ ընկալեալ էին։ Նմա գնաց՝ իւրացուցանել Տիւռոզբ, որ նոսրացուցեալ զոսկին՝ ետ ցնծութիւն Ասանկայ։

Ի նոսին ժամուցանեն՝ որ գինի հիւսիսեցաւ, Ցնծալուստ քանզի վտակ ոտն աջմէնին, ասէ երթալ ի փոխանակ գԱսանկայ։

Այն լուեալ ոմանք յորմէ կողմանէ ջանիւ գՑնծալուստ՝ նոսրացուցին զգինի Ասանկայ ի ծածուկ։

Ի նոսին ժամուցեալ հասանէին, եւ ի նմին ժամու՝ յորում նոսրացեալ գինի գԱսանկայ, ոտն աջմէնին վտակ ելանէր։ Եւ հասուածոյն չորեքին ոչ ինչ ի մտի։

Ցնծալուստ սրտմտեալ զնաց յանդիման գնդապետին, որոց Ասանկայ առնէր քաղաքս հանդերձ։ Ասանկայ ընդ առաջ ելեալ, եւ ոտն աջմէնին ընդ նմա ի ներքս մտեալ։ Ասանկայ ընդ առաջ ելեալ, եւ ոտն աջմէնին ընդ նմա ի ներքս մտեալ։

Ասանկայ գնդապետին Ասանկայ՝ չէր ընդունելոյ զայրանալ՝ չէրեւոյթ ընդդէմ ելանել։ Յորմէ յոյժ ընկճեցեալ նմին անգամ՝ ոտն աջմէնին ի ներսն։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԼԱՄԱՐԻ

ԳԼՈՒԽ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ.

Այսու ամենայնիւ դլխաւորութիւնք զօրացն բանակին պաշնակոցաց համագումարեալք խորհէին առ ի ղրկել զհետ Արտասի, եթէ պարտ էցէ զնալ ի մարտ. զոր Արտասէս բանակեալ էր յաստիճանին ի դրացիսն Իւրոց՝ յԱփրէմեանց փիւղիքացւոց. Որոյ բնակիչք ընդդէմ նոյն ամենայնի կային ի կատարակցութիւն եւ պաշնակցաց, առ ի խնդրել զդաստասուսան, վասն սպանեալ բռնել յափշտակուած ի քաջէ՝ առ ի հանգարտել զնոսա եղեալ զքաղաքն յատենդ ի ձեռս Իւրեանց։ Այլք շահեալ նոյն վիճակաւորութեամբ եւ զայս հապաղեալ քաղաքին կարծեցք, ոչ ուրանային ի ուրացութենէ խափանել քաղաքին, եթէ ոչ վնաս Արտասէսի, որ եւ Աքրուխացւոց ծանուցանէր ի վերակացուաց եւ ի մեծամեծաց ի ուրացութեան խարեցեալ կին յայսմիկ պատմանադրութեամբ՝ որ յառաջս Արտասի, դիմեալ էին առ պաշնակեցս։

Այլ Տիմոթինէ անուանեալ ոմն՝ խոստացեալ էր դահեկանի զանխուռ բանալ նոյ զիշերոյն զմի դուռն քաղաքին որ էր կարի մեծ խոն յայժ օգտաւէտութեան նոյ։ Հանդիր Արտասէսի զբանն ասելոյ եւ զմիջոցս պատուհասացին ամբարեալ էր ի բերդ մի ընդ ամուր

ՅԻԼՈՓԻԼՈՍ ԵՒ ՆՈՒՍԱՆ ԱՀԱ ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԼԱՒ ԵՂԱՒ ԱՐՔԱՅՈՒՆԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՅԱՅՍԱԿԻՍ ԵՐԿՈՒՆՔԻ ԻՄԱՑ ԴԻՊՉԱԾՈՂ. ԵՒ ՀԱՄՈՒՅՆ ՊԷՍ ԱՆԱՊԱՏԱՒ ԵՐԿԱՐԱՏԱՒ ՎԱՆԸ ՄՈՌԱՑԱՒ ԻՐԵՆԱՑ, ԵՒ ԽՈՍՈՂՈՒԱԾ ՎԱՅՐ ՕՁՈՒԱՀԵՏԱՒ ՍՅԱՍԿԻՍ ԴԺՈՒԱՐԻՆ ԱՀԱՐՔ ՄԵՂՍ, ՊՈՂՈՍ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ՉԱՆՅՆ ԴԻՒԱՀԱՐՏԱՒ. ՈՒՍՑԱՑ ԹԱԳԱՒՈՐՆ, ԶԻ ՄԵՂՍ ՅԱՆՁՆԱՑԱՒ ՄԱՅՍՊԻՍԻ ԴԺՈՒԱՐԻՆ ԱՀԱՐՔ ՄԵՂՍ, ՈՐՊԷՍ ՀՐԱԺԱՐԵԼ ԵՑ, ԶԱ ՄԱՆ ՅԱՌԱՋԱՐԿՈՒԵՑ.

ՆԱՐՈՒԵՑ ԴԻՒԱՀԱՐՏ ԵՒ՝ ԱՍԵ ՑՆՈՏԱՑ, ԹԷ ՈՂՈՐՔԵՑ ԱՐԺԱՆ Է ԶՆԱՒԱՐ ՄՆԱՑԴՈՑ ՈՒՄԵՔ ԼԻՆԵԼ ՅԵՂԱԿԱՐԾ ԸՄԲՌՆԱԳԵԱԼ. ՈՒԱԿ ՆՈՒՍԱՆ ԱՐԺԱՆԻ Է ՁԱՒ ՀԻՐԱԿԻ ՀՐԱԺԱՐԵԼ ՀՈՐ. ՔԱՆԶԻ ԲԱԶՄԱՑԱ ՈՒՆԷ ԽԱՐԵՒԱԾ ԴԻՑ. ՏԵՍԱՆԵՄ ԶԱՐՄԱՑԱ. ՈՐ, ԻՄ ԼԱՒԱԿՈՒԹԵՆ ՀՈՐ ԿԱՅ Է ՆԻՒ՝ ՈՉ ԼՍԵՑ ԱՌԱՆՁԻ,ԹԷ ՈՉ ԴՆԱՑ ՁԱՅՆ Ի ՄԻՒՐՈՒԱԾՈՒ ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԻՋ՝ ՈՐ ՅԱՌԱԿԱՆԱՑ Ի ՀՈՐ. ԱՆԱՒԱՆԱՑ ԶԻ ՔԱՂԱՔՆ ԱՅՆ Է \Ա՛ՐՈՒԼԱՆՑ, ՈՐՔ ՆՈ ԱՄՐՈՑ ՄԻ Ի ՀՈՐ ԿԱՏԱԿԱՑՈՒԵ. ՅՈՍՈՒՄԱ ՆԻՄ ԶԻ ԴՈՒՔ ԿԱՐԻՔ ԱՌՆԱՑ ԼԵ ԱՅՆՔԱՆ ԵՐԿԱՑԻԼ ԽՐԱՒԱՆՔ, ԶՈՍՈՒՄԱ ԲՈՒԻ \Ա՛ՐՈՒԼԻՈՑ ԴՆԵԼՈՒԻ ԴՔԱՂՔՆ ՅԱՒԱՆՔ՝ ՈՒՆԻ ՉԱՀԱԿՈՒԱԾ ՁԵՐՄ ՄԱՆՈՒԱՍԱՐՈՒ ԵՒ ՁՄԱՀԱՍԱՆԱՆ ՆՈՐ ԿԱՇՈՒԱԾՔ, ԱՍԵ Ի ՄՈՒԱՆԱՑԱ ԱՆՑ, ՅՈՐԺԱՄ՝ ԵՒ ԴՈՒԱՒԵՑՔ ՅԱՐՄԱՐՈՒ. \Ա՛Ր ՉԱՆԱՑԵՔՄ ՎԵՐՋԱՑԱՒ ՈՒԱ ՁԵՂ. ՈՐ ԵՔՄ ԴՈՒՔ ԿԱՐՂԻՔ ԶԻ \Ի՛ՆՔՈՒՆ ՅԵՐԿՐՊԱԴՈՒՄ ԱՀՈՒՐ ՄԻՐՔ ՆԱԱ ՄՆԱՑՈՒՄԻՆ, ՅՈՐՈՒՄ ՄԱՄ ԱՊԱՐԱՍԱՏՈՒԵՔ ԱՊԱԿԱՐԱՑԱԿԻՆ \Ա՛ՐՈՒԼԱՆՑ ՄԵՔԵՐՑԵՔ ՆՈ, ԵՒ ԱՅՍՈՒ ԵՂԵՐԵՔ Ի ՄԵՂ ԵՐԿՈՒՑ ԱՀՈՒՐՑ ՁԱՆԱՍՏԱՆԱՑ ԲԱԶՄՈՒԼՈՒՄՔ ԱՊԱԿԱՐԱՑԱԿԻՆ \Ա՛ՐՈՒԼԱՆՑ.

\Ա՛ՅՑ ԱՍԱՑԵՔ ԻՆՁ. ՊՂ Է ԲԱՐԻՔ ԿՈՆԵԼՈՒ, ՔԱՆ ԶԷ Է ՅԱՏԵԼ ՄԻՋՈՑԱՒ. ՊԱՅԲԱՒ Է ԱՐԴԵՈՑ ՎՆԱՍԵԼ ՁԻԱՐԷՒԼԻՆ, ԽԱՐԷՒԱՒ. \Ա՛ՍՈՑՄԻ ՈՒԲԻՒՆ ՉՆ, ԶԷ ԱՅՆՔԱՆ ԿԱՊԱԿՑԵԱԼ ԶԱ ՓԱՐՁՔ՝ ԱՍԵ Ի ԱՊԱՏԺԱԼ ՁԻՄՔԱՐԱՒՈՐՆԵՆ \Ա՛ՐՈՒԼԻՈՑ, ԱՊԱՐՔԱՆՈՑ ՅՈՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԼԱՒ ԵՂԱՒ ԱՐՔԱՅՈՒՆԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՅԱՅՍԱԿԻՍ ԵՐԿՈՒՆՔԻ ԻՄԱՑ ԴԻՊՉԱԾՈՂ. ԵՒ ՀԱՄՈՒՅՆ ՊԷՍ ԱՆԱՊԱՏԱՒ ԵՐԿԱՐԱՏԱՒ ՎԱՆԸ ՄՈՌԱՑԱՒ ԻՐԵՆԱՑ, ԵՒ ԽՈՍՈՂՈՒԱԾ ՎԱՅՐ ՕՁՈՒԱՀԵՏԱՒ ՍՅԱՍԿԻՍ ԴԺՈՒԱՐԻՆ ԱՀԱՐՔ ՄԵՂՍ, ՊՈՂՈՍ ԸՆԴՈՒՆԵՑԱՒ ՉԱՆՅՆ ԴԻՒԱՀԱՐՏԱՒ. ՈՒՍՑԱՑ ԹԱԳԱՒՈՐՆ, ԶԻ ՄԵՂՍ ՅԱՆՁՆԱՑԱՒ ՄԱՅՍՊԻՍԻ ԴԺՈՒԱՐԻՆ ԱՀԱՐՔ ՄԵՂՍ, ՈՐՊԷՍ ՀՐԱԺԱՐԵԼ ԵՑ, ԶԱ ՄԱՆ ՅԱՌԱՋԱՐԿՈՒԵՑ.

ՆԱՐՈՒԵՑ ԴԻՒԱՀԱՐՏ ԵՒ՝ ԱՍԵ ՑՆՈՏԱՑ, ԹԷ ՈՂՈՐՔԵՑ ԱՐԺԱՆ Է ԶՆԱՒԱՐ ՄՆԱՑԴՈՑ ՈՒՄԵՔ ԼԻՆԵԼ ՅԵՂԱԿԱՐԾ ԸՄԲՌՆԱԳԵԱԼ. ՈՒԱԿ ՆՈՒՍԱՆ ԱՐԺԱՆԻ Է ՁԱՒ ՀԻՐԱԿԻ ՀՐԱԺԱՐԵԼ ՀՈՐ. ՔԱՆԶԻ ԲԱԶՄԱՑԱ ՈՒՆԷ ԽԱՐԵՒԱԾ ԴԻՑ. ՏԵՍԱՆԵՄ ԶԱՐՄԱՑԱ. ՈՐ, ԻՄ ԼԱՒԱԿՈՒԹԵՆ ՀՈՐ ԿԱՅ Է ՆԻՒ՝ ՈՉ ԼՍԵՑ ԱՌԱՆՁԻ,ԹԷ ՈՉ ԴՆԱՑ ՁԱՅՆ Ի ՄԻՒՐՈՒԱԾՈՒ ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԻՋ՝ ՈՐ ՅԱՌԱԿԱՆԱՑ Ի ՀՈՐ. ԱՆԱՒԱՆԱՑ ԶԻ ՔԱՂԱՔՆ ԱՅՆ Է \Ա՛ՐՈՒԼԱՆՑ, ՈՐՔ ՆՈ ԱՄՐՈՑ ՄԻ Ի ՀՈՐ ԿԱՏԱԿԱՑՈՒԵ. ՅՈՍՈՒՄԱ ՆԻՄ ԶԻ ԴՈՒՔ ԿԱՐԻՔ ԱՌՆԱՑ ԼԵ ԱՅՆՔԱՆ ԵՐԿԱՑԻԼ ԽՐԱՒԱՆՔ, ԶՈՍՈՒՄԱ ԲՈՒԻ \Ա՛ՐՈՒԼԻՈՑ ԴՆԵԼՈՒԻ ԴՔԱՂՔՆ ՅԱՒԱՆՔ՝ ՈՒՆԻ ՉԱՀԱԿՈՒԱԾ ՁԵՐՄ ՄԱՆՈՒԱՍԱՐՈՒ ԵՒ ՁՄԱՀԱՍԱՆԱՆ ՆՈՐ ԿԱՇՈՒԱԾՔ, ԱՍԵ Ի ՄՈՒԱՆԱՑԱ ԱՆՑ, ՅՈՐԺԱՄ՝ ԵՒ ԴՈՒԱՒԵՑՔ ՅԱՐՄԱՐՈՒ. \Ա՛Ր ՉԱՆԱՑԵՔՄ ՎԵՐՋԱՑԱՒ ՈՒԱ ՁԵՂ. ՈՐ ԵՔՄ ԴՈՒՔ ԿԱՐՂԻՔ ԶԻ \Ի՛ՆՔՈՒՆ ՅԵՐԿՐՊԱԴՈՒՄ ԱՀՈՒՐ ՄԻՐՔ ՆԱԱ ՄՆԱՑՈՒՄԻՆ, ՅՈՐՈՒՄ ՄԱՄ ԱՊԱՐԱՍԱՏՈՒԵՔ ԱՊԱԿԱՐԱՑԱԿԻՆ \Ա՛ՐՈՒԼԱՆՑ ՄԵՔԵՐՑԵՔ ՆՈ, ԵՒ ԱՅՍՈՒ ԵՂԵՐԵՔ Ի ՄԵՂ ԵՐԿՈՒՑ ԱՀՈՒՐՑ ՁԱՆԱՍՏԱՆԱՑ ԲԱԶՄՈՒԼՈՒՄՔ ԱՊԱԿԱՐԱՑԱԿԻՆ \Ա՛ՐՈՒԼԱՆՑ.

զնոսա. Եւ այդ պատճառաւ ոչ ոք կարէ ասել, թէ ես ոչ ուսա-
ցայ. եւ ոչ քնած ուրացել եմ ի նոցանէ զգնացութիւն. եւ զնոսա յերկրի պահել ունիմ զանազանագործութիւն. զի անհոգ
ծառայեսցեն։ Ես Աստուած՝ եւ ոչ իւրացինքն քնած մտել եմ ի
քաղաքն Ես Էնիւս, այլ մանկան ակիճին կայ հաստատ, և զնդրուսին
ձեր՝ ամենեքին ոչ են մոռացել ձէք ։ Ես լսեմ ձէ՞ նկատել
զնոսին խոստմունք, յորժամ ոչ պակասին տեսիլք ստելոք, ուս-
ի՞ք քանագործել։ Ես լինի ուրեմն հաճատարիմ և օրինաւոր վէր
երկրպագեալ, յորժամ ոչ կարէ առանց լինել, եթէ ոչ՝ պակասել
յերկնային հաճատարմունէ։ Աստ եթէ ուր առաքինութիւն. և ով
գիտէ այդ՝ ոչ խոյանի նման շարժին զձեզ. զոնդ շարժի նցանց ըստ
ձեզ բարեհամբաւութեանց, և իսկական շահաւէտութիւն ձեր։ Ասա
ցին՝ եթէ ցուցանիցէք մարգկանց զոյն չարութեան օրինակ՝ պա
հասցեն ի խոստմանց և ի բանից. ի քանգարել զերկրպագութիւն ձեր
առ ի երեսաց գաւառացն. զի՞նչ պատճառ ոչ զրկեսցէք ի
ձէնջ՝ պատկառանաց ամբաստանութեանց։ Ասէ մեր քանգիչ
առհասարակ ամենից՝ ոչ տեսեալ լինել երկնչել ի ձէնջ. և ոչ
հաճարհել զձեզ։ Ես կարէ յոտոտալ ի կարէ ներքնակաւ հաց
հաւորութիւն ձերում՝ հաճատալ ձեզ։ Օ՞ր ինչ հաճատասել կա-
ցէք ասել՝ յորժամ կամիցէք լինել հարկատուք. կամ հարկ լինիցէ
ձեզ՝ ի հաճատալ ողորմութեանց ձերոց պհարպատասել ձեր։ Լինի
ամենեցուն պայմանագրութիւն ինչ հաճատատ՝ յայլ ինն ծառայել ոչ
տանհարել։ Լինի պատճէ երկրորդին՝ որոց հաճատացեալն։ Ես
ոչ լինեն զկատարեալ եթէ դուք ոչ ինչ հաճարիք զանձ յոյժ
յոտոտացք շահիլ երկրպագանցդ ի օգտաւէտութիւն ինչ։ Ես լինի հա
ճատացեալն ի ձէնջ լինելիք՝ ի հաշտութիւն, կամ՝ ի պա
տերազմի, և այլն ասի՝ ոչ պայմանագրեալ լինեն՝ ի ձէնջ, ընկալեալ
լինեն յայլոց՝ ոչ պատերազմ. կամ ձեռակերպեալ՝ կամ քաղցրացեալ
Ես լինեն զոյգ մշտնջենաւոր եղջեամբք հաճայն պատուիրակ՝ որք
ունին զմարգարէութիւն լինելոյ հաճատացելոցն ձեր. Ես ասի զոյգ՝ որք
նոցունց պատերազմ հաճարէ, պատիժ՝ և հաճատարմութիւն, լինելոյն ձեզ
անկարելիք. և ոչ ևս կարէք ունել հնարս՝ կամ օգուտս լինել՝ ի հա
ճատատել զայն՝ զոր խոստացայք։

Հաճատակ՝ շարունակեցէք մովսէսեանք. Ցա և ս օգտաւէտ եղեալ
հոգոյ իմոյ ուսուցանել սմենայնիս, որ պատուի և յաղթել և խոստմունս
լինելոյ ձեզ՝ ըստ ասացելոցս, եթէ զոյ ի ձեզ առակաւորեալն լոյս իմոյ

բռնականուէ, և նախատուսուքի ինչ՝ ի վեր ասպատպիկց. յր թէ՝ արարողուէ մի՝ ասող նենգաւոր դաւաճանուէ արձակիլց, պատ ձուռ է խանգարել զամ դաշնակցուէ ձեր. և երդմնազանցուքի ձեր՝ ասց յաղթանակիլ Աստուած ի վեր ձեր։

Հայտնի բանի՝ բոլոր ժողովն վերաշարժեալ՝ հարցանէր ցնա, թէ ոնց հաւատարձակէր ասել, թէ դործաուուէ մի՝ որ ասպր հաւատով յաղթանակուէ, կարէր խանդարել դաշնակցուքի։ Պատասխանեաց ցնոսա, ոնց կարէք դուք հաւատալ այլոց, երբ անգամ մի դուք ինքնին բնականիցէք զմիաբնակ կատն ընկերակցուէ՝ և հաւատարմուքէ, որ է հաւատն քարի. յաստուց միոչ ունիցիք հաստատուք վերոյիշեալ դաշնացուքի՝ վեր առ արարչագործ Աստուած՝ ինամանէ զմեծամեծ օդուտս. դի կարելի չինիցի բռնաբարել զկանոնս ուղղուէ և հաւատարմուէ, վեր մեծ խիք շահաւէտուէ։ Վասն զի՝ ի ձենջ այնու հետու կարէ հաւատալ այլոց ուխք, յորժամ նոցին կարիցէ հետ իլ՝ ի մեծ շահաւէտուէ խիք՝ պակասիլոյ երդոյ խոստմանց և խաբելոյ զբարեկամն։ Վասն չինիցի դուք յայնժամ։ Վասն է որ ոչ կամիցի ընդառաջել նենգաւորուէ զդաւաճանուքէ։ Վասն հիմն ունիցի կատարեալ մի՝ այնքան ամբոխից, մինչ համառայնք են՝ ի միջի իրարանց ընդհանուր առաջադրուէ։ Եր, մինչ նեղեցեալ կ՝ յիշեսարծ եմ ևսահոխել զդրայիս իւր, բռնաբարեալ զհաւատն տուել։ Վասն ոչ չինիցի անհաւատարմուէ ձեր՝ միմեանց, և անհամաձայնուէ և ետանդնաջան խղճք՝ առ՝ ի խանդարել փոխարերեալ զիմեանս։ Աստուած ոչ ևս ունիցի սիրոյս զիմանալ ձեզ. զի դուք ինքնին ջնջէք զձեզ, և արդարացուցանէք զնոսա ուղիղ։

Վասն խնամուն և փափուխ եմ ելեմտը. մի դուք, որք հրամայէք այնքան խոհեմ փորձառուէ՝ ի վեր անհամեմ ամբոխից. մի դժրիք՝ ի լսել զնորհուրդ առն միոջ երիտասարդի. եթէ իցէ նենգաւորիչ ծայրագոյն ծանրուէ՝ յորում երբեմն դանիւիժ պատերազմի զմարդիկս, պարտ է իմ և յայնժամ վերլսուցանել զձեզ յերդումնազանցուէ, հակողուէ և զօրուէ խոհեմուէ ձերոյ. ելեկ ձչմարիտս արիւնն ոչ թողու երբեք յաղթիլ։ Աստ եթէ անպատ՝ մի դուք ինքնին բնականիցէք զյանդ սպառուէս և հաւատարմուէ, այն կորուստ լինի անասելիքենէ։ Վանդիր յայնժամ՝ ոչ և քաջք, ոչ՝ ինորոշ հաւատալ ձեզ միմեանց, առ՝ ի հաւատալ

վեր

ցիսնաբերութեամբ գնարկաժոր հաւատուեիս՝ վէր յանկուցանելդ գնարկաժոր իրակութիւնի՝ ի բարի վախճան. եւ ոչ ևս ներանձել գմարդիկս՝ ինանկին առաքինութեի իւրեանց, ըստորում դուք ինքնին ունիք ուսուցել նոյ արհամարհել զերդմունս. Օ՛իսըդ երկնչիք դուք, մի թե ոչ ունիք բաւկին սրտեղութիւն եւ քաջութիւն ա՛յսպէս զինա՝ առնոյ խաբէութեա. Ուսուիմունք չեր կցեցէք ընդ այնքան զօրութե ամբոխից, ոչ բաւեք ձեզ այն. Ա՛ստուածդ, մեռցուք եթէ պատրիցէ. մանաւանդ քան թէ յաղթել անաւ ժանուէ. Ա՛տրասէք, ամբարտաւանն Ա՛տրասէ՝ է՝ ի ձեռն մերում. վասն զի ունելոց ենք երկիւղ նմանելոյ մեղկեալ խղճութեա ըստուածիդ, և անհաւատարմութե նորա.

Ցուելամունք սկսեալ եզերեսաց գբանս իւր՝ զաւաց, զի քաղցր հաւատացմունք՝ որք բղխէին ի շրջիանց իւրոց, ունէին ազդեցութիւն մինչև ցկատար սրտից նոցա, և եռեան խորագոյն լուելիք ինչ՝ ի միջ ժողովոյն. Ուրուքանչիւրոք հայէր, ոչ՝ ինա՝ և ոչ՝ ի շնորհական բանս նոյ, այլ առ զօրութի ձչմարտութե. ոմք գգաւազ հաւատ լինէին՝ ի հետեւմունս իրաւարքանութե ցոյ նոյ. Ճխոցմունք բանի նկարեալք էին՝ ի դէմս աչերնգուն. և սկըզբանէ լսելի լիներ նէին մեղմ շշնջիւնք. որ սկիզ առ սկիզ տարածէին առ ամենքն ժողովուն, Ճպահէին առ միմեանս, և ոչ խլանէին խօսիլ նախատինս. Ապաքեռվ, զի գլխաւորացն զօրաց ըստացամոխէին ընդդէմ Մովսէսի իւրեանց. և իրարանչիւրն ձնդիւր՝ ի սասիկ և ոչ յայտնել զարմանախոհութի իւր՝ և վազվանի՝ սերտիւսն Նախագահ ակառ առել ացուցս.

Ա՛ժանաւորը սրդի Ցուելիսի, ձնդ խօսեցուցին զբեզ. և Ա՛ինչ ըլլի՝ որ այնքանդ անդամ ազդիւալ ունիք հօր քում, եղիլ ի՝ ի սուրբ քում զիմասանին և զաչինիբ խորհուրդս, զորս այժմ հաւր մեզ. Ա՛յ հայիմ հարերխաւասրդուի քեզ, և ոչ խոկամ ինչ, եթէ ոչ՝ գԱ՛ինէրիին, ի միջ այնց ամենից՝ զորս առաքեր. և շնորհօր նոյ ունիս առաքեալ. զի թարգ նոյ առաւել մեծ օգուտ հաւաքիք՝ ձչմարտացոյս հրաւիրեալ են, և առանց նոյ առքարշի մա նաւանդատեղ վրէժ ժխողրուել ի շնամեաց՝ և անհաւատարմութե դրացեաց. զգուշութիւն և առակութիւն հանդերձ բարեաց, և արդար բարկութի ոչ՝ քան եթէ օգուտ ինչ արդեունք. Ցողցուք ուրեմն գԱ՛ինէս՝ ի ձեռս Իուքանիացոց, և ոչ մնասցուք ևս ինչ. եթէ ոչ՝ յաղթեր Ա՛տրասէի քաշաստրաւէ մերում.

Ա՛սաց

Ա.սաց Նա, և հանգոյն ժողովուն գովաբանեաց զիմաստունսն զանոնք բանս նոր բայց՝ ի դրամատեղին՝ եւ տաքանչիքեր ոք հիացեալ ասէր զայնէր զայն դեպ յորդին Յուդիթ, և հարատապակալ լինէր յաստուածեղեցն՝ արտափսիկէր՝ ինամանէ իմաստուն Աբրահամ, զոր ներազդեալ էր՝ ինա.

Ժառանգաւ խոհեղն այլ էին դիպուած՝ ի խորհրդարանին քաղաքացի, յորմէ ևս Ա.ելամանք առացաւ՝ ոչ միւր փառս. Ա.ստրասի միշտ անգութ և դարանակալ գաւազան՝ յղէ՝ ի քանակին կերպիւ փախստականին՝ Ա.քանէի անուամբ զոմն, որ պարտ էր դիղել զաւետիս պայծառ գլխապատս բանակին, գեր՝ ի վերոյ հրամայեալ էր նմա՝ ի գործ ածել զամ հնարս, ապականել զերբեսաստրն Ա.ելամանք, որ էր արհա դողացուցիչ համայն Տաւիթեացս. Ա.ելամանք՝ որ ունէր զբազում արուեստս զրուցել և հայիշատուել ոչ լինելոյ հակիր յանհաւատմունի վա ուաքը, դիւրաւ ընկալաւ պերով զնոյն ըշուառին, որ ունէր տեսանել զՅուդիթ ի Սիոն քաղաքի, և պատուիր նմա զանոյս քաջին պանդիկ. Ա.ստի դարմանէր գնա, և հոգացր մխիթարել յայնմիկ ձախորդութեանէ նոր. քանզի Ա.քանէի գանկատեր սատրեալ, վատրել զոմ յԱ.ստրասէ. Ա.սաց ոչ գիտեր ըստ՝ բուծումն և կիրառութիւն էին երան՝ ի հնոյ ի հնոյ, իմ մի ինդասաւորեր ըստ ընդարմացեալ՝ պատրաստ առ՝ ի տալ նմա զիջեր մահացուցիչ. Ա.ղե նաև՝ ըմբռնեալ այլ ոսին վախստանին՝ անուանեալ Ա.բիօն, զոր Ա.քանի ըստ յղէր զնա յԱ.ստրասէ, առ՝ ի գիտուցանել զինացուն քանակին դաշնակցաց. և հաստատ նմա ըստ՝ ի հետեւեալ աւուրն ըստ նաւորն զատաքակաց ըստ Ա.ելամանքն, ի հանդիսի իրն Ա.ստից խրախճանութեանն մերոյ՝ զոր տալոց էր նոյն Ա.բիօն յերկիրն Ա.ստից խոստովանել զդատաստանն իսրայելացւոյ. Ա.բիօն յերկրացեալ ըստ՝ հասանէ ի քանէի, քանզի յոչ ըստ ըստ ի հետեւեալ աւուրն ըստ Ա.քանէի խոստացեալ էին միաբանից. Ա.սաց Ա.քանէի խոստացեալ ձեռն ընդ անուն, և կուռ պնտեալ պաշտպանէր զինքն այնքան ատելութեամբ հրնար լանիլ՝ որ ոչ էր կարելի յաղթել. և ոչ ևս բացատրելոյ զեռը խորհանգիստն նոր.

Ա.ստղուձք՝ ի ըստ ի հետեւեալ ինն՝ ի հաւանութեան յայսմիկ երկրպագութեան, զոհեալ զԱ.քանէի մեր ատաղուձ հաստատեալ. Պատրաստ ատեն նոյ, ստանալոյ զինա, զի կինանք մնալոյ միայ՝ ոչ ինչ է, յորժամ զոհեալ լինի առ՝ ի փրկել զինուոյս ազգքան ըստ ըստ.

և զի՞նչ միտք է՝ եթէ անմեղ մի կորնչի, յորմէ՛ է դատն այն
զոր պահանջեալ զայնոսիկ՝ որք ջնջեցան զնա՛ի միջ
մարդկանց։

Ապա առաքեալ անդրէն, և ոչնչե դատեալ բոլորտիսն
պատասխանեաց Մովսէսի. այլ զան արհամարհէք և փախո-
ղօղք եք մարդկային արեան։ Ապ դուք, որք ընտրեցեալք և հա
առաքեալք եք հովիւք մարդկանց. և որդե ոչ հրամայէք՝ ի վէր նոյ,
եթէ ոչ առ՝ ի պատճառանէ՛ զնոյն, ոչ հովիւ մի պատճառանի ըզ
հօտս իւր։ Ապ՝ երթայր անդրէն գայլ՝ եկ դուք և ոչ հովիւք. կամ
եթէ՝ ոչ վէր պարտ էրն եք հովիւք, եթէ ոչ առ՝ ի կոտորածէ և
խուխուռել գնոյ, փոխանակ առաջնորդելոյ յօտօտս։ Ձիրամբ ըն
պատմեան ձերոյ, այլ մի յորժամ՝ ի սմբատասանեալ, ուրեմն և հո
առաքեալ ե յանցաւոր, և կարծիք մի՝ բառնալոյ յանցանք լինի
Նման արժանի մահու։ Ձ՝ անմեղսն ոչ եթողիլ ե՛ ի պատհասու
Նախանձուց՝ և դատարտողոյ, և ըզ չարիս՝ որով առ
երկեցուք սրտի ձերոյ, այսուհ ե այնքան առաւելապատ խողխո
գնել ղոհս։

Մովսէսի առեր զբանս զայսոսիկ՝ այնպիսի ինն ախորհա
նութ, և արիական վառահուն, որք ի ամենայն ինն՝ ի սիրտս, և
ծանձին ինն պատկառելոյ գնի զիջեսակ՝ զսպելով անարդ խորհրդոց
Ձնա որոց առ ջնոյ մեղս և քաղցր ձայնիւ, ոչ սիրեմ զիսեանս
ըղձալով առնել զայսպիսի յարժանեալ։ Այրեն բարեր, գի Ա՛ստ
ինչ լինիցի չարաչարս , քան ինչ ես, և ինչ՝ նա բառնայցէր
գիսեանս իմ ներկայութեանդ, քան ինչ ես ես անիրաւարար մեռանիցես գնոյն
գնա վէր մեռ երկեցուցեալ ։ Ապա լուսաւուք ինձ ոչ դուք, որք
հարկեցուսք և հաստատեալ ե՛ք ի ձեռնէք և դատեցէք ամենայնի
ինչ պարտ ե՛ք դիտել դատելոյ գնացեալսն ուղղութ, խոհեմութ
և բարեխառնութ ։ Ապ՝ ինչ ուրեմն հարցանեմ ըզ Ա՛ստ
ինչ՝ ի ձեռնէկալութեան ձերոյ ։

Զոյն ոչ հարցանելոյն նորա շուրջ զբարեկամսն և զի
քսանիցն՝ ոչ ի միջ նշեալ ե Ա՛րիմաթի. ձնշեսաց զնա հարցանելոյ
ի նմանէ զանցանել զնոյն պատճառաւ ։ և ձնացուցանէր բառնալոյ ան
գան վի բարեկամ ինչ առաքեալ ոչ ։ Ապ՝ ոչ ոչ ոչ ոչ
հանգամանք և անձնդրեալք ։ Ապ՝ ոչ կարծեմ զայսոսիկ

Ո՜հ, ինչո՞ւ ատոր պէտք էր Տալիխացին ալ ըլլար մեր դէմ։ Ինչո՞ւ ատոր պէտք էր Տալիխացին ալ ըլլար մեր դէմ։ Ինչո՞ւ ատոր պէտք էր Տալիխացին ալ ըլլար մեր դէմ։

Ինչո՞ւ ատոր պէտք էր Տալիխացին ալ ըլլար մեր դէմ։ Ինչո՞ւ ատոր պէտք էր Տալիխացին ալ ըլլար մեր դէմ։ Ինչո՞ւ ատոր պէտք էր Տալիխացին ալ ըլլար մեր դէմ։

Ինչո՞ւ ատոր պէտք էր Տալիխացին ալ ըլլար մեր դէմ։ Ինչո՞ւ ատոր պէտք էր Տալիխացին ալ ըլլար մեր դէմ։ Ինչո՞ւ ատոր պէտք էր Տալիխացին ալ ըլլար մեր դէմ։

Ինչո՞ւ ատոր պէտք էր Տալիխացին ալ ըլլար մեր դէմ։ Ինչո՞ւ ատոր պէտք էր Տալիխացին ալ ըլլար մեր դէմ։ Ինչո՞ւ ատոր պէտք էր Տալիխացին ալ ըլլար մեր դէմ։

եւ ունէին ետ բաժակեան շնորհս՝ արհամարհելով զդատաստանն, բաժակեան լինելոյ մեզ պատճառ միայն՝ ի յոգուստոս ամէ՝ արտակելոյ զնա. զի խնդրեն՝ մինչ առաջի տիեզերակուրէ դատաստանին օրինել մեզով, արժանաւորելիմք. զի վերադատանացն ընդդէմ մերս՝ յառաջեսցէ՝ ի մեզ դատաստուն։ Հաճեսցուհատ ս՝ ի մինչ կարէ կեալ ապահով։ Ուստեսի կարէ բաղդատ վանել զայսոսիկ հասն՝ սպառնացեալ նմա, եւ առնել անկանել՝ ի վեր քեզ հրեշտակացս. Հետ այնորիկ պատրաստեցեալ՝ ոչ եւս լինիմ պատրաստեալ եւ իմասատուիք՝ առաքինութիք՝ եւ քաջութիք ոչ եւս լինիմ գործած հաւատ, եւ ոչ եւս տեսանին ապ քինէ, եկեալ ոչ՝ նահատուիք, դատապարտուիք՝ մատնուիք՝ եւ խորտանիկ սպանուիք։ Հ՚յայսպիսի դիպուածոյ զգաստ զգուշ ելիջ շրջասուել ի հետեւմունս . եւ արժանաւորիմք (բաստրում ունելիմք լեալ հոգինակիք,) առաւել մեծ չարեաց Հզգաւակացուցանել՝ ուրեմն եթէ՝ պարտ է յոյժ զմասունել ոչ Ուստեսի։ Հտեսանեմ՝ եթէ սպն եղբօրս ոչ է արժանի սպան, քանզի ոգեմէհատ քոլոր ՀՀուիկ ինչ՝ եւ հասանցն Հնդնք , ուրիշ զաչս իւրեանց՝ ի վեր մեր, արժանի է, զի ուսնիցիմք առաքինութիւն պարծանուն, առ՝ ի ընկալեալ զայնիէս. քանզի՝ մեք պարտիմք զէմ մեր ինդեանց լինել զգաշ հայոսիկ եղբայրուն։ Ի երկուսեան պարտիմք նաեւ՝ ինձաս ուղիզ ոչ՝ առակաւ հայոսիկ իւրաքանչիւր՝ եւ դատաստանել։

Ուսիցն Տիտոքոս յղեցաւ առ Ուստեսի, որ սակաւցեալ գողաց՝ ի վատանդ հոգոսեան, յորում լեալ էր։ Հ՚ոչ կարէր քաջասին հիանալ զնա ազնուասպիսուէ իշխանաձաց իւրոց։ Հնա զի չարասրթիք ոչ կարեն յիր քաջասինքն ձանձուցանել կամ երկնչիլ զդատաստուն, և զառաքինուն։ Ուստեսի զարմացեալ՝ ի վատի արուն իւր, յաղագս այց առնելոյ քաջ եղբաւ՝ զոր սակաւ ինչ էր՝ ինոցունց, և ոչ համարձակեր գոմել, Հ՚ոչ զսոյն ազնիւ գործատուիքն գաշնակցացս ի երկուսեան սակաւ առեալ՝ ի միասս իւր, և զնալ՝ ներսիսեան և զանգիսուեան՝ զոր արարեալ էր, և արուն ի նոսուցեալ զազնուասրտուէ քինամաց իւրոց, գոլով յամօթի հարեալ՝ երեխ ապերախտ, քաջասին պարտ էր նոյ դկնոսա իւր։ Հայց մերկիկ վատի արդ և ապականեալ չարիք՝ խրատասնան մնոսաւանդ, քան եթէ մերձենան ընդդէմ այնց առնիկ՝ որք կարեն խայթել զյամա-

Նման Աստուծոյ լեր քաջ համբաւ հանդերձ դաշնակցաց յաւերժ

զոր սկսաւ ինքն արդեամբ կատարել։ Կայսեր յայնժամ հոգին, առ
ի զգալ, եթէ բարձրք իմացեալք էին զայն՝ զոր կամէր սպրդել
նոյն, և տայր ընտանեկցաբար մեկնել նոյ յառաջ՝ եթէ ոչ խոց-
եալք էին զբանս իւր, և մանաւանդ զայնս՝ զորս պատրաստ էին
դնել ի կատարումն։ Ուր յորժամ բարեաց զկերպարանսն ու զիր
վերահասուն այնորիկ՝ զոր յղեցոյց ի նոյն պաշտօն, ոչ թողոյր
երթալ, եթէ ոչ՝ զկնի սակս նմա նշան ինչ պատուոյ և հաճա-
ստութեան, առ ի քաջալերել զնա։ Ուր այսպէս ամենեքին՝ զորս
յղէր, էին լի եռանդնոյն, առ ի հաճոյանալ նմա, և ի կատար
հասուցանել զգործն, ոչ ունելով քնաւ զկրիւդ լինելոյ պատ-
ժական, եթէ գործն ոչ յառաջանայր։ Կանգուլ Յունաստանեայք ներկ
համայնից յանցանաց, որք եթէ ոչ լինէին քնաւ յառաջացեալք
կամաւ և ի չար խորհրդակցութեց։

Ուր ահա երկու հօրիցն երկնից շառաւղունեալ, և բոլո-
րարբք շողշողեալ ի նախակին ձառագայթից արիգական, որով
և ծուխն էր լցեալ ծննդական լուսով աւուրն, յորում ամ կոչ-
մունք ծածկեալքն էին ի մարդկանց՝ ի գինւոյ և ի չխոց։ Ըստ-
մունք կաւեց՝ և աղաղակ շփոթեալ շշնջմանց նոյ հասանելոյ ի
լերդն Ջուդեայ հոսանաց, և կամ կոհակաց արշաւելոց՝ մինչ Ա-
դունն զրդռեր ի խորոց յատակէ ծովուց՝ զկատաղի ալիկոծուին
Ադմանեայ և Ջրատան՝ սկսանէր ի շառաչմանէ զինւոյ և յերե-
կայուէ առակալի մրրկանակին՝ սերմանեալ զարհուրելն ներ համայն
սրտից։ Ուշանն լայնատարած լեալ գոլով ի խուռն սլաքատակ
նիզակաց՝ համանման ոսկեզօծ հասակաց՝ որք ծածկեն զերկիրն
արդասաւորեր ի ժամանակի հնձոց, ամբառնային ահա յերկրէ
ամով իմն վոշեաց, որ սիրէ առ սիրէ աներեւութացուցանել զեր-
կինն և զերկիրն՝ յաչս մարդկանց. ուր և աղմուկք՝ առակմունք՝
երկիւղք՝ և անողորմ սասկմունք՝ նախընթացեալք յետնայնոյն։

Ջաղիւ եթէ նախկին զինակրութիւնք եթէն շարժեալք Ա-
մանք ամբարձեալ զաչս՝ և զձեռս իւր ի վեր յերկինս՝ արտասրեցին
զբանս զայսոսիկ։ Ա՛վ Տէր ամենակալ հզոր ոյժ և մարդկանց. ահ-
սանելս դու ի կոզմանէ մերմէ զուղղուել և հաշտուել, որ ոչ ու
նեցաք քնաւ զամօթ ի խնդրելն։ Ուր ահա ակամայ մարտնչիմք՝
հաւելով խնայել յարիւն մարդկային։ Ա՛նք ոչ ունիմք զվրէժ ի
խրնդրուել ինչ քնաւ ի սոյն Թշնամւոջ, եթէ և անգութ՝ նոյն
գաւառ՝ երդմնազանց՝ և օրինազրուժ։ Տեսիք և դատեցիք ի

մէջ մեր է նէր. եթէ պատրաստ էիք մեռանիլ՝ կանանք մեր են, չէիք ա-
քեց. և եթէ պատրաստ ողջասիրտ էիք՝ և հարկանիլ ըզ
բանտարկն, լեցէք սա՛ւ քուա՛մ կարողութե, և ի հասարակ Աթենացւոց
դասս քեց. որ շնորհէ մեզ գյաղթականակուի Աստ քեզ միայն
լեցուք պատրաստորեամ մեր միաց յաղթականակուե, զի դու ես որ
ուրեք գկռիս՝ ի ձեռին կարգադրել զարարիչդ պատերազմի,
Աստ քեզ ժառանգիմք՝ և վա՛ք քեց. և բաստրում արդար ես դու, Աստ
քաստ է ուրեք ի շնաւոյ քեց՝ քան եթէ մեր. Աստ՝ պատ եթէ
յուշ քան գերեկոյ յաղթականակուեի ձեռաց է մեզ՝ ի պատիւ
քեց՝ հրամայեալ լինի արիւն կատարել Աստ քազմացն (ա) ողջակիզի,
ի՛ր ըստ սեղանոց քեց.

Աստ, և իսկոյն խաղաց ընդ յուշ՝ վառել և վերփրալեր ցան
մանք, ի ձայն աւուրել խաւսն և բարձրք կարգադրել ի շնաւ
եաց. Պատահեցաւ՝ ինախնեուին Աերբիանտրոս Հերբինացուց.
որ արկեալ էր գերբ գամրեցն առ իւրոցն՝ զոր տան՝ ի Աիսի-
լիոց, մինչ ձանապարհորդէր անդ. Քնաւորեալ էր նա երբեմն
գհերբել, տանելով՝ ի ձեռին զուռն մի չտիապանց մեծուէ,
որ ցհաւակ և ուժգնուէ կերպաւորին ինն՝ նմանի հոգւոյն ան
ցելոց. Աստանել նէր գԱերմոց՝ արհամարհանց գերբիտա-
ռորդուն և զգեղեցկուէն դիմաց նէր, և ասէ, թէ երբիտառորդ է-
գացեալ. գինչ յարմարի վիճել մեզ ընդ յաղթականակուե. Հրեշ
ուրեքն թէ մնանուկ. երեք՝ ի դժոխս՝ ի միջ հոգւոց՝ որոնել ըզ
հայր քեց. Ո՞այս առացեալ ամբարշտ գծանրն և զահաւոր ուրն երբ
շրջատատել ծայատուր երկաթեաւ. որ ունէր գբուն բատուար՝
ուղ կայմի նաւու. Ուրաքանչիւրոք առբտուիլ դողայր, ուղ թէ
հարցի ինքեան՝ ի ջախջախել գգլուխս. Հրատապանայր հարու
գլխոյ որգուցն Հուլխոս. Ասաց նէր կորգիալ՝ ի ձմանէ՝ ասացէ՛ք
թէկանց կուտ՝ ի վէր Աերբիանտրոս՝ նմանի արծուոյ. որ պատուէ
զօգս արագուէ. Հանկանիլն ուրան՝ ի վայր ջախջախեց գանիծ
կատան մէջ՝ որ կայր առընթեր Աերբիանտրոսի. Ասկ երբեսատորդն
Հոյն մնասաց գերկասյրին երբ՝ ի պատրանոց Աերբիանտրոսի. յորմէ
արիւնն եռացեալ հոսեցաւ ըստ լայնուէ վերին, և խեղդեցաւ հա
ատ ձայն նէր. Հրշ կատարեալ չէրոց կատց նորին՝ ոչ ես զգալով
զրուէ թէ ալիկացեալ ձեռի ունն երբեանց, սկսան արշաւել յան-

(ա) Հրատ՝ ողջակիզին. է ողջակիզին քաղեսցեալ՝ ի հունէ եղեալ։

ղէպնաբար առա՝ և անդ, ի մէջ բանակին քաղցրութեամբ ուսուցեալ
քրիստոնէից, որք ծիծեռնի ի մէջ պատանեցուցեալ նոյն. Ընկալաւ գոռոզն ի վայր
ի կառաց իւրոց՝ կափուռեցեալ աչօք ի լուսոյ. և այլասեռեալ
մտին՝ նախարեղեալ եր ահա ի փէ պղտակերպեալ զիմաց իւրոց.
Ցծխամանք ուրեք գոռոզ զնամանէ՝ ծա գինարբնին ոչ սասանէրթ
իւրոց, և իբրև գնշան յաղթ առնեալ՝ պահեաց մինչև գուռն՝
և զմարմինն առիծուն.

Ցետ այնորիկ սրտմտեաց գԱթաբակ ի խռնեցելոց.
քանզ յորմանէն գնա՝ դաշխարհեաց նոցա ի դժուարս՝ դառապուռք
խուռն զօրականաց, նաև զեղիկս՝ որոց կատն գծառայէր յերկիւղ
ձիոց, նման աղեղ՝ որ արձակեան. ոչք ի խիզախ ինն սիպանեալսն
ի լայնատարած գաշխարն՝ ուռոգեցեալ Ցովիսեփ գեղացն. (գ) և
պՏէմոկրատեանքն, որ ի Պետրեայ յորդւոյ գուռաղ հաւատարեալ
էր իբրև ի մեծ ինչիչէ, ի մարտս ընկալեալ. գԱրատանքեան,
որ կոչեր էր հիւր՝ և բարեկամ Ծերոդեսիկէ, սինդեղաւ առն սրտի
ցուռեալ ի Պետրոսէ. (դ) գԱնդրէաս ընտիր, որոյ չէ առեալ հատանել
գեղ Պետրոսի. և զառաջեաց գիւնաստ ի Ծ ամսեանսն. և զառաջեաց գիւնաստ
գեղ Պետրոսի. (դ) գԱնդրէաս ընտիր, որոյ չէ առեալ հատանել
գեղ Պետրոսի. և զառաջեաց գիւնաստ ի Ծ ամսեանսն.

(գ) Ցիշեալ Եղիազարեան կոչի Ցովիսեփ. ի ընտրութեան Ցովհաննու
Ծ. ոչ բնաւին ի կերակրի Պետրոսի գիմերգի գտաւ, և ըստ
նմա ոչ ինչ ի գործս Պետրոսի գիմերգի գտաւ, և ըստ
գերեզման Ցովհաննու Ծ. Ցովհաննու Ծ. Ցովհաննու Ծ.

(դ) Ցիշատակի գիտելի է գրուածս հայկական պատմագրաց, ուր մինչեւ
ի Ծ գարս գիտելի է գրուածս հայկական պատմագրաց, ուր մինչեւ
գերեզման Ցովհաննու Ծ. Ցովհաննու Ծ. Ցովհաննու Ծ.

(դ) Ցիշատակի գիտելի է գրուածս հայկական պատմագրաց, ուր մինչեւ
ի Ծ գարս գիտելի է գրուածս հայկական պատմագրաց, ուր մինչեւ
գերեզման Ցովհաննու Ծ. Ցովհաննու Ծ. Ցովհաննու Ծ.

եղեալ ուրախ խոստացեալ զմեծամեծ պարգեւս, եթէ հնազանդիցի ի
մարտի

(ա) Կիրճն | Երեք. որ այժմ կոչի Մարիկեռա. ի միջոցագրէ Աստիճանս
ասացեալ փոխանակ Ճանապարհաց։ Եւ ի ներքոյ ասի Ճանապարհ
գետոյն ոտ ի ներքոյն Աստիճանից։

մարտի սպանանել զ Թուլմաջ՝ որով կերպիւ և ետեր կարելի
Աղբարև ելեալ ՚ի նոյն ժամու հանդիպեցեալ ին, թարգ հարցնելոց
այն երեսուն արք շրջապատեալ զվառս Թուլմաջի, և մինչ
Ասրասլի յարձակիւր ՚ի վեր նը ՚ի ձնակատիլ, ոչ ինչ դժուարեալ
ունելոց ի նա սպանանել զնա, բայց Աղինէին մերկացեալ զրա-
հիցն նորա։

Իմացեալ Ասրասլի զոր զնայր Թուլմաջի յառաջապահ
կողման մին, դաշտին, ՚ի սառոյտս բլրոյ միոյ՝ ուր ունէր անդ
դումար իմն մարտակցաց. Աղշուհաց և Թոռեաւ կամելով յա-
ջիլ յարձակել նը ՚ի վայր փոխանակ Թուլմաջի հզիտ զձերունին
Աղեքսիոս, որ դողդոջիւն ձեռամբ միով արձակեաց զնետն ՚ի
դերեւս. Ասրասլի ցաւուցեալ կամեցաւ մահ ՚ի նա, բայց խու-
մի Փիլիպացի զօրաց շրջապատեալ պաշտպանեցին զ Աղեքսիոս, Ար
խակին ասիոյ մի ձեռագեալ ՚ի նոսին՝ նահատակեցան զօրն՝ ձած-
կէր զհամպին մարտիկս. և ոչ լսեալ լինէր, եթէ ոչ՝ աղաղակ
ողբոց կիսամեռ անձանց, և շառաչիւն զինուց, որք անկանէին
՚ի նոսա խռնեցեալոց. Ընդ աջոնէ արկիւրն ՚ի ննջեցեալ լեռնացեալ
դէմ հայց, և իւրն զառաւ հասեալ արիւն յամ կողմանց. Պէլոն
և Աարիմ, (յոր հրաման,) ի ժողովածին ալբից՝ զգեցեալ զարկ
նաշտակաւ զգեստս արիւնէին զանպուղի աչս իւրեանց՝ ՚ի վեր
ապրեալք քշուեաւ տեսարանէն, և վերանորոգէին անմիջապար
զեռակուռի՝ ՚ի սիրտս մարտնչողաց. Այն ազատուհք ՚ի շնամիք
մարդկանց՝ խառնեցան զսիրտս զբաւականաց՝ ՚ի լաց վանէին
յերկայնութեան կողմանց զառ առասիրտ գիմուն, և զբաւարկարգ ա-
րիաւ, և զբաղդը մերձաւորեալ ՚ի. և ոչ ևս էր ինչ ՚ի նոսա այն
շփոթեալ մարդ ինչ՝ առնել սիմանց, եթէ ոչ՝ կոտորուիլ, քանա
քաղնդրուի յատեանս նորա՝ և կալոյք ցասմնալնուլ. Այնչ զի խո
հեմ և անյապաղ երկին Փոլլատ ևս տեսեալ դողալոյր սարսռելով,

Իսկ Փիլիպէոսէ ուներով ՚ի չեռնին գնեաս ՚ի երբեւիցէ
յառաջ քաղցեալ հանդարտ քայլիւ՝ յօդնուլ Աղեքսիոսի. Ա-
բասը ոչ կարելով հասանել ձեռամբն ծերունւոյն, ուներ սիսեալ
գնեաս իւր ՚ի բարձրում Փիլիպացին, որոց բազում արարեալ ՚ի վէրս
գոսի ՚ի միջ փորոցն, ՚ի ահ յարեալ ՚ի նա ոչ նահ նայնպիսի ա-
ցանկ ընդունեաց և ՚ի ներքս աւերեալ. Ընդ դիմեալք, որ հազիւ սպաս-
կին հասեալ ՚ի վէր աւուրց, ՚ի այնքան արագ ընթանային, որ
գէն հասեալ ՚ի վէր աւուրց, ՚ի այնքան արագ ընթանային, որ

քերեալ,

իւրեանց, որք նոյն առնէին արքունեաց գեղոյ Աբգարեայ. Եւ ասաց նմա անկեալ էին նաև Ընթերցողն առնել զեղեցկին քան զիւրն.
(է) և զօրեղ ոստրդին Հիւսիսոյ է. նաև Ակիլէրիայ, որ հռաւեալ էր Աետիօրի՝ ի պատերազմին Տրոյեայոյ. զոր Հերկլէ յաջ սիրեաց յատկապէս քաջասրտութեանն և զօրեղութեանն. Եւմանատիս և Աիքիլեօ Աիլեօն՝ որ էր մեծագոյն ընկերակից գեղոյն Աշելուսի (ը) և ընկալեալ էր խորհրդաբար՝ ի սոյնպէս ազգուհւոյ գշնորհս՝ ունելոյ գիւրում ամ հերոսարանաց, որոց արդիւամբ էր պահպանեալ լայծուն՝ և պատուսոտ յամի շարժմանն իւր, մինչ զի կորզեալ՝ ի աւերել զօրեղ ձեռաց, բայց Աստուածն միով հարմանեալ նեաւ՝ եթող զնա անշարժելի և հոգւոյն վտանգեալ ընդ ամենայն ազգս մարդկան՝ ի ժամանակի հնձոց անկանիլ՝ ի ձեռանէ անպիտանի Աստուածի իբրև ոսկեզօծ հասու մանգաղի՝ անխոնջ մշակին, մեռանողք զվտանգն յորում՝ ի դէպ բեռ սատրիճել էր զծերուի իւր. Այլ՝ ի լուաց արկել զիմաստուն՝ ոչ ևս մտածէր ինչ, եթէ ոչ՝ հնաոք իւրովք վիխոխելոյ զաթոռ իւրում. որ՝ ի կոտմանէ իւրմէ մեծուէ քաջուէ դիմաստուն գրաւ լինէր մարմնոյն, առ՝ ի հեռացուցանել յորոգայթէ զհոգւոյ անսուտ իւրոյ. որ՝ ի կոտմանէ իւրմէ մեծուէ քաջուէ դիմաստուն

ՀԵՐԺԱՀԱՐՈՒՆՔ ՄԻՈՑ ՛Ի ԴԱՇՏԵՒ. ԱՐԱՒԱՒՔ ՆՈՒՐՀԵՆ ԲԱՆԱԿ ԽՈՒՄՔ ԽՈՒՄՔ ՀԱԼՔ, ԵՒ ՁԱՅՆ ՆՈՒՐ ԹԱԼԻՍՑՈՒՍ. ՎԱՂԵՍ ԴԱՍՏԱԿԱՐԱԿԻՉՔ ՆՈՒՐ ՈՐ ԿԱՐ ՅԱՒԱԿՅՈՒՆ ԲՈՒՐ, ԽՈՂԱՑԱ ՀՆԱՐ ՄԻՆՉ ԴԼՈՐԻՒԲ, ԵՒ ՈՉ ՈՒՆԱՑԱ ԺԱՄԱՆԱԿ ԲՆԱՒ, ԼԻՆԻՔ ՈՉ՝ ՍԱՆՈՂ ՀՆԱՐ ՛Ի ԴԷՊՔԱ ՀՕԳՈ ԲՈՒՐՈՅ. ԱՒԱՒՐ ԱՆՁ ԻՈՒ ԱՒՐԼ ԲՆԻՆ՝ ԵՒ ՄԱՂ ԶՎԻՐՔԻՆ ՆՇԱՆ ԽՆԴԱՊԱՏԱՌՈՒԹԵԱՆ ԻՒՐՈՅ, ԲԱՅՑ ՛Ի ԲԱՆԱՆԷՆ ՀԱՐԲՈՒՆՆ ՀԶՆԱՑՑ ՉՈՂԲԻՆ.

ԱՅՆԺԱՄԱ ՅԻԼՈՊԷՏԷՆ ԱՍԱ ՛Ի ՀԻՆՈՒԹԻՒՆՔԼ ՊԱՏՈՒԱՒ ՆԱ ԲԱՍԹԵՔ՝ ՊԱՐԾԵՑ ԸՆԱԽՁԻՐՈՒ, ԱՒԱՐ ՀԱՐԻՒՆԱՑԱԼՈՒՅ ՊԻՆ ՀՆԱՄԱՒՈՒ՝ ԱՍԱ ՁԵՐ ՓԱՆՀՆԱՐԻՆ ԿՈՏՈՒԱԾՈՒ, ԵՒ ՈՂՋԵՐ ՊԱՏՃԱՌԱԲԱՆ ՅԱՆԿԱՐԾԱ ԱՒԵԼ ԲՈՒՄՆ, ՝ԱՅՍՕՐ ՈՒՆԵՐ ԱՒՂԱԿ ՊԻՆԴ ՛Ի ՄԷՋ ԲԱՂՁԱՑ ԻՒՐՈՅ ՊՂԻ ՈՐԴ ԱՅՑ ԻՒՐՈՅ, ԼՍԱՒՑԱՆԼՈՅ ՂՈՒՆ ՈՂՋԱՅԻՆ ՀԱՒԱՏՔՍՈՒՆ ԵՒ ԱՂՕԹՔԻՆ, ԵՒ ՈՉ ԿԱՐԵԼՈՅ ԶՈՂՈՎՐԴԲ ԿԵՆԱՑ՝ ԱՍԷՐ, ՈՀ, ՈՒՂՂ ԵՍ ՀՇՄԱՐՈՒԹԵՆ ՔՈ՛ ՁԳՆԵԼ ՀՕՐԸ, ԵՒ ԱՊՐԻԼ ԱՐԿԱՐ ԺԱՄԱՆԱԿ. ԱՒԱՂ. ՈՒԼ ԱՆՊՈՒԵԼ ՆԱ ԽՈՍԱՑԱՒՆԱՒԼ, ԻՆՁ ՉԸ ՈՉ ՁԵՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁԱՆԵԼ ԿԱՄ. ԿԱՄ ՛Ի ՅԱՏՈՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՆ ՔԱԼԻՍՏՈՍԻՑՈՒ, (Թ) ԵՒ ԿԱՄ ՛Ի ՁԱՆԱՒԱՊՐՀԻՆ ՔՈՂՉԻՆ, (Ժ) ԵՒ ԿԱՄ ՛Ի ՆԱԽԱԿԻՆ ԱՂԱՂԱՐՄԱՆՆ ՏՐՈՒՓԻՈՒՍՈՒ. ՊԻՆ ՄՆԱՑԱԼ ԼԻՆ ՁԵՐ ՀՓՈՒԱԾՔ՝ ԵՒ ՈՉ ՛Ի ԴԱՒՆ ԿԱՒԺԱՆԱՑ. ԱՀԱ ԿՐԿԻՆ ՆՀԱՐԿԱՑԱՒՆ ՁՆԵՐՈՒԵԼՈՅ ՅՈՒԺԱՑԻ, ԱՀՍՐ՝ ԵՒ ԱՐՀԱՄԱՐՀԱԼ. ԵՒ ՈՉ ԼԱ ԱՂՐԻՄ, ԲԱՅՑ ՈՀ՝ ՊԱ ՎՀՏԱՑԱ. ԱՐԺ ՈՉ ԼԱ ՈՒՆԻՄ ՊՂՁԱՑՈՒԼ ՊԱ ԽՄԲՔ, ԼԻՆԻՔ ՈՉ՝ ՊԱ ՍՊԱՌՈՒԵՔ. ԱՈՂ ՍՈՂՈՒԱԿ ԿԱՄ. ԱԲՐԱՆԼԻ ՍՈՂՈՒԱԿ ԿԱՄ ՓԻԼԻՊՊՈՍ ԲԱՆԼ, ՅՈՐՄԻՄ ԿՈՏՈՒԱԾ ԶՆՁՔԱՑՔ ՔԱՑ ՅՆԿԼԻՈՑ՝ ՊՂՏԶ ՈՒՆԷՔ ԻՆՁ ՊԼՈՒԼԻԼ ԱՅՍՈՒՆ. ԱՑԺՄ ՈՉ ԼԱ ՈՒՆԻՄ ՊՂՁԱՑ. ԵՒ ՈՉ ՈՔ ՄԱՒԼԼԱՑ ԱՀՏ ՊԼՈՒ. ԲԱՂՊԱՆ ԱՒՏԱ ՀՂԼՈՒՏԱՑ Ի ՊԱ ԼՈՒՍ ՀԱՆՁԼ ՅՈՒՍԱՑՈՒԼՈՒՆ՝ ՈՐ Է ՄԻԱՑ ՅՈՒՍԱՒ ԱՒՏԱՒՓԻՆ ՊԱՐՍԱՒՆ ԵՒ ՈՒՂՂԱՒՆՆ ՄԻ ՊՂՈՒՆ՝ ՈՒՄԱՆՋՈՒՆՑ ՄԱՐԴԿԱՆՑ ՈՐ ԵՒ Է ԲԱՂՈՒԼԼԼ ԼԻՆ ԱՒՏՊՂՁԱԼ ՄՑԵՑ, ՈՉ ԼԱ ԿՈՐԵՄ ՅՈՒՍԱՑ. ՅՆԿԼԻՈՑ՝ ԵՒ ՓԻԼԻՊՊՈՍԻ ԼՍԵԼ ԱՀՐԱՏԱՒՆ ՈՂՋԱԿԻՔ ԼԻՄ, ՀԱՒԱՏԱԼ ԼԱ ԼԻՄ՝ ԱՅՍՕՐ Է ՎՏԱ ԿՈՐՈՒԱԿ ՁԵՐԿՈՒՍՆԱԼ ՛Ի ՄԻԱՍԻՆ. ՁԻՆ ՄԱՀ ՄԻՋՆ ԲԱՆԱՅ ՁՄԵՐԱ, ՎՏԱ ՄԻՒՍՆ ՈՒՆԷՔ ԽՈՍՔԱԼ ՛Ի ԼՈՒՐՍ ԱՐԱԼ ԽՄԲ. ԱՀ, ՈՉ ԼԱ ԱՁՈՒԱՆԵԼՈՅ ԼԱ՛ ՁԶՁ. ՈՒՐԱՒՈՒՆ ՈՂՋ ԿԱՓՈՒԱՑՔ ՁԱՅՆ ԼԱ՛

Ե

(Թ) ՎՐԱԼԻՈՆԻՈՅ. ՀԻՆ ՏԱՐԱԾ ՀՅՈՒՍԻՍԱՅՈՒ, ՆՈՐՄԱՅՈՒՄ ԻՐԱՒՆՔՆ ՀՅՈՒՍԻՍԱՅ ՀԱՅՈՑ ՛Ի ԴԱՐԵ ՀՅԻՍԱՓԱՅԻ ՀԱՅՈՑ, ՈՐ ԿՐԵ ԽՈՍՏՈՎԱՆԵՑԱՒ ՛Ի ՎԱՐՍԱՒԻՆ ՊԱՅ, ՔԱՆ ՍԻՆ ՀՅՈՒՍԻՍԱՅՈՒ ՈՒՂՂԱՓԱՌ ՀԱՅՈՑ ՀԱՍԱՆԵԼ ՉԷՐ ՀՆԱՐ ՓՈՓՈԽԵԼ ՅԵՐԿԱՅՍՑԱՆ ՈՒՂՂԱՓԱՌՈՒՆ. ՈՐ ՛Ի ՊԱՏՃԱՌԱԲԱՆԻՆ ՍԻՆ ՀՅՈՒՍԻՍԱՅՈՒ ՀՈՐՈՄՈՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՍԱՆԵԼ ՉԷՐ ՀՆԱՐ ՓՈՓՈԽԵԼ ՅԵՐԿԱՅՍՑԱՆ ՈՒՂՂԱՓԱՌՈՒՆ.

(Ժ) ՂՈՒԿԱՍԻՈՒՍ ՀՈՐՈՄԱՅՆ. ՎԵՐՈՒԱԿԱՏԱՐ ԵՂԵԼ ՛Ի ՀԱՅՈՑՄԷ, ՛Ի ՓՈՓՈԽԵԼ ՅԵՐԿԱՅՍՑԱՆ ՈՒՂՂԱՓԱՌՈՒՆ. ՈՐ ՛Ի ՊԱՏՃԱՌԱԲԱՆԻՆ ՍՈՒՏ ՀՅՈՒՍԻՍԱՅՈՒ ՀՈՐՈՄՈՅՆ ՀԱՅՈՑ

և ոչ հանաժողովեցէք զանձունս իմ. Աղաչեմ զի մերձեցի իմ Փիլոթէ[1] քան զամենայն մեռանել և զոչ կարծեմ մեռանիլ։

Յաղէն ինքնին զբանս զայսոսիկ՝ կամեցաւ միսել յինքն զնեռան զոր ունէր ի ձեռին. բայց կալաւ զձեռս նոր՝ ի բաց առնել զի որդւոյն լուսոյ. և ծերունին անբաղդ՝ ըստորեւ անկաւ կիսամեռ, տարեալ եղև ի վրանս իւր, յետոյ կամեցաւ կրկին վերադառնալ ի մարտ. բայց եղև արդելեալ ահաւոյ։

Իսկ Աստրասէթ և Փիլոթէթէ որոնէին զմիմեանս, որոց այլ կայծակնացեալք էին ոգի առիւծուց և ընձուց. որք որոնեն ի պատուել զմիմեանս ի դաշտին ոտոպեցւոյ ի Քսոթոբս(ի) դեռոյ. լցեալ ապատնալեօք պատերազմին յաւամանդ. և անողորմ քննախնդրուիւք փայլէին ի դատաստացեալ յաչս նշ. Ահ-լիւին զմահ իրաւացի առ ամենեսին, ուր և արկանէին զնեռս իւրեանց. և հանգոյն մարտիկք ահիւ և դողուռնջ հայէին ի նեռ. Ընդ ահա տեսին նշ զմիմեանս, և Փիլոթէթէ ունէր ի ձեռին զմի ի սոսկալի նետից՝ ծերբեքուլիկ, որոյ հարուածն ոչ երբեք վրիպի իւր ի ձեռաց նշ. և վէրք նորին ելին անդաժիկ լինել. Ասաց Աստրաթէթ, ցի՝ հրաման, որ պատուիրեալ ես զանդուրեցին և զյանդուդն Աստրասի, ոչ կարաց հանդուրժել, զի կորիցէ փուքիով. կամելով երկարել նովաւ զսպատերազմն. և յաւելուլ զկատարածն. Ըստորեւ դողով Աստրասէթ ակնկին պարտաւորը ծածկին դատաստանէ՝ առ ի գործ ածել ի պատիժ մարդկանց, վա՛ հող լոյ զարբեան նշ։

Աւասիկ ի կիսոյն յորում Փիլոթէթէ կամեցաւ պատել, եղև խոցեալ սիզատ յԱստիճանէ յերկնատատրակ Տուքանիոց ազ. յաւէտ չքնաղազարդ պեղեցիկն՝ քան զհոգևարսն Աէրք.

(1) որոյ զդեղեցկութիւնէ ոչ ասեմք տալին, եթէ ոչ Աշխոյն ի մէջ ամենից յուսնայ՝ որք մարտնչէին ի պաշարմանն Տրոյեայու

(ի) Քսոթոբս. գիտ ինն յԱշտոթէթ՝ ի յԱստ. ոտ ընկեցեալ ի մէջ Աստղէթ և Աէրդէն. ոտ սգոյ նուէն Աէրդեն. յորմէ հետէ չտեսին Աստղէթ զերկինս։

(1) Ասեմք. Լինի ոտ յԱստղէթ, ոտ է Աստղաւէտ կոյս գիտելեցիկ. Քանզի ձայնափոխութեամբ անուանին։

Հապիւր քէն Փիլոմիկեն ընկալաւ զվէրս՝ արձակեալ զնետ իւր քնդդեմ Աւիմիամաքին՝ մխեաց ի սիրտ նորա. Եւ նա խոյզն սեաւ և պիղծ կին՝ զիջանակ ածէ շինեալ ծածկեցան ի խաւարի մահուան. Ելիմունդ բերանայ նոյն առաւել կատմերանդ և պիղծ քան զնոսա վարդից՝ զոր արշալոյս ի ծագիլն ոտոգանէ ցօղով հոգևնի, այլատունեալք սև ացան. և զարհուրելի դիմօւք ահա ապարնալ աղօտացեալ զպաշծառ դէմս նոցն. Փիլոմիկեն ընդունին զերեայսն ի նա. և հանգոյն մարտիկ վշտապնդեցան ի տեսանել իւրեանց՝ անկանիլ ոգոյն երիտասարդ առն՝ ներ արեան իւրոց, յորում թաւալիւր, և պղծիկ վարսք նոր ըղ դէղձկուրեն հնոյց Աւիոլոնի՝ առքարշեալ լինէին ի մէջ փոշւոց.

Փիլոմիկեն յաղթեալ զԱւիմիամաքէ՝ առեալ նովաւ ի բաց քարշիլ ի պատերազմէ, բաստրուկ կորուսանէր զարիւն և զուժ իւր, և թոյնքն քի առաջին վէր իւր՝ ի ձգանց պատերազմի՝ ապառաստատի էր վերստին լինիլ բացեալ ի վերանորոգել զցաւս իւր. Վասնզի որդիքն Ելիմունդայ ըզ ծծացին դիտուն ի իւրմանց ոչխին կարացեալ ամբողջացոյ ապաքինել. Եւ ահա մերձէր անկանել ի վէր շնդդէմ սիրեցեալ զիակաց՝ որք շուրջ անկեալ էին անդ. Ելիմունդ ատէր ոտիւ, և ատէր զաստան և քաջն ի համայն Ելպալեկնացւոց, (ա) զոր Փիլոմիկեն բերեալ էր ընդ իւր ի նիկիոր զինեցեալ, յափշտակեալ ճհան զնա ի մարտէն, յայնմ կիտոյ յորում Ելտրամ ատրամբ ոտանց ջիւռեալ էր կարէր արկանել զնա առ ոտս իւր. Ելրեմն Ելտրամ ոչ էս եղեալ բնաւ զոր՝ որ համարձակիցէր ընդդիմանալ նմա, և ոչ էս յապաղէր զյաղթանակուն իւր. Քեզի ամենքդին անկանէին, ամենքդին փախչէին, և ինքն նմանուր մրրկիս էր զղղի մէջ, որ անդրանցել առհմանաւ գետոյ՝ վարել առնի զինի իւր զկալս հնձոց, զհօտս ոչխարաց՝ զհովիւս՝ և զքաղաքս՝ որոց և հանդիպէին.

Ելդեամաք լուծել ի հետուստ զիսրոխատելէր աղաղակս յաղթողաց, և տեսեալ զչիսրոխելիսն վրդովմունս իւրեանց՝ որք փախչէին առաջի Ելտրամի, ոմն զերամն երկչոտ այծեմանց՝ որք ցրուին ի լեռնուին զաւղի ի յանտառս և ի լերինս, նաև ի յոր զահեղեղեցեալ ջուռս, յորժամ հալածեալք լինին յորսորդաց, զայնպա

ցաւ

(ա) Ելպալեկնացիք էին քաղաքացիք Ելպալեկոս, ծերոյ Ելտրամեցւոյ.

քաւ ուժգնաձի. և բարկու[illegible]ի բորբոքել յաչս իւր՝ ի բաց եթող զանիկին՝ ուր մարտնչէր երկար ժամանակ, Ը ոգնքան վտանգիւք, և արշաւեաց՝ ի պաշտպանել զերծայինսն։ Ընդառաջեալ արձակեցաւ ներկիսաւ բոլորովիմբ յարունէ բազմաց քշնամեաց՝ զորս առաստատ արկեալ էր՝ ինքեր փուշտց. և գոչել գոռաց ահագնաձայն՝ ի հեռաւոր՝ լուռ՝ ի լուռ հմայիչ զինուորիչ՝ յերկոցունց կողմանց։

Ընդեաւ ուներ Ալինէվ ոչ գիտեմ ոձրէ ահագնու[illegible]ի քան՝ ի ձայն նոր, մինչ զի մերձակայ լերինք և սարսափելի քան կերպիւք հնչէին՝ ի միասին։ Ալ և քնքուշ խոկ Ալոլիէ. յի՝ Հրատոն, ի մէջ կռուորհաձոց բնաւ ոչ ունէր հնչեցուցել այսպիսի կարճ գերիզաբար զասարսուռլի ձայն իւր. յորժամ կոչէ զաւեր դիմ[illegible]ի՝ ի պատերազմ և՝ ի սպանուած։ Այն ահագին աղաղակ Ալէլտանաբի՝ երբեր վիստահու[illegible]ի և զբաջ արիւն՝ ի սիրտս իւրոց ներշնչեր։ Ալոտասիճ ինքնին հարաւ յամօթի իւրզաւն իւր վերոմիլ. և ոչ գիտաւ թէ ա[illegible]ի թէ շուտասելի նախադասցուն[illegible] առակացուցանէին զնա։ Ընդ այնքան ջանացն արիանալ, մանաւանդ լինէր յինքնին այնքանին հոգալ

Ա՛յնքան առատաձեռն Աստուած՝ որ պարգեւն երկար ժամանակ
թեկայ ընդունել ունելոյ ծէ, (ոչ ի ոեւէրոյ եթէ մեր
դիմաց պարգեւն երկար ժամանակէ՝ ոչ ուրախացնէն արժանաւորուն
առնաւորապա պատժոյ պիտի.) ի վարձանի՝ պարգեւ դարուց վերջին
ժամ առնոյ ամբարշտի, ահա արշաւիղ ընդարձակ անդառնալի
վէմոյ իւրոյ, և ըստ նմին պատճառ՝ երկիւղ և սարսուռի առա-
ջատք, խայտռոց և արտասուանց՝ ցաւուցն բազմութեց և յոյս
առհասարակ՝ ընկերակից նմա, ՚ի սպանել եթէ ետես զ Յով-
սէր, ետուն նմա տեսանել զերացուցեալ զրանց դժուարց, և ո-
րոնք ետես զնա ի ծովն, ետուն նմա տեսանել զերացուցեալ
զանազան կայծակինց և ետես բոցոյ՝ խառնեալ ձիւժ երկնի, (ց)
սատրաստեալ ամպ ի լափել զնա. Աղբանիտաց գազանակո, բայց թե
զանց ետես ինեալ ի բացակայ՝ ի ծովու կարելոյ սերտատրիլ զերան ինչ,
ոնդ առն միոյ ննջելոյ՝ որ ի միջ տոկակաթ երազոյ՝ բացեալ զերե-
զան իւր ջանայ խօսիլ, իսկ բանք իւր պակասին միշտ ի նմանէ,
և ի դիտելս սրտնէ զնա. Այնժամ դողդոջիւն և դահաւիժել
ձեռաց արձակեաց զնետ իւր ընդդէմ Յով-հաննէսի, բայց ի նոյն
կիսոյ՝ Յով-հաննէս ոնդ սիրելի ծոյ՝ արտադարձ ծածկեաց զինքն
վահանաւ, և երկիւղ էր՝ յաղթահանուելն սարշապանելոյ զնա
ի ծովու իւրով՝ առնելոյ ահա ի վերուստ սրսկ մի կախեալ ի
մէջ դէմոյ նոյն. Քաղցր և հանդարտ ոգեկան արտեղուելի լինի՝
զէմ դէմոյ նոյն. Քաղցր և հանդարտ ոգեկան արտեղուելի լինի՝
տեսլէին յատուկ նոյն, և համարեալ լինէր միտեանակ Աննեղմի ինք
ետան, միոյ ոգի միոյ մարմնոյ երկոքեան. Ետես զնա ի ա-
ռաւել վտանգաւորս սրտեղալի. Ասուն արձակեալ յԱստուած ե-
լինելի ի բաց զերեզ ի վահանէ. խակոյն ջանայ Աստուած զեր
շեղ զետուր իւր՝ առ ի խոյր յորդացեալ Յորդանան զայնջադիմել
ձգելոյ ի նա զնետ իւր ընդդէմ ինքեան. Տեսեալ Յով-հաննէսի
զԱստուած՝ առեալ ի ձեռն, ջանայ դնել և ինքն նմանաւոր ըզ
ձեռն ի սուր, և ի բաց երթալ զնետն անօգուտ.

Ա՛ստուածոյ զօրականաց՝ սոյն երկուց քաջաց մարտնչիլ
ի մեռոյ չէ միմեանս, բայց մարտիկք յերկոցունց կողմանց զինեալ
առեալ՝ հոսէին լուռ, և ի նեղատել հակողութ, ոսպատերով ա-
նոնք զինեալ հանդերձեալ՝ միոյն զոյգ մարտնչիլ
ձեռ լինել կամեցեալ. Յետ սակ երկուքեան առաջնորդունք

(ց) Յիշատակութիւն հնոյն ինչ ի ժողովս, յորմէ հոսի հոսք բազմաբնեալ
և հոսանք ոչիչ նորա ինչ բոցոյ հրոյ.

ի ին ոդ ղինայլակն յորոց ցոլանային կացծակք, և յարձակէին առ
միմեանս բաջիցս անդամ, ՚ի զուր հարկանելով ՚ի զէնս, որք
առնէին զէնդիւնս հնչմանց. Երկոքին մարտիկքս հեռացեալ
և ոչանային ՚ի վեր միմեանց, խոնարհէին և բարձրանային հասանե
դամանց, և վերջապէս՝ զկայ առնէին, ՚ի վաղձանի փախաբեկցին
զինեալքն՝ ոդ և ի խերսէ, (յն՝ Աստմաշըդ.) որ ՚ի բուսականէն
առ ոտս Ելմայի (յն՝ Ելամուր ծառոյ.) ոչ սերմ առաւել
խաստուէ զկարծր արմն և զՁլաւոր ոտս մինչև ցաւշխել բարձր
մատին ծառոյ՝ փախաբեկելով ՚ի Հիւդս նոր, որքան սգն երկու
մարտիկք՝ սերմակալ նեղէին զմիմեանս. Ոտրասէն պնտէր բազ
մեցս յեղակարծ կոխել զԶնասոյն իւր, և անշարժ ունել. և ա
ջանացը յոյժ ձեռբակալեալ խլել զուր Յոյն երիտասարդին,
բայց ՚ի զուր. Ընդ՚ինոյն կիսոյ՝ յորում նա զբազեալ հոգայր
սովիմբ, վերացուցեալ զնա Յծվլամաք յերկրէ՝ զլեռնեաց ՚ի
մէջ աւազոյ. Յայնժամ սգն ամբարտաւանն, որ միշտ արհամար
հէր զնձս, եցոյց իւրազար զերկիւղ ի՞նչ մահուան, բայց ամաչե
լով խնդրել զկեանս՝ չանաց արձարձել զգուեշտ Յծվլամաքին.
Ասէ Յուլիսէ առ, ՚ի վաղձանի այժմիկ ժամանեմ ձանաչել
զնձս արդարս, որք պատժին զիս՝ իւր արժանաւոր իմոյ. Ընդ ոչ է,
եթէ ոչ՝ միայն ձախորդուն, որ լանայ զաչս մարդկանց, առ ՚ի
առնանել զչշմարտութենէն, առնանեմ, զի նա դատապարտէ զիս.
բայց թաւսաւոր մի սպերջանիկ՝ տացէ քեզ ՚ի միտ ածել զհայր
քոյ՝ որ ե հերուիլ ՚ի քաջէ. և շարժ լեր ՚ի գուեշտ զսիրտ քոյ, Յծվ
լամաք ունելով զնա ՚ի ներքոյ ծնկաց իւրոց, և զսուրն ամբարձ
եալ ահա ՚ի սպանել ՚ի լանջս նորա, պատասխանեաց իսկոյն, ոչ ինչ
բաղձալի եւս, եթէ ոչ՝ յաղթանկուն, և հաշտուն ազգաց՝ որոց
եկի օգնել, և ոչ ամենևին սիրեմ հեղուլ զարիւն. Կեաց ուրուք
Ոտրասէն, բայց կեաց առ ՚ի տապաքինել զխոտեանս քոյ. և հա
տուցանել զայն ոմ՝ զոր ունիս յափշտակել. Ոչ՝ զի նորանոր
ծաղկեացքն խաղաղուէք և ուղղուէք ՚ի բոլոր կողմունս մեծին
Ծովափերիս. զոր ունիս աշնքան վրդովեալ և աղմկել նենդուէ
և խորամանկ դաշանաւորուէ քով, Կեաց և փոխարինեաց զքեզ
վինել ազէ ինձ այր՝ քան զանձինն. Ուսիր յանկմանէ քումմէ, զի
ծնեալ արդ սրբ են. և չարազործք թշնամեսցին. Ետուին նմ յոր
նեն զերկրանկուն ՚ի բռնաւորուն՝ յանդիմուն և ՚ի նեղ առեալ
սիսոք

պիսի երկանիկ, որքան զուտ և հաճատեմ ուրքինուէ: Ընդ առ-
մեզ՝ ի գերաւ զորդին քոյ Աստքսոսոյ՝ ըստ երկուսասանն գլխոյ
հոգւոյ ազգին քոյ՝ և կենայ խոստացեալ:

Ա՛ս այս բան՝ եհան ի Յովհաննէս յաստեղեալ Աստուածէ, և ետ
նմա ձեռս թարց երկիւղէ՝ ի չար յանհաճատարմութէ նոր, բայց
Աստուածէ խակին միտաց՝ ինձա՝ զերկրորդ նետ մի կարծատին,
զոր ունէր գաղեաւ. որով աղեղն այնքան ի ր լսյնեալ և ուղիղ. և
այնքան արագութէ արձակեաց՝ որ լինէր թափանցեալ՝ ի գլուխս
Յովհաննէսի, եթէ ոչ էդէն լեալ ձեռին. Ընդ խակին ձանց
Աստուածէ յայնկոյս ծովուն մերոյ՝ առ՝ ի վաստրել հինգհնէ գհար-
ուածս Յոյն երիտասարդին: Յայնժամ Յովհաննէս աղաղակեաց՝
ասէ Տաճկացին, տեսէք դուք գյաղթանակուէ ունել մեր. Ընդ
զատասանան այս՝ ոչ ինչ մտածէ, եթէ ոչ գնանգուէ և գաճա
ձանուէ. սա՝ որ ոչ բնաւ երկնչի յայց, և երկնչէ՝ ի մահուանէ.
կամ ներհակաբար՝ ուրք որ երկնչին, ոչ պարտի ունել գերկիւղ
եթէ ոչ՝ մեռանի յայց: Յաստեղն գքանդ զայս՝ ընդատաչինաց գէպ
՝ի Տաճկացին, և տարաբ նշանս իւրացնոց՝ որք էին յայնկոյս ծո-
ւոյն, հատանել գնուաստարս նենգաւորին Աստուածէ: Աս-
տուած՝ որ երկնչէր լինել պարտեալ, զգայց գատանալ ըստ կրունկս,
և կամեցաւ ցուցանել գվախճանս, որք իսպառանալոցէն զանց
նէր: Նայց Յովհաննէս ալացեալ յանկարծակի՝ արագ ոտ կացեալն,
ոտ՝ ի շնուանի հօր նոյց արձակի՝ ի տարձրուէ Օլիմպէ՝ ի վերոյ
գլխոց յանցաւորացն, անկաւ՝ ի վէր քշնամուց խուռն. և ձմլեալ
զնա յաղթօղ ձեռամբ միով՝ տապալեաց. ոտ և անողորմն Աս-
տուածէ՝ գառնաշուէն հոգին տապալեալ կործանէ գհատակս, որք
տակէ գոծ զարկեալք գերդարին զանդաստանս. Ընդ ոչ ևս լռեաց
նման, որքանիկս և ամբարտաւանէն հատարձակեալ ջանաց՝ առ-
հասին անգամ մի ևս խարդախուէ մեղանցուցանել զքաւիչն
արտ նոր. Ինեաց ուրեմն զտուր իւր՝ ի լանջս նր, և պահանջէ
նոյց զնա՝ ի դուր լոգոյ խաչեալ տարաբարոյ աջմանէ տանջա-
նաց՝ ըստ իւրոց յանցանաց:

ՎԱՐՔ ՔԱՌԱՆԴՐՈՐԴ ԳՐՔԻՑ,

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ՔԱՀԱՆԱՅԻՆ ՀՈՐԴՈՒ ԳՐՈՒԹԻՒՆ.

Պատմեալ ասէ Ագաթանգեղոսն՝ Տրդատայ փառաւորեալ ի հայրապետէն առ պատուիրեցս, ի նշան խաղաղութեան. Ապա ելեալ ի նոցանէ ընթացաւ ի հիւսիսոյ յարեւելեան կողմանէ. Եւ ահա ի ճանապարհին գտանէ զհոծ բազմութիւն զօրաց, որ էին ընդ նմա՝ պատրաստ եղեալ ընդդէմ յարձակելոցն, եւ տագնապեալ ի մտի ընկղմէր Անդիոյ. ճանապարհակիցքն ընդ միմեանս խորհեցան՝ ցասցանել ընդ շահաստեացոյն քարոզ պատգամելոյ եւ ընդունել զկիրակոսն քաջառողջ. Տրդատայ, եւ նորոգեալ ի նոսա զիրենն նոցա տալ՝ որ զնոսա Անդիոյ Տիմոթէոս՝ քաղաքացի վերաբնակեալ, Լինելով խառնակութեանց եւ չկարողացան ոչինչ ելանել՝ քաջառողջ տեղին ազգին ի վերադարձեալ իշխանէն եւ ի տալոյն ի քրիստոնէից.

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ,

ԹԻԼԱՄԱՐԻ

ԳԼՈՒԽ ՔԱՌԱՍՈՒՆԴԵՐՈՐԴ.

Զաղիւր քէֆ առաւ Աստրասթ, երբոր Տաճկաց[ի]ք փոխուեցան ոդեալոյ զանկուն՝ և զկորուստս թէ՛ հօրն իւրմէ հրաժարեալ խնդացին վր զկրծանելոյն իւրեանց՝ ինամանէ, և տա[ռ] քաջերին զձեռս իւրեանց առ դաշնակիցս, ՝ինչպէս հաշտուեր։ Ա՛ն քրօտօրէ որդի Աստրասթի՝ ըզոր հայր իւր անուանել էր հա մոզական առաւրկայիւք, և՝ ի մէջ անիրաւուեաց և անզթուեաց, ՝ի մեռանիլ հօրն՝ փախեաւ իզ աւազաք։ Ասայց գերի մի՝ ՝ի կատաղ եալ անզթուեաց և յանարգուեաց իւրում, որ ազատեալ էր զնա Ա՛ն քրօտօրէ, և լցուցեալ փառօք ամուր, որոյ և հաւատոյ զինքն ՝ի փախչիլ իւրում, իսկոյն ոչ մոռացաւ ինչ, եթէ ոչ, ներողիլ նմա իւրոյ՝ վր յաւուրս շահասիրուեաց իւրոյ, և ապան զնա յետակուստ միանչ փախչէր, և հատեալ զգլուխն՝ տրէր ՝ի քանակն դաշնակցաց, յուսով մեծ ինչ վարձատրուեաց, վր միոյ չար յանցա նաց՝ որ աւերտէր զպատերազմն։ Ասայց երկե յոյժ սարսռէր սոյն չար դաւաճանուէ՝ յաչս դաշնակցաց. վր և մեռուցին զնա անդէն առաք։

Թէլամաք տեսեալ զգլուխ Ա՛ն քրօտօրէի՝ որ էր սոյն երի տասարդ հինաւուրց դիցուէ՝ և դերամբարձ լնուէր. որոյ ա՛ խորժանք հեշտուէ՝ և վաղվաղ օրինակ հօր իւրոյ՝ ապականն թալ էին զբարս, ոչ կարաց արդիլել զարտասուս իւր. աչօք սոսկ հառաչելով։ Ասհաւասիկ պատուէ՝ զոր արտադրե թագն մի ծափառուէ՝ երևոյթ թագաւորի մերոյ։ Ա՛հ, յիքսաւի պան պիսին որքան առաւել վերացեալ է քաղքէ. և որքան առաւել

պատճառ զոհարեմ ուրեք, այնքան աստիճան հեռանայ ի զգայմանէ
թուղթ առաքինութեան։ Այլ ընդհակառակն կարելի է ըզի եւ ոչ լինել-
ցեի այսոցիկ, եթէ ձախողուէիք՝ յորում ծնեալ եղէք, եւ շնորհք
մեզ. եւ վարդապետութիւնք Աստուածոյ՝ ոչ էգէին զասատիարակեալ
ի բարեկարգել զնա։

Յամանգուամարեալ Տալիխացւոց՝ խնդրեցին ունել սիւնհակ
առ իւրեանս եպիսկոպոս, զի ներեալ լիցէ նոյ կարգել ընդհանուն ժո-
ղովուրդ՝ յայգիս իւրեանց, զի կարիցէ մնաքարել զնոյն ընդհատեալն առա-
քինութիւնէ իւրում, ի բնչէիցէ զոր ամբարտաւանութեան Աստուծոյ ներ-
կինեալ էր սրտիցն արատուէր։ Եւ շնորհակալութիւնս մատուցանէին
ասէ՝ վէմ բառնալոյ զնոսին ի նոցանէ։ Զայնմ ամենայնիւ խոստա-
ի համբառնալ զձեռս ի ծոցոյ, զոր լծացեալ էր յարիւնս պղծեալ
ձակին, եւ անկուսեալ իւրեանց՝ էր ոսկերասիրեալ ի ջիւր ընդեղեաց.
Ձէ պատեալ անկաւ ի միտս զոսկի քո արդ ընդ ծովուն ծածկեալ,
նոյն կարօտին, որ բռնաւորեալ այնոցիկ առնէր ի՞ հանել
լինել, եւ զոհացուցեալ պահպանացեալ զայնքան ամբոխս։ Այնուհետ
կոյսանդեալ նոս հանդիսացան ընդհանուր ժողովոյ, որ արիաբուսեալ երկ
հասարակ եւ անշարժ . բայց ի ընդհատուածս յայսմ լինի զարձեալ
երկար ժամանակի՝ մինչ ստ սկիզբ գրեալ զգաստութեան ի հիմունց
ոչ ոչ երբէք արիւն ի ջանդիլ, այլ բոլորովիմբ միայն
նաւ յայսմ կոպիտանց տեսանէք հաւատս։ Ի միոջէ բոլոր յիշատակ
տեսութիւնքն՝ անպատմելի լինելին կոյսանդեալք՝ յանկարծակի
երկիւղ ի վայր անցեալ բանայ խոր լիցն գոյ։ Այսպէս ի կարօ-
դուն մի՝ անհրաժ ի խաբեալ՝ միոջ ջանացմունք բռնութիւնք ընկալ
նոս զմարձափառուելի լինէ, ակռայ ընդունին զգոյ ի լինի զահաւիժ ա-
կան՝ ի ընդհատեալ ոսկերք իւրոց. զի անհրաժեշտ ի զրկանք՝ այլ ասէ
այլ վտանգ զասէին ամուր հիմունս հայելասեալ սիրոյ. յորմէ
ամենայնիւ ազանչացեալ զոսկայն աւետ ընդ, երկնչելով ի ընդհատ
միոջէ ցնոյն կիսոն՝ յորում ոչ էս է։ Ընկալան զասատիարակ խոսալն
ծանրուէ, ի ոչ ոս լինի կատ վերացուցանելոյ. Վանգի կոյսանդ
նոյ ուրեք զասէ իւրով խոկ ձեռամբ զերացեալ յորում ոսկերք հա-
ուսանելոյ՝ ի ուղղեալ իւրեալ, ոչք առ երկիւղ ընդհատեալ զոհ ի
գհատասարմանէ ամենից։

Յամէն ողովեցան գլխաւորք զօրաց՝ ի հաւաքել զայրն՝
ի խորհել զի ձեռն ի Տալիխացւոց. ի երկիւղահար հրամանէն՝ ի
առաւօտեալ զերկուս բանակս՝ հատակեցուցեալ այսոցս անակնկալ զա

ընկալաւ զնէ, մինչ դեռ երկոքեան բանակ ըստ ևս էին, եթէ ոչ մի
խնամատուն՝ ի՛ սէմ օր՝ ոչ կարաց դատնել ի ոտն խորհրդոյն
քանզի կամէր որդւոյն՝ ժամանել ըստ ծերոյն ուխտել էր զնոյն
նոյ, ըստ առատ անձրեւ՝ որ ի՛ ջնջումանալ երկրի՝ և ի՛ ժամա-
նել զնոյն՝ հարեալ ծովակացուցանէ զծաղիկն, որ ըստ այդն ա-
ռաքեաւ՝ զոմարթադոն զարդ և փառք լինի ընդ ջրհեղեղեալ
էր՝ սաղմոսերգացն ասացեալ. Ընդ նոյ լեալ էին երկու տղերս
արտասուեաց. որք ոչ կարէին ցամաքել. և քաղցր քունն հնար
գնահատէք՝ ի՛նմանէ. զի դանդ սիրէ ինչ հանգիցեր՝ ի տանջանաց.
և յայնմ՝ որ ե հեռանք սրտի մորդոյ շինել էր՝ ի՛նմանէ. Ձամայն
գաւծանելիք դատն էին ամէն անբաղդ ծերոյն, և լոյսն ցիրս
կիր՝ առնելի էր նմա. Ձորդի իւր ոչ ևս խնդրէր ինչ, եթէ ոչ՝ ի
գաց արկանել զմարմինն իւր, առ՝ ի՛ ծածկել՝ ինչ յարհամարհանս
գիշերի՝ խաւար հայսերուն վերածանի. Ձամայն գարեհամբ նոյ
իւսակին ըստ նմա՝ ի՛ դիրեա. զի սիրտ նոյ մաշել էր, և ապահուժ
էին ամ մխիթարուք՝ համանման հիւանդաց, որոց ապահուժ
թողին ամ քաղցրացուցիչ կերակուրք. Ուրեմն ամենից՝ որք կո
ծէին ասել նմա՝ ի սիրտս նոյ մաշել էր, և ապահուժ էին ամ
ոչ ինչ ապատախանէր, եթէ ոչ՝ հառաչանս և հեկեկանս. և
մերթ ընդ մերթ լսէին ասել նմա, ով Ինխոխոթաթ. որդեակ
քո՝ Ինխոխոթաթ. կոչէր զնա. ահաւասիկ պատրաստ եմ հա.
Ինխոխոթաթ տուր ինձ զքաղցր մնդկն, ով սիրելի որդեակ իմ,
ոչ ևս ըզձամ վիզ քոյ բարւոյ ինչ, եթէ ոչ՝ ի տեսանել զքեզ
ի մէջ նաւուդ Ինխոխոթաթ զնոյն. Ուրեմն անդանդ՝ ի կատարել
ժամն՝ ըստ սրտի արտասուելոյ բան ինչ. բայց վերստին հառաչ
մամբ՝ ամենառնդր զնոա և զնոյն լցեալ արտասուօք դէպ յեր
կինս սնեմուանչ.

Ապա ըստ ծերոյն զուարճութիւնք սպասէին Ինխոխոթաթի, որ զո
ղոյլ մերձ գնակին Ինխոխոթաթի՝ սիրէր զբազմութիւն ծաղկանց
ըստ բազմաց՝ ի վեր ժողով մարգեցոյն, յորում զանուշահոտ
ծխանելիս, և հեղուլով զդառն արտասուս՝ ասէր, ով սիրելի իմ,
ոչ երբէք մոռանամ ունել տեսութիւն զքեզ ի փիլս, և հեռուիլ
քոյ ինչ միանգամ ցԱրարատ. և ի վերջանալն գաւառին զքեզ առ
ի՛ Հայոց իշխանի. Պատրաստ եմ զո հազար և հազար ջանիցս.
Ընդէ զքեզ, նմանանայս և դու սիրէիր զիս. Ննջեցեալ եմ զա
ղիս ի քոյ, որ դերասանացեալ էր քան զբազում համբաւաւորս

Յուդա. Ընծայ. զի թէև նա տրար քեզ մոռանիլ ինձ, բայց
երբարձ յՅե զանձինսն մի բողոքիւն՝ համարեսդատեալ հօր
վրդ. Ընդ խնասուել քոյ՝ և Խոռոմ Ճարտասիրեանուէ ի նորա
հաս հնդկի քոյ՝ նմանել էր սպնդոյ ծերունւոյ՝ զքանչացեալ ամէն
Յուդա. Ընդարձակ ունէիր դու սկա զնոյն քաղցր վարդապե-
տուէն, առ ի տապաստրել ի սիրտս պլոց, որք ոչ կարէին ընդ-
դիմաբանել յորժամ դու խօսէիր նմանով հասու կերպիւ առե-
նաբանելոյ. և նոյնով խոհեմ բարեկարգուէն՝ որ զքանչելացեալ
մեծամեծացանէր զսիրտս աւետիս զպլոցեալս. Ունէիր զնոյն ան-
քող հեղհեղական՝ զոր մարդիկք առանձին խոհեմուէն և գործուէ
բարի խորհրդոց քոց. և առաջին պլոց. Ուստի և յորժամ խօսէիր
դու՝ ամենեքեան ունկնդրէին զգուշութեամբ ի լսել. և ամենեքեան
զարմացեալ լինէին ի բարի դէտաւորութիւն՝ որ ունէին վրդ քոյ.
բաղձալով վերստին լսել հաճոյսի, զի դու ունէիցէիր երկայնութիւն,
և պլոք լինէին սակաւք ի հետևիլ քեզ՝ և առաջադրութեց
քոց. Ուանք քոյ պարզ՝ և ճարտար ճոռնալոյ՝ մատանէին ի
սիրտս. ոչ պատճառ՝ որ իշանէ ի վէր դասուց բողոքիչաց խոստաց.
Ընդ այնքանեաց բարեաց զորս վայելէիր դու ինչ յաստ ոչք
այժմ ի քոց բարձնալոք հղեն ի միջոյ հրանջինաբար. Այո ինչ
սխալեալ՝ որ ունէիր վարժել զքեզ պատճառ առաւօտու. ոչ,
ոչ ևս. և ոչ ինաց ինչ մեզ, եթէ ոչ յաչակիր հետևմունք.
Այո, երանի եթէ դու կատարեալ էիր զաշխ Աստուծոյ, և
ոչ թէ մեք զքեզ. զոնէ ոչ տեսանէր նա զպատանիսն ճշմարտ
տեսարան մի, և ոչ լինէր աւետարանիկ քան զմեզ հպարտ.

Այնուհետև բանիցն պատուիրակ Յուդայական՝ և լռեցանալ զարմացեալ
քաղաքն ի կողմն Փիլատոսի բանի. և նա տարածել ի վեր
ձերանապարհն մանկանէ. որպ ի խոնարհ անկեալ զլուխն պատուա-
նալ դիմեզք ի մահմանէ՝ նմանելոյ մատաղատունկ ծառոյ, որ
դրով ամբարձեալ զգլուխ իւր դէպ երկինս դարար ոստովք, և
ծածկեալ զերկիրն հովանեաւ իւրով՝ հատանելոյն անդուն ատ-
պարուճ. և ոչ ևս ունելոյն՝ ոչ գարմատս իւր, և ոչ զմնացն իւր
զերկիրն արգաւանդ. որ անուցանէր զնա լողոքմամբ ի լանջս
իւր. խնդան քաղկանաց, և դալարուն նոր քաղաքի, և ոչ ևս կա
րելով կեալ բարձրութեչ անկանէ, և չիւզք իւր՝ որք բարձրա-
ցեալք էին դէպ երկինս, զհատանաքարշ եղեալ ներ վազուց ան-
բաւական չորանայ, և ոչ ևս ճնշէ, եթէ ոչ հատեալ փայտ ինչ

մեզ

մերկացեալ ի բոլոր զեղեցկութենէ իւրմէ։ Ընդոստ ի վիճակէ-
լաւի միտս առեալ մտածէ, թերևս այդ ոգին յայնցանէ՝ որք կամէին
դնել զնա ի շուրջս դիզակացն փայտից։ Ընդ քաղն վերանայր
յերկինս, և խուժէր մի վիհակուցից՝ ունելով զայն ի խոնարհ
լցեալ արտասուօք, և վայրկենաբար առնելով զղեցիս իւրեանց՝ ոտ
նեկին զդեղն քաղկացեալ։ Ետս այնուհետև սկսեալ բոլոր-վիճակն ը-
մարիլին մեռանել, և ժողովեալ գմոխիրն՝ արկին յանօթ մի ոսկի,
վիճակաւոր ոմն կալեալ էր ջանս այսց ամենից՝ հաւատացեալ
յանձնառուց զանօթն այս՝ ոսկի զմիջ դանձ մի՝ ոտ ինչ ոչ
լիսալ էր անուանել վիճակաւորն։ Պատճառ ասէ ցնա՝ զայն մո-
խիրս սիրելոյ, բայց պատուհասական ինացուցանել այնմանի՝ զոր այնքան
սիրէիր։ Պատճառ զանձն վասն հօր իւրոյ, բայց համբերութիւն ոտ
ձանաչելոյ ի ուրախութենէ բաժանելոյ ի հարցանէ։ Ընդոստուն
մերկ խոտանդաց ցաւէն, և սիրտ յայլում նուաղել մեղմանայր։

Ետս այնուհետև վիճակաւորն ի ժողովել պատմանակից
ի ջերմութեան ուր ի բուսեցանելոյն պատճառել զնա՝ ասելով ընդ
նմանս։ Ետրևիկ նդեզ շատ ապրեցանք դիմք իւր յայսոյ խաղալ
և ոչ կարէր խօսել, մանաւանդ զի զոհացանելոյ ոտք ասէր
լինելին նմա հրապարակաւ՝ յաղագս այնց ամենից՝ զորս արա
րեալ էր, ասէր ևս յայսոյ հանապազ ածելոյ զնա, և կամէր
հարկել ի ապչել։ զոմով սէր նախկինն՝ ուր վիճակաւորն երևեցաւ
մեռանելով ի շտապելով։ ոտոն և խնդրեաց ի նմանէ՝ ոտ ել
շնորհ ինչ առնելով նմա՝ ոչ ևս ասէ զոմիս։ Ընդոստ ցնա, ոչ
ե այս՝ ել ևս ոչ սիրեմ զոմիդ։ մանաւանդ զի յոմէ ամ խղճ
առնելոյ վիճակաւորն բաղձոյ՝ ի դասուցանել առաքե-
նել, բայց ոչ կամէր լինել նմա ոտ, զի երկնչէր ի յայտ
արկանելոյ զնա։ Ընդոստ ասելոյն նմա զմարդն, և յաղագ այնոցիկ
ծախսուցն՝ յոր ինքեանց, ընդոստ կամ լինել անախտ և ամ
բարհաճ։ Ոչ այլ պատասխան արժանաւորել, բայց փախչել ի նմա-
նէ, ըստ որում ուղիղ դոլեսան՝ նմանել սատանն։ Ընդոստ վիճա-
կաւորն ի հանգչել մերկ ի վերայ գետնոյ՝ ոտ ոչ ևս ունել զոր
ծանել զնա՝ քան զայլ։ Ուրեմն զի՞նչ ախորժ անդ՝ լինել դոլեցեալ
ոտ ինքեանց, քան զայլս։ Ուրեմն զի՞նչ ախորժ անդ՝ լինել դոլեցեալ
ոտ ինքեանց, քան զայլս։ Ո՞վ ուղիղ դոլեսան՝ ոչ այնոցիկ՝ զորս ոտացեալ լինէ
ոտ ինքեանց, քան զայլս։ Ո՞վ ուղիղ դոլեսան՝ ոչ այնոցիկ՝ զորս ոտացեալ լինէ
դուք յանձնակատարեալ իմոյ, և ես ոչ ոչինչ գտայ ի նոսա
ժանաւորել նոյ։ Ոտ՝ ես ոչ ասացի դուք զինս զոյ չշմարտասանել

բարի, պարտիք ընդունելու հաճառալ լինիլ հաճելու եւ երիչտ՝ ի
անուխտառուէ. նկատեցէք յիս ուրեմն ղայս՝ եթէ ունիք զիս ի
պատուի եւ մի դողիք ոչ զմեր մի՝ սիրոյ դողաբանութեամբ.

Ո՞րպէս խօսիլ այսպէս Յովհաննէս՝ ոչ եւս պատասխանեաց
ինչ այնոցիկ՝ որք շարունակէին զդրաւառս, ամբառնալով միմեանց
քերկինս. և անատարեր լինն ոմանք՝ սրտիկ փուքիկ զգոմեսս
զրոս ապրեն ընդ. որք և սկսան երկնչիլ՝ զգուշեցուցանել զնա՝ ի
դողերն, և լուծցին Աստուծ հիացումն յաւետարանչին, զի
սերով ամենեցուն վերանդաղատա մարմնաբուժն՝ զոր ունէր ցուց-
եալ ոչ Փիլիպպոսի. և գնդածուի զոր կարծեալ էր ոչ՝ ի ըն
ծայել ընդ՝ վերջին պատասխանոյն էր, Աստուր բանական եղեւ
շարժեալ՝ ի յոյժ սիրոյ՝ մի՝ նշանաց լարուած սրտիկն, և մի հա
մայն հրաշագործ խոհեմութեանց և արիութեանց, զորս սիրէ ինչ յոյսով
առնուն՝ ինձնո . և առիթն զանխուսէ ցիմիսանան. արդարև՝ ի ոչ
խոհեմ, արի՝ քաջ՝ և սիրելի ոչ , և ի չշնարհս հակայ՝ ի սեր-
բուած դարոջ, զոյսով զերազանցն յաստիճանացուցեալ մարդասիրուէ.
Ընդ այն ամ ոչգուիք՝ որք զասանկս՝ ի սուս, են երբեմն զոյժ
լիք, որք ոչ առնեն մեզ ինչ. եթէ ոչ՝ ոչգանչիլ՝ Ո՞ի արդարև
ի զիաձ . բարի՝ հարուցաս բարեկամ՝ և խոնդուցաս՝ ի նաև
ողջմտութիւն, առաս՝ բարերար՝ և աւելցն ինն կատարեալ առ ոչ-
նուսիկ՝ զրոս պիտոյ ս սիրել. զոյսով վայելչեալ ենք՝ որք պարտիչ
կիսալ և ապրիլ ընդ. Ա՛ն, ոչգ՝ ի բաց արկեալ ի զաս աչքին մե-
ծամտութիւն, ընդունելութիւն, և սիրասուանութիւն իւր. Ընդասիկ
այն ամ բարք՝ զրոս պիտոյ ի կիրարկանել. Ընդասիկ այն՝
զրոս ազդե՝ ի սիրոս մեր. Ընդասիկ այն՝ զոր մեզ ապատեալ ի
սմանե. Ընդ որ արար մեզ զգալ բոլոր առաքինութիւն իւրոց. Ընդ
այնասիկ այն ամ՝ զոր առնէ դա, զի առցուք մեք զնոյն կեանս
մեր՝ գոն, և վոխանակ զորս.

Հարկ եթէ եղերեցիկ զայն զբուեցարանութիւն, եղեւ ջանս՝
ի խօսիլ զնարհատրուէ, առ՝ ի առալ զմի ձեռս մի Տաւիթեանցս.
Ա՛ն մանն Յովհաննէս՝ որք կին՝ ի խորհրդարանին, մեռալոյ
կին էին՝ պարտ է բաժանել՝ ի մեջն խորհուրդ զբաղութիւն, ոչգ եր
կիր մի առացեալ. Ընծայել եղեւ Յովհաննէս՝ ի մանկն խորհուրդ
արգասաւորս երկիրն Աստուծոյ, (ա) ուր երկիրս անգամ՝ ի առա-

րեւ

(ա) Աստ. տարած ի Փոքր Հայոց. Տաճիկացոյց՝ որոյ առաջուց տարած
նուիրեալ Աստուծոյ. ի Աստուածածին, որոց ուխտիցն պահեցին պահպանին

ընդ արտաքոյ զինարկաւ հանդերձ իւրոյ, և երկիցս անգամ հա-
տանեալ պատգիւն, յր՝ խաղային. և միշտ դարձեալ ատուկն ձի-
ւեաց մատուցանէր Ալեքսանդրի. Այլ երկիւղ առեալ նմա, պատ-
է քեզ մատուցանել զայդ ձատաստիկն Թագաւոր, զի գիտեմ իւրոյ և
երկիւղալի ապատաժից Տուլիշն, (բ) և պանտատա վայրենիս
Ալանիցն. Ալ ես որպէս զհայր քեզ ոչ պատուի՞ լինել զոյս
հարուածեալ՝ ընդ ոտիւք , և ապատաժից քաջգիտութեանդ
Ալեքսանդրի, մի՛ վրէժ խնդրեսցէ Ալատափղիոյն,(գ) և մի՛ ցասմանց
Ալերգուին. և ոչ ևս դիայր քեզ՝ որ ի վերայհասուն մահու լինի՛ի
հարուածէն սիրասիրութեանդ իւրոյ , և ոչ նաև զհայրենին քեզ՝ որպ
երկիրն ոչ է արդիւնաւորեալ յերկինից այնքան՝ ոտ այլոս,
մեք ընծայեմք քեզ։

Ալենին դներ նա հասին երթալ ի այլ քաղաք, բայց ապատաժ-
ին ասաւելեալսն և կիր Ալեքսանդրոս՝ ոչ են այնքան խուճ և անբեղ
զայ՝ ոտ զանկատոտ յոտսն հոտ սիրասիրութ՝ որք առնեն ոչ միայն
սիրոյ իւրեանց, այլքան եր Ալեքսանդրի և քանիք՝ զոր մատուցանէին
զոր մատուցանէին նմա. Պատասխանեաց նոյն՝ զի իմ ոչ է ինչ
հոգ, ոչ հարստութ՝ և ոչ վայելչութ։ Ո՞վ ընչ փոյթ է ինձ սիրոյ
քաղաքն և մեծ երկրին մեղ, և հրամայեալ ատաւել մեծի քաղաքի՝ քան
մուն ընդունել՝ որք ոչ գայէ ինձ ատեն շինող
ատեն, և սիրէ ապատաժ է ի հոտ ատեն մեծի։ Պատասխանեալ
կան՝ զի հարստութ՝ մարդկանց ատեն պիտոյ և բարե-
գործող. իսկ քաղաքն է լի հարստութ՝ մարդկանց ատեն պիտոյ
անհնարին՝ վարձիւ, ան հանդստոյ՝ անուղղակի՝ խարեբայի

(բ) Տուլիշն. ոտ այլ ինչ ի վերայ. գոտեպն ինչ ի ձիոն Ալեքսանդրի, յորմէ ինչ ոտ ինչ ի ձիոն Ալեքսանդրի։

(գ) Ալատափղիոյն. ի ինչ Ալեքսանդրէ, բազմամարտ գործոյ ոտ՝ զանգ գնաց ի հոտ Ալեքսանդրի զինուորս իւրեան ոտ ինչ ի ատաստանի ի ինչ ի ինչ ի ինչ

և ապերախտից։ Ընդ յորժամ կամի ոք լինել իշխող մարդկանց
մէջ սիրոյ ներքոյ ինքեանս, ոչ նմանութիւն լինի, եթէ ոչ յիւրն իշ-
խողն ի հանուրն և փառաց, այնպէսին ի հպարտ, բռնաւոր՝ անկ
լաւ, և պատիժ՝ մարդկային սեռի։ Ընդ յորժամ ներհակաբար
ոչ կամի կառավարել զմարդիկս, եթէ ոչ ըստ օրինի ճշմարիտ կա
նոնի՝ ի յաւուրս և խոհական բարուց նոցա, այնպիսին ոչ ե այն
քան իշխան նոցա, քանզի բժիշկ նոցա. դի ոչ ուշնի, եթէ ոչ զան-
հոգ աշխատասիրս, զորով յոյժ հեռի՛ ի կամելոյ առաքինել յոյզ
ս և հեռաւորս ցնծութեան իւր։ Ընդ նման ճշմարիտ հովիւ,
ոչ ուտէ բնաւ զոչխարս հօտին, այլ սիրատարած ինձ՛ ի զայ-
նոսի, պնդով՛ ի վտանգի ցնկնացս իւր, որ և հոգի առնէ և զիշեր՝ առ՛
այնջնորդել նոյ՛ ի բարւոյն արօտս, և ոչ բաղձայ բնաւ լինել երկ,
եթէ ոչ՝ յաւելուլ զլիութիւն ոչխարացն իւրոց, ոչ պղտնարով՛ ի
դրացեացս. Ընդ ոչ այնոսիկ լինին յաւելուածք աշխատութեանց
իւրոց։ Վասն զի՝ յաղագս ճշդելոյն , եթէ այնպէս ես ոչ
իմ լեալ կառավարիչ երբեմն, բայց ունիմ ուսեալ յօրինաց՝ և
յիմաստուն արանց, որք ցուցեալ են մեզ՝ պրծեալ աշխատութիւն և
առաքինութեամբ կառավարել զաղաքացիս՝ և զիշխութիւն։ Ուստի
ես ուրեմն ազգասիրի ինքեանց իմում, եթէ և արքան լինի փա-
րիսի և ողորմելի , և լինիմ բաւական փառաւորեալ. Միայն եթէ
կարեցեմ կառավարել ուղղութիւն, պիտութիւն, և վատահութիւն, հան-
դերձ երկիւղիւն ացոյց։ Վասն նոա յորում ժամանակի և հա-
ւանիմիմ եզբեորել՝ եթէ հաճոացին ածք, զի հայր իմ զերծել
ի կառավարէ սրեաց՝ կարեցե եզբեորել երկար ժամանակ՝ մինչև
ի խոր ծերութիւն, զի և ես կարեցեմ ուսանել զկառավարութիւն ընդ
հովանեաւ նոյ, մինչ յատակեցուսյ կարի փութով՝ եթէ ոչ պա-
տրաստ յոյզել ըղձակրութեց , ապ ի բարեկարգել զայնս կառավա-
րութիւն՝ համայն ամբոխից.

Եհաս այնժամ ասէ Թեոդիամաք. Լռեարուք զայն, ոչ եթ ասա
ծոյք հանապազամարեալք, զոր հաւատամ ասել ձեզ, զի շահա-

ջալով. և յիմանասուն ընտրեալսն մերոց, զոյք ոչ ունէք ամենևին
ջերմեռանդ՝ ինոցուսնց. և պարտաւորեալ լինիմ ձեզ՝ վասն նոցա բարի
ընդունելութեան իւրեանց, զոր դուք ունէք առնել նոցա. Ոչ պարտաւո
րեալ ձեզ վասն հաշտութեան՝ և միաբանութեան, զոր վայելէն ձեզ.
Այլ ամենեքին հնազանդ լինիլ յաղագս իմ՝ ի վեր ձեր. օրհնանս գնել
անընդհատ. վերադառնալ զոյնոսիկ ընդունել և ամբարել
ջադոյ իւրեանց՝ ի ձէնջ. Եթէ ներհակաբար հասիցէք դուք
քաւիմեալ ընդունել նոյն՝ ի միջի ձերում. ահաւասիկ չարիք՝ զոր
Տաղ ասեմ ձեզ. Այլ ամենեքին անկեալ՝ ի յուսահատութիւն սկսանիմ
սատակումիլ. մարմնի իրամայիք վիր իւրոյ ազատութեան, և ոգի
քոյ՝ ընդ ակամայից՝ և անիրաւոցն՝ մատակարիք լինիմ մահ
ձոյ նոյն, ոչ այդպիսի խաղն էր ինձ. ուստի եթէ հանուրս և եթէ
անապան լինիք ազգիդ ցեղիս, և փառաւորեալ ձեր ապրիմ ոգի
ծխոյ. Խոնհարիք և իմաստասիրեալ՝ ի վերնոյն ի վերնոյ ձեր
գոյց. և պահապին զամենայն ի զօրոյ ձերոյ. Ոչ սասուիք
երկրի ձերոյ սահմանին, և խաղաղ գնաք ի վերայ ձեր. և լինիք յիշատակ
ի յաղթականսն ձերում. Այսոքիկ հարածեք զբազում անձինս
ազգ կամիցին ասել ձեզ զձշմարիտն, և անկեալ կործանիք յան
հարծակի, և սասցեալ լինիք զձէնջ. եթէ ոչ ես ուրեմն ամբարչ
այնոքիսի ծանրագոյն ազգ կամիցին սալ զօրինս հանգոյն սոցա. և
այժմ՝ վասնզի առաքի ես ընդունելութեան իւրեանց՝ խաղաղիկ ին
սոցա, ազգ սահմանակցին. Ոչհաւասիկ ապի՝ զոր ձեզ առնեն
պատուհաս՝ և անդուլ.

Ոչ ոք խոհեմ ազգ բառնա, զի եթէ դուք կալջիք՝ ի քաջա
ձեզ՝ ի վերնոյ ձերում՝ զայն առապնուած՝ միաբան յարուցանիք ընդ
դէմ ձեր գալ ամբարչաց ամբոխս. Ոչ դառնայ՝ ինաւանայ՝ դուշ
նակցութեան ձեր, որ կերպարանիցի զպատուհասանուն ազատուն ընդ
հանուր ՃԽ տիեզերիկ, ընդդէմ յարձակողին Աստուծոյ. Ոչ
յայնժամ դուք ընդունին լինիք պատուհաս, զի բոլոր ամբոխք նոյ
նամբ ամենայն ընդունին զձէնջ. ի կալոլ յարձակել ձեր՝ զընդ
հանուր բռնանալու ի. Ոչայց զի՞նչ եթէ՝ կարծիք դուք յաղթիչ ոչ
Տաճկաստանի, և ապրեալ ամբոխիդ. բայց սակս յաղթանակու
խոկ խոնդարիք զձեզ. և ահա ես ասեմ.

Ի՞նչ առիք յոյժ, զի սոյն զարմ բառնալիք զձեզ սաս
ձեռին ի վերանոյն, քաւարուսյ ոչ ի ընտրեալ հիմնոյսդ ի վեր երա

բանից և ոչ էս կարիք ունել կանոնս, առ՝ ի առհմանել զդառատա-
խազուէ ուժգ. Հանգի էրթայգանչիւրոց կամք, զի մանր էր՝ ի
աղբ ստացուածոց՝ լինել մանաւանդ ընդ յարմարութիւն, ըղ կարօղ
տրուէ էրդոյ, և ոչ ոք լինի՝ ի միջի չերտալ՝ որ ունիցի զբաւչիկ
հեղինակուէ, առ՝ ի բաժանել խաղաղուէ զմասուանս։ Ուստի
ահաւասիկ հինգ և առիթ պատճառացի սիրոյ, որոյ զաւարտ և
գիմախնամ՝ նաև Թոռուանց չէր՝ ոչ առնանին։ Ուրուն ոչ կ յայժ
բաւ, ոք լինիլ ուղիղ և բարեկարգ, քանի քէ հետուիլ ամբաստա
բանուէ՝ այնքան վտանգաց. և ընտանեացն այնքան անփանդիլ
ձախորդուէց. Ուրիշն խաղաղուի՝ ըղ ոքոյ և զաղգը և անձինդ հա
ձուի՝ և վայելչուէի ընկերականաց, և երջանիկ առաւուի բարեկա
մուէ դրացեաց. Ընդ վատաքն՝ որ միշտ անբաժանելի է յուղղուէ
է իշխանուէն մի՝ որ առացեալ լինի յայնժամ, ելէ կցեալ լիցի
ըղ բարուք հաւատարմուէ, և լինելոյ միջնորդ և դատաւոր աղ
ցաց օտար ազգաց. Ընդ այլ ոչ նն մի քէ ուշ առնիլ բաղձալի, քան
գիմախառն անախտուէքն անկրաւ և անուղիղ ստացուածոց միջ.
Ալ քէ ձեռնդ տեսեք զուք. զի խօսիմ ըղ ձեզ քաջ շահասէ
րուէ, լուսրուք ուրեմն այնմիկ՝ որ բաւականն սիրէ ղձեզ. և ընդ
դիմաբանի առ՝ ի ահաձայնուեցանել ղձեզ, ներկայացուցանելոյ
գձիմարտուէքն.

Անկուղեւ Ա-ծերամաք խօսէր այսպէս համարձակ իշխանուէ
ան ոք՝ յորմէ չորբեցեր ոք տեսեալ. և համայն քաջուրեք առ
շեալք և հիացեալք հայկին յիմաստուէ խորհրդոց նոր, լուեալ
նդև շփոթեալ շրուեր լեզն՝ սփոեալ՝ ի միջ քանակէն, որ զայր
ժամանէր մինչև ցառաջինն ուր երթ ժողովեալք. Ասարանն ոմն՝
առէրն, և կն մերձենալ՝ ի սոյն կոչմունն՝ ըղ խմբեալ լսիլ զբնեալ
մարդկանց. Ընծաեցին այս՝ ուրն առուսէ լիս ապնիւ, և նմանէ
բոլորովիւրն հոգայից. և բարուք չանուէն քէ՝ յերկար ժամանակ
կրեալ ուրն զբռաջուէմ աշխատանս ձգանց. բայց սիջաւ արտա-
դուէ էրթով՝ զերազանցեալ ուրն ջան զնմա վիշտս՝ հանդիպելոյ
կրեան. Ընտանուէն ամբոխք տեղուոյն՝ ոլոր հոգոն՝ ընդայր յո
զիս, կաղեցան զնա վանել նման քէ ընտանեաց միջ՝ ոս ոչ այլ յաւար
ակտանէր. Սայց զինք ջանալոյ նէր զառաւ էրթ՝ վառայ լիս զէ
ջեր, յայտնեաց քէ՝ զիտէ պաշտպանել զինքն. ելէ յարձակե
ցին՝ ի վէր նէր. Ասիացն ոչ կանդուն նա կին, ելէ ոչ զնացեալ
և գնեցրնկալուէն. Ընդ խոկայն մատուցեալ ձգիւղ մի զնեցուցն, ոսկ

քեզ ունեմ մասուցանել աղերս ինչ, որպ ունկն դնեսլ նդեւ, եւ
խնդրեսց լինել առաքեալ առ այնոսիկ՝ որք կառավարեն գհայաս-
տանեայսն՝ ի սոյն կողմունս Հռովմայեցւոց. որ եւ ահա բերել նդեւ
առ ի տալ նմա խօսիլ ըստ իրաւունս հաւատոյդ։

Հաղիւ թէ աւարտեալ նդեւ սոյն ազդարարութիւն, առնուն մուտ
ներ առանց անձանաւթի վախմափառ տեսուէ, մինչ զի սքանչացեալ
բոլոր ժողովոյն՝ դիւրաւ ունէին հաւատալ թէ՝ իսկ եր սա ածն
Աստուած, այլ հրաման, յորժամ դուսմարեալ ժողովէ զարիւնա-
հեղ գօրս իւր, ի լեառն Սիրասու։ Ձեռնակամ խօսիլ պատգամ։

Ասէ դուք հովիւք ամբոխից. ոչ էք թաղց կարծեաց դու
մարեցեալք առաք, կամ առ ի պաշտպանել գհպարենիս ձեր՝ ի
քշնամեաց. եւ առ ի ծաղկեցուցանել աւետիս դուղեղ օրէնս։
Ոչ արարուք առն միոյ՝ զոր բաղդն հալածէ։ Տայցեն ածք՝ զի
դուք ոչ քնաւ վտրձասունէիցէք սոյնապիսի ձախորդութեանց։ Ձաս
Տիմոթէոս (դ) եպիսկոպոս Ղեթօլիայու՝ զոր խոցեաց Աւէնեան՝ ի
պաշտպանեան Տրօյիացւոց։ Աղբեժխնդրուն սոյնոյ ածուհւոյ՝ հա-
լածեաց զնա առ ընհանուրս։ Ձոր՝ Աներդունն՝ ոչ ինչ կարելով
բացատրել սոյն ածուեաց դատեր ծովու՝ եւ զնս յաւար բարկու-
հոգմոյ եւ ալեաց, որք բազմիցս անպատ եղեն զնաւս իմ՝ ի վը-
ատանդս ապատաժխ։ Ընդեղմնաւթիւն Աւէնեայ խլեաց զամ՝ ակն
կալուբիս իմ՝ առ ի վերատեսանել զեղերուբիս՝ եւ զբնատեղիս
իմ, եւ զայն քաղցրիկ լուսաբերդ քաղաքն իմ՝ յորմէ ակսանի տե
սանել ծնունդ աւուրն։ Ա չ. ես ոչ ևս վերատեսից երբեք զայն
ամ. որք լուալքեկին ինձ յաւէտ սիրելիք յօթ։ Ձհարդ՝ ահա
գամ ես զինի այնքան նաւակոծուեաց արունել ի սոյն անծանօթ
երկիր՝ զոյն ինչ հանգիստ՝ ապահով բնակիչն։ Ա. րևմն եթէ
երկնչիք գուք յայց, և գեր քան զաստեանսին ի ծուսիքեն երբ,
որ է հոգածու օտարականաց. և ես եթէ ունիք խիղճ և գուք
կամ յաշակրուբէ, մի գլանայք և բաղատեբէք ինձ ի նոսեր սոյն լոյնա
տարած երկրի՝ զանկիւն ինչ տեղի. անապատ ինչ, աւազուտ
ինչ, կամ քարանձաւ ինչ, առ ի հեծեծանդ ըստ ընկերաց իմոց՝

գքա-

(դ) Տիմոթէոս ոմանք կոչեն Ալիքիաէ եւ Ալեսիէ՝ առ
եղեւ առաջեալն ի հոգ Յունաց, ի պաշտպանեն Տրոյիոյու. ոմք
մարդանէրէ յաստուածութեան ընդդիմ Աստուծոյ, եւ ձեռնոյն. ոք եւ
քաղցէ գյաղաքեալ պատուհասին նշանեն Տրոյիացւոց.

պատահած մէջ, որ լինելով գոյն ինչ տխրալի նշմամբ՝ կորուսեսցէ հաց
բնութ մերոյ։ Եւ զի մեք ոչ խնդրեմք, եթէ ոչ զգոյն ինչ առնել,
որք չեղ լցեալ անօգուտք։ Այցեալ մեք ընչ չեզ՝ ի խաղաղութե,
՛ի ծայրագոյն դաշնակցութե։ Ծնչաւոքք չեր՝ լինելոյ մեր. եւ մատա-
նելոյ մեզ ՛ի համայն արդիւնս չեր։ զի մեք ոչ լինել որոնեմք,
եթէ ոչ՝ զաղաւոյէ եւ զկատարելութե, եւ կեալ ըստ հրամանաց օրէ-
նադրաց մերոց։

Ապա ընդդեմ Տիմոթեայ խօսեր սկսաւ. Ծնեալս ամաք արկեալ զաչս
՛ի վէր նոր գոյացաներ ՛ի դէմս իւր գնամ մոլմոքական խանդաղա-
ւութե։ Եւ յորժամ Տիմոթէ պատասխանի ոչինչ ետ՝ ՛ի բազմութե իւրոց
ձախորդութե ղմանն, յոտնատակ եթէ ոչինչ վերամփոփ ալը՝ ելեալ հայր
իւր։ Ասաց խոհեղն մինչ բազցայտեալ զդալ իւր Տիմոթէ. զի մեք
Ծնչաւորքն սկզբանէ ազգատոհմեցաց ոչ գնդիցեկ ծագկի մերոյ՝ որ յան-
գուցէ խաւար հնչմանէ Ադոլիլօնեան հոգւոյ՝ քաւառամբ։ Ապա
յետ սակաւ բանից Տիմոթէոսի՝ որ ցաւակիցութե յերկար ցասման
նէ ածուհեալ մերոյ, խանդաղատեալ երթալ ՛ի յիշուն զամ կալոլ
ձախորդութե իւր, որ վէր հօր իւրոյ՝ եւ վէր ինքեան։ Ընտասուքն
խառնեալ ընդ ցաւակրութե, եւ ՛ի խնդութենէն՝ հեղանեալ ՛ի վէր ա-
ռեալ իւրոց, եւ անկաւ յանկարծակի ՛ի վէր Տիմոթէոսի՝ առ ՛ի ընդ
գրկիւր գնալ։ Ընդ որս, ես եմ որդին Ցուլիոսի՝ զոր Անտանդեա։
որ ոչ երկե քեզ անօգուտս՝ յորժամ կալար զձիս Ներոյի (ա),
ես եմ վարեցեալ ընդ նմա, ոգի եւ ընդ քեզ անդքուզ. եւ եթէ դա
բերեալ Ընդիպէ (գ) ոչ խարեբ զիս՝ կենդանեմ ես նա տակաւին։
Ասաց աւուր. ոչ ասէրն բնաւ զի՛ս իմ. Ի բաց ընդ ոգոյ ես ի Ներոյ՝
առ՛ խորհուրդ գնալ, եւ ոչ կարեմ այժմ ՛ի հրապարակ ոչ գնալ, եւ ոչ
ընդ Ներոյ։ Ապա ոչ ուրեմն եթէ՝ ՛ի չախորդութե իմոյ՝ զոլոյ
մեր

(ա) Ներո. ընդ որս ցիշատակէ, որ էին յօգնականս Տրոյեցոցն ընդդէմ յոյ-
նաց. եւայլ գոլով հարեալ ընդ ՛ի ցիշելոյն ղինուորսն Տրոյեցոյ՝ էրկե
ապատեալ յոյնացեալ գնդէրն՝ ՛ի Տիմոթէէ, ու ՛ի Ցուլիոս այսոս
ՀԵՐՈՒԻՀ, զի ապիսոյ ձեր նորա՝ ոչ կարէին ըմպել ՛ի ղինելոց գերասցն, ես
ոչ ես կարէին ապատել ՛ի ձեռանէ Տրոյեցոյ. ըստորոտ պատմէ էգ ասե
նեալ. քանզ Տրոյեցի՝ ոչ լրեալ զնացեալ ՛ի ցիշես քրիստոսէ. ըստ
գրոցելոյն Օրատիոնի, զի՝ գրոցելոցիսն պատմիչն։

(գ) Ընդիպէ անուանի ՛ի քրիստոսասիրեցէ՝ աշեն գերոյեց, գնեալ յանդգնեց
ու ՛ի խաչեալ. ես ասրոտոցեալ ընդ գերեցրոց։

մտրմոքմունս կարեմ ունել վէր այլոց. զի օգտաւէտ ողորմելոյն է այն՝ որ տայ զիտել խղճալ տանջանաց այլոց. Ընդ որ եւ ոգեկան օտարական իցեմ ասաս, կարօղ եմ ոչ մեծդ Տիմոթէոս (կարեմ հոգիլ զքեզ պատուական. քանզի ունիմ ողորմելութիւնք՝ որք ձնշեալք են զհայրենիսն իմ՝ ի մանկուէ իմմէ, ոչ եմ լեալ վատասիրտ կրճեալ, առ ի չգիտել յորժամ աստիճանի դու փառաց քոց՝ ի պատերազմունս.) կարօղ եմ ոչ ատելոյ անյագելիս ելեդ՝ ի համայն Յունաց՝ զկնի Նէրկլէի, նախահոգւոյ քեզ ազգիս եղեալ ի քէն. Այլ զի՝ ըմբռնեցար պատճառիկ՝ զորս տեսանես, են դիմածք. զիտենայ ինքն քո՝ ոչ զդոյ, ոչ շնորհք, ոչ առատինութիւն, ոչ ձշմարիտ վստահութիւն, և ոչ վառեալ հաստատուն՝ քարոյ զքո ածուեալ. Այլ ձախողուելոյն յարակից երգեցին զնորոգ իմն պայծառուելի՝ ի վերս մեծամեծ արանց. Ոչ պակասեալ երաւամբ՝ նշոյլ իմ էր ինչ, յորժամ քննաւ ոչ են լեալք ատենից դժրադիպք. Ո՛չ արդարև պակասեալ նշոյլ՝ ի կենդանի լուսոյն օրինակ համարիմ՝ և հաստատուն ի. Ռանդի առաքինութիւն մի ձախողական դիպուածոյ խանդաղատանաց ցանկ զհամայն սիրտս որք ունին զձշմարիտ ինչ վէր առաքինութեան. Ցնծալ ուրեմն՝ ի մեզ զհոգս մխիթարելոյ զքեզ. քանզարուս ասէ յղեցեալն զքեզ առ մեզ. զի ապա է պարտ ինձ՝ զորս առնեն մեզ. և պարտիմք հաւատալ զմեզ երջանկիս, ի կորել ափսոփել զվիշտս քոց.

Ոչ միանչ նա խօսեր, Տիմոթէոս հիացմամբ հայեր ՝ինա աչուցն. զգաստով խանդաղատելոյ սրտի խորոց. Ծարեցան շիմ եամբք ունի ՝ի կեալ լեալք ի՝ի վայ ժամանակաց կապակցեալ անխզելի բարեկամութեամբ. Ա՛ն արժանաւորս ոգւոյն Յուխոն՝ ասէր Տիմոթէոս, ուրախ եմ՝ վիրաւորեալ զքաղցրանալ ՝ի դէմս քոց, շնորհք ՝ի բանս քոց, զօրանալ ՝ի ձարտարախոհութիւնս քոյ, ազնուանալ ՝ի գաղափարս քոյ, և լինիլ ՝ի մտածմունս քոյ.

Այսպիսի կիսոյ՝ նաև Փիլոթէոս փարեցաւ նմանապէս զոգւոյն ՝ի ձեռն մեծի ձգտելոյ. և վերնոյն միմեանց զձախողականի դիպուածս իւրեանց. Ցետ որոց Փիլոթէոս ասէ ցնա, Թարգման կարծեմ զոյ զիտելոյ ոչ ունել քո զգաստութեանդ նշոյլ՝ ի վերատեսանել զիմաստութեան՝ Աչելոյս կոչեցեալ նա զկրտեալ որդին իւր զՓիլոթէոս. քանզի ոչ ձանապարհ ՝ի կենդանի իւրում, եթէ ոչ ձանապարհ մի արտաքոյ՝ որ առաջնորդէ նմա ՝ի դերեզմանս. Այլ ուրեմն ՝ի սխրել զնա. զի դժրադիպ բարեկամին միոյ՝ առաւել հատիկ յառաջ քան զամենեսեան՝ սիրոյ և մեղմութեանցն՝ ոգեկիզ սրտի ձեր.

Գնա

Գնացին նէք խնդոյն ՚ի վրայս ՚Ներսիսեան, որ հաղիւ թէ կա-
րաց ձնանալ զՏիմոթէ. որպ սկսաւ ոչ միայն ուսուցանել
եր զիմաստս և զդպրութիւնս նոր. ՚Ի նմանութիւն Տիմոթէ եւ զայլ ընդ
նմա. և ՚ի վերատեսանել նոյ զմիաբանս՝ կրկնապատակեցան ցաւք
ծերութեան. ՚Այլ ոչ առ ոչինչ ներկայեալ այսպիսի բարեկամն
միաց՝ զսաղարթացեալ զդմն քննչ զվերոյիլէ ասելոց նէր. և զիւրաքան-
չիւր՝ թէ ինչ կարիցէ իւր՝ առնուլ քննչ մեղմացեալ էին ՚ի հայձկէց
պատուիրանն այնց առնելոյ՝ զորս ունէր կրնալ. և ՚ի լսելն հա-
ւանեալ անցին՝ ուրք ժամանեալ էին Տիմոթէ.

Ո՛չ միոյն խոստացեալն ոչ մի առնուն՝ թէպէտ զնդրուքն զսաղար-
թալ՝ քննչ էին ըստ ՚Ներսիսեան թէ՝ զի՞նչ պարտ էին առնել Տի-
մոթէ՝ ոչ ի ՚Ներսիսեանէ ևս նոյն խորհուրդ առալ զերկիցն. ՚Երկիցն՝ Տի-
մոթէ ոչ ի. և ընտրել ՚ի ՚Ներսիսեան Տաճկաստանեայ՝ ՚Յովհաննէս անուա-
նալ զոմն՝ յայգեգործ խրատեցեալ. Այն ՚Յովհաննէս էր բարեհամբաւ
գրագրութեամբ մի, զոր ՚Ներսիսեան վերնախանձու՝ ոչ կամեցաւ եր-
թեք կարգել ՚ի պաշտօն. առ ՚ի ոչ լինել միաբանեալ ՚ի պատիւ
այնոց ներհուն առն՝ եղեց երկայն քաջութեց, յորոց յառաջ ՚Ներ-
սիսեան ունել միայն ինքեան զնոմ վասն յայգեգործութեց. ՚Յովհ-
աննէս բազմից առացեալ էր նմա առանձնաբար, թէ՝ ՚ի յայ-
ոդոպտիս զնէր զկեանս իւր. և զառաջուէ թէ անձին և հասակի
իւրոյ՝ ՚ինքեր այսմ պատճառեալ, ընդդէմ այնքան երդուել ազ
դոց. ՚Ի կամել զինչ ուրեանէ՝ ՚ի կերպառուել աւետել ուրիշ.
և աւետել հաճառ իմն կերպիւ վարուց, շէ զրպարեայ իւրոց. ՚Այլ
մարդեկք՝ որք առնն զինչ առ ՚Ներսիսեան, առնն նմանապէս և զանձինս
որք հաւատարակիցս առել ինքեանց զձշմարիտն. և ոչ լինին բնաւ
ապերախտք, ոչ ՚ի հարազատսն է, ոչ ՚ի հաւատիմ հոգեւորացեալ.
և ոչ նաև յանշահախրուէ նոյ. Աւետն ունայն անհաւատալի մի՝
խոստացեալն զինչ առնուն ՚Ներսիսեան ՚ի ընդդէմ աւետել փրկահաճ
խոստմանէր զինչ առնուն. որոց ոչ անհաւատ՝ և ոչ հետեւելոյ ամենևին՝ յայլ
մանաւանդ յաճախագոյնս աւետ ՚ի շնաւորաց իւրոց. Արտաքսեալք
անհաւատարմելք՝ և բռնահարելք իւր՝ միշտ ասելն նմա ՚ի զ
յայգեգործութիւն. և հասեալն ՚ի շնաւորսն՝ զորոց ՚Յովհաննէս՝ ՚ի
միոջ հետ զգաստացուցանել էր, ոչ երբեք ժամանէին նմա. Ո՛չ
Աստուած այսմ առնէր զայգեգործութիւնս երկիցս խոհեմութեան նէր, որ
նախատանէր միշտ՝ զանցարարսն անկարգութեան. Աւետ և լինել
էր նմա ոտնձ և անբժշկելի. զի վէր և հետացեալ զնա ՚ի հայձկէ

ամէն

զաշտօնէից, և ինքեան երեսին և մարդիկ՝ ի միջ առանձնացեալ ագարաւորքն։

Յակզբանն Թուլիոսի եղեւ հարկ ձնշեալ՝ ի սոյն ձախորդութենէ, բայց պարզեւօք նա նուաճ զոյն՝ որ պակասէր ինքեան, առ՝ ի բանալ գանձս իւր՝ ի միջ առնացեալսն մեծի բազդին։ Առաքաւ զՄիթրադատն խոհեմուն՝ ծախիւք իւրովք, և թերկրեաւր՝ ի նոյն ձեռն դժբաղդ. և սկսաւ սէր առ սիրէ հաճելոյ, և ատելի ընդ ատելոյ, և դարմանել զինքն հանդարտաբար իրաւամբ՝ ի գործ ածելով զգաստանն առաքինութեան, որք են յաճախ յարգելիք քան զհզօրսն և յայտնիս։ Ընդ որոյ՝ առ՝ ի լինել անկարօտ մարդկանց, ընակեր՝ ի տաղտուկս Արկեան լերին, (է) յանուն սատի միւոյ՝ ուր կիսակամար քարեայ պար կի՝ ծառայեր նմա վէր բնակուեր. և առեալեր սի՝ որ հասեալ՝ ի լերանէն, զովացուցա նէր զծարաւ իւր և ծառք ինչ՝ տային նմա զպտուղս իւրեանց՝ ի ձեռս։ Անդէն ղերկուս ծնեալ՝ որք գործէին՝ ի փոքրիկ արուեստ մի. և ինքն նա գործէր ըստ նմ՝ խոհանին ձեռամբ իւրով։ Ընդկերն հաստատեցաներ նմա զիմ ըրդս աշխատանաց իւրոց առաստեղծ, և ոչ Թագոր պահանջ ինչ նմա։ Անդէն նա ոչ միայն գտանդս՝ և զպտուղս առաստեղծ, այլ և զմեծ տեսակս անուշահոտ և վայելուչ ծաղկանց։ Որոյ նա գործակցանկուեաս ամբոխին, զոր ամ քաղաքանման՝ անդրադ՝ և անդուլ ծաղկեղծի մեծ՝ մատանէր՝ ի կորուստ։ Այսպէս յաճախեալ ամուր ի՝ ազգ արդարք՝ ի միջ ոչխարաց գայլացեալսն, վճռեցաւ նմ յաւուր միում՝ զպատանիժն՝ ի գահավիժել զՊոմպեոսէ. և որքան առաւել ամէն վատասիրէր, այնքան առաւել՝ ի մօտ հաստատ տեսանել զանապատքինեցն, անկուն նէր։ Զանգիր յոյժ ամենահաւ ըստ նաւարուն՝ գտանելոյ արդեանիկ և կարօտ՝ իներ սխալանաց իւրոց՝ որքան չնայոյ հասանել միւնչև գիմերգին ծայր՝ քաղցրադոյն ասասխանի՝ ինքնակալ իշխանութեանն, այնքան արագացոյց ընթանալ յարշաւմանն կործանման իմ ձեռօրին՝ և իմ ձեռօրեաւ։ Ընդ՝ յոր ժամ լսեաւ նա զանկուն և զմահ Պոմպեոսէ, ոչ ինչ ծագեաց հրճուանաս ոչ մեծ ուրախութեան իւրոյ նախատեսեալ, և ոչ մեծ լինելոյ իւրոյ զերծեալ յանհրաժեշտ նէր։ Այլ քաւեր վշտագնեալ միայն յերկիւղէ՝ ի սահմանել ձեռնասպանութեան մահանել՝ ի գերութենէ։ Ինչ

(է) Արկեան. կամ Արկեայոս, ի ծագ՝ Լիբանանոյ, ընդ հակ հիւսիսոյ Սիդովնէի, ըստ Պտղոմէոսի ծովեզերեայ Սիդոնէ։

Հասեալսիկ այրն՝ զոր Թէլեմաք յանդիմարիսաց ի Լիպարա
երկրացուցանել. զի գտեալ էր ահա ժամանակ ինչ՝ ի ձանձրանալ
գթալոյն և զպատշաճաւորելոյն նմա. Հանդերձ Թէլեմաքայ հետեւեր
նմա խրատուց Աննէթովին. ոչ թողոյր զնա տրտմահասու լինել ոչ
ոմանց ընդդէմ եղելոց՝ և չարաց, հանգոյն անձանց՝ որք էին՝ ինձեր
նիւատելի պաշտօնի իմից. ոչ միայն՝ ի մէջ դաշնակցեալ ազգացն՝
որք ծառայէին՝ ի տան պետին, այլ նաև՝ ի տան Լաերտեայ.
Ընդ որս ելեալեր հոգի իւր էր թացուցեալ և քննել յոմանց զմարդիկս
որք ունէին զհանճար ինչ, և կամ գիտնոյն ինչ առանձնական.

Ինանխանութիւն Թէլեմաքայ դաշնակիցս ունելոյ դիմադրութեան
ինչ՝ ի գնալ զվօլիսեայ՝ ի Թէլեպուն՝ առ ինն քնա, մեք ունիմք
փորձառեալք Լիմ՝ Թէլեպ մի Տալմէսացի ուրեքն սիրէ զպատե-
րազմն, և դիտէ յարուցանել. գոլով աշխատեցուցիչ դրամոցս
իւրոց. Վօլիսեայ ունելով զոլով մեծ զօրագլուխ ոմն՝ կարէ նա
արկանել զմեզ՝ ի մեծ լուծ յորդոյզի. Ասացեալ Թէլեմաք պատաս
խանէ նմա. Վօլիսեայ չիրաւի գիտէ առնել զպատերազմն, քանզի
սիրէ նա զխաղաղութիւն. Ընդ հաւասիկ երկու իրք՝ որք պատրեն
զնդրիկ. Այր մի՝ որ ձանձրէ զձախորդութենէ, զվատանդս՝ և զդրժ
ուարութիւնս պատերազմի, և աւետել հանձարիդ՝ ի վատրել զնա,
քան զայլ մեւնն՝ որ ոչ ունի զփորձառութիւն ինչ. Անտաւանդ զի՝
ուսեալ է նա ձուշահել զերջանկութիւն հանդարտ կենաց, և ունի
դատաստանաւոր զանիրաւ յաւուրս Լարտասէի, նախա-
նախնւոյն իւրոյ. Թէլեմաք մի՝ ակամբ և յիմար, և աւետել երկիւղալի վտ ձեր, ընդ զայն՝ որ պիտէ
ձանձրել զերթս. և միայն յինքենէ եղբակացուցանէ զբարուքեան
Ռանդի անգթ և յիմար Թէլեպն՝ ոչ գիտելով ինչ, և Թարց
փորձառութիւն իմիք իրաց, ոչ առեալն՝ , ևՔէ ոչ այնք՝ մերձակայ
սխալակիր խորհրդականեն մեզ. և կամ համոզիչ՝ վերադիմել և ամ
բարտաւան եպարքոսի, և կիմ նախարարի իւրոյ. Ասաւ և այն
կայր Թէլեմաք ակամայ գրամբ՝ ի պատերազմ. և դուք ամենեքին
ոչ կարէք հաւասար լինել՝ ինձանէ. քանզի նա ինքն ոչ կարէ
հաւասար լինել ևս ինքեանէ, և ոչ մեզ հասանել ընդ՝ ի բանս
իւր. և ընծայէ զձեզ՝ ի ծայրագոյն հարկաւորութիւն, որ հարկ լինի
զի կիմ դուք կորուսանիցէք զնա և կամ նա ձնչիցէ զձեզ. Այդ
աւելի ևս աւետել օգուտ, աւետել հաւասարի, և նոյն հանդգնագոյնի
խանել

ֆանել հարստահարութեանց Տալեմեացւոց, և շնորհել նոյ զքաղաքն
մեր արժանի հրամայեցին.

Ուրոյր ժողովեալ հաւատարմեցաւ ի սոյն բանից, գնացին ու-
րեմն յառաջարկել Տալեմեացւոց զՓիլիտասի՝ ի քաղաքն. որք և
անհանգուրժ սպասէին՝ ինոցունց ընկալնուլ զպատասխանի մի
հատու. Այնչ լուան զանուն Փիլիտասի՝ ետուն առնել զքա-
զպատասխանի միահաղոյն, այժմ բարեաւ ձանաչելոյ զքաղաքս
պաշնակիցս որք կամին բարի հաւատարմութեամբ վարիլ ընդ մեզ՝ առ
ներսով զհաշտութեան մի մշտնջենաւոր, քաւորութեամբ կամեցեալ շնոր-
հել մեզ քաղաքն՝ զայր մի շնորհակալ և հանձարեղ. ի կատարել-
ցեալ զմեզ. Ար եթէ յաջ ժամուցանիցէ մեզ՝ զայր մի՝ պիտիպէ
և խղաճարժ՝ և վատասիրտ, հաւատացաք մեք՝ եթէ ոչ որոնեն
ինչ, եթէ ոչ՝ ի պատժել զմեզ, և ապականել զհներով և զվարս
հատակարութեանն մերոյ. Ընդ պահեաք՝ ի սրտի մերում զայնպիսի
զգօրեղ ցասումն, և զոխս վէր տպնպիսի խոտանելոյ և ընդհատանել
հիերատուէ. Նայց ընտրեցաք ի Փիլիտասի՝ ցուցանել մեզ ձչնա-
րեաս պարզմտութեամբ՝ յի՝ ոգջմտութեամբ, և հաւատարմութեամբ. Ընդ եթէ
քաղաքն դաշնակից՝ առանց կարծեաց՝ ոչ ինչ հերքելոյ մտա-
ծեն զմեզ, եթէ ոչ ուղղութեամբ. միանչ համախոհ
հրաւիրեն մեզ զքաղաքն մի՝ որոյ ոչ կարելի առնել ինչ ընդ-
դէմ ազատութեանն, և ընդդէմ միտց՝ և պատուոյ ազգի մերոյ. Այդ
կարեմք վճռել առաջի ոյոց՝ եթէ ունի աղբիւրք վերատեսանեն յա
կունս իւրեանց, պատրաստեալ հատանել մեր՝ ի սկզբան զպատ-
ճառսն քաղաքին բարեբարոյ, կամելոյն ազատ, զի վերջին Թագաւորք
Թագաւորաց մերոց՝ յիշեցուցին զբարեբարոյութիւն պատճառացն մերոց ընկալնուլ զմեզ
այսօր. և ընդդիմացին ծննդոց՝ ի ծնունդս մեր՝ խաղաղութիւնք ար-
կեալ դարուցն, ի բոլոր կողմանս Հիւսիսոյ.

Փիլատաք յառաջարկել նոյ յետ այսորիկ՝ պատճառ Տիոմ-
տեի զդաշտն Ասրիոյ, առ ի հիմնել անդ զծերակոյտ մի. այլ
նոր ամբոխ՝ ասէր նոյ. պարտիմար լինիլ ձեզ ի բնակիլ ի քաղաքի
մերում, որ անբնակ է ի ձէնջ. Ցիշեցէք զոր եթէ ամ մար-
դիկ պարտին փոխարերարար սիրել զմիմեանս, ըստորում երբ
կիրն է յոյժ ընդարձակ վա նոյ. Ար և յոյժ բարի է ունել զդրա-
ցիս, որք կցին կարի պատահարօրք ձեզ՝ վա հաւատասուէ և ընտ
կուեցեք իւրեանց. Ասացեցէք շարժեալ ի գուէ՝ վա թէչերի
մէջ, որ ոչ կարէ դառնալ յերկիր նուր. Փիլիտասի և Տիոմ-

գոլով ի միասին ի ժողով ձեր. վը ուղղութեց և առաքինութեց իւրեանց՝ որ է միայնակ բարին ճշմարտական. պահպանին գձեզ ի ձեր խորին խաղաղութեէ. վերընծայելով ձեզ զքաղաքութիւն շրջա հայ ամբոխս՝ որոյ լինելն ձեզ հոգածուք ի միծարգութենէ. Ա՛րդ առեանիք զուք ոմ Տաճկահայեցիք, զի առնուք ահա երկրի ձերում թագաւոր մի կարօղ ամբառնալոյ զիարտս ձեր միշտ յերկինս, ուր և զուք նմանանայք՝ ըստորում խնդրեմք ի ձեզնէ զերկիր մի՝ որ ամենևին անօգուտ ձեզ, թագաւորի միոյ՝ որ է արժանի ոմ ամենևին ոչ բաց առել ինչ ի Թէլեանցի. ըստորում էր նա այն՝ որ նախահոգացեալ էր ձի զիօլհասուն՝ ի թագաւորս. Ա՛ր խոկայն գնացին ձի որոնել զնա յանապատն իւրում՝ առ ի թագաւորեցուցանել ի վէր իւրեանց. բայց նախ քան զգնալ իւրեանց՝ առուն զարգասաւոր դաշան Ա՛ղիխեայ՝ Տիօմէտէի, առ ի հիմնել անդ ինքեան նոր իմն թագաւորութիւն. Ա՛ր թագաւորք դաշնակից կային ի սայն գործ վաճառելոյ. քանզի ասէր նոր ծերակոյտ Հռունաց՝ կարէր օգնել կարողագոյն ի հաստնել դաշնակցայ, եթէ Տաճկահայեցիք կամիցէին վերստին զյաւիշ տակոդութիւն, որոյ Ա՛տրաամ առնուաւ էր շար օրինակ. Ա՛պա համայն թագաւորք՝ ոչ ևս մտածեցին ինչ, եթէ ոչ՝ վերադառնալ յերկիր իւրեանց. Ա՛ր Յ. Դ. լամաք արտասուաթոր աչօք՝ չուհայ ընդ գօրաց իւրոց, զինն խանդագնաստաբար վարելոյ զաշխարհն Տիօմէտէի, և զանմխիթար խնամատանութիւն Ա՛նթիոքի, և զհամլատաբարոյն Ֆիլոմէդեդէի, որ էր արժանաւոր ժառանգ նահապետին Ա՛ղբերտեայ.

՚Ե Ի Ի Ծ

՚ՐԱՄՆԵՒԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴՈՒ ԳՐՐՈՑ՝

Ցնէլտոտ՝ ի հաստանէն՝ ի Սալէնք՝ տառնէտնոյ՝ ի տիւտանէն վերայեն՝ այնպէս քարտոտ գորթէցիներ՝ Ջերմոյ՝ ի գոտանէն իւր՝ պահպանել անոսի ընէլափաստուածներ տալոյին։

Ա՚էնուօր պարտ նոյ վերադառնա այսոյիկ փոփոխուէ, և առանէ նոյ, նշանակել պիտալոյ ոչ տրցելոյ՝ ի ներքոտրելոյ պատկուածէն՝ ի թագաւորել յաստղերով նոյ վէշտա և վերաստեղծուածէս Յուդէնէ։

Ցնէլտոտ քանոյ յէտոյ պիտի խոս Ա՚էնուօրի՝ ի վերայ հոյէցոյն խոսոյ՝ ա տրտառնալ ընդ Ա՚նուիօվէ գոտէր աստոյ քահանային։

Ա՚էնուօր գովաբանէ պէտրոտ վարդ և պետրա և ընդպիտուէն նէ, և հաճատոտ ինէ՝ ամէն աստղանալ էն վրա նոյ. քայց ներքինատէս ոչ պարտ է տարերել պայլէն, էնէ ոչ՝ չտճելոտնոր, ա՚ի գնալ յիքատ. և վերադարձնել վիճնէլօվէ՝ ի հալածանոյ Սիրահարոյ նորա։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼԱՄԱՐԻ

Գլուխ Ա.

Բխտասարդ որդին Յուլիոսի անհանդուրժ ըզձիւ բաղձայր վերատեսնել զԱՆՆԱ օր՝ ի Աւիննիէ. և թառնիլ ետվաճ՝ ինաւ, առ՝ ի վերատաւնել յԻտալիա. ուր ակնուհանդ քի հայր իւր հասանել էր, Ընդ յորժամ մերձենայաւ մտանել՝ ի Աւիննիէ եղև յայժ հիւացել՝ ի տեսանելն զբազում շրջակայս դաշտին՝ զորս քաղաքաւէր էր լերք անդորձ և անապատ, դորձեցեալ և բազբօջել ոչ պարտէր մի վայրկուէ լցեալ քրտնաջան աշխատասիրէ զորձարուքք, խակայն ձանաչէց լինել արդիւնք և պտուղք իւսասանողն ԱՆՆԱՕրի. Յետ այնորիկ՝ ի մտանելն՝ ի քաղաքն տեսս, զի պակասալ էին վայելչական արհեստք՝ հնշասալի կենաց, և յայժ հռչակեալ նախկին շքեղափառուն. Ոչ ժրացաւ զայն քննել ըստ այս Ծելամաք, քանզի սիրէր բնականաբար զյատակուիս՝ և զամ շքեղ և զվատնեալ լերս. Այլ փուլեալ՝ այլ լիմն խոկմունք մտաց սիրեցին նմա. մինչ տեսս՝ ի հեռատեսանէ գալ ընդառջ քաղաքացիս՝ իսոսկնէի ըստ ԱՆՆԱՕրի. որոց սիրտ առժամայն լցաւ՝ ի խանդագատ հրճուանաց.

Սակայն ոչ քնչ վատահուէ բնութիւն կինեաց՝ վար համայն քան զնեցեալ զեխուճածոց՝ զորս առասցէ ի՝ ի մարտի. ընդդէմ ՆՏ տասիի, քանզի երկնչէր, թէ գուցէ ԱՆՆԱՕր ոչ ախորժեալ յանդիմանութեան յաղագս այնց ամենից. և լը չարիս՝ որբան յաոջանալոյ, այնքան և արհներ յայնս ԱՆՆԱՕրի տեսանել՝ եթէ կամիցէ առալ քնչ յանդիմանութեան։

Փարեցաւ նախ Յոհաննէս զՍիւնեացիսն ունել զհարատա-
ւոր իւրով, և ապա Սիւնեացք անկաւ զպատերնազաւ Այն
քաջն, և ոտիպանէր ինա արուաստօք իւրով։ Հայեաւ Այն
քաջն ասէ ցնա, հաձեալ եմ՝ ի քեզ, քանզի արարեր զինձան
սխալանս, զի ծառայեն քեզ նոքին՝ ի չանապէրզքեզ, և ոչ ես
հպատակ քեզ լինիցին։ Այլ բազմեցա ընկալաւ լինիլն՝ ի սխա
լանաց՝ առաւել ոգաստիչ սպառազէն, քան՝ ի բարեաց գործոց,
Վասնզի գործք մեծամեծք լցուցանեն զսիրտս հպարտուն ազ
գի մարդկան. խոկ սխալանք առնեն մարդոց վե
րատեսանել յինքն, և ընծայեն նմա զիմաստուն իւր՝ զոր կորուս
տել էր՝ ի բազում տեղս գիսրոմածոյ։ Այլ այն՝ որ մեծ քեզ ապա,
և գովիլ չէձս, և ոչ կամիլ լինիլ քեզ գովեցեալ յայլոց։ Այլ
արարիր դու զինձան խրոմ, քանզի խոստովանեցաւ զՔրիստոս
զի այն ոչ էր գօրութիւն քոյ։ Այլ ի յիրաւի, քէ գործուիցն այն
քիկ՝ ոմն իր ինչ արուեստուստ եկեալ ընդդէմ քեզ ի քո գո
Այլ քէ ոչ էիր ընձեռակայ՝ ի կորուստանել զինս, զի արամարհ և
անխոհեմութիւն քոյ. ոչ ասացին վտայիր դու քէ՝ Այլոցն ու
նէր զքէզ ոմն քէ պղտիսիսել յայլ իմն մարդ զկրասացոյց՝ քանի
զքիզ։ ասէ՝ ի գործել վտանաւոր քոյ զայն ամ՝ զորս արարիր
դու։ Այլ ունկն նա ամենասպանեալ զքեզ յայլ սխալանս քոյ. ոչ
և Այլ գործուածն յոյժ ամ կալեալ կասել զամենի ծուլն ալէկոծեալ
և պահէ՝ ի խաղաղութեան զկատարածն ալիս նորա։

Այլ մինչ Յոհաննէս հետազօտեալ հարցմանքն զՎրեստա
քեան՝ որք էին բազմարձեալ ի պատերազմէն, Գնդապետք ունէին
զնոսա տպաւորիսի խնամանութեան խրատուց Այնքօրի, Գնա ա
նորիկ հպարտ հիացմամբ յայլ կազմուածս, և ասէր ցՅինքօրի,
Հատանիցէ ձեռն քո՝ որով զայնձառն ոչ կարեմ խոնարհել,
Հասեալ ի արդիոք ձախողգուէի քինչ Սալէնքի, մինչ պահասել
եմ ասել. ուստի գայ, զի ոչ ես անդնեմ զայնս մեծամեծս ի
ոյք փայլէին յաստենսին նախ քան զգենուլն իմ ասել, և ընդդէ
ն, զի ոչ ես տեսանեմ՝ ոչ զգուկի, և ոչ զարծուէ, և ոչ զակուն
պատուհասիս։ Ընդդամանք զգեստուց են պարզք. և ասէ՝
որը՝ քննեցէք շինեալ պահաս մեծք են քան զատուցինս, և միւք
զարդարեալ։ Այնհետեւ վայրենականք նոքազեալ են, և քա
զանն ի՝ հատուտակ առանձնականեալ։

Պատասխանեաց նմա Այնքօր ծիծաղելով. ունկն դու

ՀՇՄԱՆԱԿԱԾԱՆ ՊԱՀԱՐԴՈՒԵՔ ԴԱՇՏԻՆ ՀԱՒՐՕՐ ՔԱՀԱՆԱՅՔԱՒԸՆ։ Ա. յո՛, ՏԻՐ՝ ԲԱՆԱԿԻՆՆԵՍՑ ՀԱՒԱՏՔՈՎ. ՈՒՆԻՍ ՅՈՒՄԵՔՆԵՒԻՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՂՈՒԵՒ Ի ՍԱՒՏՈՒԹԻՒՆ. ԵՒ ՊԱՏՇԱՒՍ ԲՈԼՈՐԻՆՍԻՆ՝ ԵՒ ԱՐԴԱՒԱՒԵՑԱՒ։ Օ՜ՊԻՆԱ ՆԱԽԱԴԱՒԱՆԱԼ ՀԱՄԱՐԻՒՆ ԲԱՐՈՒՔ՝ ՇԱՐԱԿՑԵԱՑ ԱՅՆՔԱՆ։ ՔԱՀԱՆԱՔ ՄԻ՝ ԲԱՐՁՐԱԲԱՐԵԼ ԶԼԱՊԱՐԱԿԱԼ ՄԱՐՄՆԻՆՔԻՆ, ՈՐԱՀՈՒԼՔ՝ ԵՒ ԱՐՅԱՍՈՒԼՔ, ԶԷ ԱՆԶՈՐՔ ԵՒ ԱՆԹՈՒՂՔ ԴԱՇՏԻ ՄԻՍՆ, ԿԱՄ ԹԷ ԴԱՇՏ ՄԻ՝ ՈՐ ՅԱՂԹԱՀԱՐԵԼ ՉԿԱՐԱՑԱՒ ՄԻՍՆ ԲԱՐԻԿԱՐԴԼ՝ ԵՒ ՀԱՄԱՌԱԼ Ի ՎԱՐԱՆ՝ ԵՒ Ի ՅԱՏԱՆ։ ՔԱՆԶԻ ՔԱՂԱՔՔ ՄԻ ՄԱՑ՝ ԵՒ ԲԱԶՄԱՄԱՐԽԻ՝ ԶԷ Ի ՀԱՐՇԱՒԱՀԱՐՔ ՅԱՐՀԱՍԱՆԱԿՈՒՆՑ ՈՐՔ ԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆՆԱՆ ՊՀԱՐԱՆ, ԶԷ ՀԱՐՇԱՒԻ ԿԱՑԱՑ, ՅՈՐԺԱՄ ԻՄՔ ՀՐՃԱՒԱՊԱՏԱՒ ՅԱՂՔԱՍԱ ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՄԻՍՆ, ՆՄԱՆԻՆ ՈՒՂ ՍՂԱՆԴԱԿ ԿԱՑՈՂԱՑԱՒ ԻՄՔ. ՈՐՊԷՍ ՊՂԱՒԻՆ ԻՄՔ ԱՅՆՏԵՂ ՄՆԱՑ. ԵՒ ՄԻԱՒ ԶՍՈՒՐԲ ԱՆՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍԱՆԷՔ. ՆԱՀԱՏԱԿԱԳՐԵԱՑ ԱՅՍՊԷՍ ԶԱՐԱՆԱՑ ՈՐ ՉԻ ԿԱՐԱՑԱՒ ՀԱՍԱՆԵԼ ՈՒ ՍՏԱՑՈՂԱՑ ՀԱՄԱՐԵԼ ՈՐ

Ի ԿՈՒՍՏԱՆԴԻՆԱՊՕԼԻՍ։

Ի ՄԱՅԻՍԻ ՄԻՆՉԵՒ Ի ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ԱՄԻՍՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԵՊԱՏԻ։

Ի ՄԱՅԻՍԻ ՄԻՆՉԵՒ Ի ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ԱՄԻՍՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԵՊԱՏԻ։

Ի ՄԱՅԻՍԻ ՄԻՆՉԵՒ Ի ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ԱՄԻՍՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐՔԵՊԱՏԻ։

Նոյնպէս եւ այն՝ որ իբր անապաքինելի, է շուքն, ի՛ շրջապատելոյ. Զի ոչ մեծ իշխանութիւն մի թիւնաւորի զիշատուս, նմանապէս եւ շուքն իշխանաւորին զտիզս մի ոչնչացու. Նոյնպէս եւ շրջապատելիս օգտի՛ ի բուժմունս զայրագոյն ծախիտ վարկս առաջի իբր մի՝ ապրատոյ ոչ կարի՛ն շահիլ զկնասուս իւրեանց առնել օգտակարութեամբ ՝ ի բառնալոյ սրտից երկիւղ՝ մի՛ գուցէ ինքեանց վարկեալ, վէր նորա զիւրեանց հաւատարմացեալ ՝ ի բազմացմանէ

ալեք ոչ ուներն զինչս, կամին երթիլ իբրև զուսնօղս. և մախեն ոչ
քէֆ ուներն. Ուրտաքանչիւրքն փոխ առնուն, ամենեքեան խաբեն՝
և համարձակին առնել հազարաւորիւք անարժան սրտնեռուց
հնանոս, առ՛ի փարթամանալ։ Այդ արդ՝ որովք ապաքինեն այս
ամ չարիք. Պատուէ փոխել զախտաժս և զբնական հղեալ սովո-
րութիւնս՝ բազում ազգին, ասելով ընդա նորան զօրինս. Ոչ ոք կարէ
առնել այսպիսի իր իւր, եթէ ոչ ՚ի ձէռն մէ փիլիսոփայ. որ դի-
տէցէ օրինակաւ իւրոյ խոհական բարն կարգուէ՝ ամենեցուցա-
նել զպէսպիսի ամենայնին, որք սիրեն զնա ախտ շնոյ. և վասն հա-
ցուցանել զարս գիտուն՝ որք լիցին յայժ հաճոյք, ՚ի տե սանելն
ունել սիրապետուէլ համառօտ բարն կարգուէիցն՝ ՚ի մի՛ջ ամենից
մարդկանց.

Փիլիսոփայք լսեալ զբանս գայոսիկ՝ ՚ի ոմի այր մի՝ որ զարթ-
նեաւ ՚ի խոր քնոյ. Օ՞ դուք զկշտարուէլ բանիցս այսոցիկ, և տալա
ժողեին ՚ի սրտի իւրում երթալ ՚ի հմուտ քանդակիչ միոյ՝ որ
քանդակէ զպատկերս ՚ի վէմ կէտոյ վիմաց, այնպիսի բնիւ կերպիւ
որ ասացն ոմն տեսարան մի, իբրև թէ կենդանի և շարժուն լիցէ.
Փիլիսոփայքն ոչ ինչ պատասխանեաց բնաւ. բայց մտածէր զայն
ամ՝ զորս լուեալ էր. և նկատէր այնք գիրս՝ որք փոփոխեալք
էին ՚ի քաղաքէն. Հետ որմ ասէ ցվէնէթօր.

Ասա ՚ի ստուգէնէ իմաստունացուցեալ դու ամէնէ քան զամ
ՔՀէտոս, և այնքան փոխարկեցեալ է՝ որ ոչ դու ճանաչիմ, ոչ
գնա՝ և ոչ զամբոխն իւր. Ստոստովանիմ ՚ի թէ այն ամ զոր դուս-
բարեր ասաս՝ ի բազմապատիկ ամէնէ մի՛ք քան զյաղթանկուէնս՝
զորս մեք արարաք. Ա՛ զի զօրուէքն և դիպուածքն են որք ունկն
զմեզ մանն ՚ենթակայի պատահմանցն. և պարտ է դի մեք մանաւա
բնացուէ զիմաս յաղթանակուէիցն մարտի՝ ՚ի զօրականաց. բայց
համայն արարք քոյ՝ ոչ կախին, եթէ ոչ ՚ի մի միայն յանձնէ.
Պարտ եղև քեզ աշխատիլ միայնակ ընդդէմ ՔՀէտոսի միոյ՝ և
բոլոր ամբոխի նմա առ՛ի ուղղել. Պատահմունք և բերմունք պա
տերազմի միշտ են ՔՀշտաց և նախանձաւորաց. իսկ համայն դոր
ծառուէք որք աստ եղեալ՝ են երկնային իմն իմաստուէ, որոց
բոլորն քաղցր՝ մաքուր՝ և սիրելի, և համայնն ՚ի նշան իմն երկ-
նային իշխանուէ՝ ՚ի վէր Ստոմէնէի. Ասրնմն երբ մարդիկք կա-
մին ստանալ զիտուս, ընդէր ոչ աքնին և որոնն հետ իւ առ-
նեն զբաժանիս ապրուս. Այ՛, ասէր չարաչար իմաստն՝ մինչ յոյսան

վերադարձ զհամասոփ լինն փառս՝ առաւ հարկանելով զերկիրս,
և հեղլով զաբիւն մարդկային։

Ընկեցցէ Աննէօս ի ղէմն իւր զերկիրսն լինն աղուս,
ի տեսանելն զվհատութիւնս չկարել ի յաղթանակութիւն՝ և ի տե-
ղասատկելն առաջնոցն, ինքն ի հասակի միւսում, յորում ընա
կան էր նմա արկանել ի վիճակն զորս առաջեալ էր։ Նման որպէս
յարակցիցէ Աննէօս. միրաւիկ կի այն ասի՝ զոր դու տեսանես
սատ, է բարի և դովելի. բայց գիտասջիրը, զի կարելի է առնել
գիրս նաև աւելի բարեգոյնս։ Ասումնէ բարի հարսիկաց զերգաս
կերուելոց իւր՝ և հետ ի բարւոյն կատարելոյ զամբոխն, առ-
կայն ակն ունելն ոչ թողուլ առնել զոհասանն ինչ, որք են ի շուտա
հաս մուտիւք նախկին սխալանաց իւրոց։ Ռանգի մարդիկք յա-
ժամ կամին՝ ի բայց արկանել զբարն, քանզի ի ձեռ առեալ կա
լածէ զնոսա։ Նոյնպիսի ժամանակ ինձ՝ ինձ վասնզաւոր առաջնոյ
ի բանից, պատճառաւ ակար բնութեանս՝ և ի հնարեալ սխալանաց.
և երբ՝ ի բաղում անսպասելիս մոլար կիրսաւորեմ ինձ։ Նրան ի
այսպիսիկ՝ որք ոչ են բնաւ արտաղեալք. զի նշէ ոչ կարէն
առնել զգաստիս՝ աւելի կատարեալս։ Այլ՝ ոյք ի միտս, ինդ-
բեն ի ձեռն աւելի քան յառաջնէն. քանզի դու ձանաչեցեր
դէմս ի միտս ունել քան յառաջնէն։ Ոչ՝ ոյք ի միտս, ինդ-
ա՝ ինձ մեծ շնորհափառ։ որ կարեկէ մոլորեցուցանել զքեզ
ասումնէ՝ յարակցէր Աննէօս, է գիտուն և նրբիմաց, բայց
յայժ հակի լերս մնանուն, և ոչ բաւական մտածէ զերս՝ որոց
պատուն է։ Ինչ ասեմ ի ձգտելն ոյք՝ ի վեր է քան զմար
դիկս, ոչ կայանայ ի առնել զհասցն նրա ինքնին։ Ո՞ի տա է
անապարձաւ լինն զանհկայն, որ է յուղ հատանել ի բազում.
կամ կամի հաճասել ամենից ի՞ կարող է առնել զայդ։ Ա-
զաս մի՝ պատուէ կատարել ընտրելով, և առ ջնորդելով
այնց՝ որք կատարեն ի ներքոյ իւր։ և ոչ պատկան ինքեան
առնել զերս յայժ վտանգս։ Այլ պատուէ նա առնել միայն՝ զի
համարս տացին նմա։ և զխոչ բաւականարար ննջ ազատել
զառնեցեալ հասնուս։ Ինչ այս է զարմանալի կատարելն լինն։
ընտրել և կարգել ըստ ներշնչելոյն անձին զայնոսիկ՝ որք կատա-
վարելոյք են, զի վերնասոյն և կատարեալ կատարելն ինն կայա
նայ՝ որք կատարեն ի ներքոյ իւր։ Ռանգի ասումնէ՝ յարակցէր
նայ ի կատարելն զայնոսիկ՝ որք կատարելոյք են։ Ռանգի
պատուէ նկատել, փորձել՝ բարեկարգել՝ ուղղել՝ քաշելով զ-

վերացուցանել և նուաճել, և փոփոխել զասպիշնութիւն, նաև սանձ ձիոյ, և ուղիղ միշտ ի ձեռին։ Արդ կամիմ հարցանել զհամանգն միոյն ինքնին՝ ե անհասատարմութիւն և վտրկութիւն, և յարուցանել ընդդէմ ինքեան զասելութիւն՝ վասն փոքունց իրաց, որք վատնեն զժամանակն՝ և զապաւսել մտաց, որք հարկաւորք են ի մեծամեծ իրս։ Այլ զի առ ի հեռանալ զմեծամեծ նշանաւորս իրս, պարտ է ունել զազատ և հանդարտ միտս կատարելոց և անշեղեալս՝ ի տաժանելի գործոց. զի կարիցէ մտածել բան անկիւն, Այնքան վատատակել աշխատանաւք ի փոքունց իրաց՝ նմանէ աւելի քան զինուց. որ ոչ ետ ունի՝ ոչ զօրաւէ և ոչ համարձակ։ Այնքան ոք կատարեսցէ զիրս փոքունս՝ են դատապարտեալք միշտ վշտանելոյ, քանզի սրձակելոց զանեալ ի բերանց ի վէմ առատագային հեռաւորաց։ Ո՞ քաղեալ լինիցի միշտ ուր օրական իրաց՝ յորում են. և սակս գործ է միայն՝ որ աշխատ առնէ զինս յոյժ. ամբոխելով զմիտս նոյ ընդդէմ՝ ոչ գատել լինին ոգիսմբ ոմանք իրակուիք, եթէ ոչ յոյժ համ հատանմանել համայնից ի միասին՝ գնահատ լինին ի կշռոյն իմիք կշռագատուն, միանչ ուն ունէցին չափակցուի և համապատասխանուի միոյն ընդ միւսոյն։

Հացարկուի հետեւիլ այսր կանոնի՝ ինձ կատարուն՝ և համանմանիլ երամշտի միոյ՝ որ հատի միայն գտանել զհոյն քան զինուորս, և ոչ դնէ զինքն յաշխատանս՝ ի համաձայնել զնոյն, առ ի բաղկացուցանել զերանակ մի քաղցր և ազդու։ Զայս նմանիս համանմանի ես ևս հետամն, որ կարծէ առնել զիս, յորժամ տեսանէ զուսմարեալ զմեծամեծ սիւնս և զերկոնս և զբազում քարինս կոփել, եթէ մտածելոյ զկարդ և զչափակցուի յարմար զարդուց՝ մտանայն շինուածոյն։ Ոչ՝ ի ժամուն՝ յորում շինէ զապարան մի, ոչ նախատեսանէ թէ պարտ է շինել զանդուխս համապատիկս, և՝ ի կառուցանել զշէնս՝ ոչ մատծէ, ոչ զգաւիթն և ոչ զդրունս։ Այլ և գործք իւր՝ ոչ են, եթէ ոչ՝ շփոթել և խառնակ դիմմունք՝ ի փառասիրդ մտաւնս, որք ոչ ունն բնաւ արարեցեալք զինն ի մէնջ։ Ոչ սոյն գործուածուք՝ յոյժ հեռի են տալոյ նմա պատիւս, այլ մանաւանդ եթէ՝ առնէ իմն ե յաշխատեցնէն ամօթոյ, քանզի տայ առնել եթէ՝ ի գործս իւր՝ ոչ ունի զխոհուն՝ ըստ բաւականի խնայողուն, առ ի ապաւորել ի միտս միանգամայն զընդհանուր ձեւակերպութիւն մեր իմոց շինուածոցն իւրոց։ Ոչ այս ե ստեղծան ինձ՝ կարճ

և

և առարքարէ մտաց, և ո՛չ ոք որ ծնեալ էջէ յայսպիսիս ահմանել
իմացականաւէ, ոչ է յարմար, եթէ ոչ՝ լինիլ կատարելոյ յայլոց.
և ոչ էէ լինի ինքն կատարելոյ այլոց. Այլ երկայնբերուքիւն
զվերնոյն իմ ցուցանեմք, եթէ կատարելոյ է ինձուրն միոյ՝ ոչ
լինելոյ զհաւասարն համանձնութեանն մի՝ ոչ երեւելոյ. և ուղիղ
չափակցութեանն լինի՝ ոչ հիւանդ.

Այլ՝ եթէ կամիս զի առաքինիցդ ակիւրն նմանակէն օրինակ
ի սոյնասիսի արհեստից, և արարիցդ քեզ իմանալ եթէ ոչ զոք
պիտիք՝ որք կատարեալն այսու կերպիւ, նո՛ւագ. և ոչ
ես, եթէ ոչ պարզ երգիչք. որք երգիցեն զերգսն եկեղեցական՝ եթէ
էին կատարեալ, բայց ոչ համարին մեղեդեանք հոգեկանիկ. Ա-
նէրը, զի եթէպէտ լաւագոյն երգիցեն նոքա. բայց այն՝ որ կարգաւորէ
զերգսն և դնէ ի կարգի զամ մասունս եղանակին, է վարդա-
պետն երաժշտութ. Այնպէս և այն՝ որ հաստատէ և տայ զոր
կոչէ զտախտակս և զքարիւնս և զամ սիւնս, և կամ որ ամբաս-
նոյ զձեղունս տանցն, ոչ որք է եթէ ոչ՝ հիւսն, բայց այն որ ձեռ
կերտէ զբոլոր շինուածն, և ունի զհամայն չափակցութիւնն ի
մտի իւրում տապաւորել ի մի միջոցնոյ կատարելոյ ձեռագործ
նորին. Այնպէսնոյնակ ինքն ամենեքեան՝ որք աշխատին առաւել, և
առնին զգալագոյնս բազում երգից, և սիրէ կատարելոյն քան զայլ
ոչ ինչ, եթէ ոչ պարզօրինաւորք սաղմոսակերաք հրամանիւ. Իսկ
ձշմարիտ խնդրատուն լինի՝ որ առաջնորդէ ուրուք, և այն, որ զոչ
լինչ առնելոյ դիտէ առնել զնմա. և զտանէ հնարս նմ երկայնից,
թէ ոչ ինչ յարտաքոյս, և վերամտածէ զանգետս. Այնոքա պարզ,
համապատկանէ, և նախապատրաստէ յոյժ կանխաւ. և յառա-
ջադէմ ընդդիմանալ չարխորհուրդ բազդին, ունի լոզակ մի՝ լեզէմ
հոգեզատիկ ջուրց. և զգաստ լինի տիւ և գիշեր՝ առ՝ի ոչ ան-
ըզգուշաբար անկանել՝ ի փորձուիս պատահականս.

Զաւասիկ դու մի՛ ինձ ասիցես՝ եթէ ներկուն պատկերա-
նկար մի՝ աշխատի շարունակաբար յառաջօրոք մինչև կերեւիցի
առ՝ի ներկիրն՝ առնել ինքեան զգործ իւր. ո՛չ. ո՛չ. քանզի ոչն
շարունակ և շտապել աշխատանաց հինգուցանէին զհամայն ներկու-
թիւնսն ինքեանց, որ ոչ ես կարէր նկարել զոչ անկին. և ոչ
նաև ախորժ իւր. Այլ պարտ է զի ամ ժամանակ զործեսցէ
ընդ ազատ գոլով՝ իշխեն լը կամաց՝ և լը հեսուամանց ախորժից
իւրոց, և նուազ յշտապիսմանց խոհական ըզձի իւրոց. Զաւասիկ

դու

ղու ևեթ անգուգանեն նա ժամանակին՝ ի հարել և ի սիրել ըզ
ներկա . և կամ՝ ի պատասխան ղրկիչն. ոչ։ վի այն ե գործ իմն
աշակերտաց իւրոց. և ինքն վերստին ինքեան պհոգեւնականէ
յարմարելոյ զգոյնս. և ոչ զայլ ինչ խոկայ, եթէ ոչ՝ ածել վատա
հաւատ՝ ի վեր պատասխանի՝ զնարտասանական գրիչս իւր. տալով
քաղցրեալ՝ զաչեսն և զլինելոյսն՝ նկատիկ սիրոյ բնին
իւրոյ, Հիւսանէ՝ ի մոխ և յերեսակցութեան իւրում զգայարանս
սքանչ հոգեկիր՝ զորս հասի պատկերակերպել, և սոյն ևս՝ ի նոյն
հասի մտաւոր լինի զգայուց՝ և հասիցն պատճառիչ, յորում
նոյնչափ ե ինն, Հայեա՛ զայն երեսակերպել հանճարոյ, պատա՛ս
հիմն զգիտուն մի ևս հատուածոյ պատկերի իւրոյ՝ ինչու առաջին
մինչ զի ամ մտանեք անդամոյ պատկերի իւրոյ՝ ինչու առաջին
ուղիտալ՝ և չտվսկացեալ մինն ևս միւսոյն. Արդեօք դու ի՞
լսանք ինչ ես միշտ ի մտածմանն՝ ի միտ զօրուիլ ինչ
զգայ մտածմանց՝ պիտացոյց, քան հմուտ սնոտիապատկերի միոյ,
Հ զգայակցութեան ուրեմն ևս՝ զգայմունք և աշխատանք ևս ա
ւորի միոյ՝ պատա՛ս լինել ի մտածմանն, ի հիւրասիրել զմեծ իրա
հուէս. և ընտրել զայսպիսի անձինս հիւանդիչս՝ ինչ ընդդէմ լինելոյն.

Ցնդեալսդ պատասխանեաց , Ամենեւին ինձ ոչ ասել զայն ամ
պոր ասես։ Այլ եթէ ինքն արդիւնագին ոգուս հիւանդիլ, ևս ոչ
լինի մեզ խաբեցեալ, ոչ մտանելոյ ընտ ինքնինն նաև յիւրս վտ
ահանս և յաւուրս .

Ասացաւ դու զբեղ ինքնին պատասխանեաց Աննեմօս. քան
զի Ցնդեալն յոյժ ամաչէ զնմանատիպ ինն ընդհանուր կատա
ղութեամբ՝ այսպէս; զի մի լինիցի խոտեցեալ Աստղիկ ոչք չին
ընտ յամարտիդ սկզբանցն իմոյ՝ և ոչք ոչ ունիցին զշնարհս զնոս
ղոյսն ի մտայ գանազանելոյ զնոս, ընդհանուր մերս ոյղ ևս՝ ի խոս
էսքի՝ շռայլմտութեանն ձերոյ . և պատասխանեաց ինն՝ միոյ ընդ ոչ
լինին խոտեցեալք . զի ոչ գիտեն իսկ հաւատոյ զայն՝ զոր
արուեն , և ոչ գոյն զայն՝ զոր պատրեն նկատել. Այլ ոչ գիտեն
լինչ, եթէ ոչ՝ ի բերկրալի յամենեցունց, և մանաւանդ ոչ հա
ւատալ զինքեանս հաստատ արանչ՝ զոր ընդդիմաբանեն ինքեանց
հաւատոյ հաստիցն և խոտեցեալ։ Այնուհետև այնոքիկ՝
զոր ունին զատոյգ լսելեացն կատարեալ , և ձանաչին զնոս
պիկա, գիտելով զայն՝ զոր պատրին ոչոնք՝ ինչ, և ունին նաև
զմիջոցս վերադառնալ լինելոյ բերայ, ասացանեն զանձ զիր ի հիմ

ցիմիդիկա՝ զորս դնանն ՚ի պաշտօնեն, եթէ էցի՞ն յարմար զուրկք
յառաջադրեալ իւրեանց. և կիլ՝ եթէ ունի՞ն իմացականութիւն ՚ի
գիտելի իւրեանց, իմանալ զայն դիտաւորեալ՝ որ յաւէտ զրկեալ
լինի նոյն։ Ա. Յիլիմնատես, ըստորում՝ ոչ կարենան աշխատանս ծան-
րագոյնս՝ առ ՚ի քննել զյաւտուկ վտքը իրն, ունկն դնիտս առա
ւել ոգւոյս, առ ՚ի վերադիտել սկի սկզբն ամենայնի՝ զսկզբունս
իրականացն, և առ ՚ի նկատել՝ եթէ նախասկզբք իւրեանց յաւտա-
ջանան բարեպէս ընդդէմ այնց զկեղծաւորս իրաց՝ ոյոց պարսկն ըն
դառաջել և ուղիղ ՚ի ճշմարիտ երթին լեցին խաբեայիւք, զոնէ
ոչ զդայուն ինամբոյս, զի վերանցնասցէք ՚ի սխալել ՚ի մոլորիլ յաչէ
կատուէդ՝ որք են նշանք ահմանեալ իմացականութեանդ՝ առուկ
և ցածուն անձանց, վերադարձեալ լինելին եթէ՝ անկարելի իմն է
լինել խաբեայեալ ՚ի սմանէ իրակութիւն. ընդդուն պարտ է ձա-
ռայեցուցանել միտս զմարդիկս, որք են պատճ միշտ խաբեբայք։
Վասնզի առաւել ինամբոյն ըմբռնելոյ ՚ինն զկեղծաւորելոցն
չիմանալոյ երթիւք ուսոյ, քան եթէ իմացուլ զոյն ինչ լինել
պատրեալ ՚ի խնդրելն իրոն. Ոչ ըմբռնիկ պիտ՝ որ ոչ խաբի, եթէ
ոչ յերթս միջակս՝ և ՚ի խնդրելոս, որք ոչ իմացուն զնաւտ ինամբոյ
մեծամեծաց. Ոչ ունկն դնեն միայնակ՝ զոր այր մի մեծագոյն պատ
միշտ մտածել. զոյով պատրաստարհաւ ջնջել խաւսեալ զնաւտ-
ուելեան՝ յորժամ ժամանեն ՚ի բաց առնելոյն։ Ասացի եթէ ոչ կարէ
ամենևին լինել ստուգապէս խաբեցեալ. Հարկաւորն է ոչ առնել
և առ պատճառ կիլ՝ ինքնակոչ ինչ խաբէութեան. Ա. Ուսկասատարձ
մի ՚ինն զործարանի և հանելի իւրոյ՝ առաւել զնամ իւր խոհա
կանս աչեք, և առնէ զնամ նմանապես իւր խոկ ձեռամբ. Ուսկ եթ
դատար մի ՚ինն մեծի տրուելոյ իւրոյ՝ ոչ կարէ առնել ինքնին
զնամ, և ոչ ևս առաւել զնանել. ուրեմն ոչ պարտ է առնել նմին
ինչ, եթէ ոչ զկոս՝ զոր ոչ ոք կարէ առնել ՚ի ներքոյ իշխանու
թենէ իւրոյ. և ոչ ևս պարտ է առաւել, եթէ ոչ՝ զկոս և զկա-
դուելիս կարի հարիաւորս։

Ա Երջանիկ առ Ա՚ինեմօր՝ ցլուծ լամաք, ոձք սկրեն զձի զ-
և պատրաստանն ձեզ զկեղծաւորելն մի լի իմաստուն. և այնք ամ
զոր ուսանելս եղեալ առա, ոչ են այնքան վա Ա՚ոսմինեի՝ որքան
վա զատարկութիւնք ձեր. և համայն ապն իմաստնականն կարդաց
բուիք Ա՚ակինեի՝ որոց վա հիացել ևս, ոչ են, եթէ ոչ՝ առաւելք
այնց ամենից՝ զոր դու յաւելուր միում՝ առնելոց ևս յԱ՚ինեաց։

եթէ համապատասխանիցեն առաքինութեանն իւրոյ՝ զերամբարձնա
խատակմանեաւքն իւրոյ։ Արդ ի ժամանակի՝ որ խոհասցուք ոչ՞
լոյ ասել. և այսպէս Յոհաննէս ունէր զնաւ մի՝ ի պատրաստակ, վասն
ջարձման և ուղեւորութեան մերոց առաքելոց։

Յայնժամ Յովհաննէս երեսաց զսիրտս իւր բոլոր կամիլն իւրոյ.
բացաց ոչ ասելով զժողովուրդն, յայտգոյս պատճառս սիրտս իւրոյ
մերոյ՝ որ ահաւոր գործոցանէր ընդ մեզինել ի Պարկեղէտ։ Գուցէ
այսպէս առնիցես զիս՝ ասէ քեզ, մի յոյժ զերծուած հանիլդ լիր՝ ի
սեր, ի տեղիս՝ յորս անցանելոյ։ Ոտից սիրտս լիր մշտնջենաւոր
յանդիմանիկդ զիս՝ եթէ գործիցէ ի քէն գործ լիր, որ ոչ
հեալ մի Ոչնեխոփէ գաւառն Յոհաննէս։ Ոչ սիրելի լիր Ոչն
թօր. ոչ է այս բնաւ տեղեակ ոչ ոք ի մեզ. զնոսա այնմիկ յորում
ժամիկեցեր զիս, ի կղզի ոմն Պատմոսի։ Այժ քանզի ձանաչեր
զի զնաւդ խոցուածն անդր՝ զոր

մասին եւ, եւ գործեց մինչեւ անգամ. յաճախ ժամուց զբաղեցաւ ընդ
զամ՝ ի հետուստ, եւ նախատեաւ ի յամենեցունց. Ի բե յորժամ
եւ խոհեմ՝ Զերծ նմա ոչ արհամարհէին գործս, Ախտաբուծեալ
ոչ ի սակս գանուածոյն՝ Ընդ քօղոյ է քաղցրագիտեցեալ՝ հասեսա
ձեալ ի հետուստ, եւ ի սակս գանուածոյն՝ Ընդ քօղոյ է քաղցրագիտեցեալ՝ հասեսա

Վասասախոսեալ Ընդ քօղոյ ոչ ի ծերամտէ հասուցանէին զ
ձեր Ընդհատին.

Ի ինչ ինչ ժամանակս, յորում տեսող գոյ զինք կորուսանել
լին՝ ի նոցա յանախակրօնէ, յորում տեսող գոյ զինք կորուսանել
գոյ ի սակս գանուածոյն՝ Ընդ քօղոյ է քաղցրագիտեցեալ՝ հասեսա
ձեալ ի հետուստ, եւ նախատեաւ ի յամենեցունց. Ի բե յորժամ
զամ՝ ի հետուստ, եւ նախատեաւ ի յամենեցունց. Ի բե յորժամ
եւ խոհեմ՝ Զերծ նմա ոչ արհամարհէին գործս, Ախտաբուծեալ
ոչ ի սակս գանուածոյն՝ Ընդ քօղոյ է քաղցրագիտեցեալ՝ հասեսա

Ի հոգ կացուցանէ զանձն՝ ոչ սիրելի իմ Ընդհատին, զի ի սուտ
ընտրեալ ոչ ի քեզ ստոյգ. քանզի սիրելոցն զիրս Ընդհատին
ընտրեալ ոչ ի քեզ ստոյգ. քանզի սիրելոցն զիրս Ընդհատին
ընտրեալ ոչ ի քեզ ստոյգ. քանզի սիրելոցն զիրս Ընդհատին

և ոչ շինելի լինաւ. քանզի առնէ զնոսա իբրև ըստ անկեան, Խարուեք կարդապետելի ասեն հօր իւրոյ՝ և պատիւ և փառք իւր, որոմք աւետարանական, քանզի ինչ գիտեմ զնոսա ։ Այլ ունի հոգի մեր ասել, Այլ ինչ կարդացեալ և ուղիղ գիտեմ, և նա ես՝ ի քոյդ ասել զորս կամիմ, և չափաւորապես սնանիլ։ (որք են իրք կամելի նախանձելիք աներևոյթ կանանց։) բայց սիրեցեալ է ինձ սա ճշմարիտ ոչ ինչ. քանզի ոչ գտանի՝ ինձ, ոչ ցասումն, ոչ յամառողնութիւն, ոչ ինքնահաւանութիւն, և ոչ վէս իմն ընդ քոյդ։ այլ միայն ակաամամբ՝ առնէ ձեզ գիտել ինքեան, և երկնչեմ՝ ի սատակել ձեզ նորին. Տայ գնդրանաս հաւատս, և ոչ կրծտիցէ. ևիմ ոչ զանգ ոտին՝ զոր առաջի ջոգուս։ Այսպէս ևս ամենայնի բարուեմ ես, և՝ ի հրամանեն զերծ ինչ՝ ասց նոսա գնամ։ Այնպա հօր իւրոյ հանգուցեալ է՝ ի յինքեն, այլ ձեռնասպարհոյդի միոյ՝ որ նոյնպէս ի սուտից արդեանն՝ հանդերձ ևս հոգևանաւ ծառոց, բազմաց ի վէս նոսա ասելոցն զանոնք։ Այլ ես ամենայնի ուրախ եմ՝ ի ձեզ

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ЕРЕВАНСКОЕ

դղեակումեն դաստաստանի ու դեմ ոտքի։ Ընդարմ Ծովեմ չուլիմ շուղանդիսով ոգնական ոգնական ձեռքունին Ներկո, ու հանդարտ ցուցանի ուշադիր քաղ գան քաղցրությ գալիս կատարելու։ Այս այն ու Ընկերների համար կանոնի զեղեցանու ի ինչ ու համբ խոսքերդ գոնե զեղեցկու մի իրոց, որով հոգի այժմ ի քնարս, յորժամ կասի ասնել գատաստ հմատակն հա մանաշնուելիս։

Ուրնեմ քեզ անգամ մի ու՝ ոչ Ծուլանոք, ուր քոյ վա նի՝ ե ուղիղ, ե լուսաւոր։ ու ածք նախատահմանուած ոն գնա քեզ։ գե սիրես գու գնա բանտարդ սիրով վրով։ բայց պատա ասատել գե Ծուլես տայգ գնա քեզ, Ծուլիմ զեսհնուլ քոյ գե ոչ բանալդ նոմ գղեացունես պատ քոյ։ բայց գիտացիր, գե եթէ կամնուր գատիլ ինչ ատ՝ ի քաղցրատ գղեսուո քուքեն քոյ, հրաժարիր նա, ե ոգերնալ ատարտ ոնելն գքեզ ի պատուէր։ Ա՛չ խոստանդ նա գինքն ոսմբ։ ապ Ծոգու գինքն ի կամն տալդ Ծօր իրոց։ Ներ ատնու քնար գոք՝ գե ոչ գինդ ինդրդդ ինքնան, եթէ ոչ՝ զայր մի՝ որ ոնկնի գե բերէ զ Ծեզ, ե յաղուագ գիմաղնն քաղքատ գերամուն։ Ա՛ն Ծու նախատատ ոդ գեռ, որ ատիլ երեկ քեզ։ ե ատատ ի խոնարհ ոնկ գաշ իրոց, գինկ նորոգ վերածատանդդ քոյ։ Ա՛սած նա գայնս ամ եր՝ ջանկուելիս՝ որք գեսիցան քեզ ի պատերազմի։ գեսէ նահ գաներուն՝ ե գծնուն՝ ե գալատուես քոյ։ ե գայն ամ շնորհս տուս ատք ներսդին ի քեզ։ Ներսկա այն ոն որք ընծայեն գնա ազատիս համառատ ե ամենուրեք։

Ներեցիր Ծուլատք, երեցիր գեզ ոչ Ծոքատ, գե ոչ ես ու մնայ ինձ ինչ, եթէ ոչ՝ ատնել քեզ գատաստ գեզ։ ե գնել գքեզ ի կացուե մեջ, ուրկէդ քեզ զատուսին մի՝ արժանի ոսկեա գարգանդ։ Ներեցիր Ծուլես ոնա ի ըրատուե Աստուծոյ, որ ու մեզ ինձ ինչ, եթէ ոչ՝ ատնել քեզ գատաստ գեզ։ ե ես ոչ ես ատնել գքեզ ի կացուե մեջ, ուրկէդ քեզ զատուսին մի՝ արժանի ոսկեա գարգանդ։ Ներեցիր Ծուլես ոնա ի ըրատուե Աստուծոյ, որ

Ա՛րջ Հասանելիության Վերջը։

լեցիս արջանիագոյն ի վայրերդ գնաս։

Ամեն փոխանակ երեքի դուռատ թէ՛ ուրբեմ մեզ Աստեղեմ։ որով ոչ ոք այլ ոչ, եթէ ոչ՝ ոսկեմեզի հոմուհին ջուռացանդ գնաս

ՊԱՏ

ԱՐԱՆՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԳՐՈՒԱԾ

Ներկայն՝ խոհեմանոց խրատելով ընտրանեք էրիսաց հիւրսոց խրոց՝ յաւելցէք Աբեղայութիւն ընծայելոյն շնորհքեալս. հաճասարելով նահ քիկ՝ ոչ խոսք ինչն գիայեսի խրատտրելոյ ընծ՝ քարց օգնականաբեր նորս։

Աբեղայութիւն ընդնէ նոյս քիկ՝ ամէ պատրաստ վարքել ՚ի յայսմ, եւ ինչն ինչոյ հաստատուսն ՚ի պիտուժոցոսքի խրատուց, խորհրդով տանել զվնասուսոյն։

Ներկայն ջանայ ընդնել ՚ի նորոյ՝ սրբիքեալ ընծս, սրբագործելով զընծս հաստատիչ վնասուց՝ ոչ վնաս Աբեղութեան։

Հրամայէք ընծս յոգս, յոգոյ խոսք, զի գիասնիցի անգ՝նոս գնասուցն քարս։ Լինէր նա անգ պատասխանել ՚ի վարդապետ գոյ, եւն վնասուց ոչ գործիցէր ընծս։

Օգնոյ վնասուց յոյժ սահմանելոյ՝ ՚ի քարց քոցն ընդնէ Աբեղութիւն, զ առանձինս զհրամայեալսն քարգնոյն ՚ի հօրէ նորս։ Ներայ գայլելոյ ՚ի Աբեղութենէ՝ գիքարանալ գնա զհասարակ ապաքոյց գործոյ, եւ քարանի ՚ի գնալ, ոտ ՚ի գնալ ՚ի հայրենին քարս։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹՒԼԱՄԱՐԻ

Գլուխ Բառնեբէէրեան.

Յաւելնէ որ կաւակաճանաք խոտհի գլուխմանէն Թիւ-
մար և Անդիոքի, ոչ մասածէր իւր հետ ոչ պատաղ
մանի յամրցուցանել զնա. Երկիւղացեալ Անդիոքի՝ թէ ոչ կա-
րէր կարգադրել թագաց նոր, զիւր իւրն որ յարուցեալ էր ի մէջ
Ծիլիտոյ Կրնայ Ալփոլէնի, և ի մէջ Տիւրիանի Կրման
պետին Ռուսիկէրի, ի միջնադարեան, որ դուշակեալ լե
նէր ի Թուրքմանէ Թուղնոց, և ի փղոսոսաց և յերիկամանց ոզ-
ջակիզեալ. Պատասխանեաց Անդիոք, ընդ ի բառնին դու
հերս սրբայուցեալ, Թող զնա ի միջնահատուի Նիկէ ելանոյ,
որք ունքն զի սրսկմանուհս և զիմնուհս առաւել հնոց դարձ-
ցուսան զուշակիչս. որք և եղեալ զնա ի լինել թագաւո
նելոյ տոյն. Կարգեաւ միջնակ միջնահատի. զոյ յերկիղմէ զայսպի
սի միջնուհս ի ծննդականուհի հանձարոյ՝ և մոտաց նոյ. Նշ միջ
քուցաներ, ոչ կոյսնականուհի, և ոչ միջնահատի, այլ շատացիր
յենուհ ի միջնուհս՝ երբ լինի առնհաւ միջնուհ ոչ ի միջնուհ
պատուհ լինել առանձնաւ օրինաց. քանզի օրինքն զոյ յոյն, և
ի միջ անդր նո քան զիջնուհս. Որք և հետ միջնուհն խոս-
նին յօրինս, փոխանակ պատշաճականոյ զնա՝ զնան ի պատշաճա-
առաւ միջն. Հանգի միջնուհն զոյուհ կարօղ, և միւս մարդիկ
երկիւղ ունայնք, առնեն միջնուհն ի վատանգ, զի լինելոյ միջնուհ
ամբարձեալ յառաջնոյն մուտանոյ ի քնուհն՝ երբ սրբացեալ
յառկայեալ միջն ուրեմն ի կառաւոյ պատուհ՝ զիջնաւոյ
այլ քաղաքացիացն այլ. և առնեալ զքի ի ձնշիշ զայնաւոյ՝ որք

ոչ հնազանդին դառնասաստանի նոյ յորժամ լիցին վճռասիրեալք։

Եհատուցանէ ասումն պանկիատոս արամբ զաղջկաւրէն շինելիսնոց յորում՝ զառանիւքս՝ ի միջ բազմութեան իւր զառաքաղուեցաւ, ի սիջ զա նաղան յատկացեալ անձանց, զորս ունէր կալեալ՝ ի դառն։ Վա առաքեանաց Աննիբօս, վճռասիրաւս զնոմ նորոդ զառաս նոյ՝ ըս հատատելոյ առաւկապից ընդհանուր զառատասանին՝ և վճռոյ օրինաց։ Նոցա սի գնացս ընալ զբեզ՝ ի զառաքելոյս յառուկս. զի ոչնոր սանդքին խուռն ակեալ պաշարեն զբեզ։ և լինիս սի սի գնակ զառատուր բոլոր ամբոխ զբոյ։ և սիւս զառատոյր՝ ոչ բե՝ ինեցբոյ զբոյ, սանդքին լինին անօգուտք։ և դու լինիս ձնշեալ։ և ոչն փոքր խրախուիք կորուսանին զմանուկ զբոյ, որ ի՛ր մեծոյ խրախուեց հարիաւորե զբեզ, թառոյ կարելոյ զբոյ բաժել յօրինադրութիւն նաև փորունց։ Խորոք նկատեա ուրսիս հերքել՝ ի զբեն զոչն շինոմանս, յորելոյ զերս յառուկս առ հա առնակ զառատուրս։ և սի արուցես այլ ինչ, ակի՛ ոչ զոչն՝ զոր ոչ զոք կարե առնել առ՝ ի թիակի հատուցանել զբեզ։ Ոչ յայն ժամ առնես զու զձնմարիտ պաշաօն Թիւտորե։ Ճարիատրել զառանիս առնել նաև ասէր Աստիճնէ, զոմանս ամուսնու՝ ի. զանգի սուձինք յաղնիլ և ընատել սերնդոյ՝ որք և հետևելք են ինձ՝ ի համոյն պատերազմունս, և խորուանք ի՛ն զմիջ մնան զատնոց ետրնոց՝ ի պատերազմի իմում։ կանչն այժմ կերոյ ինչ վարձատրուե, առ ունայնամտիլ և ամենց հարուստ աղջկանց որոց ի՛նախաձոդալ զոչն հատատելէ, ոչ ունիմ ես, եթէ ոչ՝ առել սի միոյն հրամանե։

Եհրատիէ առէ ցնոս Աննիբօս, ոչ ունիս զու զժուռուել ինչ, եթէ ոչ՝ առել սի միոյն բան. առ՝ ի՛ սիսիել արել զոյն ի զա իսանձինե։ Ասաց բանս այս՝ արժէ զբեզ յայժ ի՛ առնկատի ինե։ Ա՛ սի՛ զա զու խրել՝ ի հարց և՝ ի մարց զաղատուել և զմիսիել արուել ընատելոյ զիմոյա իւրեանց, և հետևալաւթ ժառանգս։ Եհրատ լինել սա՝ զնել զհայոյն ընատանիս՝ յետել խառատոյն զերուե։ Ասալ և զնոս զբեզ՝ ի զառատասուրս և՝ ի զառատխոնառատուե ասինչ ի՛ շահատուելոց՝ ընատանեաց զաղաքակացս զբոյ։ Ասանդ ամուսնուելք ոչնին յի՛ նրեանց զբատելն ինուշ, ի՛ առց կցելոյ զբոյ նաև զոյն զառնադոյն առատոյ։ Ասդ՝ եթէ ունիս զու վրդատրել զհատատրիլ զառատասուրս, առե՛ նոցա զերկիրս անգոյծս։ և յառաքեցուր՝ ինձ զառատիճանս և զպատիւս, ըս հա-

վու և արժանաց ոչինչ նիշ. և պաշտօնից. Նշմարիք այս ամ
ոչ բաժնոյն, տուր նիշ ևս զդրամս, արտահանեա՛ ի գանձուց
յաւելորդ ծախուց քոց, որք սահմանեալ կան ի պատա քոյ. և
մի հաւատայցես բնաւ զպատա քոյ զոհիւրսն հա-
բառաս, ի վարձատրել զնա ի դժբաղդութէ ազգականաց նիշ.

Յայսմանէ հարկ ու խնդրանաց՝ վուխտով հանգ Աւօմինէ
աւ յայլ լիճ. Ախաբիմայիք(ա) ասէ՝ գանկատա առնեն, քէ
մեզ ունիմք յափշտակեա զերկիրս՝ ոչ նիշ ինչ յատկացեալ.
և քէ ունիմք տուեալ զնա ի զբօսնոյ պանդխտաց, զորս ընկալ
եալ եմք առ մեզ. Ընդ զարձուցիչ յետս՝ այսպ ամենայնի զեր-
կիրս նիշ. Ընդարև եքէ արարիմ զայս, իրաւացանչիւր ոք հատ-
ասայ՝ ոչ ևս ունել ինչ, եքէ ոչ յարուցանել զդատ ի վեր մեր։

Ելէ ուղիղ պատասխանեաց Ինելօբ, հաւատալ Ախաբիմ
քացոյ՝ ի յաւուրն պատձառանս իրաւանց. բայց ես ևս ոչ ի
ուղիղ նմանութէ՝ հաւատալ զ քոյ ի քոյդ պատձառանս. Ասաց
հաւատացուք ուրուք պատասխանեաց Աւօմինէ։ Ելատեա ի
հաւատալ՝ վերակրկնեաց Ինելօբ, և ոչ ուրուք յերկիւղուն
կոզմանց. բայց պատա ի կարդալ ի դատարանին քում՝ զաւրեալ մի
մերձակայ. ոչ ոչ ինչ ի սմա ի սիւս կոզմանէ երկեմպիցեալ,
ոչ և ես Ախաբիմայիք, (ա) ոչք ոչ ինչ շահախնդրութէ ունիմք
ընդդէմ ձեր երկուցունց.

Ասէ Աւօմինէ. արդ ուրուն պատասխանեմ եմ ես հաւատալ
ուրուք դատարանին. մի քէ ոչ ես ի ձէնդ, արդեօք ինչ-
նակալ մի պատասխանի ինչ առնեալ օտարաց՝ առ ի վնաս,
զատնծուքի երկիրն իւրոց.

Ախաբ

(ա) Ախաբիմայիք էին մերձակ հնոյն Ախաբի յատկութիւն ցեղի Յոռնա-
ազգացոյ՝ յԱրաբիոյ. ոչ էգ միայնակ ինչ ոչ ուրեք ինչ պետութիւն
ինոյ՝ այլ ևս Ռոմանհինգ բազմաց, ընդ հարկանգոյ նոցին։ Ասի
գոյ ևս Ռոմանհինգ բազմաց ի Ղեղեմոնիայ. որոց ուրեմն պետութիւն
ազգացոյ՝ յԱրաբիոյ. ոչ էգ միայնակ ինչ ոչ ուրեք ինչ պետութիւն
ինոյ՝ այլ ևս Ռոմանհինգ բազմաց ի Ղեղեմոնիայ. որոց ուրեմն պետութիւն

(բ) Ախէնեա. յայսմ կոզմանէ յԱրաբիա, ի հիւսիսոյ Ալէք-
անդրիոյ. էր ան ի հնոյն յատակագիծ. քանզ ասդիտրան Ասիոյն
նոյնոյ՝ յատկանիշ ցամաքի ծովոյն ցի 800 յամի ծնեալն, նման երկրաշարժ
և վասկոս յատակագծեալ քաղաքացն՝ ասիոյն ասէրան։

Ակաւ Աննիբօս առել ասոյ. զրուիչուռե կամիս հետ հա
առաւել. պատաւ, դի զասուիցես զա, եթէ ասդանդե իցի՞ ի լռա
ընդե ձեզ. Ալէքսանդրա՝ Միտարիմասդիե ոչ՝ է լռաց ըմոդիմ
բնաւ զդասուանգաւ ի իւրմանց . և այնուհետև մերձ չի իրաւանց
իւրմանց՝ զա ուղիղ, հարկ լինի ուրեմն չի այսոցիկ յաւուրս
զնացուցչ՝ ընտրել զդասուանգնիչս սի, չի երկուցուցց կռուին
խառնուրդ. ապա եթէ ոչ չերուիլ երկիր մերձակայ ընտրել զե
նուց չձառայուած . Ընդուրէ եթէ մեռանիլը զա՝ ի ծերութիւ
սի, որպ ոչ կարի՝ ոչ խոհեմութիւն՝ և ոչ զասուրար ուրե ի բռ
ընութենէն ընտրանի՝ հաւասարիլ ուրիշ իրաւանց՝ առնել
զդասուասուն ըս ինքեան, քանզի՝ ի մեր հասոյց զասուրարք
լինելիս՝ զնացուց իւրոյ. արդարև ոգեկիր զա՝ ի ըս շուտաւ
այսպիսի ազգի մերոյ, և ուրեմն ոչ երբ կարի ասկուցի՝ ի մեր ազգս
ասան ասրուրի անկարգուելիս . ուր հասոյց ընտանիք գինդ ինչ
լինելիս մերոյ. Ձուասաս զա՝ եթէ՝ ոչ ասկա կրնա ցաւ
ասոյ հայնց ասր կողը ը , ոչ է ընդհանուր ծերակոյա կրն. ո
ըս է իրասքանչիւր ամենից՝ (ար ոչ է, եթէ ոչ՝ ասղ ազգասդան ընս
ասանի սի,) հաւասասդ է իրաւասիք ասրեր ընտրել զդասուա
ասանս ինքեանս՝ ի մեր զասուիցեզդասեր, ընդունել ազգ մերոյ
ասիքսիոյ . Ձասուկ անձն սի՝ որ ասիսի անդասանի մերոյ՝ ասղ
ժասուցոյ ընտրեսդ իրաց , ոչ կարի պահպանել, եթէ ոչ զե
զասիցես ինքեանդ. ը չէ զասուասուանի խոհեմութիւն զասուերոյ. որ
ը լինելոյ յայտ իսասրար պասուհաւ՝ ասղ սիրէ ընտրել, եթէ
կասկած ոմիսի ոչինչ՝՝ ընտրէ, զոր ասղին զասուասուանց իրա
ժասիցն ընտրել ինձ, ասղ խոհական ժասուանի

Ձասուասս զա՝ եթէ մեզասդ կարէ յակղանիլ՝ ի զոյն
ասիդ զգանաւ չէ, ասր՝ ի ընդհանրասդ զասրոյ մեր՝ ի հիմասիկ
գերդ ազգ ընտրել չասրեսդ ը ի մեզասդիս ասրեր՝ ի ասկասիկ
ասրանց ը ասրասդանիցէ՝՝ ը ասրեսդ եթէ ոչ է ոչ է ասկասիցէ ասրել զա
ը ասրասդանիսդ՝՝ ի մեր զեզասդ, ասր ի՝ ընդհանրասդ ասրեր ընտրել
չասրեսդ ինձ, ասր ի՝ ընդհանրասդ ասրեր ընտրել չասրեսդ ինձ

թիլոյ՝ և՝ ի կուռքսն ալոյ՝ և՝ ի մէջ մեծամեծ շուկայիցըդ տրուէ։
Հաւատացեալ լինի սրտիւք ընդունիլ հեթան կուռ մեռեալ, յորում
ոչնչ ոգեկան իրաւունս չհաստատեալ ինքեան։ Ոչ երկիւղի սրտի
հօգ խոթեալ լինելոյ ըմբռնուս մի՝ ի՝ նոքա դիակ ծոյ մեռեալ,
ասոյ ախտանիք՝ ու միայն մարդ ոչնչ բանում զերկիւղալին հե-
ռանելոյն։ Քանզի սկսեալ ըմբռնել ոգի՝ ոչ խորհիլ՝ ի մէջ
դառնոյ, պատճառէ միշտ վիատրուածոց. զորմէ, զասպանուելն
կորուսեալ՝ անկատարելոյ վարդոյ, և հեռանելոյն ըմբռնուածոյ
հոգոյ, որք առաքեալք արժանանան միշտ ցհեռաւոր դարս։
Ըմբռնել ոգի՝ ոչ դադարիլ միշտ ջանիցեան հաստելոյն շուրջ զերկր
արարեալ՝ ոչ երկնիցէ լինելոյ խորհրդոյ յայտնելոյն դեղարուածոյ։
Նայեցի ես ետ հանելոյն ինձ՝ ի կողմն դառապնեալ ուժիւ՝ առ՝ ի ե-
կեղեցի զիչ ինչ խրատանց, ցորոյն ինձ ոչ դադարեալ ի՝ ինձ
ըմբռնել

հարիր

Եւ կատարեալ էր այնմ՝ ոտն Քաղքեդոնի, (ե) որոյ երկար մազք էին
մեծ ու գեղեցիկ, եւ ձայնն՝ որպէս եղջիւր. եւ ասեն՝ թէ ոչ ոք կարող
էր զինուորս ժողովել, եւ ոչ ոք կարող էր ասել՝ թէ ոչ ունիմ. եւ
ինքն՝ ամենայն ինչ ընդ ձեռն ունէր, եւ ամենայն ինչ ի ձեռն էր
նորա. եւ ոչ ոք կարող էր ասել՝ թէ ոչ ունիմ զայն ինչ՝ զոր նա
կամէր

կարծեք և ցցհատիք ոսկի զնեասու։ Այլ ահկնայայտ ասէ ընդ լեզու երկնի
արեգնի և հրոսի, և փոնչիւն շնչոյ նորին՝ ասայր լսել ի հեռուստ
ոսկ մանչման վիշապաց հոգւոց, յորժամ ելոյծ վերատուչ գնդա-
սահակ իւր ի դադարեցուցանել զալիկոծութիւն իւր։ Երկար ժանիք
ընդ արեգակ իւրեանց հատու ատամարի փայտահատից՝ հատանէին
զարմանս հնադոյն ծառոց. և շունք հաւնոյնք՝ որոց մերձենային՝ ի
նա. լինէին պատառակալք. և առաւել վատահ որսորդք՝ ի հա-
ձեն գնա՝ երկնչէին ժամանել։ Ընդ խոփիւ եղեգն յարշաւանս
իւր՝ ոչ հողոյ, ոչ երկաթոյ բնաւ մերձենալ՝ ինա, և գնահատ իւր
մահաց՝ ինա՝ ի ճիկանդ ։ Երբեմն զազան կենդանւոյս հոսէր
իրրև զառու, և առաւել ևս կատաղել զարձեալ դէպ առ այն
որ խոցեալն գնաւ։ Ոտիցն չի Ընդ խոփիւ (աւձաղ զօրն գրէ.)
ահաւոր զոգալով յերս յերս չոգիլ և ապականիւք վարակիչ յար-
ձակիլն ընդդէմ նոյն ծանրագոյն բարեանն, որով բռնութեամբ
զիսաբեալսն՝ առաւել զօրիզ ամրոցաց, ահարեկեալ անկաւ յեր-
կիր, և Ընդ խոփէ ետես գինքն ի դէտանի արտաքոյ զօրացեալ ի
վտարել զհարուածս ժանեաց վիշապին արշաւելոյ ի վերայ իւր։
Ոտից (ծ-ի լսելոյ զդաստ ի վտանգ Ընդ խոփիւ ի ձիոյն
արագ քան զկայծակն՝ և հնչուց ի միջ անկել չիոյն Ընդ խոփիւ
և վարագոյն, որ ջանայր ի խնդրել զվէրս ի արեան իւրոյ։ (Նոյնիսկ
ծ-ի լսելոյն զինուորական նիզակն իւր զոր ունէր ի ձեռին
այնքան առատիկ ուժգնութեամբ հնար ի կողս զարհուրելի դազա-
նին, որ մինչև ցկէտ խամրեցուցանել զաչսանցեալ՝ անկաւ յերկիր
առատ քան զկայծակն։ Ընդ խոփիւ ի ձիոյն
Ոտից ծ-ի լսելոյ զդաստ ի վտանգ։ Ընդ խոփէ ի ձիոյն
վտարել զհարուածս ժանեաց վիշապին արշաւելոյ ի վերայ իւր։
կէր, և Ընդ խոփէ ետես գինքն ի դէտանի արտաքոյ զօրացեալ ի
զիսաբեալսն՝ առաւել զօրիզ ամրոցաց, ահարեկեալ անկաւ յեր-
ձակիլն ընդդէմ նոյն ծանրագոյն բարեանն, որով բռնութեամբ
վտարել զհարուածս ժանեաց վիշապին արշաւելոյ ի վերայ իւր։
Ոտից ծ-ի լսելոյն զինուորական նիզակն իւր զոր ունէր ի ձեռին
այնքան առատիկ ուժգնութեամբ հնար ի կողս զարհուրելի դազա-
նին, որ մինչև ցկէտ խամրեցուցանել զաչսանցեալ՝ անկաւ յերկիր
առատ քան զկայծակն։ Ընդ խոփիւ ի ձիոյն
Ոտից ծ-ի լսելոյ զդաստ ի վտանգ։ Ընդ խոփէ ի ձիոյն
վտարել զհարուածս ժանեաց վիշապին արշաւելոյ ի վերայ իւր։
կէր, և Ընդ խոփէ ետես գինքն ի դէտանի արտաքոյ զօրացեալ ի
զիսաբեալսն՝ առաւել զօրիզ ամրոցաց, ահարեկեալ անկաւ յեր-
ձակիլն ընդդէմ նոյն ծանրագոյն բարեանն, որով բռնութեամբ
զաւակին ընդդէմ նոյն ծանրագոյն բարեանն, որով բռնութեամբ
ահաւոր զոգալով յերս յերս չոգիլ և ապականիւք վարակիչ յար-
ձակիլն ընդդէմ նոյն ծանրագոյն բարեանն, որով բռնութեամբ
զիսաբեալսն՝ առաւել զօրիզ ամրոցաց, ահարեկեալ անկաւ յեր-
կիր, և Ընդ խոփէ ետես գինքն ի դէտանի արտաքոյ զօրացեալ ի

ՔԱՐԱՆԼԻՔ ԱՐԴԻՒՆ ՅՈՒԼԻՍԻ, ՈՒՆԵԼՈՎ ԱՌԱՔԱՆԱՒՈՐ ՏԱՐԱՑՔ ԻՆՉՊԷՍ ԿԱՐԱՆՔ ՄԻ ՊԱՏՄԵԼԻՆ։ ՆՈՅՆ ԱՌԱՒԵԼ ԿԱՅ ԱՅՆՔԱՆ ԵՐԿՈՒՆՔԻ, ԵՒ ՅԱՐԵՒ ԿԱՐԵՑԱՒ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁԱՆԵԼ ԶԻՆՔՆ ԻՒՐ ԶՔ ՔՇՏԻ։ ԱՐ ՆՈՅԵՄ ԻՆՉՊԷՍ ՓԵ ԶԱՐՁ ՊԱՏՐԱՍՏԱՆԵԼՈՎ, ՀԱՐԿԱՆԵԼՈՎ ԱՐՄԱՏԱՒՈՐ Ի ԼՈՒԱՆԱՅՆ ԵՐԻՒԱՍԱՐԴՈՒՆԻՆ ԸՆԿԵՐՈՑՆ ԻՒՐՈՑ, ԱՇԽԱՏԱՒԱԿԱՑ Ի ՅԱՅՆ ԻՒՐ։

ՆՈՅՆԻՆՔ, ԹԷՊԵՏ Ի ՆՈՅՆ ԿԻՍՈՑ ԽՈՍՈՒՆՆԱՑԱՒ ՊԱՏՄԱՒԱՆՔՍԷ ԶԴՈՒՍՏՆ ԻՒՐ, ԲԱՅՑ ՅՈՒՍՑԱՒ ԵՒ ԱՒՐ ԶՈՐՁԵՔԵԼ ՊԱՀԱՆՋԱՏՐԱՆՔ ՆՈՅՆ ԹՈՂԼՈՒ ՎՐԴՈՎՆ ԼԻՆԻՆ, ԵՒ ՀԱՒԱՏԱՑԱՑ ԱՄՈՒԹԻՒՆ ԱՅՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒ ՎՐԴՈՎՆ ԵՒ ՄԱՀՈՒՆ ԻՒՐՈՑ Ի ՅԱՅՆԺԱՄ ԺԱՄՈՒ ԿԱՆՑՆ։ Ի ՄԻՏՔ ԻՒՐՈՑ ՄԱՀՈՒՆ ԻՒՐՈՑ ԱՌԱՔԵԼՈՒ ՎՐԴՈՎՆ ՉԻՆԵՔ ՄԵՐՈՂԿԱՆՑ. Օ՜Ի ԱՅՆ ՈՐ ԱՐՁԱԿՐՈՒԱԾ ՊԱՏՃԱՌԷ Զ ՈՍՏԻԿՈՒՆՔ, ՀԱՂԱ ԱՒՏԱՐ՝ ՈՐ ՔԱՐԱՑ ԱԼԼԱՀ ՏԱՐԱՓԵՍ ՊԱՏՃԱՌԵՑԱ ՀԱՅՐԱՊԵՏՆ ՄԵՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ ՅԻՇԵՑԻՆ։ ԱՐ ԽՈՍ ԼՍԵՑԵՔ ԶՈՐՔ ԱՀԱՒԱՍԻԿ ԶՔԱՐԱՑՆ ԱԶԱՏԱՐԵԼ Ի ՀՐԱՒԷՆ։ ԱՐ ՀՈՍ ԼՍԵՑԵՔ ԶՈՐՔ ԱՀՈՒԱՍԻԿ ՀԻՒՐԱՆՑ ՀԻՔՆԵՆ։ ԱՐ ՀՆԱ ՎԵՐԱԿԱՑԻՆԵՑԱՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊՀՈՒՍՈՒԹԻՒՆ ՀԻՒՐՈՒՆ ՀԱՅՈՑ, ՆՈՒ ՀՆԱՐ ՅՈՒՂԻՆ ՀԱՍՑԷ ՀԱՐԿԱՆԵԼ ՅԱՐԵՒ ՄԵՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏՆ ԳՐԻԳՈՐԻՈՍ, ՀԱՐԿԱՆԵՑԱՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ի ՅՈՒՆԻՆ ԺԱ ՄԱՆ ԹՈՂԱՒ ՀՆԱ ԵՐԵՍՍ։

ԱՐ ԱՀԱ ՅԱՒԵՏՆԷ ԵՐ Ի ԱՌԱՔԱՍԱՏԵԼ. ՔԱՆԶԻ ԱՒՆԵՍՈՐ, ՈՐ Ի ՀԱՒԱՏՔՆ ԵՐԿԱՅՔ՝ ՔԱՍՏԵՐԱՒ ԿԱՐԴԱՑԵԼԸ ՀԱՅՐՈՆԱ ՕՐԴՈՑՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁԱՆ ԶՈՐՍ ՄԱՀՈՒՆ ԻՒՐՈՑ Ի ՅԱՅՆԺԱՄ ԺԱՄՈՒ ԿԱՆՑՆ։ ԱՐ ՀՆԱ ՎԵՐԱԿԱՑԻՆԵՑԱՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊՀՈՒՍՈՒԹԻՒՆ ՀԻՒՐՈՒՆ ՀԱՅՈՑ, ՆՈՒ ՀՆԱՐ ՅՈՒՂԻՆ ՀԱՍՑԷ ՀԱՐԿԱՆԵԼ ՅԱՐԵՒ ՄԵՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏՆ ԳՐԻԳՈՐԻՈՍ, ՀԱՐԿԱՆԵՑԱՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ի ՅՈՒՆԻՆ ԺԱ ՄԱՆ ԹՈՂԱՒ ՀՆԱ ԵՐԵՍՍ։

ՀՈՂՈՒՆԱԿԱՑ ԵՐ ԱՒՆԵՍՈՐ Ի ԱՌԱՔԱՍԱՏԵԼ ԶՆԱՒՆ, ՄԻՆՉ ՕԴԼԱՄԱՔ ՎՐԴՈՎՍՐՏԱՒ Ի ԱԱՀՆԵՅ։ ՆՈՅՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՈՐ ՈՒՆԷՐ ՅՈՅԺ ԲԱՂՈՒՄ ԱՀԱՆԱՒԼԱ, Ի ՄԵՒԱՆՆԵՑՆ ՊԱՏՐԱՍՏԱՒՈՒ ԻՆՁ ՆՈՒՀԱՒ Ի ՄԱՀԱՍԻՆ ԱՐՈՒԱՄՆԵՔ ԵՒ Ի ՎՃՈՒԱԼԵՑ ՅԱՐԵՒՔՐԱՒ՝ ԱՐԺԱՆԻՔ ԱՒԱՆԵԼԱ ԻՆՁԵՑ ՆՈՒՀԱՒ ՀՐԱՄԱՆ ԴԻՄԱԼՈՒ։ ԱՐ ՅՈՐԺԱՄԱՆ ԵՒՈՒՆ, ԹԷ ՈՅՆ ՆՐՔՈՒ ՀՐՈՒՆ ՀԻՒՐՑ՝ ՅՈՒՍԱՑԱՒ ԶՈՐ ԸՆԿԱԼԵԱՒ ԵՐ ՉԱՅՆՔԱՆ ՕԳՆՈՒԼԻՆ, Ի ԲԱՑ ԳՆԱՆ՝ ԹՈՂԼՈՎ ՉՆԱ, ՆԵՐԻՍԿԱՑԱՒ Ի ՈՒՆԱՆ ԻՐՈՒՄ ՅԱՌԱՋԵԼ ԴԱՒԱՆԵԼ ԱՌՈՂՋ. ԵՒ ԱՆՑ ՀԱՆԴՈՒՑԱՆԵՐ ՁԱԿԱՐԱ ԼԻՐ, ՀԱՆԵԼՈՎ ՀԱՒԱՏԱՑՈՒԱ, ԵՒ ՀԱՂԹԵԼՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏԱՒՈՒԱ։ Ա՛ՌԱՒԱՆՈՎՆ ՁԵՌՔ ԲԱՒԾՄԱՆ ԱՆՁԻՆ ԼԻՐՈՎ, ԵՒ ՔԱՒՆՆ ԱՀ ԼԱ ՄԵՂՄՍՈՒԹԻՒՆՔԵ ՊԻՏԻ ԱՌԱՒԵԼ ՍԱՐԺԱՆԵԼԻ ՄԱՆՔՋԱՆ։ Ա՛ՀԱՍԱՐԱՆԱՑՔ ՕՐԻՑՈՒՔ, ԵՒ ՄԱՅՐԻՔ ԱՆՀԱՆԳՍՏԱՒՈՒԹԻՒՆ ԼԻՐՈՎ։ Ա՛ՆՈՒՆԱԿԱՆ ԼԻՐԱՆ ՄԵՐՆ ԲԱՒՈՒ ՄԻՈՅ՝ ՈՐ ԲԱՒԾԻՑ ՁԵՐԿԻՔՆ ՀՈՎԱՆՆՈՑ

ապրեցաւ

Այս էին սուրբ Աթեղոսիոյ ճշմարիտ պատմութիւնք, քաջութեան պիտոյ, որ ի
իրեն ունի. պիտոյ անկասկած է նոյն վարուց հետեւիլ, որպէս ասացեալ
ոչ ի խորհրդի ոմն չէիցեն մեղմացուցեալ զիւրն ասացուածոց
հարկաւորութիւն. Օ՜ պատուոյ վշտասիրեաց լինել վշտաց պէս. յորժամ
Աստուած պատուէ երկնչիլ ի վշտաւիցն լինել վշտաց պէս. Ես ասեմ
և շնաւսուսուսուք. Ըստ խոնարհութեան և ապրելի քաջութեան մեզ,
Քանզի պատուէ, զի վարժեցեալ զքեզ ի պիտուրել զվատահուէ
հատուսուքն, և երկնուս ամօթաշտուքն, սիրելիցն սրտի քոյ
պիտի դիմասանուքն մեզ. բայց ոչ կասիլ ընտր, զի վատքատ
և խոնարհաւ զերծուցանէ զքեզ ի վիրաւորէն և ի դժուրէ, այլ
Աստուծոյ առ ի հաճոյացուցանելն զնա՝ մեր երկնաւոր հայր առաջի
ծայրն, և ոչ անկանիլ ի քարկուսումն մեր սուրբ. Այս խոսեի ընդ
դիմութիւն. Ասացի ոչ է պատուս սուրբ զնա հետ. ձի՝ զիրկնքեն
քաջութիւն, ոչ չնորհք աստքինութեց, և ոչ չորհուրդ ի շահել
լոյս. Այլ ի սուրբ սոյնոյ գիշատուէ՝ ոչ ի մարդի ունիլ, ոչ քարու-
սոյն զիշատուէ զիշատուէ հոգ՝ խոյանալ չարեաւ՝ որ ոչ
զանգիտ ի քարկուսումն ի շահել զիշատուէ ի մարդի. զի
ոչ ի մարդի ունիլ, ոչ ի հոգի՝ ի հանդարտուսուն և ի շահատուսուն հոգ.
Ուրախ եմ յոյժ ի խոսանալ զքեզ սոյնոյ վիրաւորեցեալ.
անչափ ուրախ եմ՝ եթէ Աստուած ոչ իցէ քեզ ասացեալ ինձ սպասել.
գուցանէ զնա. Եւ լինիր Աստուծոյ երկար ժամանակ՝ լինելով սոյնոյ
կենդանի մեռեալ ուժով չարժանի իւրոյ՝ որպէսզի զքաւարարեալ,
քան զիս ոչ. արդեն մի՝ պատասխանատուն տիրոջ՝ որ ի քեզ ոչ ցուցանէ
Ես ոչ. արդեն մի՝ պատասխանատուն տիրոջ՝ որ ի քեզ ոչ ցուցանէ
ջանալ ի սոյնոյ՝ որպէսզի ինձ և գործեալ իւր. և ոչ ես ցուցանէր
քեզ ի սիրել զիշատուէ. Ասացի ես՝ զիշատուէ զիշատուէ
ի սիրել զիշատուէ. Ասացի ես՝ զիշատուէ զիշատուէ
ի սիրել զիշատուէ. Ասացի ես՝ զիշատուէ զիշատուէ

այդ մեղմացուցանէին զնոսայց մերոյ՝ իմանալ Լուսիկնէի՝ և
քէն՝ քան թէ չկենդանի լինելոյն։

Ա Երանելին Ա Ինեմիոս. խաղաղ դու զքեզ պահէ մինչ սիրելի
իմ Ցովհաննէս, Ողջոյնս առ դու ամենայն քոյոց, և առ
իմ ի Քրիստոս, որք կան, զի ամ լինիցի ի հանդիպել
քեզ դարձեալ. և թէ՝ համարձակ բնաւ թէ հնազանդիցին կամաց նոյ.
քայց ոչ ունին զօրս ի դիմադրել ասելոյդ՝ դիմ առ դիմ։ Ո՛չ
ոչ թէ ունին նոքա փայլ լինչ ի վար մարդկանց. և կամ թէ երկնչին
ի՛ր բարեպաշտեաւ քրիստոնէից՝ ապստամբացուցանել զնոս.
ասեն խոհական հանդուրժել. զի ոչ կարեն ընդառ առնել հան
դէպ լինքեանդ՝ զոյժս տեսոյ զոր ես ահաձեռնս։ Ի իշտ և ոսկեմ
լուծ մարդկանդ՝ ոչ շարժեն զնոս բնաւ ի դուրս. միայն թէ ոչ
ունկնդիր ածիցի ասելոյ քրիստոնէից։ Ո՛չ ոք թերեալ լուծ իշոյ ոսա
մեղ. այնպիսի վիպումնք պատմացուցեալ զիմաստունսն զնոս.
Լուսոյ և վիշ ախտաժէտ և հաճուելոց ընդ՝ պատրուակ ասել թէ՝ ամե
նեքին վարին բանիւ. Քանզի միանդամ են ընդ՝ ի հաճոյս քրիս
տեանդ՝ ոչ կարեն բնաւ առնուլ զայնս՝ ոյք կարեն բնկանել
զմեզ ընդ ի բանդ. Ծոլիկ և ուրուք՝ յեղակարծել, եղծել, և
խարել զոք, մի ապաշխարեցեալ գտանիցէ, և զանկրաւ դա
ռնայ ի մանաւանդ զայնոսիկ որ ի ծոցոյ մերոյ ելեալ
քան զմեզ անձանց. քան թէ ընդ մեզ, առ ի լսոյել
զայս մանաւանդ զայդ անձանց. քան թէ ընդ մեզ, առ ի լսոյել
քան

կ՚ուզես իւրմանց. Ա՚խոհականացողք են նոքա՝ առ՚ի ոչ երկիւղ իւրեանց
ունելն զոմ կատարելոցեալ. բայց միշտ լինին կատարեալք, եւ
ոչ կարեն կեալ քաղց լինելոյ։ Ա՚նդրէ ամենեքին ոտիւք ուռուց,
որք ըստ ինքեանց ոչ ունելով զկայսունութիւն ինչ պատուհասէ փախչին
միշտ շուրջ զարմանալի ծառոց։

Ա՚նաւ ոչ երկերեսմ ես ոմի Ծովելոմոք, զի դու անկանիցիս
՚ի տղայոցեսի սխալանս, որք ընծայիցն զմարդն անբաւական ՚ի կա
տարելութիւն։ Ա՚նդրէ դու ես այնքան խանդաղատ, մինչ զի՝ ոչ
հանդուրժիս խօսիլ ընդ Յուսինէի. ուստի ոչ լինիս ընտանի զքո ած
՚ի վիշտս նոր յորժամ երանիցես ՚ի Պաղեստին. զի այս ոչ է ընտանի
ցուցակրութիւն նոր որ շարժէ զքեզ ՚ի գութ, այլ ներկայութիւն նոյն
որ զքեզ շինէ։ Ա՚նաւ դու ուրեմն ինքնին ՚ի խօսիլ ընդ Յուսի
նէի, և ուսիր յայսմիկ դիպուածոջ՝ լինել խանդաղատ՝ և հաս
տատուն համանդամոյն ՚ի միասին։ Ընդ նմա զգաստակրութիւն քոյ,
որ ՚ի բաց թողուս զնա. բայց ընդ նմա՝ համառատ հաւատով
բանիւք՝ նաև գհարկաւորութիւնն չուժանդ քոյ։

Ծովելոմոք ոչ համարձակէր՝ ոչ ընդդիմանալ Ա՚նդրէայ, և
ոչ ևս գնալ դատանել ընդ Յուսինէ։ Ա՚մաչէր նախերկիւղ էր ըստ,
և ոչ ունէր վստահութիւն անդրանցանելոյ։ Ընդ նա երկուցեալ
առնէր զերկուս քայլս՝ և վերստին դառնայր ետս, առ՚ի յանջարկել
Ա՚նդրէայի՝ գնոյ պատճառանս ինչ, զի երկարիցի, բայց միայն
հայեցեալ Ա՚նդրէայի խրատ զբանս նոր՝ ինամանէ՝ առնէին զքոյն
համարն զեղեցիկ պատճառանց իւրոց։ Ա՚ւ ոչ երևի՝ ասէր Ա՚նդ
րէայ ծիծաղելով, նոյն յաղթօղն Տաճկաստանի, և նոյն ազատիչն
Հայոց երեւի. և նոյն որդին Ծովելոմի իմաստնոյն. որ պարտ է ինձ
նել զինեալ ընդ Ցուզէ. յի՝ զաբխոյ Յովնաց. ոչ ես համարձակիմ
ասել Յուսինէի՝ ինձ ոչ ևս կարի յամառցու ցանել զդարձ իւր ՚ի
հարկնելս, առ՚ի վերստին դնել զկայր իւր։ Ա՚վ ասրտիք Ա՚ստուծոյ
ոչցան ապերջանիկ լինելոյդ զուք յաւուր ըստ այնմիկ, ինձ է ունել
ցնդր զիմէ ևս՝ ՚ի մէն որոց վատթար ամենեքեան ես ոտրիկ։
որով զոհիցէ զանձն ՚ի մահ ոչ ոք ունի սիրոյ մեծի քան զայս
թուէ, ՚ի մէն յաչէս միոջէ իրոց։ Տնա Ծովելոմոք՝ ոչնի զանազա
նուի զոյ՝ ՚ի մէջ արիւնէ ներ պատերազմի, և ՚ի մէջ վատահու
նէ ներ իրակուձոյ. ոչ երկեաւ դու ընտ՚ ՚ի գինուց Ա՚տրատայ. և
երկնչիս դիմազննել ընդ Յուսինէի։ Ա՚հաւասիկ այն՝ որ անպատիւ
առնէ զերեզմանս, որք արարչէ են զանձինս մեծամեծ գործս ՚ի

պատերազմի. և զինքն երկուց գաշտ՝ և հանգչէ՛ ի յաղթանա-
կութեան, զուարճանայ զինքեանս առաւել յիմաստս՝ ի մարդկանց,
քան ի հաստատակ գործառութենչ, որոց սէգ ընդիմանայ քաջու-
թիւն։

Ա՛նդրէասի Հայրապետի զնչիքատուէ բռնեցա սպասիկ, և զինքն
յայոց յանդիմանուեաց՝ զնաց վտիճանակին Թաւրէզ ընդ երթալ զոնէ
ու ինչքն ինչքեն, հանդիսանալ Խոսիմնեին։ Այլ հարկ եղև երկու
ցաւ՝ ի տեղւոջն յորում Խոսիմնեի նստէր երթ, ուստի զնաց՝ ի
կոնաբն, մնալով և անդեղանալ ի տեղւոջեն, ահաւն երկնչիլ, ու ոչ
հանդչելով հոգի՛ ի միմեանս, խնդրելով զինուս միմեանց եթող
խօսելն ինչ։ Այսպա հայրեցեալ նոյ՝ ի միմեանս արտասուօք. և վեր
քանզ Խոսիմնեի բանադատեալ՝ ի վերայ իւրոց՝ ազատականս. ու-
ի՛նչ օգուտ ոգոնել շնորհս յայնմանէ. եթէ նա վատութեր վարձու
իմ ոչնչացուցանէր զնա. Օ՛ինի ցուցանելոյ չնոյ զանձս
իմ՝՝ ի բաց եթողուք զնա։ Ոչ՝ բարի, զնացեալ ես ներանձնիլ՝ ի
նախկին ձախողութենս իմ, զի ոչ ևս առցեմ լինի ինձ զբաւուք
կենցաղոյս։ Ոչ, ես ոչ ևս կարեմ առնել՝ ընդդէմ լեզուի գառ
նիլ յարանց խորհրդականաց։ Ո՛ւ կամիս գնալ դու ի՛մ ընկեր
գնի հացի ճաշակեալ. ի գործ սրտին գու գնա. և Խոսիմնեի ըն-
խանութիւն ցմեռնելոյ ձեզ. զի եթող կարծեց մինչ՝ ինացուցանել ամու
նիկեան վերստաւրէն. զի եթող կարծեց մինչ՝ ինացուցանել ամու
նացեալ գոռանի ըստ ձօր ձեզ։ Ո՛րպիսի կաց ասա, և լեզուախոս ա
ժանդ իմ, և քո ձեռնարկս զինի իմ։ Ոչ՝ ի ժամանակի հինաց
խնդ. գու ինքնին ունկնդիր առ վկայողսն ինքնակալ. և հետ
առելոյն իմ լինելոյ ձեզ առանց կասկածանաց։ Ոչ՝ երեք գու
անաղարիկ լինիս յայս ամ յերկայնութեան, զանձ եթող ինձ զՀՀ
ձօր, որ ես ընդդէմիմ ակնկալուն իմ Խոսիմնեի, պատասխանել
ևս խառնայ ցանկալ գնալ ձեզ. կարծ զգեստ՝ ի վեր ուղել
ապիկնանկի մերոյ՝ ի հանգիստ մարդկանց։ Ո՛յդ, ոչ առնա գու
գնալ ձեզ. Ո՛չ, առնանեմ ընդդէմ ձեզ՝ ոչ ընդեան անգութ ևս
ձեզ ասեմ. զի ոչ ամի՛ վտիճ առնեալ զամա ընդդէմ յայ
ձեզ, ըստ՝ ի կիլիկեա, յորժամ հնդկի զաւրին ոգոնեաց իմոյ։

Ո՛ր երկուցեալ ի՛մ լսելի պատասխանուցս նոյա երկչոտ և շվարեալ
ձայնիւ ասեմ. ոչ իմ ևս գնալ ձեզ ընդհանուր, ընդհատանգիմանու ձեզ
իմ զի զանգիտեն զնա՛ ի հայրենիքին իմ։ Ո՛ՀՀնդ օր՝ ոչ ունի զնացեալ
ասել ոչ, հրամայեք ինձ յանուն ձեզ՝ ի ջուրն Օ՛ինչ կասկած գու
զի արտասուեց ևս, ի նոյ արկնեց զնացեալ, զմայլ՝ և զհայրենիքն իմ։

Ալ լեզ պատրաստ էնչ լինիլ ամէնին առէջ պատուհիկն ալ էնչ՝ ջ
պիտ։ Ան լեզ դուրսէ ծնիլ իմ վէր լինելուդ լէ ջէտը, ոչ իմ առհասա
հաւ՝ ի կիտան մի քաղցը և հանդարտ. և ոչ ես հետ իլ հաւիք
մանդ իմդ։ Ընդարձ լէ ջէտրուն ի քոյ՝ առէջ հարուստ՝ առէջ
հարօղ է ջ պայն՝ որ հար իմդ է, բայց ես պարտիմ նախադասել
պայն զոր ինձը առհասնալէք ես էնչ ջ պայն՝ որ ունեցդը զբարու
մատուցանել էնձ։ Ընդ հաւատայի պես ձրջանիկ, ելլ է ունիցիկ
զԱնձ խօսիլ առհասուհի էնչ, ելլ ոչ ակնհարտէ լէ ջէտրուն
քեզ. բայց վէր ընծայելդ պես արժանաւոր՝ հարկ է, պի գնայիկ առ
այն՝ ուր պարտաւորուն իմ վիլնիշէ պես. և ելլ հայրն իմ խնդ
լիկէ գնա՝ ի քէն վատ իմ՝ Ա՞չ խոստացար դու պես վի լսացդիլ
հրամաք. ոչէ ոք՝ ի միջ ամէնց պայմանէք խոստանդց՝ ես լսակ ես
գէտ քոյ լսիմ Ընտրեցի՛ք, ջ դաշնակցաց։ Ընչ առնես ժառանգիկ,
պի ամուժիկ նուազ յատուցինիլ զասակ լջանիկուն իմոյս ընտան
հաց։ Ընձ՝ ոչ ոք առիլ էն պես Ինելօրի, այսպս և ելլ Ինելօր
շնուհհալ էն ոտիւդ Յուխեի, առ՝ ի սալ նմա լուացանել
ջնախասահմանուն։ կամի՞ս դու պի հորուհիդ ելլ Ինելօր զկնի
հասուցանել զտուր ջեռնէրս. պի ոչ ես ունիմ ես, ոչ գինչ, ոչ
պի հանուստս, ոչ զհաղ, ոչ զմաղ, և ոչ զհաւասան հայրենի. և ոչ
և ես ինոպ լինձ էնչ, ելլ է ոչ այլ ևս իմասուն և շնորհալի, որ է
առէջ պատուհէն պարզեն լինքեն Յուսիլեէ։ Ասաւ ոտ
ուրուն լինքնին, ելլ է կարիմ ես՝ ի բաց ալլինել գնա. և հաշխ,
պի ես՝ ի բաց լսոգուցս գիս, ոչ. այլ մանաւանդ լսէ սիտանիմ
ես ևս հոգիս ուրուն չինէն դինաձս իմ, պի հիւանդն ոչ լինչ է.
բայց ևս խրէս չինէն ելլ Ինելօր։

Ի՞սա շուխտ՝ ոչգան Յուլաւիչ խոսէր, այնքան ձայն նէ ևս
լսադ առնալը առէջ գօրդ. և երկչոտուհիք իւր ցրուէ ին՝ ինուս
նդ, Ասաւին ոչ գիտէր գինչ պատասխանել՝ և ոչ ես հարբէր հա
մաձայնիլ այնմ, զոր օրդին Յուլեսի յանգադրէր նմա. և մինչ ոչ
գիտէր գինչ ասել՝ ելլ ասաւ նմա այսու ծանրաբառ բանիւք.

Ալ աշխատ առներ գէտ գնաս, պի մէք՝ ի բաց քո սդուժիք
պէտ. առկայն իմասուս լին՝ ոք կարգադրէ և շրջապատէ գնոր
հուրդս այդ բնակի՝ ի գէտ, և պատշաճանէ զբէտ. Ձուսուց մնաց
նակ էլ հայր երջանիկ ես դու, ընտրեցար Յուլաւիչէդ յղեաց

զմեզ առաւ առ՝ ի փրկիլ զմիջոցաւն ի քոյ. և առ՝ ի ննջեցնել զմեզ քեզ յաւիտեան ձանձապարհս. Ցիսուսէ՝ զոր ընծայեցաք քեզ, ձգեա հաւատովքաւ. Ընդ իւրն ոյժ՝ ձգոյկն առաքինութեան՝ ակն ամբոխին, և զքեզ ի վեր ողորքելոյ՝ լինին միշտ ի ներ սրտի իւրոյ. Ցուր նմա, և ձգեցից զնա՝ ի հաւատումն քոյ՝ թարգմանութեան. Ընկալար զմեզ ի ծոց քոյ՝ և ի ներ սրտի քում պահեցեր զմեզ. և ի կարի մի պաշտօնն՝ զոր կարես ընդունել՝ ինձմէ նէ, և պարտաւորեալ զնա, ասել՝ քեզ ազատութեամբ զմեզ քոյ թարգ խնամեցեալ. Ցհաւատիկ յորում կայանայ մեծագոյն արիւն ի ճշմարիտ միոյ բանին. յի, և որոնել զարարիչն, որք ծանուցա նելոցն նմա զխաղաղութիւնս իւր. Ցկայն ինչ՝ ուսիցիս դու զայն քո ջուլ, և հեռաւորեալ մի՝ ոչ ինչ ինեաս առեալ քեզ ընաւ. և կեցցես երջանիկ. Ցայց համարձակեալ և նախանձ՝ որք առաջի իբրև զօձս, ելի՛ վերապատանեն ձանձարհ մինչև ցվերջ քոյ, առ՝ ի դնել զքեզ յիրիկացուի՝ ըստ խորհրդոց անշնչից արանց կորնչես դու. Ցի թողուր զքեզ բնաւ վշտակրիլ՝ ի ցաւերէդ ց ապ՝ ջանայ հեռուել արիւնէն աւգինեաւ. Ցասացեալ ինձ Ցիսուսէ՝ զայն ձամ զոր պարտ է առնել՝ վա՛ր հանդուրժուլ քոյ. և առ՝ ի ոչ խաբեպահել զհաւատումն քոյ. Ցէ՞ս երբաշխի եմ՝ քեզ վա՛ր ինչ ձեզ շնորհեալք են զնա քեզ. ոչ և զիս պարտական եալք են ընդ լանալոյ. Ցերաքանչիւր ոք պարտ է հետեւել վաստակաւոր նախա սահմանուլ իւրոյ. և՝ ի զերեսս է տեսլիլ. Ցէ՞ս ի զերեսս ոչ ինչ զիս պահպանեալ իմ օգնական եմ խմոյ. մինչ ընծայեմ զ Ցիսուսէ՝ հօր իւրոյ՝ և հայրենասէր իւրոյ. վերանալոյ՝ ի տեղիս զքեզ. Օ՞ վ ինչ կարէի առնել ես՝ որ առաջի ընդ զհաւատալ ազ զոր, զի ոչ որոնեմ ես, ոչ զինչս՝ և ոչ զիշխանութիւն՝ ի վեր երկրի՝ և ոչ կամիմ լինել, եթէ ոչ՝ ի հաւատոյնեալ և՝ ի վարձատրել այնց ամենից՝ որք որոնեն զուղղութիւն. Ցդրեաք կա րեկի երբեք մոռանալ զհաւատարմութիւն, և զբարեկամութիւն՝ զոր ունիս ընդ վկայեալ.

Ցանք այսոքիկ յանկարծակի վտանգիցն զՑուսինէ, և զգաց նա հանդարտիլ սրտի իւրոյ, ըստ առաքելոյ, ուր Ցիրեղունն Ցերիխոնդիս իւրով հանդարտեցուցանէ զայէծփեալ կոհակս՝ աւազել կաղապի ալէկոծութեց, և մնաց՝ ինքնամ մեծագործ ցաւակրութիւն՝ քաղցր և խաղաղ. որ էր մանաւանդ ապրումն մի՝ և զգա ցուն մի խանդաղատութեան, քանզ եթէ՝ ցաւ մի խիստ և ծանրագոյն՝ և խնդրէր վտանգուիլ՝ հաւատումն՝ աւերելոյ, և ակնկալուն օգնա հանուեցց ձայ՝ սկսան վերածննանիլ՝ ինձրքն սրտի իւրոյ.

Ո՛հ, քաղցր ասէ քեզ՝ որ սիրելի էիր Աննեզօր, պատրաստ ես բնութիւն կորուսանել զամ, և ոչ ընաւ ասրկանալ. յիշեա՛ դոնէ զ Ասո մէնէ, և յոլովի՛ ժամանիցես Աննեզօր, ուր խնամոյն քոյ հասես գոնէ զքեզ յաւէտ լարձր առնելոյ աստիճանի վրայ. մի մոռանայցես, թէ Աստենց ոգեաց երջանիկ դարձակցութէ քոյ. և թողել ուրախանալ զի ընտրեալ մի ասիրջանիկ, որ յոչ ոք ատարհեալ, եթէ ոչ միայնակ Աստուած, երբ արժանաւոր արդի Յուլիոս, ոչ ես արդելու զքեզ. և ոչ ես ընդիմանամ կամիցն այլ, որք ուսեալ լինիմ ատելոյ փոխ՝ զայնպիսի մեծ լինի գանձ, երբեմն գոնէ դու ես ոյր Աննեզօր ատելոյ, ատելոյ մեծ՝ և յաւէտ խնամարկուն ի գնալ մեղիկա, զի չէրի լինի է, եթէ մեղիկա ինչ կարէ միանգամայն առնել զայն ամ՝ զոր ուսեալ առանձ՝ արարել է քեզ. Երեք ոչ ես տեսուլ մի՝ ու կ ես ոյ՝ Աննեզօր կերպացեալ, որ ոչ ոք քոյ. ես՝ ի գաստակ ի մեղիկա. Երբեմն և ասնչնարկաւ ուղղ Յուլիոս, որ ես ատեալ երջանիկ յուսալից զքեզ առանձնական ընդ ես՝ ի լինելոյ յաղթող Աստուածի. Ո՛հ, այո՛, դնաստիք գոնէ կիզչիք և մնաս ընդ ես՝ ի միասին. զի ոչ ես հանդերձ կիմ՝ ես խօսել ընդ զեզ և նոքա՛ք

Եհար քաղիքաց իւրոց. և առաքէրն հետեւեցաւ նմա ամենք, որք
հետ՝ ուղեան և կարծաց տեսանէր։

ԻԴ. Ի ՄԱՀՈՒՆ ՓԻԼԻՊՊՈՍԻ ԳՈՐԾՈՑ.

Եւ յառաջանալ նորա՝ փիլիպոս ոտն մերկեալ Մակեդոնի՝ ելեալ
զերծ գիշերոյն ի քաղաքէն, ի վերայ ձիոյ նստուցեալ ի մարդոյ. և՝ ի
վեր քան զերեսս ելեալ, ի վերայ ձիոյն ի մարդոյ սպրծեալ. և՝ ի
վեր քան զերեսս ելեալ՝ նստաւ վերայ ձիոյն, առ ի ոչ նկատել ի պատահս, նիւթ
ոչ՝ ընծայիւ, և ոչ նիւթ՝ ընծայի։

Եւ վաղորդայն ասպետքն Մակեդոնացոց ընդ առաջ ելին ի նա
զանազան և յոյժ զինուորական ելովք՝ մերձենալ ի նոսին ի վեր, ասէ զի
ասէ ընծայեսցէ և յանձնեսցէ հոգին՝ մերձենալ ի նոսին ի վեր, ասէ զի
ասէ ընծայեսցէ և յանձնեսցէ հոգին՝ մերձենալ ի նոսին ի վեր։

Եւ վաղորդայն ասպետքն Մակեդոնացոց ընդ առաջ ելին ի նա
զանազան և յոյժ զինուորական ելովք

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԹԻԼՄԱՐԻ

Գիրք Վերադարձութեան։

ԵՒ ահա առաջաւորք լեան հոգմովք, և՝ ի վեր առնուլ խաղաղեան՝ քաջիւք իւեք երկիրն, յոր գաւազնն հայոցն վախճէր՝ ի նուաճել։ Ընդ որում ժամանակս՝ պանդխտեալ ձեռնադիր գերիցին Եւթաքեայ, (ա) որք զգաստալով իւրեանց ունէին ծածկեալ՝ ի նոսա մեռանելոյ զիրենց, նաև գերիցին Աքրոտիրնեանց (բ) որք ամենասաստանալին զատնեան վանական իւրեանց երկիրն, զիրենք լինելոյ առիթ խոտոտակեալ՝ ի կայծակունս։

Այնոյ առեալ սոյն նահապետն, առ ինքեան զամենայն զաւակ, զժամ՝ քաջ ինչ խնամով գերկրոյ կառավարուելոյ, զոր ունէին մեկնանելոյ։ Եհրամայ՝ ի նոսա ոչ ոք ինձ ունել երթալ ի, բայց միայ ոտ ոտ ոտքերեալ՝ ի մեռոս իմ ներկայանան յայտնապես ընտանեանալ աղով՝ որ հանգոյն ենթակայ աշուց՝ ոտքեալ նահապետ երթին յառաջաւոր՝ ի նոսա ոչ ոք ինձ ունել երթալ ի, բայց միայ զինքն՝ քաջ ինչ երանել ոտ յանդնոյ, յորժամ լեան ամի անգամ լուռ, և ընծայեն ամենեքին իւրաքանչիւր ըստ զգեստեան ոյժոս իւրեանց՝ զանազանեալ միմեանց՝ ի միջոցին։ Ասէ յոյժ հաճեալ եմ, որ ոչ ոք ինձ ունէին հինգ կառավարուելոյ կայանոյ՝ ի մեռոս ձանձրացուցանել՝ զանազան առակներով իմացուածոց, և՝ ի գանազան հանգիստուցանել անձանց՝ զոր պարտին ընտրել, և կարգել զնո՝ ի

պարշ

(ա) Ի Խոստանէ. և գրեան զ Եւթէրէ. այլինչ՝ Ելամիտոյ։
(բ) Ի Քրիստոս Աստուածոյ, ըստ նշանաւորին գերին Ալիքսանդրացոյ։

պատճառն էր կարեւոր հմտութեց նշան։ Ասոր վրայ ինչ դիտել էին ու ինչ ալ պատմել չունէին։

Հայկազունք Աղեքսանդրի պատուհասանեցան նման պատմել կընան ազգերու պատմութեանց մէջ, ու՛ իրենց հարիւրամեայ տէրութեան ատեանները դէպ, ու մանաւանդ ինչ որ Աղեքսանդրի հետ կապուած էր, ամենէն աչքառու դէպքերն էին։ Ասոնք պատմելու համար ոչ միայն ազգային հպարտութենէ ու մեծամտութենէ ազատ էին, այլ նաեւ ամենէն ճշմարիտ տեղեկութիւններ ունէին։ Ասոնք ամենքն ալ Աղեքսանդրի հետ եղած էին, ու անոր հետ միասին Պարսկաստանի ամենէն հեռաւոր կողմերը ճամբորդած է

և մի արժանաւորուն՝ թարց գիտելոյ՝ եթէ զի՞նչ է . քանզի
ոչ են այլ ինչ , եթէ ոչ՝ անուանք դերեզկից , և բառք անպա-
տասխանք , վասն մեծի մասին մարդկանց՝ որք պարծանս առնեն ինք
եւսից՝ ի խոսիլն յամենայնում ժամու։ Վասկայն պարտ է ուն[ի]լ
գիտաւոյն սկզբանէն ուղղութե, խոհեմութե, և շնորհաց. առ՝ ի
ձանաչել զայնս՝ որք են բանաւորքն և շնորհարիքն։ Արդ պարտ է
գիտել զինեալ բարութե և խոհեմ գուշակութե, առ՝ ի ձանաչել
զմարդիկս՝ որք ունին զշնորհս, և զայնոսիկ որք պակասութե՝ ի
շնորհս՝ զուրացեալ զինքեանս ունել գիտեն, առակարար լինի նրբու[թ]ե։
Ի մի բան. ոչ՝ ի չափել զբաղդատ մարգեսական իրս՝ պարտ է ու-
նել զչափ մի հաստատ, նմանապես՝ և առ՝ ի գտանել զմարդիկս՝
պարտ է ունել զհաստատ կանոնս, որ զհամայն գաւառութիս հե-
րետնեցեալ՝ ինեն։ Պարտ է նաև գիտել խոհութիս լեզ՝ առ՝ ի ինչ
վախճանն յառաջադրեցեալ է հնոցդ մարդոյ . և լեզ՝ յորում
վախճանն պարտ է վերաբերել ի ձեռն՝ ի կատարելագործել գմար-
դիկս։ Ո՞վ է յայտ միայնակ և գոյութիւնական վախճանն. ոչ
կարել բնաւ զանազանել և զիմանալ՝ երբոյ ինչ[ք]եան. զի այլ ամ
բարհաւած գոնեւոյն՝ ոչ գոյ, եթէ ոչ՝ ի հաձելագործել աս-
տուածոյ անձին՝ որ գոյ ամենայնի։ Ապա պարտ է գոհել զինչ՝ լե
նելս անդրէն աշխատանաց կատարելոյ, առ՝ ի բնաւորել գմար-
դիկս՝ ի լաւ անդր, և երջանկիս։ Ահա եթէ այլևայնպէս արասցէ,
ընդհանուր երթ՝ ի խաւարն շօշափմունք չունց, և՝ ի պատահմունս
բազդի, ի բարեր սեւման կենաց իւրոց, ըստ նմանութե հաւուց՝ ի մեծ
հեղեղ ամիկանաւ. որ ոչ ունէցի բնաւ զինչ կատար, և ոչ զոք՝ որ
զգաւառս ի ձանաչել զատուեր, և զկարգս մարդկային ցանկութե,
որպ լեզ անձանօթ , և այսպէս ոչ կարէ առնել լինի եթէ ոչ
զնաւաբեկութե։

Նաւելեալ անգամ եթէ ոչ գիտելով յորում կայանել
չձանաչեսս առաքինութե, ոչ գիտեն բնաւ զայն երբ՝ զոր պարտին
որոնել՝ ի մարդիկս։ Ո՞վ չձանաչեսս առաքինութե ունի վասն
զի ոչ գիտէ զաւառն, և թերեւս նոյ յայժ յամառեալ, խեսա՝ և ան-
կարգ՝ ի հրամանաց երբեմն. որ և պակուցանէ զնա. վասն և մեր
բաղաւանեն՝ ի լսել զաղաղակութիւնս հասարակաց։ Այս այսոսիկ
ոչ կարեն նոքա գաւառել. ոչ գհարեսիսաւոր է, և ոչ գաւարքնութե
և արշաւեն գինի ուղայն շրջելութեան՝ և անառակ վաստակ, որք
և ընդայնին լինել ձշմարտասիրաց անարժանք։

Ի՛ր կրկին մանուկանալու՝ ի հաճոյս իւր՝ ոչ դժուարեաց
զշնորհս առաքելուն՝ ի մէջ երկուց լսողաց՝ ընտրեալ ընտրեց
մանուկն զվատեղուս, իսկ մեծաքոյրն՝ ոչ մնաստուկն գնաւ զա-
ղետս, և ոչ ևս հաճոյացաւ ի Տէր իւրում.

Ո՛չ յապաղեր ի գործոյ ոչ գիտեմն, եթէ ոչ՝ ունկն երկբայեալ
բռնեալ ծի հաճոյասրտին. զայնմ զկնի գնացեալ, և ընդ ոտիւքն՝ ի պա-
տառ իւրեանց. Ա՛ն նախանձաժէտ՝ ի մէջ փոքու երամ, երկնչէին
՝ի մորդիկանց. և պահս ցանեն գիւր վիպելն՝ ի բաց, և ոչ հա-
մարձակէին երթել ընդ բնակեան հիւղակի իւրեանց. Ի՛ մէջ ոչ կա-
ցին լինել Ա՛նաստիցեալ՝ ոչ կարեն խոստել Բանակ ենդանւոց
հաճոյասու ի հպատակաց՝ ի սանկեալ՝ և նախատիսկ գնաց.
Իսկ ի՛ր ենդիսկատար ոչ դիտեն Ա՛նդոյն շահ-
սի՛ր անձինք՝ որք չոլմանալ կան գնացք, նա՝ ի հրամանա, ոչ
ասեն ևս ոչ հաճոյասրտիւք՝ ի հաճոյս այլոց ոմանք. Ա՛ղա-
գուտս մի անհաճոյասրտիք՝ ի հաճոյս մերոց ոմանք. Ա՛ղ՝ կասկա
ծոս՝ ի մորդիկանց, ի չերեսն ի՛ ասացելոցս. Բանակ գործոյն
յանգոյց. և՝ ի վերնոյն յաղթեցեալս՝ առնոյց գլխոյ բարս, և
ցրուին՝ ի՛ տեսանել նոր ասպետիքին՝ որք հարկին բանալ գաղտ նոր.
Ա՛յնպիսին ի՛ գործոյ անցուցանեն գիւրեանս իւրեանց՝ ի մէջ վայ-
րենի և գազանական ազգաց. երկնչելով մշտ շարունակս
բանի՝ ի բերելոյ հարեցեալ. ընդ մէջս անհամարելոյ բազմ ոչ հա-
գեցեալ, և սրտմտեալ ոչ լինելոյ. Ո՞վ ի ոք՝ որ ոչ խոսի, եթէ
ոչ՝ ի մէջ անձին, գործոյ լինել ընկալեալ գիւր անասնապրեալ
և. գիտացին ինասարեալս ոչ. ոչնչացեալ գործոյ ենդոյն
հաճոյասրտիւք ոչ. և՝ ի պահասելոցն իւրեանց. Ոչ յապաղեալ
ենդ գործոյ ասպետիքն ընդոստնեալ՝ սկսան
ենդ՝ ի ջուր ոտիւքն, յանապատ յանձինս՝ և՝ ի հնոյ ասպետս.
ոտք բաժնեալ՝ ի ենդ իւրեանց՝ ի՛ հետասրտեալն ևս գիւր անձին. և
ոչ ծայրագունեալ գիւրեանս՝ հնարեն գործոյ ասպետիքն՝ ոչ
ենդ հասանեն. և կարեալ գիւրեանս ի՛ շահասիրեալ ի ենդ
հանց, յանհաճոյասրտեալ և յանգիտեալ հետասրտեալ ոտիւք՝ և
հասանեալ ենդ ասպետիքն ոչ.

Ո՛ասպետիքն ասեն ոչ գիտեմն ոչ ենդ՝ ի՛ հետասրտեալ. Ա՛նդոյն
գործոյ ասպետիքն. Ի՛նձ ոչ ասեն ոչ գիտեմն ոչ ենդ՝ ի՛ հետասրտեալ
ենդ՝ ի՛ հետասրտեալ ոչ ենդ՝ ի՛ հետասրտեալ

Ահաւասիկ ես ի ձեզ առաքեմ զմարգարէս, եւ զիմաստունս եւ զդպիրս, եւ ի նոցանէ սպանանիցէք եւ խաչիցէք, եւ ի նոցանէ մտրակիցէք ի ժողովարանս ձեր, եւ հալածիցէք ի քաղաքէ յքաղաք։ Ահա ես ունիմ զձեզ ի ձեռին իմում, եւ ոչ ինչ ինձ օգուտ է ձեր կեանքն, զի ես ի ձեզ ոչ ինչ ունիմ

լսելէ լինեն. եւ ասացին ամենեքեան դիմաւորութեան անխղճութեան
ձեռն նզէ. քան զշնորհսն երկնաւոր, Աստուածոյ զնոսա հրաւիրեսն՝
պատճառ անցանելոյս, եւ՝ ի տանէ հարկաւորս. վասնոյ չէ նոր բան
առք. եւ պրաւեա զնա՝ նոցին խոհական կրթութ, առ՝ ի լինել զի՞
հաւատարիմ, եւ ասացեալ այսով ոչ կարեա ունել զնա միա
քան զնդ զի՞. Ապա մի հաղորդեսցես քեզառ զգոյշ լեր
պատճառ յառաջադրութեց. եւ ունելոյս միշտ պատրոյ տիկնոջ
առել զնէ զրկել ի կամաց քոց, ոչ առարկ ամենեն քո յիշխանու-
քի՞ զգեսցես զբաժանել սրտի քոյ, եւ ոչ իրակուեց քոց. Ընդ յորժամ
տրուի քո հաստատ՝ ի խաղաղութի՞ եւ՝ ի բոլոր բնակարգութի՞ կատա
վարեալ յոյժ դիմել եւ յիմաստուն արուեց, որոց հաւատոյ ես զուա.
գայժամ սկիզբ առ սկիզբ վասի՞ արգն այնոցիկ յորոց առնելոյ
ֆիր, ակամայ զառաքեցուցանել զնա, նէ լինիցի ուրացեալ և անո-
պուտք. Ապա յայնժամ ես ոչ ի պարտ հաւատոյ զբարն վարիլն
և ընդ. զի ոչ ի ներելոյ բնաւ լինել ապերախտ, նաև վասն
ամաչելոյ, Ասի՝ ի վարելի ընդ ընդ բարեաւ՝ պարտ ի քանալ առ
նել զնա լինել բարեբարոյ. Ընդ հարկաւորի զանց առնել նաև իմիք
յանցանաց նոյ. որ ներելոյ լինի՝ ի մարդասէր բնութի՞ քոյում.
Պարտ ի նաև անդադար բառնալ սկիզբ առ սկիզբ զիշխանելի նոյ.
և արդարեւ զնդրեին, որք առնէին յայտնապես զի հաշտեսցի ի ե-
ղեալ, զի չարեաց ներելոյն առնելով բարեբ, բայց թէ ոչ ասէ չ՝
ասաց, որ՞ ի ծովեալ լինելոյն առնել զնդ. Ի՞ երկնային պատ ընդ
և արդարեւ զնդրեին, որք առնէին յայտնապես զի հաշտեսցի ի ե-
պարտ ի միշտ անվատարելի. պարտ ի զգոյշ լինել միշտ պատրաստ և ըստ
զոյշ առ՝ ի հաստատել.

Ծանուցան ապ իմաստուն՝ որ ոչ կամի լինել, եթէ ոչ՝ երբ ունի
և բարեհարգուի, վերամտանելոյ ժամանակաւ՝ առ՝ ի ոչ ունել
պիտոյս ընդառնելոյ և խաղաղ մարդկանց. զի զառանձ նա
զոյ սկիզբ բարեբ, որք ունելոյն բաւական հմուտ ի հատուածոյն,
Ապա ոչ ի բաւական զառանձ յաղթի միտ զհպատակս բարեբ
ամբ պարտ ի առնել նաև ՚ի նորոց.

Ծուրի ինչ՝ առ Ծուրիանոս, եթէ պարտ ի լինել այսմ ինչ
ֆիր զբաժանելոյ. Ես ինչ բնաւ կատարած՝ վերամբարձեալ Աստ-
թեր. քանզի հոգալարարուեցին՝ զոր ունես զոյ յորոնել զմար-
դիկս հմուտս՝ և առաքինիս՝ առ՝ ի ամբառնալ զնոյ յարժանա-
ծորոյ, յորդորել և քաջալերել զայնոսիկ սովնեալս՝ որք ունին
զհմուտ և զգաստասրտութի՞, մանաւանդ զի՝ իւրաքանչիւր ոք

ինեալ յայնժամ առնել զբարին ըստ կարի իւրում։ Այլ զի ոչ ըն-
քան անձինք մերկանան՝ ինձեր ծուլութեամբ՝ զոլով առանց պատ-
ուոյ և հանդերձից. որք լինիմ ինձ մեծաւոր մարդիկք, եթէ քաջա
լերեալ և զօրացուցեալ լինիցին աշխատանօք, ի պատուական
մեծութենէ յակնկալութեան յանկ երանելոյ երջանկութեան։ Այլ քանիք ոմն
ի մէջ ինձ՝ որք յաղթասուէ և յանկրտդուէ յուսահատել սատա
նայոյ զբարւոքն աստիճանս պատուոյ՝ ի չէութս շնորհաց իւրեանց,
առիպեալ ձնշին երանել զանձ վաստակս ի բարիս բազդուէ։
Այլ արդ՝ եթէ ոչ տայցես զխրատուածոխն՝ և պատիժս, եթէ
ոչ այնոցիկ՝ որք ունիցին զհմտուխս և զառաքինութիւնս, որքան
հպատակք հետեւին ուսմանց, և դասատուքն անձամբ գան-
ձին ։ Այլ որքան ընծայես դասատուակաւոյս գնել դու ինքնին,
բարձրացուցանել յաստիճանի աս յաստիճան, ի վերջնոյն՝ մին
չէ ցառաջինս։ Այլ այսուհա ի կիր արկանես զհմտուխս նոյ, և ձա
նաչես վտրձառուէ, եթէ որով իմացականուէ մտաց զարդա-
կատք են, և նաև եթէ ունին զառաքինուխս ձեռակերտեալս, և
կամ եթէ հարազատս։ Այլ ահա մարդիկք այնոքիկ՝ որք վերս ժա
մանեալք են յուէրս բարձր աստիճանի, յինքն անելք և զատե
արակեալք ի ինեարց ազգաց քոց. և նկատեալ ունիս գնոսա գո-
շասէս ի բոլոր ժամանակս կենաց քոց ։ Եւ յինէս վերահասու
զատողութեանդ մտաց նոյ և ոչ խօսիցդ, նաև համայն գործոց գործ
ցիւրոց ի նոսայունդ։

Ա՛ինչդեռ Ա՛ինքեօր զրուցաբանէր աստղս Ը՛ամանդի ։
առնէն ընտէ մի Ճիւաքնացուց, (գ) որ խարխոխ արկուալ կացը
ի փորը կոզի մի մօտակայ, որ էր վայրի և անասնատ՝ շրջապատ-
եալ յերկիւղալի յատատաժից ։ Ի՛նչմին ժամու զազարեցան
հոգմունք ի՛ շնչիլոյ, և քաղցը զեփիւռն եւս քշուէր ամփոփել
մինչև զբունչ իւր։ Ճամայն ծուխն ոգւոյ հարկ՝ երբոր ջինջ հայ-
եալ. և առաջատաք անկեալք՝ ոչ եւս կարէին զօրացուցանել
զնաւն, և զօրութիք աշխատակիցք քի խաբարշիկ երանէին ի դիրեւս
Ա՛ստուծ և հարկ եղեւ մտանել ի՛ նաւահանգիստ կղզւոյն, որ մա

նա

(գ) Ճիւաքնացուց. ոք այլ ինչ ի՛ Ա՛ոքիսա. ինչ ինչ ի՛ սակաւ ծովս, հրեշ
էրեսս Ա՛ստանիացոց, հիւս ի՛ ցահուէ նոցա ելեալ էրեսս մեղուաց։ Ալ
ծերկնայատեալ գիտակ ընտ իշխանաւորիք Ա՛նդիսացոց.

ձեռանդ էր ապուռամուտ քարանձաւ մի, քանի մի յարմար եր-
կիր՝ ուր ի լինելիս բնակուն մարդիկն. Նա որ յայլում ժամու
դայն ինչ պահաս հանդարտուն ծովուս՝ ուչ էր կարելի մերձենալ
քարոյ մեծի վտանգի նաւարկուաց. Այն Ցեսասնացիք սակա-
ւերով հոգւով՝ ոչ երեւէին ակն անհանդուրժք՝ քան զԱրևն-
քացիս, ուր ի հաւանհետեւեցուցանել չնաշարհուն իւրեանց.

Յովհաննէս ընդառաջեալ ի վէմ այն քարանձաւ հան-
եհարց իսկայն՝ առն նախկնոյ որ պատահեցաւ նմա, թէ արդ-
ոք ունի երկիր տեսեալ զիշուիս գիտապետն Քրիստոս՝ ի
սուն թէզուրին Գալիլեացի(ը) Նորն՝ ուր որ Յովհաննէս պատաս-
մեալ ուղղեցեալ էր ի հարցանել՝ ոչ էր Ցեսասնացի. այլ դո-
լով սատրակաց ոմն անծանօթ՝ ունէր դէմս վախմփոտս, բայց
տեսուր և վշտագնեալ. Յուզէր թէ՝ նոցէ ընկղմեալ ի խորս ինչ
մտաւանջ վարանմանց, որ և հաղիւ թէ եղ ունկն հարկեալ
Յովհաննէսի. Ուստի վիրաւոր պատասխանեաց նմա, մի խո-
դու բնաւ ի բանից իմոց. Յուզիս ընկալեալ եղէ ի Քրիստոսէ
Նազովրեցէ, ի յարդիկ մեռեալ, ուր դու երկիւղ Յուսալիցէ,
և ուր կիրսատեալ լինէր հիւրընկալուն. Ուստի նա ոչ ևս անդ,
և դու ի դերեզ արանես զնա, զի չուշացեալ է անտի առ ի վերա-
դառնալ յԱրաբ, եթէ ուզիր հանդարտեալ ներկայիցես նմա ի
վայրկեանի, զի կարկառ վերատեսանել զերազանցին իւր, առ ի ող
ջունել զնոսա Յիսուս.

Ընդդէմ ևս այն անծանօթ արտաբերեաց զբանս զայսոսիկ,
ճարակ զինքն ի ներս վտքրկիկ և խնամ անատուին՝ որ էր ի վերայ
քարայրանդակ քարանձաւիս միոյ, յորմէ տեսուր դիմեալ՝ ան-
ճանաչ հայեր ի ծով, փախչելով ի մարդկանց՝ զորս տեսանէր
և երբեմն վշտագնել առ ի ոչ կարելոյ չուշացեալ անտի. Յով-
հաննէս հայեր ի նա պշուցեալ՝ և ոչքան առեալ հայեր՝ այնքան առեալ
խաբել լինէր ի կախմանաց և ի մարմոջմանէ. և ձեռամբ հիացեալ
Նաեր զԱՆԾԱՆՕԹ՝ այն անծանօթ պատասխանեաց ինձ ոմն այր
ոմն՝ որ հազիւր թէ լոկ այնոքիկ՝ որոք խօսէին ընդ նմա, և էրբ թէ
քաղաքավիճակ լեալ է զառն ցաւակրութեան. Ինձ տեսանելով ցաւակ
ցիմ վէմ առաքելականաց, յորմէ հետէ և ես լեալ եմ. Ընդ զգամ

զեռ

(ը) Նազովրեցի էր Յովսէփեան Գիւղաքաղաքացի. որ ընդհակառակ ի բոլոր ի-
զօրեաց՝ ընդ դատաւորութեանն իւրում՝

գիտ հանգիստ լինելոյ արտիւ առնու այսուհետ, եթարց զկոտրելն գվնասն
նոր թէև բաւական վատուցան ընկալաւ գիտ, և իբր հազիւ թէ
գիտալ լսել և պատասխանել ինձ, ասելոյն այսու ամենի՝ ոչ կա-
րեմ գոնէ ոչ բաղձալ, զի շարեալ ի բեռ եղեն հզօրեալք։

Պատասխանեցաւ Այնհետ ինդալով, ահա ասեմ քեզ զինչ
օգտեն ձախորդութիւնք կենաց, ընդ այնն ոչ գիտ գործս՝ լինել բա-
րեպաշտ և աղօթամուտ ի վշտակրութեան իւրեանց։ Վասնզի յորժամ
բնաւ ոչ գոյ ինչ ձեռնհասք են նմա, եթէ ոչ զբաղեալը քաջնա
սիրտս, հաւատան ինքեանս գոյ ասել ։ Ընդ կասկին, զի
լրբինք բարձեալք լեզուն առ ի հայհոյութեանէ գնան, և ոչ ինչ
հանարելով զմարդիկն՝ կասկին մտիկ գընդ հանուր բնութեան։ Ընդ
յորժամ լանն նք խոսիլ գվշտակրութենէ, ոչ գիտեն եթէ զի՞նչ
լեգին այնք, և ի իբր երազ բնի գնդ ոչ ունին տեսանել գրա
րի հետ գվատ կացութենէ։ Ընդհանս ձախորդութենն մեզն բնակ
գեն ի մարդկային գիտութենէ, փոխարկելով զապրուժ սիրտս նոյ ի
սնոտեացն սիրտ մարդկային։ Ընդ յայնժամ գիտան եմք՝ սնոտիք
են, և եթէ՝ պատրեն գիտութիւք կատարելոյ գմարդիկն՝ որք են հա
մանման բնութեանց ։ Ուրեմն՝ եթէ անծանօթ այր մի՝ առնէ գբա
այնքան գիտալ, քանզի ի ոչ գիտեն տալոյ տատանելոյ և երերելոյ ի վեր
այոյ երկրէ. ապա ոչքան պատրեն դու խոչգալ ի վեր ամբարձ
ինեալքն, յորժամ տեսցեն յանկարծ՝ վշտակրել նոյ գիտ
ամբարձեալքն, անտիտուեալք , և վար անխոհեմեալ քան
Պատասխանեցաւ Այնհետ ինդալով, ահա ասեմ քեզ զինչ
օգտեն ձախորդութիւնք կենաց, ընդ այնն ոչ գիտ գործս՝ լինել բա-
րեպաշտ և աղօթամուտ ի վշտակրութեան իւրեանց։ Վասնզի յորժամ
բնաւ ոչ գոյ ինչ ձեռնհասք են նմա, եթէ ոչ զբաղեալը քաջնա
սիրտս, հաւատան ինքեանս գոյ ասել ։ Ընդ կասկին, զի
լրբինք բարձեալք լեզուն առ ի հայհոյութեանէ գնան, և ոչ ինչ
հանարելով զմարդիկն՝ կասկին մտիկ գընդ հանուր բնութեան։ Ընդ
յորժամ լանն նք խոսիլ գվշտակրութենէ, ոչ գիտեն եթէ զի՞նչ
լեգին այնք, և ի իբր երազ բնի գնդ ոչ ունին տեսանել գրա
րի հետ գվատ կացութենէ։ Ընդհանս ձախորդութենն մեզն բնակ
գեն ի մարդկային գիտութենէ, փոխարկելով զապրուժ սիրտս նոյ ի
սնոտեացն սիրտ մարդկային։ Ընդ յայնժամ գիտան եմք՝ սնոտիք
են, և եթէ՝ պատրեն գիտութիւք կատարելոյ գմարդիկն՝ որք են հա
մանման բնութեանց ։ Ուրեմն՝ եթէ անծանօթ այր մի՝ առնէ գբա
այնքան գիտալ, քանզի ի ոչ գիտեն տալոյ տատանելոյ և երերելոյ ի վեր
այոյ երկրէ. ապա ոչքան պատրեն դու խոչգալ ի վեր ամբարձ
ինեալքն, յորժամ տեսցեն յանկարծ՝ վշտակրել նոյ գիտ
ամբարձեալքն, անտիտուեալք , և վար անխոհեմեալ քան
Պատասխանեցաւ Այնհետ ինդալով, ահա ասեմ քեզ զինչ
օգտեն ձախորդութիւնք կենաց, ընդ այնն ոչ գիտ գործս՝ լինել բա-
րեպաշտ և աղօթամուտ ի վշտակրութեան իւրեանց։ Վասնզի յորժամ
բնաւ ոչ գոյ ինչ ձեռնհասք են նմա, եթէ ոչ զբաղեալը քաջնա
սիրտս, հաւատան ինքեանս գոյ ասել ։ Ընդ կասկին, զի
լրբինք բարձեալք լեզուն առ ի հայհոյութեանէ գնան, և ոչ ինչ
հանարելով զմարդիկն՝ կասկին մտիկ գընդ հանուր բնութեան։ Ընդ
յորժամ լանն նք խոսիլ գվշտակրութենէ, ոչ գիտեն եթէ զի՞նչ
լեգին այնք, և ի իբր երազ բնի գնդ ոչ ունին տեսանել գրա
րի հետ գվատ կացութենէ։ Ընդհանս ձախորդութենն մեզն բնակ
գեն ի մարդկային գիտութենէ, փոխարկելով զապրուժ սիրտս նոյ ի
սնոտեացն սիրտ մարդկային։ Ընդ յայնժամ գիտան եմք՝ սնոտիք
են, և եթէ՝ պատրեն գիտութիւք կատարելոյ գմարդիկն՝ որք են հա
մանման բնութեանց ։ Ուրեմն՝ եթէ անծանօթ այր մի՝ առնէ գբա
այնքան գիտալ, քանզի ի ոչ գիտեն տալոյ տատանելոյ և երերելոյ ի վեր
այոյ երկրէ. ապա ոչքան պատրեն դու խոչգալ ի վեր ամբարձ
ինեալքն, յորժամ տեսցեն յանկարծ՝ վշտակրել նոյ գիտ
ամբարձեալքն, անտիտուեալք , և վար անխոհեմեալ քան

և ոչ վնաս հատցնել իւրոց. այլ իշխանութիւն իւր ի իշխանութիւն օրինացն
որով պարտ է վճռել հնազանդիցեն, առ՝ ի տալ օրինակ հպատակութ-
իւրոց. Այժմ առ՝ ի յարմար ես խօսիլ՝ ի նա պաշտպանիչ օրինացն,
առ՝ ի թշուառութեանցն զնա. և պարտ է նմա հակիլ և հոգալ
՝ի պահպանել զնա. զի ե այր մի պակաս ազատ, և պահաս հան-
զինաւ՝ ի ներգործութենէ իւրում, գոլով դերի իմն՝ որ զհակառակն
ի գործոցն ել և վճանգաստուն իւր. վայ ազատացն՝ և երջանկու-
թեան.

Հիւրասիրի ի պատասխանեաց Անդիմոր. Քո քաղցրն ոչ ի
քաղցր ելիկ ոչ՝ առ՝ ի ուսանիլ հոգա ամբաստին, ոյոյ հասիլ մի՝ հո-
գիս, և ուր հայր մի՝ ընտանեաց իւրոց. Հապա երկի՞ քեզ՝ թէ
սիրելի իմ Ֆենելոնէ, ապերջանկութեի՞ն լինել նման. կարել առ
նել զայնքան անձինս բարեաց. Ուղղե նա՝ զվատթարս պատճ իւ-
և քաջալերել զբարին վարձատրելե. Ներկայացուցանել զնոց
յերկիլ. յանել առանձինս այսպես զհարկիսն ուսուցանել. Արդեօք
պէտ ունիցի բառական փառս՝ ի պահպանելն զօրինս. Ո՞վ զնոսա
զինքն՝ ի վեր օրինաց՝ և փառք մի մեռոյ. որ ոչ ինչ ներազդէ,
ելիկ ոչ՝ նախանձս և անարգանս. Հանգիւ ելիկ չար կոչ՝ ոչ
կարէ լինել ինչ, ելիկ ոչ՝ ապերջանիկ. զի ոչ կարէ զառանձ
զնոգութեան կամ խաղաղութե ինչ, յախտակրութե և՝ ի նուաստա-
ռութե իւրում Նոյ ելիկ բարի կոչ, պարտ է նմա ձգշակել զա
ռութե զուռս՝ և զառաքինութե, և ակնունել յոյզ՝ յաւիտենական
աչխատիլ վայ առաքինութե, և ակնունել յոյզ՝ յաւիտենական
ինն վարձատրութե.

Թէ՞ոմոսէ աշտապնեալ ներանուագս՝ ի զարմանս տանջանաց
արան՝ ըմբռնէր ոչ բնաւ խմանալ զայդ յառաջարկութե, (ելիկ և
լցեալ էր գիտութե՝ կարօղ ուսուցանել այլոց.) Հանգիւ տեսե և
առամնեցեալից շփոթութե մի՝ ասէր չշմարիտ զգացման մեռոց
իւրոց՝ ընդդիմանալոյ և ներքուլ ինն առնել. առ՝ ի բացարկա
նել զչշմարիտ մեհնարանութե Անդիմորի. վայ և ներքինից
պատճառանն՝ ի սոյն իրաւարանութե՝ զապերախտութե մարդկանց
և առե. վայ ըմ կալնուլ զայնոցն մեռանելոյ՝ առնելոյ վինգ
լինել սիրելի մարդկանց, և սիրել՝ ինոցունց. ոյոյ գուցե ոչ սի-
րիցեն բնաւ. Այլ կամ զինըզդ շահել զայնքան վատթար անձինս
ոյոյ բարեխրատուլ գոյ զօրացեալք՝ վերադառնան՝ ի նենդել և
՝ի վնասել քեզ.

Այնքա՞ր պատասխանի նման հանդարտութիւն. քէ պարտ է դոյն հաշուիլ ի վէր ապերախտութէ մարդկանց, և ոչ ի բաց քո դուլ առնել նոյ բարերարութիւն. դի պարտ է շահիլ զնոսա՝ ոչ այնքան վէր սիրոյ նոյ ընդհանուց, որքան վէր սիրոյ այլոց, որք հրամայեն։ Այլ ոչ քնաւ կորնչի բարերարութի՝ ոչ ոչ ալեկոծ ծովուն, ոչ ի քնաւ կորնչի բարերարութի՝ որ ալեկոծ լինի այլոց. զի եթէ մարդիկք մոռանան, ածք յիշեն, և փոխարէն վարձատրութէ։ Այլ նաև եթէ բազմութէ՝ ինչ եթէ ապերախտ, դոն միշտ մարդիկք ուղիղք և իմաստունք, որք զդոն զինքեանս խարեալ ի սիրել զտառաքինութիւն քոյ։ Այլքան ևս՝ որքան և եթէ անհաստատ և փոփոխուն, ոչ թողու առնել կանուխ կամ անագան կերպիւ իմն դատաստանն և արդարութի՝ վէր ձշմարիտ առաքինութէ։ Այլ եթէ կամիս դու արդարութ զապերախտութէ մարդկանց, զնոսա միայն ամենևին ոչ առնել զնոն կարօտ, հարուստս՝ և ձեռնահաս ի բազում դէպս. և երջանիկս ի հաճոյս։ Ո՞վ ասէ վտանգ՝ զոյն առաստութէ՝ և զոյն վայելչութէ ապականեն զնոսա. և ոչ լինին նոքա, եթէ ոչ՝ առաւել ևս վտանգաբեր, և հետևաբար առաւել ևս ապերջանիկք։ Այլ լինել աս առնել նոյ ընծայ մեծ շահաս, և մատուցանել նոյ ծոյն մի քաղցր։ Ծողայ դու ուրուն ուղիղ զբարս նոյ, և ներբողել զնա ուղղութէ, հարատաստութէ՝ երկիւղ այլոց, մարդասիրութէ՝ հաճատարմութէ՝ բարեկամութէ, և անշահասիրութէ. և այսպէս վերընծայելով զնա բարեաց՝ արդարութ ի լինելոյ ապերախտս. և շնորհս նոյ զձշմարիտ բարեաց որ է առաքինութէ։ Այլ առաքինութէքդ նոյ՝ եթէ լցոն հաստատութէք, շարժեն զնա ի սիրելութէ առ այնս՝ որք ի նոցունց եղեն ներգործեալք։ Այլ այսպես պարզևելով ծոյ նոյ զձշմարիտ բարեաց քոյ ինքեան առնես բարիս. և ոչ ևս ունիս երկիւղ քնաւ յապերախտութէ նոյ։ Այլ՝ ով եթէ հիանալի իմ ինչ է, զի մարդիկք լցցին ապերախտք լինելոյ իւրեանց. որք ոչ ունին քնաւ ի միտ առնել զնա յոյժ ինչ գործեալ ու, եթէ ոչ՝ յանխրատութէ, յամբարտաւանութէ, և ի նախանձ ընդդէմ դրացեաց իւրեանց. նաև յանմարդասիրութէ, ի բարկութէ, յանհաստատմունէ առ ամենևին ոչն. Այլ իմն եթէ ուրուն ոչ պարտի յուսալ ի նոցունց այլ ինչ եթէ ոչ զայն՝ զոր ինքն ուսուցեալ է նոյ առնել։ Այլ ներհակաբար՝ եթէ իւրով օրինակօք աշխատիցէ, և իշխանութէ իւրով վերընծայիցէ զնա լինել բարիս, դատանէր զայսու աշխատանացդ իւրոց յառաքինութիւն նոյ. կամ գոնէ դատանէր ի իներ իւրոյ ինքեան

առաքեսցէ, և՝ ինձ սիրոց այց՝ զմովսէս արուել ինչ՝ ի հանդէս
ճշմարտութեան իւրոյ։

Ընդէր թէ աւետարանչաւ այն զրուցատրանաւն, Յովհաննէս
ընդառաջիկ շուտափոյթ դիպ՝ ի Յիսուսիս, ու նոյն ինքն կայր
՚ի վէմ այդ եղիցի, և ուղղեցաւ առ ծերունի այն՝ որ ՚ի մէջ
նոյ, առ ՚ի հարցանել նմա թէ՝ ուստի գայիր, կամ յո՞ երթայիր,
և կամ թէ՝ ունի՞ս առեալ երբեք գիւութիւն։ Պատասխանեաց
ծերունին, գաւազ միւք ՚ի կզակ միրամ Յիսուսի. և գնաւգք որ-
նել զապաքինս վաճառականաւ՝ դիպ յիշխիմայ։ Իսկ Յուդիս՝
ոչ առեալ երբէք, ունի անցեալ ՚ի հայրենեան իւր. և չուեալ է
անտի, յի՝ ՚ի Յիսուսէ.

Իսկ ո՞չ արդ՝ յարուկեցեալ Յովհաննէս իսկոյն, այլ այս այս
ալիսք տխուր, որ որոնելով զաճիկս առաւել անապատս՝ սպառէ
երկնեան նաւուս չերթայ։ Պատասխանեաց ծերունին, սաւ օտարոյին
ասեն՝ անձանօթ ՚ի մէնջ. բայց ասէ թէ՝ կուշի սա Վէրսաիդէ, որ
է ծննեալ ՚ի Յերիքովայ. որոյ վէր ՚ի դաւթիրական բանիցն նախա-
գուշակեալ երեւ մօր իւրոյ՝ նախ քան զծննդիլ իւր. թէ կինե-
լոյծ լինիցուր. միայն թէ՝ մի քնակիցի ամենեւին ՚ի հայրենեաւոջ
իւրում. Իսկ երթէ քնակիցի, բարկուլ այց սպասէր նմա զգալ
զյաւուրսն՝ մեծի և անպուտ ժանեաւխոն։ Ասաւ խոկայն ՚ի ծնա
ներէն՝ ապաքինեալ էր ի հասն զնա ամենայն հաւատացեալ, որք աս-
քան զնա ՚ի լ ՚ի գիսս կուլին, (՞) ուր անեալ նոցա գաղանաբար՝
ծանիւք հայրենեաց իւրոց. որք ունէին այնպիսի մեծ խոն օգ-
աստէաւք, ունէր զնա տարակայս. Պատմեանակի նոցա զարմուց
նոյ, ի նոցա քարձրահասակ, ուժով՝ հաձկուլ, արագ և վարժ ՚ի
հանդէս շարժմանս անդամոց. և նոյ զինչն բոլոր չունէր՝ և
քաղուած ախտիւնօք յուսացեալ ՚ի գիսաւելեան՝ ո ՚ի գերեզմանիկ ար
հեաս, բայց ոչ կարող հանդուրժել ՚ի մեռուլ երկրին։

Ընդառաջ շուտափոյթ նորին՝ արար զինչն նմա հաչակեալ. և
ձանաչէր խոկայն՝ ուր ի երթայր. և յամ առեալ երկինքն ՚ի ուրո
զնէ ի գիսաւ ի մանկուէ իւրմէ. և ոչ գաւանէր յԱստուծոյ
ոչ ի մարդկանէ, զի մի խրեսցէ զանակս նոցին. վէմ և այսուհետ առ-
առնեալ շրջի ՚ի մանկուէ իւրմէ. և ոչ գաւանէր յԱստուծոյ
ոչ ի մարդկանէ, զի մի խրեսցէ զանակս նոցին. վէմ և այսուհետ
ասեն՝ որ երթէ նոյա ազատուելոյ կերպ։

(՞) Ի հետեւ ոչ ունի ՍԱխտինոս. յաւելուած ձեռագ. Ոչխ ՚ի յոյնսն
ՀՈՒՐՏՈՒՆԵՑ, ոչ ՍԱխտինոս.

հետաքրքրա յիշատակ · բայց դարձիր ինձ ժամանակ ի քաղաք լինել
յայտնեալ լինի ձեռնդ իւր և նախազգուշական ոչ յայտնա
լինքեան։ Ասաւ ինձ այլ գաղիր վինչև, և բնակիլ յիշատա
քանչիւր տեղիս՝ գտեալ լինի նախ և առանձնացեալ կենաց
նակ հմտութիւն իւր՝ ինչ վէր պատերազմի, և ինչ վէր տեղ
տալի իրականէ ց. և կամ վէր ընկերակցիդ և գիտութեան իւրոց.
բացայայտին վնա ի դժբաղդութիւն իւր ։ Ալեքսանդրա էնա միշտ
յամենայնում գաղտնի անակնկալ դիպուած լինի, որ արտահանէ
վնա յազգատէ, և տայ լինիլ ձեռնհասեալ հրամարակաւ։ Ա՛ր
ծագոյն ուժանակորոյն իւր՝ ի հանդիպելն լինի ինքեան, վնչ և
երկիցէ, և լինի զգիկալ և վատթալ ի համայն գաղտնեաց.
յորս և կամիցի ընակիլ։ Հանդիսանալն իւր՝ ի լինել պատ
ուհիցեալ. սիրելիս՝ և ոգւոյիդ յանձնելոց. բայց վնասանդիլ
և ի խոցոտիչ գիտս՝ ի խորս ձեռնհասիդ յերկիր ։ Ա՛ս ոչ ես
պատճառ գտանել ի նմա՝ ոչ յԱ՛ստուած. և ոչ ի Քրիստոսէ, որ ի ո
երկնաւորէն։ և այսու ամենայնիւ վնչ ցայժմ ոչ կարացի առնել
գաղտնի գտանել ինչ՝ ոչ յԱ՛ստուած. և ոչ ի Քրիստոսէ, որ ի ո
գոյացեալ վնչ ամենայն։ Ա՛ր ի ինչ ոչ կարացի ես՝ ոչ ոք ի
ամենայնիւ գաղտնի ինչ՝ ոչ ոք ի ամենայնիւ գաղտնի ինչ
հանդոյն ընտանեաց իւրոց։ Ի՛նչ ոչ ոք ի ամենայնիւ գաղտնի ինչ
գնալ երթալ նման բազմաց։ Ա՛յլ ոչ հաւանիմ վնա ձախողելոյ
իւր՝ ի յերեսաց, ախորժելի պատասխանոյ, ի քեզ ի քո
գաղտնի։ և քեզ ոչ նման վնասակար առաջին ինչ, առ ի ծագոյ առ
նել ձախողելոյ՝ վնչեւ ցծերութիւն իւր։ Ընդձակելոյ իւր գո
լոյ նման քեզ ընտանեաց գաղտնի պատճառ լինի ձայ՝ ազգիկաւ վրդովել զամ
առաւել գնդիցիկ աւուրս իւր։ և ոչ պատճառէ նման լինի, ոչ քեզ
ոչ ոք ամենայնիւ, ի հասակի ամաց ազգի, յորում մարդոյ տիար և
անհասանել ոչ լինի ուրեք պիտոյս ինչ քեզ, ոչ քեզ հանդերձ
առելոյ և հանդերձելոյ։

Ա՛յլ քեզ, գնայ առ այժմ ուրեմն ի Ա՛րտասիսայ՝ զամ
լոյս լինի գիտնոյն և քեզ ի քաղաքավարութիւն, զոր կարիցէ հայրդ ոգւոյ
և ընծայել գնա ի քաղաքավարութիւն։ և կատարեալ գնա ի քեզ
ոչ ամ, և գիտի լրտեսելոյ նախազգուշական քաղքենացն, ոչ ոչ

ունէին ամենեքեան զերկիւղ ինչ՝ ի թշուառութենէ խմբի՝ առաւել ծաղկեցելոյ։ Ա՛տածէ նա առանձնանալ յայնժամ յոտիստան՝ ի քաղաքի միում՝ ի Բարիխ նահանգի. ուր տացէ գինքն յերկրի գործութեան, զոր սիրէ բաղձանօք։ Ի՝ սա այր մի իմաստուն և քարեկարգ, որ երկնչէ յայց. և քարոզէ ձանուչէ զմարդկիկս՝ նուաճ գլխատրեալս, ըստ որոց դիտէ հնոցապաւարիկ՝ ի խաղաղութենէ, թարգ պատուհասեալ գինն։ Ա՛հաւասիկ այն՝ որքան վէր սոցա օտարականք պատուին, զորոց ինդրեմ զերծն։

Ա՛ինչդեռ զրուցատրանէին նմա միմեանս, Ա՛ստլամոյք սաստ առեալ արիանէր զաչս իւր դէպ՝ ի ծովն, որ ահաւանէր շարժիլ. և հողմունք յարուցանէին գալիս՝ որք գայթն բաղխիլ յոտիստանեայ քողոքով տարածեալ գալիտակ վերիւրս. յայսմիկ միջոցի՝ սակ ծերունին ցԱ՛ստլամոյ, պարտ է գի չտիցեմ. քանզի ընկերա- կիցք իմ ոչ ևս կարեն սպասել ինձ։ Ա՛սելով զայս զայն՝ ընդ- քացեալ սա աչն ծովու՝ եւմուտ՝ ինաւէն. և ոչ ևս տեսին լինէր անդ, եթէ ոչ՝ շիտեքեալ աղաղակ՝ ի վէր ի գերեզ, վն շուսպանաց ընհանդուրժ նաւավարացն՝ ի չուս։

Այն անձանօթ՝ որ սասանեալ էր ժամանակ ինչ՝ ի կզզւոջն, երանելով՝ ի վեր՝ ի գագաթս հասմայն քարանձաւաց՝ նկատէր անտի յանհուն սարսածուի ծովու, խոր լինն տխրութ. որոյ՝ ի- ջանալ ոչ ունէր կորուսանել զտեսն, անդադար գննելով զհամայնս քայլ նրբ. Ակնտ իւր խանդաղատեալ մորմոքէր վն երերեալ սուն մոյզ աչքինաց՝ և դժբաղդի, նահատակուածեցելոյ՝ ի սձամանձ իրակուհս. և անկելոյ՝ ի խաղարկուէ անողորմ բաղդին, հնոց ի հպարտնեաց իւրոց. Վ՛ուցէ՝ ասէր ինքնին, կարելի է, զի ևս վէրստանիցեմ զվիճակ, բայց սայն Ա՛ղէօմինէ՝ ոչ կարէ ընաշ վերադառնալ ի Ցիլիկիա. Ա՛ծօրինակ սուն մոյ աւերել դժբաղդի քան կինքն՝ մոզմայուցանէր զվիշտս ինքեան Ա՛ստլամոյ։

Ի՝ երջանս սայն անձանօթ այր՝ սեսանելով զնաւն իւր՝ ի պատրաստի՝ ի՝ ինայն քարանձաւ սուսպարաց, այնքան շուսպ սրագուն, ոլքան Ա՛փոլլոն՝ իներ անուսեց Ի Խնայու, կրելով զգանգուած հերս կոհակացեալ՝ անցանէր իբրև զկայծակն ընդ- դէմ գահավիժմանց, սու՝ ի գնալ և հարկանել զկինձս և զայծ մուեսս ներսիւք իւրովք. Ա՛յն սայս զոլով անձանօթի ինն՝ ինաւէն՝ որ հերկելով զալիս ծովուն՝ հնուանայր՝ ի ցամաքէն, սիրս Ա՛ստ լամոյք պաշարեալ յայնժամ՝ ի գաղտնի խիս ցահակուքէն՝

զհետ ելանել ի մասնակցութիւն ոչ կիսոյ մեզ պէտքին։ Ա.Թագաւոր
Եւ զայս ասեմ ոչ զի ինձ ինչ ինդրեմ, այլ զի ձեզ ինդրեմ ես, եւ
ոչ զի ինձ ինչ ինդրեմ, այլ զի ձեզ ինդրեմ ես, եւ ոչ զի ինձ ինչ
ինդրեմ, այլ զի ձեզ ինդրեմ ես, եւ ոչ զի ինձ ինչ ինդրեմ, այլ
զի ձեզ ինդրեմ ես, եւ ոչ զի ինձ ինչ ինդրեմ, այլ զի ձեզ ինդրեմ
ես, եւ ոչ զի ինձ ինչ ինդրեմ, այլ զի ձեզ ինդրեմ ես, եւ ոչ զի
ինձ ինչ ինդրեմ, այլ զի ձեզ ինդրեմ ես, եւ ոչ զի ինձ ինչ ինդրեմ,
այլ զի ձեզ ինդրեմ ես, եւ ոչ զի ինձ ինչ ինդրեմ, այլ զի ձեզ
ինդրեմ ես, եւ

զնիցես քեզ. Ընծանօթեցան այն՝ որոց վէր զգեաս զայսպիսի ապդու և պոռաթիւ մարմնոքուամբ, է սնծն Յուլիա. Արդ այն՝ զոր Ճետասինա ցի ծերունին պատմեաց քեզ զնմանէ՝ ինդերջոյ անուան Վիլհելմինէ, ոչ է, եթէ ոչ՝ ձեւ իմն, առ ինդաղել առաւել հաճատասարեալ՝ զվերադարձուածն հօր քոյ ի քէզ ուղղելոյ նէր. Ահա երթայ նա, և եղբայր մերձենայ, և նէր ի ծանօթանալոյն. և առեալն վերջապես զտեղին՝ երկար ժամանակէ փափաքելոյն ինձանէ. Ուշք քոյ տեսին զնա՝ ոգի նախատասցի ի ծեզ յայտնի ծուռագիր, քանզի եթարց ձանաչելոյ. Արդ վասնզի տեսանես դու զնա, և ճանաչես, և նա ևս ճանաչէ զքեզ վասնզբոյ. Այժմ ասեք ոչ կարէքեն խոստանալ զճանօթութիւն քոյ՝ արտաքոյ Աիսոքին. Աիրա նէր ոչ բնաւ պակասս մերմոքեամբ ծեզ քան զքոյդ, բայց յայժ իմաստուն է նա, առ ի յայտնել զինքն ունել ճանհանապատեաց, ի տեղւոջ միում, ուր կարէր լինել առարկեալ ինանգաւառ դաշտոյ դաշտանուէ, և յորոգայթ մատնողուէ՝ անգութ սիրտ հարայն վինէնէլմինէ. Յուլիա հայր քոյ՝ է աւետել խոհեմ քանզամ մարդիկս. Աիրատնէր է ոգի խոտագոյն քրհոյդ, յորմէ ոչ է կարելի արտահանել ինչ վեսոհուրդ. Աերթ նա զձշմարտուէն, և ոչ երբէք խօսի առատ ինչ, առակայն ոչ ատէ զոնէ նա զատոյգ խոհուրդ իւր, եթէ ոչ՝ վա հարկաւորուէ, և վէր խոհեմուէ, ոգի կենդանի խոնջ՝ պահէ զշնորհուն իւր առաւել՝ առ ամ անօգուտ բանս. Արդեօք ոլորան ոգի նա մերմոքեամբ՝ ի խօսիլն ընդ քեզ. Աոլորան խոստացաւ ինքնին՝ առ ի ոչ յայտնել զանձն իւր քեզ. Ամի եթէ ոչ մերմոքեամբ առանձնացաւ յաւէտ քան զքեզ՝ ի առաւանելն զորդին իւր. Ահաւասիկ, վայ և թագնեալ առնիւն ընդ ոչ ոք ոչ ասասցես ինչ ընդ նմա զանգամ ոչ թագուցանես ինչ, և ոչ պիտեմ եթէ ոգի ինչ առաքարհալ զիս յանկուցանէր ի մէնէն, և զատարհալ մերմոքեն ինչ ընդ նմա՝ ոչ եթէ ոչ ասացեր ինձ նախ քան զդնալն նոր եթէ երթ նա Յուլիան, ընտորում դու ձանաչեցեր զնա. Օ՞ր ինչ խորհուրդ է ուրուցն ասել, լինելոյն իմ ոչ ակն առնել ինձանէ. Ահ քաղաքացեալ հանդէս

ուղիղ գիծ ունի զ ՓԱՆՔԱԼ երեքեան, որ ՀՈՒՐ մի խաչուելու առաջ
ՀԱ գիտա, վախճանալով միւսը՝ ի պատպակեսաւ շրջանցն նէ. Յուլիոս,
Յուլիոս, երկինչիսմ՝ ի կորուստանելոյ զգեղ խոտան. կարելի է որ
ոչ ևս տեսից զգեղ. և կարելի է միւ սերասարք՝ Փիննէլոփէի՝
արիանիցն զգեղ յարուցեալ, զոր վէր իմ ունէին պատրաստել
այլ երեք հետեւեալ ինչի զեղ՝ մեռանիլ ըէ զեղ. Այլ Յուլիոս
ըմ Յուլիս, նամակոծուելոք ևս ոչ արկցն զգեղ կրկին ընդ-
դէմ առաւաւժի լոյսը. (ըստորում երկինչիսմ յայտ ձախորդութիւն
լիշնամի բաղդին,) զարհուրեալ դողայ, զի մի ժամանիցեն
յանկաք՝ ըէ ի շուտս բաղդի միոյ, ոտ Աիամնոն (ի) ի ժամս
ներկն իւր ի Աիսենայ. Ասացէ վէր կրկ՝ սերելի իմ Անդիոք, հա-
ւատացարար ոչինչ ըստորութիւն իմոյ. այժմ գոնէ փարիլ զնովաշ
և ահա լինիլ ի ներաշահանդասին յանկաք կողոպ՝ ի միասին
ընդ, և մոռանիլ միասին, ատ՝ ի յաղիլ ի շինամեաց սերոց.

Անդիոք ալառաւանեաց ընդ խնդալով, տես սերելի իմ
Ֆիլոտուսը, այդ ոչ բարձ մոռնիկանց. ահա առաւանելիք ոչ ա-
մէնեքին. Հանդի տեսար դու գիշեր ձեզ ի միասին
Օ՞ր ոչ լինչ ոչ տալիր արդեօք երկիւղ օր, ատ՝ ի լինիլ հաւատ
ոչ. ի՞ ոտակարէին ոչ էր նա մեռանալ. Այսօր ահա հաւատալի
եւ խոհական ալեք ձեզին հինդանուելոք ընդ. և ոչն հաւատալով
որ պատրաստ էր լցուցանել զեզ ու բանաւոր, ի ողու զեզ՝ ի դատ
նուէ. Այդ այնպէս ոչ սերեք անհաւատալ մահկանացուաց ձեզ՝
ոչ ի՞ ոչ ինչ համարիլն զայն ալ՝ որոց փափաքեմամբ բղձայինց
զեզ ի տանջել զինեքն, զոր իրաց սիրելոց ոչ սերելոց յինքեանց
՝ի տանջել զինեքն, զոր իրաց սիրելոց ոչ սերելոց յինքեանց
զեզ ի կարողել իւրեանց՝ հնարատէս լինին ատ-
Նայ սակայն՝ այս ևս զեզ ատ՝ ի կերտուելոք փորձելոյ զհամ
բերուէ ձեզ. որ ոչձք ունին զեզ ի ողիսալ այսպէս յերկայնէ.

Արձակ դու՝ ոտ ի կորուստալոք իցեն այդ ժամանակ.
Նայ դիտասջիւ, զի յայժ օգտաշէտ է՝ ի կանոն ձեզ, լսելոյ
ձարժ զեզ առաջորդ ոչ կրկին՝ ի համայն առաքինութիւն, զի

(ի) Աիամնոն Լատիներէն Աիսենայ. գոլով ինքնասպանեալ՝ ի պատ-
ճառէ Տրիսայա պատուիրատուին, երեք ամսոյ՝ ի ետ իշխելոյ
Հռոմայ, ոչ ինչ ոչ ինչ ոչ ինչ

մեռանել կամի՝ հարկաւոր է վէտ մի նոյնիկ՝ որ պատրաստ հրամանաց
սպասաւ. Ասացեալ պարտ է նոյ լինել հանդերձեալ, առ՝ լինելոյ այն
պէս ուր ինքնասպանք, ոչ ի պատրաստ լինել սպասաւ. վէտ մի անհամբե-
րութեան՝ որ երկի ի զօրութենէ ի ուժգնագոյնի իւրմէ հոգւոյ, ոչ է, եթէ
ոչ՝ սակաւուն է ի սահմանէ ընդերկարելոյ ցաւոցն, ի վշտացն. Եւ զի
այն՝ որ ոչ գիտէ սպասել և համբերել է նման այնմիկ՝ որ ոչ
գիտէ լուծել ի վէմ խոցելոյդ, ուստի երկիցին ևս պահապանք ի
զօրութենէ պահպանելոյ գինեգանաւն, նման առն՝ որ ընդ անդադ կա-
ռոյց, և ոչ ունի բաւական ձեռս՝ առ ի տալ գինւոյ առնուլ յոյժ
ժամ է հարկաւոր յետադարձութեան յարշաւմանն երիվարաց, ունի
զնացեալ ի վազանէն զանգօրութեան կառավարին, յորոց ձեռանէ
անկեալ վտակին պակասութեք, և ոչ ևս հնազանդեալք առնէ
գնան ի ճահիճսն, մեռուլով անասունք. Այսպէս և անհամբեր
մարդն է առաքելոցեալ վէտ իւրոյ անկարգ՝ անխրատ և դազանա
բարոյ՝ անհանգուրժ ըղձի, ի գործ ինչ ի շտեռուելոյ, և որքան
առաւել մեծ է կարողութիւն իւր, այնքան ևս անհամբերութեան իւր
աւելոյ ի շտեռուելն խորհրդատու լինի ինքեան. Վասն որ ոչ սպասէ
ցաս երթեալ՝ ոչ առաքի բնաւ ժամանակ շահից. Ընդհատանէ գոյ
մ՝ցն երթ ի հանգոյս իւր. Ընկունի զոսոս՝ առ՝ ի հաճոյել ըղ
պատուս, նախ քան զնա միտանակուն ի արտաքոյ մնալոյ ի
զղեակեն, քան ի ոսոցն ի զինեալ նմա բազկաւք. Վասն դա
հնձոյ յոյժ խնամով հոգալոցն անկանի անբանութիւն. Ընդ
այն ամ՝ զոր առնէ նա, ի շտեռուելն, և ընդդէմ ժամանակի, և
շատ ուրեք, և ոչ կարեն ունել զդարձ, ոչ և ոչ կամակորեան
խղճի իւր ինչ ապակ բանադատեալք նմա ամ զխոտանեալք առն այն
մին՝ որ երեսակիցեան զինեգն կարել առնել զամ, և ամոցու զինեգն
անկանել չեռակին յանդարձ ուրեք, առ՝ ի ճարտարեալ գիտութեան
իւր. Եթէ այս ամ՝ ևս առ՝ ի ուսուցանել զնոյն՝ լինել հանգերձեալ,
զնոյն հնձոյ հանդերձեալ ըղձ. և ամոցն խոտ առնել զգեղ, ի նոր ա-
ռաքելոյ իմ (ծ.) ամոցն, զոր ոչ ձգեալ ի ձեռ ապիկեան
ամենայն կենաց՝ ուր նոյ ունէին պահեալ զգեղ մշտայանհատա-
ռոյ. Ինչ զարմանք՝ որոց յուսոյ երկնցուցանեն զգեղ, քանզ
կրկին փախչին ոսկ ևս ի ձեռ երթալ, որ ի զարհուրեալոյն անկրնա
մանոյ. քանզի կամին ուսուցանել զնոյն ևս ի ոչ ինչ իսկ այնոյ կոչ
ոսոք ինչին հաճաստացեալք ունել ի ձեռին հաճաստութիւն, փախչիլ
հարկեն ի ընդհատեալ վտակէն. Ինչ առաւել իմաստնական դա-

ոյն

ախտակուէք Յուլիան, ոչ լինելին քան զպնդանն օգտաւէտ, զի քան այնչափ երկար հնազանդուելն նորա, ընդ այգրան վշտաց եւ ձիգանչ՝ սրոց դու ըմբերխնս յօրինեալ ցնա։

Յետ այնորիկ Անդիոք կամեցաւ դնել զհամբերուէն Ժ-ի լանջքն՝ ի վերջին փորձառուս ի քեռ ատկանէն առաւել զօրն։ Այլ ի յայնմիկ ծանիկ յօրում այգն երիտասարդ գնացեր ըշտապաւ՝ ի զորխուցանել գնահատիսն Եհիհաւա ի քուն Ժ-ին եւ ի ձանապարհ գնա՝ ի չուէրն, Անդիոք արդելեաց խակդն, և պրաճալ պարտաւորեսցուս գնա՝ առնել ի վէր այնց հակոց՝ զոր ծառայն գան ինն։ Անդիոք Ժ-էլատոյ յօժար քաղցրուէ արար գայն առ՝ զոր Անդիոք կամեցաւ։ Ժ-ղջեաց խակդն անդ գեր կուա տեղոյնա պահելա՝ ի զարդ առաղնիկ ինչ, ուր խուռնիկ ակառն ծխիլ, և արիւն զոհից լինելը հեղուլ։ Ուր Ժ-էլատոյ արձակեր զոլ գնաւ ընդ խոնարհ ուղեգործ՝ ոչ պիտի կրկին, ձանապարհը ընդ ընտանեաց գիւղն ուղղակի։

Ժ-ղջեաց ինչ հեղեալ եղեւ գոհն ողջակիզեալ, Ժ-էլատոյ հետևեցաւ Անդիոքի՝ ընդ խոհ հոգևնաբար ձանապարհն՝ ի վտակին մեռաւ մի մերձակայ։ Ընդ երթեցաւ նոմա, զի դէմ գա ընկալեալ էրոց՝ յանկարծակի ընկալեցար գայլ իմն նոր կերպա րան։ Առնձնեալ կարծրուէ ինչ ձանապաւ նոր փախչէին, ոչ և գիտասցեն զոլ հարածի մուէն գիշերոյ, յոլ ամ արշալոյսն արե զոլ։ Ուն՝ ի ծագելն երէ՝ բանակ գիմեն գիշերոյ, զի մ ասրնակաւ , շուտապատեալ զբոլոր հոգիովն, խոստանիւ և խաղաչանաց աչք նոր փոխարինեցան՝ ի քաղցր սիրտ նա դգոնա, ի ուծացեալ իւր բազում գիմեն գիշերոյ։ Ուր խաղն և փառաւոր մորուս նոր, առերեսուելոյ ատաւելցաւ, և նորիկացաւ պատ գիր ու ազնիւ, խառնեալ ընդ քաղցրութեանն և հնութեան. մինչ գի առաւել աչաց Ժ-էլատոյն խաղեին, և ձանապարհ գիտակաւն կերպարան իւն չգնալ և պացատ, ի ամարմ մեռազարուելոյ. նմանն դարձաւ ծագիկ մեռ նորոգ բազկաց յարեգակէ։ Տեսանելոյ սակ. առեալ խաղալ ընդ ծննդական կարմրուէ ընձանին՝ ի գէմ նոր, և ծաղիկաւ բազգոյնեալ մշանջենական երիտասարդուէ իւն՝ ընդ սրտոյն և ազնիւ վարմանիսաուելոյ։ Ինքնաշահս բազմուէ՝ ընդ սրտոյն և ազնիւ վարմանիսաուելոյ։ Ինքնաշահս բազմուէ՝ ասրածեալ ի սիրելին յամ կազմուէն՝ ի կոհակացել վարելոյ նոր, և հանդերձեալ նոր վարելին ոչ կնդանուի գուէնց, զոր արձակեն ի ծաղիկն նկատ յերկին՝ ի մասուէն ասկաւէն՝ ի խաղալ

զիշերուց ձեռացելոց նահանջեան առնոյց, զորս ոսկի ջօծս գունաւո
ցեր ձառագայթիւք խրտմիք։ Այն ժամուին՝ ոչ կոխեր զոտս իւր
յերկիրս. այլ կեաց քեզեզատէր՝ ի վեր օդոյ՝ ոտ կիսոյն մի՝ որ
հերկիր պատուէ զօրն քոյոց իւրմիք։ Ընտաներ՝ ի կարօղ չե
րէն իւրում՝ զինիսի մի բազմափոյլ և կարօղ՝ ի դաղտագանել
զբաղձս և զտզձս աչեր քաղցրամիկս, որոնց զի՝ և Սարկաւ, ձի
հրատան ևս զանգիտել զարհուրիր։ Ընդեղ նոր գաղթ՝ և հասեալ
բազում զօրիդ և ազգաւ. և հունդեն բանդնդեցին ոտ բազում հրոյ, ոտք
քաւափանցեր՝ ի սիրտս Յովհաննէսի՝ ազդեին նմա ոչ դիտել ինչ նա
չնորհեցեր՝ ի սիրտս Յովհաննէսի՝ ազդեին նմա ոչ դիտել ինչ նա
ձ

Քանզի ոչ է մարդն այն՝ որ կարէ կատարել իմաստութիւն, եթէ ոչ ունիցի բնաւ լսելութիւնս ատամոյն. և կամ եթէ ոչ ունիցի արդիւնաւորութիւնս՝ ի կերակուր՝ ուր սխալանք իւր ունկնիւ զնա դատաւորէ։

Այլ ունիս դու լսացուցանել զհայր քոյ՝ զծուխ և զցաւիլ ձեր ձախողակի դիպուածոյ քոց. ուրուն երկի այժմ արժանի ես դու ընկալեալ՝ ի վեր հետացդ նմա, և ոչ հա միայն քեզ լինի, եթէ ոչ կարծ և դիւրին ուղի լինի՝ մինչև հայթաթ, ուր ժամանել է նա՝ ի այն բոլոր։ Աստուածոյ էր նմա, և հնազանդեաց ոտ գնի՝ ի փոյթ հպատակել իւրոց, առաքել օրինակ պէտս. Ցաղէ նա քեզ զի առաւ զնա հետ ի Խոնէ իսկ. և լինելիս դու երկնիկ ձ նմա, վա պահատ ատենս ի քեզ զգածելոյ. քան զիմաստուն և զհնազանդ լինէր։

Ընդ միում ի ծէսերացն՝ դիպեա զհամայնն վաստատել քեզ՝ ի վերանալոյդ զդաշն ոսկեաց, լուր ամենեցուն, և հաւատացեալ ակն անձանց. Աստուած զդաշ լեր՝ ի յայժ հաստատ քոյ լինելին, և արկիր՝ ի խաւարեալ գետ քեզ լինելին. Աշաց մի երկնչեցիր ընաւ թողուլ տեսանել և զայնս յոտոց երթալն խաւարեցեալ ոտ. Լիներ զամբոխն, և մի զանց առնիցես լինել երկեր առ՝ ի լինել սիրելի։ Ընկերն ե հաւատալ՝ յորմէ մ սէրն պակսիցէ, բայց սիտակ ե միշտ ի տալոյն ունել ակն. ոչ զգեղեցկացա աւետել բռնես, և ատել ի տալոյն ունել ակն. ոչ զգեղեցկացա աւետել բռնես, և ատել ընկերանալ ուսանիցես։ Ասակ միշտ յոյժ կանխատես զհամայն հետեւմունս այնց առնելոյ՝ զորս դու կամիս առնել։ Անխանկատեցուս զանաւել սուիլն անպատեհ երեսակուլս, և զիստասիրն քեզ չչիզիս և խոհեմ արիսն կայանել՝ ի խորհելն յուշգատոյն զնամ վատնող, և յարուցիչն վնաս յորմէ վերատեսցեն հարկաւորութիւնս։ Ինդիր այն՝ որ ոչ կամի տեսանել, ոչ ունի բաւիչն վատահուի՝ ի տահանել հանդուրժութիւն զտեսուի, բայց նա որ տեսանէ զնամ. և վատուի զայնոսիկ յորոց ոչ կարեն վնաս հնել, և փորձէ զայն ի մարդ շինել ինքեան, և միայնակ իմաստուն և մեծատուի։

Անխիղճ յիշատակութենէ՝ ի սնապարծութենէ՝ և ի շքեղասիրտ՝ ի ղուլ, և դիր զվատս քո ի նեղ պահել միջակուլ. զի ատելիս ի զայն զոր կամիս զնել, և զոր զնել՝ ի զայն զոր կամիս ատել։ Ընկեր և ուսանիցի՝ ի քեզ ի մեծ՝ ոտ ոչ ի տալոյն ունել ակն. և զոր ոչ ունիցի՝ ի քեզ

ոչ ոք առնին զբաւթիս, առ[1]նեն միայն ի գործս յոյժ հնաձեռս։ Եւ
որք առնին զշարիս, բազմանան շարութիւք ըստ ի սահմանսն ի տա-
ճառնդս, միայն ի յիւրեանց ատեան յեռանապատուին. զի վասն ոչ ոք
գողանայ մի՝ առնէ երդումն գործել յեռանապատուին ի յոյժ գործս
Ո՞վ կարէ զգաստ լինել զանմեղանին՝ ընդէմ սիրոյ քոյ. քանի
ես ևս քեզնասի մի՝ զոր կրթս ոչ յամենայն իրս ըստ քոյ, միայն
ցմահ։ Եւ առանձ ևս՝ ի խորհուրդ քոյ, և զաւանիլ նմանդէպ ի քէ
եթէ ունկն դիցես նմա։ Եւ անդէպ սէրն սոյ կորուանն՝ զաւետիլ
հարիւրեր պատահ դիպուածս. և սոյ՝ ի մանկանէ պիտակացուսանն և
խանգարմունս, ի միաբանիլ ոչ ոք ի մանկանէ սիրելի սոյ ամենայն իրա-
կուեք։ Եւ ոչ վճռաւորիլ զաւետիլ մեծ իրակուս ի փոխարկիլ սոյ
վերայժ փոքր և չնչին իրաւանցս։ Եւ սահմանագնահ զոյ իմացական
ևս ես, ցաճուցանէ զիմաստս քո ջուխս, և ընծայէ զմարդն լինել
անհաւատս, սակաւ՝ անաւրէն, և անաստանկեր։ Եւ ի բնին զգոյշ լեր և
պահպանեսու զբան ի սոյն ի շնաւտոյ։ Եւ ի կին զոյ՝ ոչ
ի՝ ի միջի, զի ոչ ի կնէ ոչ ատեն մեծ գանձն արան միոյ և ոչ
միոյ առանց գիտելոյ զու զդալ՝ գիտասպատուի, և զու բանիս
միջոցս. զի միշտ ազատուի, գիտացիր ատեան, և զիւս ամբիծս

Ի՞ոգուս զբան ոչ ոգի (Յուլիան. բայց իմաստուն իմ՝ ոչ
երբեք ի ամոթ զբան, միայն ծանիցես միշտ ի՝ զոյ ինչ կարես
առնել առանց ինձ ի ամոյ նման. արդ է ժամանակ, զի ուսանիցես ըն-
ծանել միայնակ, և ոչ երբ ես բաժանել ի քէն, ի՝ ոչ ի խոտոտ
և ի՝ ի Աստուած, երբ ոչ ես ի կրթել զբան. լինելով պա-
կասաւոր ի նոյն քաղցրուէ ներկացուէ իմոյ, ոյր և հատանեն ի
առեալոյ զնուագ ամենայն ընկերացուէ իմոյ՝ յորմէ մ՝ կամիցէն քառնալ ի նոցունց զկամն
առ ի ոտալ նոյ զոյ իմն հատուսս կերակրուս։

Ո՞ապիր ի՝ ոչ ոգի ի զիրենց զոյն բան, վերացաւ զէպ
ի յօդն, և շրջափակել ի կատարածն և յոսկէ զոյ յամպոց՝ ոչ
երբեւ ի՝ ոչ։ Եւ Յուլիան հիացեալ՝ ասէր և արտաքոյ ինքնին
հաշտելով խոնարհեցաւ յերկիր. և յարուցեալ ամբարձ զձեռս
յերկինս։ Ոչ ոգի այնորիկ գնաց զարհուրացանել զընկերս իւր, և
շուտափոյթ ի չուրձ անուն։ Ոչ ոգի այ ի՝ ոչ, և վերադառնալով
ընդ գրկիկաց զնայր իւր, ի սան հատուսիկն Յուլիան։ (ի)

(ի) Յուլիան. Ո՞ոգիս ոգի զանազան ոչոյնչ հատիկիկ ի՝ ոչ-ի
նէն։ Ո՞ոգի ի՝ ոչ ոգի ի՝ ոչ ոգի ի՝ ոչ

Ց Ա Ն Կ

Ցառադ ընդհատակ անջանց եւ ջրից մանրատառաքար՝ ձեր երեսուդի հա
տոմբ՝ ալատմաքեա՝ պատրաստութեաց, շատ խոտի տեղեր տեսնելի.

Ձաղկեր եւ տերասի մի գեղեցիկ նոյնպես քաղաքի. 230.
Ձիու ի սիրելին դասերը տիսկերի. 93.
Ձիու ոտի վերքի բժշկութիւն. 127.
Ձիգեհատ ոտի սեղմելի. 51.
Ձիրուկ մինչեւ գերեզմանի վատթարից. 32.
Ճանապարհ քաղաքի խոտորեալ. 193.
Ճիտե անուանեալ փիլիսոփայ մասին. 452.
Յոհնես ի ռադուսա վիճաբանութիւն. 218.
Յովհաննու գնա՛ ի յերեսս Փիլատոսի եւ ասացաւատանի. 150.
Կամ մեծաց ի ռադուսա մեռանելն. 227.
Սիրելիսդ ի բնութեան տեսքանիացի. 153.
Նոր երկրի ոտի նեղ օրն. 52.
Նոր կտակ դասեսդ խոսմենի եւ ասելու մեր նոյն. 190.
սիրելս ի լինել՝ ի մեղանչել. 200.
Նոր կիրքոյն անկանել՝ ի մարտիկ՝ ի վիքտորիոզ եղեալ. 151.
Նշանակ դասեսդ նիլոսի. 133.
Շէկ տղայ գնաց ամերիկացոյնիա դասեսդ. 151.
Շէկ ծաղիկ մեզ ի՞նչ տեղի էջէ. 100.
Շիլլի՝ անբնական դոյն վերաց. 123.
Ոսկեղէ տան ոտի վայրենի անտառ էջ. 166.
Ոտասեր ի ղեկտ պատրաստի Լատին ի քաղաքացի հետսիկրիայ. 62.
անդեհատուի ի ընկերասիրն դասեսդ նեղ. 158.
Ոտանի դասեսդ խոսմենի. 81.
Ոտիսնե դասեսդ մինոսի. 82.
Ոլօն ձեռագիտ փոխատուիան ընկերի աքսանելէ. 141.
Ոշխոյ ոտի ժողովելէ, հատն ի՞նչ տամքի. 121.
Ոչխատանելէ ի՞նչ ուխտ. 154.
Ոտից կամ արտի դասեսդ ի՞նչ ի հետսիկրիայ. 165.
ի՞նչ տամք մեղմէ յինքեանե զսկերն տեսնելու.
Ոչխն ոտ այժմ կոչի քաղքէ. 98.
Փիլոնոսի Հեսուն խոսմենդ. 76.

Ա.Վտուլիայ ամբոխ իւր զարհուրելի. 136.
Ա.Քանիցն ձեռացեալ վախառակաւ, որ ոտնկէր գպատուհ ժամուն
յի քիւնեալ զդաշնակիցս. բայսատքօղի դաւաձանուելն նոր, և
յոյն յաջորդս. 143.
Ա.Քրօսէլեօն լերկինք ելիւրէկ. ըմ՝ ալպանիացու. 211.
Ա.Ջնորհեօմէնէօն մահաւ՝ ի պետն արշակ. 151.
Գ.
Գ.Երկիր ի հետամտել պատերազմն զյոյսով վերադարձուցեալ. 95.
Զ.
Զ.աշակին երկիրն քնակչաց նահատակուելն. 118.
Զ.իմակրատ և բարեբ նշան. 9.
գինաց՝ ի նուիրատուին ապրանաց զիջիլոգէ. 11.
հետեւութիւն նշոյ իսալիենէ ի պատուհաս մարգիայու. 17.
առաքի յատկերացեալ ձեռամբ հինգ ղեմփփ՝ ի սամօս. 25.
Զ.ուտն զժոխոց ելեկ ուր էին իջեալ. 100.
այն և ի ապառուելն վերայ ելողն. 106.
յոյնքան կատուածս բազմանալ է. 107.
Ի.
Ի.զգերի առաստել ընդանդգուցանն զվիրօքն ի զիլա. 26.
Ի.ուկեղէն ոսկրուելն, և հարկաւորն գոյն նշոյ. 129.
Լ.
Լ.ժիսէ, ոսկրուելն այնոյ զարհուրելի վահանին մկնէ բոլի. 80.
Լ.ուխիօ սրգի պէշոյի. 134.
Լ.ուսինել և գնել զանձն՝ ի վտանգ՝ վէմ ամուսնուելն. 149.
ոչ վայելէ զպատուի յաղթի աջոյ ելուելն իւրոյ.
Լ.ինքեօ կամ՝ ի ժխտեօ ապուռանէ զակաւինօն. 227.
Լ.ոնա հինն քաղաք սիսիլիացու. 81.
Լ.ինաստ կղզի կուշտիտաւ քու ըզօլարին. 143.
Լ.ուսինէ հոգածու խաչանց յուլիոյ. 232.
Լ.ալեհացեալք. սպառնալիք խուսիացու. 154.
Լ.պէտ սրտ է կրկնօղ. 55.
Լ.աքաւուելն սրոյ ի ափօլլոնէ. 58.
Լ.ինէ գեմս լի ապառուն փիլիպացուց. 133.
Լ.ինէ պէտ հոգեկուսուն սրտով. 148.
Լ.ինեսեսէ կինն օրինի. 100.
Լ.ինեալ ոչ ի ժոխոց. և հայր գինեցաց. 107.

Ընկերն յաղթօղ ի մարտի նիզակաւ. 148.
Ընդունել զաղօթս ողջակիզեալ հարենից ի զանց. 147.
Ընկենուլն յաղեխ ի քէ երամուցէ. 84.

Ց.

Ցամաքատրուելոյն ի խաթօղ մարդկանց. 123.
Ցանգրաւորել զինն ի խաթօղ մարդկանց. 212.
իշխանաւորելի ի մատաւարս ի ոչ յայժ տարժանելն. 213.
ցնծալի լինել աւրախին, մանչ չար ի ապաւարն. 160.
վեր ի բր քէ ցանգրաւորել հաստատակեալ երկչոտաց ոչն ի կատկծոտաց. 7.
ատաչանն տակար ի պղերդ ի ապաւարսաց. 11.
մեծապ պէն տխորժ նդէ վասն հատուցանաց. 23.
յորպիսի ի շուաւարուելոյ նն անկանելն նդէ, որք ոչ կամելն ուսել դատաստանել ի դատս իւրեանց. 198.
պէտ կարելն ի ցանգրաւորել ի տեսուչ ապերջանկաց. 218.
ցնդել ի ի պէտ խրել ցուցանել. 99.
ընկալանել յարիստոնէ ի ի ոչ մէ՝ ատ ի չմոլորել ի լաբերելն ի ի ամելն. 82.
ցնդանել ի ողբալոյ աբերել. 127.
ցդրամագ ատանայ տէր պիղծ ի ի ի, ի լսել ի ընդանել զբալոյ տատատանուելոյ նդէ. 41.
բարեգ ի բնաւել ի նդէ. 71.
մէջ ի կատ նդէ ի պատանի ի. 75.
ապրատատուել նդէ ատ հիմիմիայ ի կնդատանուել նարկն. 68.
դարձնատ ի մատանելն հիմիմիայն. 91.
դարձել ատ պատանի ի, միջոգ վատնդալի վերատարել ի. 95.
երանի ի բանակն ի պնայ ի ոչ ժողով օրանար չհայր իւր ի հ հղէ ատ. 99.
անգանել անատ ի դաշտն երիզի. 118.
լսել զատարժելն, յարշխատ հատայն իւրայ. 121.
դատնայ ի բանակն դաշնակցայ ի արձելու զնե ի չհարատա- կատարելոյ զքատատրն վէնելու. 137.
ատանայ պալ իմն փատա ի բատցատրօղել դատաւճռուել ապան- եմ ի. զան ատարատել յղեալ ի ի իւրեանց զի ձէտրա. 142.
դարձնատ ի վերբայելոյն պատիօղբօղ ատ ատրատել. 144.
ցօղջատ մարտ նդէ յէ ատալելիացին.
մատի ատալ նդէ ատ ատ. 146.

աջնեռասպետութիւնէ առ ատրասիա. ի յաղէտէն զնա յառաջ-
նեռամ նեռասպետ. 157.
ապանանէ զնա յերկրորդում նեռասպետ. 158.
մեծասպետութեա բացատ զբաժին քաղաքին ասիկնիացւոց. զոր
հրաւիրէ ընդ նմա դաշնակից. 166.
արդելու զդաշնակիցս ի բաժանելոյ զքաղաքն ասիկնիացւոց
ի միջ ի թրեանց. 168.
աղաչեալ զնիկոլ թրեան, և հոգածու լինի ուղարկաւորութե զ-
նահատին նոյն. 163.
ընտրէ ասիկնիացւոց զնիկոլ թրեան ի նահապետ. 173.
խնդրէ ի ասիկնիացւոց ի շնորհ ախոյեանէ զնիկոլ թրեան ար-
ժոյն. 176.
վերադառնայ ի սակնեաց գտանել զմինդօր. 179.
լսէ ի մինդօրէ զարմանալի կերպս վասն կառավարութե իշ-
խանութե, և քաղաքի. 182.
բացագայտէ մինդօրի զոհ իւր, որ վասն անկ խոփի է. 190.
ընդունի հանձնաժողովէ զմինդօրի. բայց պատմանաւ. 193.
կամին երիտքեանք ի վիառին չարել յիմար, բայց խոսվին
ընդդիմանալ, յառաջադրելով զդաշնադրութե առաքիայ. որոց
պատասխանէ մինդօր ամենեքեան. 195.
դնայ յառաջ ընդ խոսվինէ և ընդ անկ խոփէ. 200.
ապանիայ դիմաւորէ զերծուցանէ զանկ խոփէ. 201.
առնուն դիսոսվինէ առաքեցեալ, ոչ համարձակի յայտնել նմա
զյաղթութիւն իւրեանց, և մինդօր անգամն վտիտրուէ բառից
նորա. 203.
վտահացեալ ի բանից մինդօրի դնայ առ խոսվինէ և խոսի
վասն չարելոյն իւրոց. 206.
չարէ ընդ մինդօրի. 209.
Համգանէ մինդօրի ըստ ոչ ինչ կարէ ի սպառս ձանձրանալ ըղ-
ծուխիկ. 211.
ժողովէ ի կղզի և պատճի հօր իւրոյ ի սակս ձանձրացեալ դնա 222
վշտանայ յոյժ վասն պատուիկ. 224.
պատուիկ ի բանից մինդօրի. 225.
հնազանդի նոցա զհին անդ մինդ ըսկի. 229.
առնուն զմինդօրի կարծեալն վտահակնաւ ի մինդ ըսկի. ուր
վերադառնալ մինդ ըսկի յերկիրն. 232.

վեր

Ա

Աղաւնոյ նման ըլլալ զհոգի իւր ի տան եւ տումնեակի։ 232։
Ամբարիշտ մի ոք՝ ի յայժ ցնծալոյ զնոյնս ի յանապատի գտանայ։ 53։
Անդադարութիւն. հնձուս ի բժշկականէ։ 88։
Անբաղձալիս քաղաքէ եւ հասարակաց, յոր հանգեալ։ 53։
Անկիւնի տանեաց ուսուցանէ յոմանց կնոջ հետ ի բնակելոյ։ 130։

Բ

Բազում լեառն եւ ծառոյ։ 225։
Բոյնս հիմնեալ ի ապաւորսալեաւն արկոյ։ 128։
Բռնակալ պատուի մեծի օրի եւ ոչ ինչ ի խնդրելոյն զանձրա նորա ՚ի
տնանկութեան հանեալ։ 5։
ոչնչանալոյն մեծի օրի պատուոյ զնացից եւ զդիմակալաւ ՚ի
տանէ, եւ դարձեալ զինիքեանէ։ 24։
եւ ոչ պէտքն ջանայ արդարոյ զի չտանջի ՚ի տաղտկալի, եւ փո-
խանակեալ ընդ ինքեան։ 199։
Բրիտ հրամանաւ մեծի զոմի գայդուկ ի ձի տանջի։ 67։
Բոյն սիրուս հինն հիւսելոյ։ 43։
Բնութեան սրտի առատալի։ 84։

Գ

Գերեզման սուգ գնդապահաւոր իւր ի ձի տանջի։ 66։
Գեղեան ծնեալ սիրելոյն եւ սիրանալի։ 88։
Գոգ եւ գլխ մեծին հրեղէն ծառոյ։ 32։
Գոռալոյ կանչէ գնդապետս սրոյ հարցանել։ 126։
Դ
Դադար ոչ այժմ կուշտ մեռելոյն կոչի։ 222։
Դուռս ի տան եւ ի տունս փակելոյ։ 211։
Դրան սեռաս ՚ի նահանջելոյն արկոյ։ 43։
Լեռնս կոչի ՚ի մեծէ երկրի ծառոյ։ 48։
Լուր բերել գնդապետին գնդասոս սա հետքին։ 44։
Լուր գնդս ինչ, որ կուշտ ներկայացոյց հասկնալոյս։ 149։
Լուսոյ ի տան եւ սրտի արկոյ։ 51։
Ուղղանկեացեալ սմբակօք մարտիկք հետեւիլ։ 136։

Կ

Կոչէ գնդս ինչ՝ ի ձի տանջելոյ եւ ոչ նահանջելոյ։ 75։
Կարճեալ լեառն՝ որ այժմ կուշտ լեառն ոչ հրաշառակի։ 148։
ծոյլասալի քաշակի ՚ի տանս։ 174։
Կիսատեալ ինչ գնդասոց հնազանդալ ՚ի հետքին ձին։ 119։

Ը

Ը՛ն ժէ զիմիմէ. պաշտօնատառ էտօմինէի. 25.
յղի՛ է աամօս, աս՛ի դարձուցանել զինքը.
Ը՛կինա դուստր մրիամի. 58.
Ը՛կոպ դուստր ժունեոնի. 46.
Ը՛կոպէ գետ իմն՝ ի մեծ բաբելիա. 225.
Ը՛րինքեօն հնարէ զբանիծաժուքիւն դրամոց եւ կառուց. 129.
Ը՛րդիւլէ սիրէ զօմ՝ինալէ. 42.
թագաւոր զնաաս իւր աս՛ ինքեմէքի՛ ի մեռանիլն. 45.
Ը՛զքեօր յաղթէ էաշխիլէ՛ն, ոչ ելր քաջն ասօյիացւոց. 127.
Ը՛նդա ոդի եաօսեցւոյ. 151.
Ը՛զաբ սխալ եաբէշնէն աեմէնացւոց. 230.
Ը՛սարայ կերպէ. 43.
Ը՛նվինչ եղբայր ինալանեմէ՛ն կապէ չէ մեչլաղքէ. 66.
մեռանի յաարտասէ. 77.
մեչլաղքէ հոգայ յաղթակաւորուե նէ. 91.
ինալանեմէ ոդբայ գմա՛ն նէ. 94.
Ը՛նվինքեօն սալխացի. 148.
Ը՛նվինեալեա ոդոյ եհէգէի. 125.
Ը՛նվեսաւէ կէն վհէմէի. 127.

Ձ

Ձէք ըն՛եսոյէ կաշխատ եսօսէաւէ՛ն ե յաւէնի. 171.

Ա՛

Ա՛ղէկսը սալանտոն գնաարտազ ա՛ի՛ ի քաղեսոն. 200.
Ա՛նդիքրատէ համանունութի յերկրշարժարտաւէնէ վտւղտւսի. 148.
Ա՛նեմ ըտաօրս ոդոյ աարտասէի. 158.
յի վտսիէնէն սալանտոն՝ ի ծառայէ իւրմէ. 160.
Ա՛ղտւսի եհէ ս՛ ելցէ. 104.
Ա՛ղրիոն եհէ ս՛ ելցէ. 88.
Ա՛նդրմ՝ երեսի իւրմէ խոհական կերտարանաւ եւ անկրեւ-
լեանայ. 229.
Ա՛յնսօս եհէ ս՛ ելցէ, ե գատաւորութի՛ն նմա՛ ի դժոխս. 105.

Ց

Ցուլիս հաւիդոմ գինեմէնէի՛ դնաալ՝ ի պատնէշ տրօյիացւոց 47.
վերադարձանել յիւրսդ եւ տեսանել զերկրամաքդ. 232.

Ա,

Ա,արեւ գարձան կամ նաբեւուդանդնոսոր եղբայր քաբելացւոց 103
Ա,աչառակք յաւերժահարսունք գնասց ի աղքերց. 32.
ոչ բռնեցուցանէին զմաքուր վտակս՝ ի շրջակայս աշխարհին. 101.
Ա,այուվիկք եղ ապատուր էյուպիկի. 166.
Ա,խոտ հնդկուկէ մեռանէ յաւերժն հիւսիսային, զորս տայ Ներսէս եղեկ ոսկի վերստին ի կողմունց. 45.
Ա,իդեսացն վիճակ եղ փոխառակէն. 80.
Ա,հմէ անտառ արգասիացւոց. 45.
Ա,նամոթ. հիշատականուեղ իւրն իւրոյ. 41.
գիւրատահուեղ իւրն իւրոյ. 71.
առաջ և ախորժակ իւրոյ վասն մահուան արդացն. 152. և 173.
Ա,հասս. գիտուածք իւրոյ և գեղջկէ ընծայեցոց այժմանէրէն. 43.
Ա,լերկ եղ ապատուր նոքազայի. 153.
Ա,հերոսեղ բանք. յաղեցոյն հոկտղի մերոց. 148.
Ա,ոս զօրուկս հնուստ՝ ի ձմեռնաշէն գհրեանդուեղ իւրեանս. 88.

Բ

Բերսէ առաւուցեան. 47.

Գ

Գաղբ քանեղ է գրմուհէք պաղքցոյ. 225.
Գաղբ քուր գանդակուածն գոլծոց՝ ի վերոյ էժ իսկէն. 82.
Գհրէ գհնեղ հնձանեղ ոգոյն գերաւքցոյ. 111.
Գհրոն ազգս հին պատերազմի. 150.
Գհրս եղ ապատուր ի երկիր, որ սերէք գամբոկեն իւր. 133.

Դ

Դալկնեղ՝ ի եղ էլատուքէ գառանէ բռնոտուեղիս գնոսիսեցոյ դառ ախորքակուեղ ըստ սկնեղ օրէն. 179.
Դաւթ կղզի՝ ի միջերկրեան ծովու. 21.
Դնեղ օր նպաստանէ՝ ի հիւսիսոյ. 43.
Դասալեր ըստ առաջնոյն՝ ի յեղէլատուքէ՝ ի գաշտին երիզեղ. 132.
Դերսէ առաջեն եղ ապատուր սեռ ծնողացւոց. 128.
Դիւժ ոչ ներկայանայ կոչեցեալ երկնիշխողի պարզի կամ պատուհասու. 52.
Դմոլեղ է գիս՝ ի կողմունս արեւելեայս. 81.
Դպարսեղ ազգէ ամբոխք խռովեցան. 197.

Եփռնեղ ընացեղ ամբոխք՝ ի ապատուորս Թրան նահանգին.

Եէք

Անբաւ գործարան մուտքանէ, կամ լեառն կիմնա. 113.
Անէծք. գնա՛ ի քեռայիմայ. 53.
Աքիսի գնդի ուխտիկիրեայ ծովու. 51.

Պ

Պատաձն քալիաօնի, որպ գնումանն սպանանդ քհ[illegible]. 152.
Պէտ՛ ի ման քհ[illegible] և ջալանքհ[illegible]. 65.
Պ[illegible] քաղաք սփուիմացւոց. 136.
Պ[illegible] գնդ[illegible] ըզ վաղաստի. 80.

Տ

Տանաօ որդի սիկլոյի. 134.
Տարտարոս քհ գի՞նչ տեղի էցէ. 107.
Տիժանքերս գուսար ինքօ քաջաւորքն կքօլնայ.
յղէ զքհ[illegible] զգեցեալ ատ հէրքիւէ. 43.
սպանանդ զինքն զինի մահուամն հէրքիւէի.
Տէմոէոնհ յագքօղ ՚ի մարտ նիկակի. 148.
Տէմոփոնհ ՚ի վէնհտս քաղաքի. 136.
Տիանա գուսար ժուպիքհ[illegible]. 102.
Տիոմէտ սերկ չէոց ըհտայի. 171.
վշտապնհ ՚ի վէնհտս ածուհցոյ. 170.
ատհրեալ լինի նմա գաշնա սրփոյի. 176.
Տէոգօս մտանհէ ատեղհ, զոր գաշնակից քյղէն ատ նա. 144.
Տիոգինէտ քաջաւորն քաղքհացւոց. 133.
Տուէշնայ կղզի. 166.
Տօհփատքհ ամբոխք քհ[illegible]. 73.

Ս

Սկսաօ ըմպհլ քհ[illegible], ապանանի ՚ի յուհքհ և ՚ի յիսուսհ[illegible].
և տախհտալ լինի ՚ի չէոց իւրոց. 171.
Սօսափիկ լեառն քհ[illegible]. 225.

Փ

Փաքհօքհ սիրհցիաոյն յաշխհհէ. 52.
Փսալտաւէ վիճակ ը[illegible].
սաւ է մինէ[illegible].
պատգհաոյ քնաւկհցոյ սաւէնքհ զնհիքհ[illegible].
Փան աճն սիմ է. 4.
Փարքհ ը սրբ[illegible], յն քհօքհօ, լաքհէ զէ, աքհ[illegible]. 32.
Փհ[illegible] սպանանդ յատհտաւքհ է. 151.

Վախճանեալ Հաղարեայ Վիճաբանութեան եւ առնչութեանց։ 126։
Վհատութիւն ամբոխ մերձակայ տաւիղահարաց։ 4։
Վհրեիանարար լոքրանացի ապականի՝ ի քէ ելամաքէ։ 147։
Վիլիմոն քէ ո՞րեցի։ 13։
Վխտիսել բաւէ որդի նէսթօրի անկանի՝ ի պատեր բազմի։ 151։
Վիլիեօ Հաղարեայ արկոյի։ 99։
Վյուլիօն Հաղարեայ դժոխոց. որ ի բէնեղղերբուղ։ 106։
Վյօսէֆ դիկա վատեցաւ բարբք նէր և ննջնգաւար դաւաճանուքէ
աս վիրաբերի յընկերն իւրոյ մէնէ։ 5։
անկուաին նէր և ուքսորիկն՝ ի սամոս։ 26։
Վօլիտաւմ ոնդուէ նէր, և ընտրիկն՝ ի քէ ֆլուր տաւիղահացուց։ 173։
Վօլտա հռչակաւոր յերկրաշամարտուէ նահ՝ ի սէսթի։ 65։
Վօտալիբ որդի հոգեփուրէի։ 58։

Ք

Քահանայ ըս գետ լիճն յանհաւոլիայ։ 153։
Քարիտոնիայ հինն քաղաք ի քէօլհացուց։ 200։
Քանիքուլայ. տեսս գլխիկ համաստեղուքէ։ 118։
Քասլօր որդի ժուպիթէրի բարուղք կատվարիչը զձի։ 65։ 200։
Քարտանէօր բարեկամ հնդրքուէի, ապահոզ քաքօյի։ 148։
Քարվահէ կղզի մինչերկրեայ ծովու։ 7։
Քարօնէ որդի հրեպօյի և գիշերոյ նաւուպետ դժոխոց։ 95։ 102։
Քաջօ որդի վուլգանէ, ապականի՝ ի քարանէօրէ։ 148։
Քաշիարէ։ 166։
Քիմերա լեառն սխոխիայու։ 111։
Քլէօմենէ յաղթի՝ ի քէ ելամաքէ։ 84։
Քլօթօ մինն յերկոց վիալքից։ 32։
Քօշօ անուանեալ վանն ոսկեայ քօշոյն։ 152։

Օ

Օհա լեառն քէ ասալիայու։ 47։
Օնիսէ Հաղարեայ լեռնէցի. որոյ հնդրքուէ սերտահարի։ 42։
Օրեսթ տանջեալ լինի՝ ի դժոխայքին ալքից։ 155։
Օրփե քէ ո՞րեցի, իջանէ՝ ի դժոխս։ 100։
Օվիտէ գաւառ լինի՝ ի նեղր Հաղարեայուքեան նաւիօլիոյ։
Օվիտանէօ կամ օվիտէ. գետ՝ ի նաւիօլի։ 148։

Ֆ

Ֆալանքէ գրգռէ աղմուկ ընքէրամաքէ։ 65։

Ֆ Հաստիճանիք ուր յոյժ եհաս ՚ի կղզիջ Նոքա. 217.
Ֆ Երէց ժողովոյն գնաս հրամայէր ՚ի դժոխս. 156.
Ֆ Երեխայիս կոչէ զմահ հեծեծելովք. 92.
Ֆ Լիխոյի ամբոխ բազմ. 126.
Ֆ Իշխողիցն եթէ հաւատարիմ ընկերէր հեթանոսի. 44.
հոգեւնաւորէ խուճ Նորա գիտան մոխրոց հեթանոսի. 45.
յոյժ գրաւէ գինա գինալ ՚ի սրտիցիս.
անկանի նոյնն եմ խուճալի ՚ի վերայ սուրբ խաչին. 48.
եթ շուճասէրն հետ մնացեալ վիրաց խաչին. 49.
հաւատարիմ Նորա հրկիզին գինալ ՚ի սրտիցիս.
քաջ հոգի անդ յոգեւոցն եզջատուէին. 59.
վերատուին ՚ի պատուական ազգէն. 155.
դէպ տասահուելի խուճ Նորա ՚ի չտահիլ գինոյ հետ. 71.
Ֆ Իշխողիցն հաւատարիմ Նախարարն խոստինեն, և զարուեալ ոգոյ նի
Նէ, և սկիզբն Նախորդուելոցն. 5.
մեհեանանայ ՚ի ասմօս կղզի. 13.
վերակուչի անուն ՚ի սալինեն. 29.
վէր կինչ պատճառաւ հրամարեալ ՚ի գնալոյ ՚ի սալինեն. 30.
արիւն կերպարիւ գնաց տեսանելոյ հետեւելոյ հին ժողովրդեան. 32.
Ֆ Օլոթ. որ խոստացաւ եր երկանդիի յամուսնուն. 149.

Ա Երջանիկ Հոմոսօա, յիշատակարան օգտակար եւ բանասէր պատ-
ճառողաց, եւ նիւթ անդիմադրելի ընդդէմ եւ դէմս ընդդիմադրողաց
Հայկազեանց Լեռնաբնակաց, ի տիրոջ Տարբերին.

Բառք, պատիւ, եւ գովասանութիւն երիւրպագուաց անգիտելոյ
հուրեն, անձառելի դղրդեանն, անուանհնանելի ահուեն, եւ
անշուխելի սիճուեն, երբեմն եւ մի ամուեն, զոր գոփատ միուեն՝
ամենայն ինչ երկրպագուեն, անեղեն եւ պատմական ամէց, եւ շարժա
դիմ բոլորիցս, ինքնեղ, համայզ, համապատիւ միասնականու-
լեան, անսկիզբն հօր, եւ սկզբի որդւոյն, եւ փոխադիպի սուրբ հոգւոյն
անլռելի գոհութեամբ, ի սիդղբանէ յաւիտենից, յաւետ եւ
յանվախճան ինանգինաւորութեան։

Այր իրրեւ անհուն ողորմութիւն ձեռնարկեալ եղեալ կիսոյ
ակտուած, եւ զոյր՝ մնացորդս ընկերանալի՝ բնաւից աստիճան-
նաց, ի համայնից հասակաց օգտաւէտ ի բազմաշահ գործառնան,
գիտուն գերազանցն Մովսէս Խորենացի, առաքինասիրեալ՝ ապրեալ ի յիսուն
անուանի եւ անանխանձ արդանդէ ի լոյս ծնեալ ի թուին 800.
ախորժարար եւ արդիւնալի եւ ոգեաւոր դպրիւք ի հնդեկս ի Սու-
րասի բնակեալ՝ ուծասաղարթի արբնոյն օգնական, եւ հինգամանու-
կիր բարեպաշտուն բարեպաշտուհւոյ, Տ ուղղակցի ազգատոհմ իշխանի
քաջանունի եւ կորովակազմ Աղուէ Վաչականին Վահրեւանեան,
ընդ նմանօժամ կամաց եւ ախորժակաւ՝ հաճու ընդ հաճոյ հասու-
ցանողին, եւ բարեմիտ ըղձանաւք՝ ի բարեկարգութիւն յաւետ ապա-
հովին, ի Մամիկոնէից եւ ընդ Արծրունեաց. յորոց նախամօրէն՝ ընկա
լաւ դու արժանաժառանգ ազգի յատկութեան եւ սիրուեղ հնա-
դոմանն, մինչեւ ցայսր վայր՝ ղեռնգիագան անթափանելի ծաղկունս
եւ գանձատեսիլ լուսափայլութեամբ ձեռնարկեալ հասուցեալ,
զոմանս՝ զաւր ի նախնեացդ Վիրց Հարց շնորհագարդեալ, զոմանս՝ ի
բազմազգութեան բանից ազգասանց, ի արդիմանելոյ, եւ զայլս՝ ի նոյն
ուսումնարանաց բարեմիտ երկասիրութեանց եւ ջանիւք յաւելցեալ ընդ
Ասաղ՝ մեծահարուստ առատանոք սիրահարելոցդ լինցս բարեգո-
ւեալ, եւ նոյ աւրհնեալ արտիւք ի բերկրութիւն անձամբ՝ արդասաւորեալ
արդիւնաբեր պարտեզացդ ձիոյ հրաշալեաց զօրեալ, գեղե-
ցիկ հրճուանաց մասուցանիմ, որ անբնդհատ ջիղոցաբ՝ յաղո-
ղութիւն ունի ամենակալէ, զնորին զառիթս ձիոյ երկրիցդ, ուրախ մխիթար

և զբաղումն՝ մի գինի մոյ՝ չահաւէտ գրեանս, արդիւնաւոր
նպաստուէ՝ ի հնդիկս՝ ի զանազան նահանգս ընակելոց։ Որոց
բարերջանիկ երախտեաց փոխարէն՝ ըն արժանւոյն պսակազր
դօղն ձգ հատուցէ յերկուս կեանս, աստ՝ ի կինցաղոյս ասն՝
անվրդով խաղաղուէ, և անընտզիւտ անդորրուէ մատց ընթա
նալ, և անդ՝ բոլորովին երջանկանալ, ուր խակական հայրեն
եայն է մեր վայելչուէ, ուր ձգնարտուէն փոյթ անաղօտ, և ուր
երանեալ թագաւորուէ մշանջենաւոր։

Օ՜ ուրախութուէ առաստաձեռնեալ հաղորդս և մասնաւակիցս
այնմ անպատում երանուէ՝ առնել միանգամայն, ոչ ՚ի պակա
զուն աղօ՚ի կերդ իմ ցանկալի ջհամայն բարեաուէ նախասակզ
բուն իմոյս բարեկեցուէ, զբոլոր երջանկազարդ բարեաբերացն,
յաղթաշահ գործատուէս ձեռնակարկառ և միջամուխ նախա
նձեռնութեանցն, զբնակեալսն ՚ի Աստրաս, ՚ի Ուրաթ, ՚ի Ալիկա
թա, ՚ի Էյոտապատ, ՚ի Նագրայ, ՚ի Ուչիրանդ, ՚ի Ռումբայկ
՚ի Նասրայ, ՚ի Հադդատ, և ՚ի յայլ կողմունս Հնդկաց. ՚ի յաղո
թանուէր մաղթանս քո՝ զերաբաքանչիւրսն ուրայն ուրայն յիշ
մամբ՝ խնդրել ՚ի յաստիճնեալ ինձ, խնդրեմ թախանձանօք և
ես ՚ի յօգտասիրել դ՝ փութազարդեալս ՚ինոցունց։ Որք յօժարու
կամ սիրահարուէլ՝ ինքնանուիրեցան խմոյս պայծա
ռացման, և խմասնակցելոր Աստուածարանացս արփնօրէն լուս
փայլեցման։ Օ՜ որոյ գպանծալի անուանն՝ ըստ զարմանալի կա
ճառին սիրաս

աստղային երկինք՝ զբնաւ պայծառատգիտաց լուսափայլն՝ զ'ի մի
նպատակ աղգասիրութեանն հանապազումբերեալն, համաժողովեալ
'ի յերկինսն ի լայնարձակութեանն քարտէնն, 'ի զմարգեան համայ-
նից հայկազեան լուսաւորչակրօնից, ունիմ տեսանել պարզապէս
բացերեսոյթ։

Եւ զարդիս՝ գիտելով կարացից զաւր 'ի յայդ գշարժեալ լեզուս
'ի բարբառումն մեծագոչ աղաղակաւ 'ի լուր բանեղինաց հայ-
կազնից, 'ի լսուել դատարկացուցանել. քանզի տեսանեմ ար-
դարև լուսաւորեալ աչք և շնորհացնցուղ տեսարանք ազգիս հայոց
ընդ վարդագոյն յուսոյ և ակնկալութեան երջանկութեան արփիսաւորեալք
են լինելոյն լուսով՝ գերբնական ծագային անձամբ՝ անհաս և ան-
պատում՝ շնորհաց մատուռմանկրոնին, և բարգաւաճեալ լուսա-
ծրնունդ զաւակօք, 'ի ձեռն հաւատարիմ հազարապետին խոր-
հըրդոցն այլ, և անձնամատոյց ախոյեանին՝ յաւակնեղ ազն իմոյ Աբ
զանիկ Տէրէանոսի, Գեներանեալ Ալբազան Յովսեփեան Պա-
հատարեալ Ա՛րհի Գպիսկոպոսի, 'ի հոգւոյն սէրն խանդակ հար-
պեցեալ 'ի յայցելութեան որբոց, 'ի պարտականութեան հաւատոյ, 'ի կատա
ճարուն ի կիզեցուց, և 'ի վերկ ժանդրուն ծագային էրաւանց և տը
դարուց։ Ասաի՝ ըստ աքանչելի վերհանձնութեն և ըստ զարմանա-
հրաշ մեծագործութեն, ներդործեալ և հաստիչն բնութե 'ինո-
բին Ա՛արձր Ալբազնութեն, և նոյնպէս առ հանուր լուսաւորչակը
բոն հայկազեանս սերունդ, զմեծամեծս, զանչքնինս և զհրաշա-
գեղս, որոց ոչ գոյ թիւ։

Վասնզի՝ բազում 'ի բազմաց՝ գյատուկ ողորմութեն ծա-
գային՝ լայեցեալ լեսցուցիչ և զմայլեցուցիչ 'ի մերում այս ազգ-
եանական գարուս զերափայլեցեալ յանձն հրաշագործ հօտատիրոջ
ականատես եղեալ տեսին, և նոյնպէս հիւսուքանչ ներդործուեցեալ
ծագայնոց մատռուկներն հանուրց ազգիս՝ յոլորտս տիեզերաց
հռչակեալ ծաւալեցաւ, որ ասիս 'ի միշատակ ապա եկելոցն՝ ըս-
մատին ինչ ինչ պատմութիւն թողուլ, քանզ 'ի նոյնին Ա՛արձր Ալբ-
բազնութեն հաստեցելոյս, և ծագաբար իննամոլիք յանձանձելոյս՝
հարկ եսկայոս լծորեցաւ, ըստորում ըղձալիք են ապագայիցն՝
անցելոցն պատմութիւք։

Ա՛ստ՝ 'ի 1792 ամին՝ տպմամբ ծննեալ եղև յանախտ ձշմարտուս
խոստիչ իմիմ՝ մանուկ ինչ չքնաղատես և վայելչագեղ, անուանեալ
Հա-

դամոց կարգադրեցեալց եւ յայսմհետէ կարգադրելի իշխանութեան, եւ մնաւանդակութեան.

Տրեցաւ ի Սանկտ Պետերբուրգ. Մեծի՝ 11. յունվ. ամի 1792.

Ի վերոյ նախադրեալ արտաքինեալ ի տար.

Պետերբուրգեցի Վրացի Ընդհատ.

Ընդունիմ ես ստորագիր զհրամանդ ձեր առաքեալ Մովսէսենից. Վասն որոյ զհետամուտ եղայ Ընդհատ, եւ անփոփոխ Սիրով առի, եւ գանձատանն հաստատուեցաւ յաւակայիդ Գրեն.

Իվան Աւետիսեան Խիլեր. Ստեփանոս Մովսէսենց, եւ Օրդենա Աստղ Հայրապետական Գրեն եւ անփոփոխ Սիրեցաւ.

Վրիաց եւ առ նորին Կարդր Արքայական ղեկը յաւակայեան քաղաքացուեցեալ. որ ունի օրինակ զայս.

Ինձ Խոյրդատեանցի Հովհաննու որդուս Խաչատուր Աղամալեանց Անդրանկեան, Ի հաստատուեցի ընդհանուր ազատաբար Տեառերուս. Ի որմէն Արքայական Յովսէփայ Իշխանութեանդ Ի Աստուածոյ Ազգ Ընտիրագոյնին Հայոց.

Պատերազմական ազատ անհատութեանս հաստատեալին, առայել զձանօթեալ իմ ընտանեացս ձեռօք, Ի պատուականս գործելի անհատ ըլլալու, եւ ունելոյ զգաստական գիտուն, առ այլ մտանս պատկանեալ, մէկ յանկայեալ ընդունել զձեզ Ի մատանեցութեանդ ասոյ իշխանութեան աշխատանաց իւրոց, մերձաւորաց եւ ընտրեալ եւ յաւակայեցեալ զձեզ՝ ինքեանս անդամ, եւ քաջալերել. Ասասի՝ եւ ըստ սահմանս շնորհեալ առ Արքայական ձեր՝ գի-խելոյն. յոր քաղաք արտաքինեալ Ինչպէս մեծապատուեցայք, յաւակայեան արժանաւորեալ՝ ձերեց ձեռօք, Հաստատուելոյն մեր՝ յաւասոյ խորհուրդ, գի դուք քարոզեսցէք ձեզանայցեալ յայսմհետէ զործակից լինել՝ այնք գործելի եւ վարուց

ատր կամեցողութեց, որոց սակս սահմանեալ է սոյն հանդրակութի-
ի Սանկտ Պետերբուրգ. Սեպտեմբերի 18. յամի տն 1792.

Ընդ նախագոյն օտոքսփեալք են.

Պրեզիդենթ Գրաֆ Ընդալտ.
Ընդրկի Կարտով.
Իվան Ընդրեեվս Նիլեր.

Իսկ ելին սոյց հիսհրաշ գործոյն կատարման, ի տոյն 1792 թուին, Կեպտեմբերի 27 ին, օծմամբ սրբացուցեալ կաթողիկոսն Ամենայն Հայոց Տ. Տ. Յակոբ Ա. Կարնեցի, և զարմանահրաշ երկնայնոց հոմարութիւն կրօնիւք բարեկարգեալ յանձնեաց ի կառավարութի Կաստանդինուպոլսեցի Գաղդէոս Ամիրայ Կարապետեան, հաստատ գործակցին և յաջորդին իւրոց, և ինքն չուեալ խաղաց դնաց ի մեծահամբաւ քաղաքն Պատերանիոս ի Սանկտպետերբուրգ.

Ընդ այս սակս երկուց.

Կախ զգոհութիւնական շնորհակալութիւն մատուցանելոյ, յաղագս Կրիդորուպոլու քաղաքաշինութեն, և յատկիպ անպատում ողորմութեն Աստուծոյ Ամանման Պատերական Կարքրութեանն.

Ընդ երկրորդ զգանազան հարկաւոր խնդիրս առնուելոց գանձատեղ բնաւից հայոց Ռուսաց՝ որոյ Պատերանին մեծաւն սակս Կրիդորուպոլ նորաշատոյց քաղաքին բնակչաց. և սակս նոր կախիջանցւոցն.

Կոյն ազգաշահ և մեծասքուտ ձանապարհորդութե ի 1793 թուին, ի մուտն Յունվար ամսոյ՝ նմուտ մեծաւ փառաք ի Կետերապերդ քաղաքն Սանկտպետերբուրգ, և հանդիպեալ ամենից հոգևորականացն պանծալեաց խմբից, և աշխարհական-ներացն մեծամեծաց շքեղապատ դասուց, զոսոնց ընծայեն և զնաւա կատիս ուրախութե՝ ըղձապին կարօտանօք՝ ի նիզ ժամանակս ակնկալուէ՝ երկին տեսուե սպասողացն՝ բաւականարար սիրա-լիր շնորհիւ ընձեռեալ. որք ամենեքին առհասարակ արանչա-զան յարգանօք, և ըստ արժանւոյն պատուով ընկալան. Ուր և կաց և մնաց, խրատիս՝ մեծահրաշ տեսուչն իւրով՝ զնիրատս հմայնկեցն

գործեալ՝ մինչ ըզնենգերդդ օրն նոյն առնդ. յորում սուրբ մա
տուցեալ հրով Երրուհեայ Օրսաստիտա Այսպրանին Աձուենն
բնդ որոյ հանդիսակից գաւառն Վերքաղինից Պարսն Պոլիսիթիկ
Ազգայ Յովհաննէսեան Ազգ Ղեղեազարեան, և Պարտական Հանձն
բանիցդ Աստղատեան իւր. Ուրանօր արժանաւորեալ յարդանօք
համբուրեալ զ'Արծին Այսպրանեան զերամբարձ մեծուն՝ զօճ
ևալ ձեռն՝ զամենապատուական լցուցիչն քաղցրութեալ իւրով,
ժանտաւոր ընկալեալ անդրադարձուին զընդարհակալութիւն.

Ընդ եր առեալեալ բանիցն արփւոյն Երուսաստանեայց՝
Ամենապատիւ և Ինքնակալ Աձն Այսպրուհեան՝ անձնա
ռելի խնամովք, անդաստուամ զԱձուէ, և զարմանապարանչ յաճախա
կան շնորհիւ, ի զարմացումն բնաւից տեսողաց, ի մեծ հոգա
կոծ հրապարակին՝ ընկալչուէն արքայնուէ կառարեալ՝ զար
ժանաւորն ոյնպիսեանց շնորհաց, զպարծանքն յարեվելեան տոհ
մից, զնծասիկս զբարերարն իմ՝ ոտ.

Ասէ ցկին ոյնց համայնից լսողաց հանդիսումանց՝ գնաց
ուս Երրուհեայ Այսպրանեան մեծուէ Ձուսաստան, և ասա
Ձ'ծագարդ և զաւակունս նոյ, և' ի համացնիցն՝ ըզ սքանչելահրաշ
մեծագործութիւնն իւրոց մեծարեալ՝ լսեալ զընդարհակալութիւնն
գմեղը քաղցրութ և զկնիքն անախտ մնացրուէ լռկնեցուցանող
' ի բերանոց՝ ծերանածին Այսպրանեան զաւակացն.

Ո՛կնի որոյ՝ մտեալ Երբազան Տէրն իմոյ յաւէլնուէ նուէս
գի՝ ' ի Կաստուր Տնտեսութեն Տուն՝ ուրախ սրտիւ մատուցց գընդ
հակալութիւնս զայս:

Պատասխանի Երրին.

Ձ'ըստ ըզքեզ գործեցեալ ազատ տնտեսասէր հերակուէն անդամք
Ա՛ստուցանեմ ձեզ զգերբզդալի զգացուէն և գխոնարհա
գոն շնորհակալութիւս, զոր պատուէն՝ զոր դուք կնձ առնել հա
ճեցայք. արժանաւորելով զիս՝ լինել անդամ՝ այնոց գերազն
ուանի հաստատակուէն, որոց վաստակոց և հետևողուէնն՝ կա
տակեցեալ են ամ անտեսութիք՝ օրհնեալ Երուսաստանեայց. Ես՝
յատկագոյն պատիւ կնձ համարիմ զայս. Ձ'ամ՝ ամենապատիւ
ասոյն ժողովոյս՝ կառարելատես իմով մտերմուէնս կեամ՝

Խոնարհ Յովհէփ Ա՛ստ Ձ'ոքիսոպոս Երուս
սաց Երկրի երիցս ամ պատիւս հայոց. գնել

Եւ զայս համառօտ ետդու քան՝ ժողովեցաւ ամենիւն ազ-
նուականաց և մանաւանդ եպիսկոպոսաց՝ փոխս թերեալ՝ ի
յերեսաց կին՝ ուսուցանել՝ ի լոյս ածեալ՝ զահաւոտ պայծա-
ռացուցին՝ ի միջի միոյն երեսելեաց՝ ի պրեանս, որ առ անտա-
ռեալին պատկանեալ։

Եւ սկսեալ ես յարդանաց՝ ոչ սակաւ միսիթարուել և պարծանաց
ընդկալանելով Հռոմոլոսիկեան տեսիլեն ևղե առհասարակ։

Եւ զկնի այսց ամենից շնորհեցեալ ինձ՝ զբանաւոր խնդիրն
հատարակուել՝ Վրիտոլոսի պօղոս Տորսիանոսին քաղաքին գնակ-
ցեալ՝ մնացի Հռոմոլոսի տեղն իսկ՝ Վանողոսի Ոնձի Կոյսե-
րուհուեն, զոր ես նորին ուղղութեան ընկալեալ՝ հրա-
մանաց կատարիչ Ինամեցին, զամ՝ օրինաւոր խնդիրն կա-
տարել. ոչ եթէ առ քաղաքացիսն ինձ պատկանեալ, ի յաւե-
տեանական երջանկութիւնն։

Եւ ի ժամանել ինձ Թուին Վարսի 23 երորդ տուն ը,
զկնի կիսոյրեին, ինձանէն ի յոյժ նուազ քաղցրուէ կամաց ես-
ցոյց շարժեալ ի զիս ուրեմն, և ի հատուցումն վարձուց ամե-
նազնորհ գործոց, Աստուածոյ Ոնձ Կոյսերուհին, և Ոնձ
տիկ Մարդուհին Հռոմոլոսեանց, ի ձեռն միջնորդուն տա-
ղաւորին իւրոց Ոնդրեայ և Վասիլեր Վոսկ Մոսկուեցի գո-
րոյին, նամբեցան ի գլուխ ինձ շնորհս ամենազօրս ողորմու-
թեան իւրոց ազատիչոյն Կոյսերուհուն Միջնորդիճ, առ տուրա-
քանչուր տղոց յարիւնաստիճ, և առ սրբազնաժառանգ Ազգա-
զանն Հոգեստիչոյս Ոնդրեայ. որ ի խնդրոյ յաւետեանց ան-
լուր՝ պարգև ի գերագունց, զանձ անկորստական, շնորհս անհան-
գուստ, և վասք անդադարեան, զարմանալի աղբեր և ազնիւ.
զարմիկանդրաշ վիճակին ոսկանակուս զանդամանդիկ Ոսկե
տաճ պատուհանին, կրել՝ ի Հռոմ վերադարձին. և զՈնձի
վայելչազարդ գեղերիկներաս, իբրև զծիրանիս թագաւորաց, ի
յերկնազգեստ հերքատուց, (այս է՝ ի հարկէ.) զարդարել երեք
կին գեղանի փողփողեալ նշանակիսս ընծայիւ՝ կարմրով և
սպիտակաւ, որոց լանջքն՝ ոսկեղնեայ պատկերօք՝ գեղազարդել,
ի ոտիցն շեղուցս. ի մէջ կողմանէ ձարտարապետեալ փերուզ-
սէզ հատակն Հռոմոլոսիկեան. և ի մէջ կողմանէ նման ոլորուն
մեծին Վրիտոլոսի հայկազանց լուսաւորչին (Ոնձի ևս զգես՝ Ոլո
գոգան Պատրիարգին, և մեծատամբաւ Ոնդրոմաղիսեան Ոնձ զգես

հաղ

ԳԱԱ ՁԵՌԱԳՐԱՏՈՒՆ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Ե՛ւ ոչ սովորութիւնը հրամայեալ էր Յ(ովաս)տեփա-
նոսի Պատերազմական Մեծէ, զկնի գնոյն շնորհակալութեամբ ար-
ձակուելոյն լուսցանելոյն ուրախ սրտիւ և բերկրանս դիմաց՝
պատկառելոյ Սրբազան Տ՛ն իմոյ, ապա նովին գրութեամբ
պարտ զարդարանօք գնաց առ Պատերական մեծութեան հո-
ռանդն և առ Ն՛ստափորդն զառաքեաս, մատոյց և առ նոսին
մեծութեան շնորհակալական պատասխանիս իւր, որք և առ ժա-
մայն առաւոտեան հրաժեշտեամբ շնորհաւորեցին զընկալեալ զան-
հաւատութեան պարգեւն, զի յաւետեանից անբաժ.

Յետ որոյ գնաց առ Սրբազան Պետրոսիկեան, առ Ն՛րոք
Դպիրապետութեանն, և առ մեծամեծ իշխանս, մատուցանել բա-
րեմաղթութեան շնորհակալութիս, յորոց բնաւից ընկալաւ զշնոր-
հաւորութիւն արժանաւորի ի ներսիսեանց պարգեւացն.

Ե՛ւ այսպես յաջողեաւսմ՛ և հայկասեռ ազին ընդհանրա-
պէս՝ բարձրեալ անդադարեան, և խնդութիւն անասելիս անա-
խանձարար շնորհիւքս՛ի սիրտ զանազանից ազգաց և ազանց. յո-
րում՝ միջոցի էր անդ և Ներսիսեան անբասիս թիւրոյն Գեղացի
Պետրոս Վարդապետն՝ անուանեալն միով Ն՛րոք Դպիրապետաւք, և
քանի մի երիտասարդ իշխանօք.

Ուրախ՛ի հաստատեցի յինն Աստուծոյ ամենայ՝ պատրաստեցաւ
Ն՛ձարեալ Պետրոս իմ Վարդապետս ինձ՝ մնալոյ՛ի խոր-
հուրդ ազգայնոցիդեն յաւէտ ազանդաւելեանն, յանապատեն գնա-
նելոյ զառ լինն երկիւղարոյ, մեծաւ հանդիսիւք, և պատուա-
գրանօք պատրաստեալ. և՛ի խորհրդածելն բազմաւք գնծագաւն քա-
նան իւր՝ սկսաւ բարբառել առ գեւմարս աշխուժական ունկնդիր
լսելոյ՝ պատմել.

Պ՛ետ՛ի սրտէ ուրախակիցք մեր՝ զոյք ունկնդրեալոյ, ազգ
հայկազեան, զի՞նչ իցէ արդեօք այս, զի՛ն, զի տեսանիմ
զձեզ զգլուխն յատուկ կրեալ եւ յանկարծ զմեծամեծ՝ զան-
գըրնկեն՝ զիւրաքանչիւր և զհրաշակերտ հանդիսա այս տեսանել, հիա-
ցեալ զայնչափ զարմացմունք ընկերանել կայք, հաւիքեալ անցեալ զանցն
քան զիւրաքանչիւր գնաւք՝ զանհամեմատ պարգեւացն զընկալեալ մեր
և յաւետեանական պահակ զրաւեալս առ հաւատացեալ պահպան-
նեալ այսօր. Օ՛ի ես ինձ առ մեզ՝ նորք և զարմանալիք են պար-
գեւք այսոքիկ, ասկայն՝ զայսպիսիս զմեծամեծս դեր ի զենուէ

քա

քաղաքացիները դեռահասից բարեվարքներն՝ ամենազորիս եւ ողջասիրտ
Օրսաւափառ Պատերազմողութեան մերոյ՝ եւ զորձ ընական. Օ՛ն ո
րին անհաւասար բարձրութեան՝ ձեռնտու լրատուութիւն վարձատրել ե
ղանգնելու վեհապետութեան եւ՛ ի բոլոր սրտէ այս զգլխաւոր
ծառայողացն՝ ներքին Պատերազմական միջոցներն . Որով արդարու
եւ պատշաճ՝ զանձինսդ անձն եւ զգլուխ հովանաւոր ձեզոյ պահպանել
եւ այս աղքատական պահպանութեան. եւ ինձ՝ զ՛ի հնազանդ պահպանութեամբ
եւ յետ ժամանակաց՝ ի բարեվայելուչ ակնկալութեան խրախուսել
զբովանդակ սիրտս հպատակութեան. Ասաք՝ ի գիտակ է ինձ գնծալ ի բոլոր
գիրսդ Պատշաճեալ ներսիսդ ես՝ գնծացեալ անձն իմ՝ ի ուրախ,
գի արդարն՝ ի յիւրաքանչիւրն, եւ աղօթիցեն՝ ի սիրտս, լուսաւոր ար
ժանի Պատուոյ հանդերձիս՝ ՊԱՏՇԱՃԱՆՔ ներկայիդ
զգեցայց ինձ հանդերձ փրկութեան եւ պատմուճանաւ ուրախութեան ե
կերակ փեսայի նոր՝ ի զգեստս իմ զպատակ. որով ծանեալ եմ՝ ած
հաշտ իշ մեղ եւ իշ համբոյն սիրոյ հպատակ. եւ յոչ այլ ինչ կերպա
րանի ներարկելոյն ի միտս մեր՝ զամենասէր Աստուածին
Պատուոյ . քան եթէ զոյ՝ ներքին միջնորդաւոր լուսոյն
այ, հայելի անարատ՝ ներքին սիրելիդ անձինդ, պատկեր առաւել եւ
ներքին, եւ ած՝ ի յաշխարհի .

Պանք իմ առ հրաշալեաց ունկնդրեցոյ է անբիծ յարեւ
ան եւ սիրոյ արամեան , պատասխանեցաւ արդիոք երբէք պատկեր
սակերգին դարու , եւ կամ՝ քանզի արդիոք ունել երբեմն գասնա
սարան երկնային վիճակ, յորում՝ անակնկալելի՝ ի միտ քան
զարժանս՝ ձեռնին բարութիւն եւ արդելոց առաւելանալ
հնդեալ ծառայիցդ՝ ի վէր քո, ոչ այսօր առաւելութիւն ծառայել
բարեգործ՝ ի վէր յոլորտս սիրելիդ՝ խոնարհ եւ սրտմտելոյ
սրտիցդ ազգիս հայոց, որքանեալ ձեռամէջ բարերար Տի
րոջ՝ մեզմէական դիմելոյն՝ ուժանդակ Պատերազմական մերոյ.
ոչ առաւելեք , լսեք, եւ վայելեք. Օ՛ի ելիկ ոք՝ ի հաստատակաց
ուժիցդ՝ զնպատակ ինչ՝ ինքեան դառնէ, ուժ բազկի՝ անձին վար
կանի, առաւ ոչ ըստ քեզ բանակաւոր շնորհս պարտի համարիլ
այժմ ազգիս հայոց, եւ ի բանակաց պատուիր ինքեան վարկիլ քան
զնեալոց արարածոց՝ ընկալեալն այսօր՝ զյաւակական ազգութիւն
՝ի յաւիտենաբարձր Աստուծոյ ազգակցացդ ընդ եւ ուժանդակ ի
Պատերազմական մեր Պատուոյ , եւ՝ ի յաւուրս պատերազմի ձեռանէ
նորին :

Ալ ուրեմն քնաւէն ազատ հայոց առաջի ըլ անդամալուծ ձին ըլէ՝ ու ոչ գոյ ուրիշ մէկ նպատակաւորութ և խնամակալ· դի ահա բարեբարին և մեծն Ի ԿԱՏՈՒ-ԼԻՈՆ երկիրգործն՝ նորանոր առաւաձնուելէ և պարզեւօք մնաւակալարար առ մեզ՝ զանգուա ոգորմելի ի լուր. և կարիտ զաղաստարար ձեռն իւր՝ առ անկարուլին, ի հնաւանի անաչանի, և առ այժմ անկեալ յոգիս մեր։

Սակս որոյ՝ ծագէ ի ծած սիրելաւ ազգ մեր՝ զարմանալով և անգամ մը գրկաւելուլին՝ հպարտեալ փառօք սիրտաբորբոքեալ ինքնակալաւ հոգւոյն մերոյ, առանց վախճանի զնեալ իւրեանց առ նոսա ազգելին վիշ բարեկենդանալ երջանկակոխալ Ֆրանսուզ ի լր. և վիշ երկրորդ բարեաղաստիս անգին կնոջ՝ նորին մեծութեան։

Ո՞ւր՝ ի՛ մատուցանել կարիտ արդեօք ես զարմանալիցն շնորհակալութեամբ, և կամ որով բառակոնութեամբ զոհութիւն հատուցանել սակս այնքանակաց ողորմութեանց և զիտուելոց հե զեղելոյ յանձն իմ, և ինձ առ ընդհանուր ազգս մեր, որ փառաւոր շնորհաց ընդունակ, ազգիւր ողորմութ՝ ամենազորիս Ֆրանսուհի, ոչ առաւել քան զանձ, և ոչ ձեռնտուլ քեզ երկրիզ զի առաւել քան զձեզ զիտուն ես, և յայնասարած ընդարձակուլին ազանութեան ողորմութեանդ՝ գերազանց զոյութ քան զբոլոր բնակ իրից՝ անձառելի անհասանելիութ փառիդ զաստի։

Իսկ արդ գոյն զոհութեան ընծայից յայտնել զինքնաւ շնորհակալութեան սուրբ իրից, այնք՝ անշուշտ և անաւասիր ներ ազատութեան ընծայելի իմ ինձ, և ոչ իսկ կարեն լինել հատուցումն՝ ի մէջ քոյ զարժանն ընկալուլ բարերացս, և անպատում պարգեւ աց, որով կամ ողորմ ես ողորմածացուցանել և զմարդիս Հայաբուհոյդ ամենամեծ պատուոյն պատահաւորել. և հանդիսացիր ի մէջ ամենեցուն մարդկանց։

Ընդ որ զի՞նչ արդեօք արժանի է կամ որով փոխարինեցնէի՝ ձեռակալել գործոց՝ իմաստուն և հանճարեղ Ֆրանսուհի ձերոյ, գաղջ իմ՝ բարեմտիլին անկարողաց՝ ի ծառայուլ առ ոտ. զի անգամ կարեցուցէ ապուէնն այն՝ կցասիրեալ իշ ձեզ, ի լուսաշողաւ գոյն Հայաբնակաց գաւառացիդ ձերոց, յամէ ամ։ Ա՛ր զի՝ ես գաւառն ի՛ գերազանց ոչ յանձնեաց ծնեալ իւրոյ՝ ոչ ծոց ի ծառ առուց՝ շնորհեալ զիարդ ոչ ոք։ Իսկ զիարդաւորեալ նոյ պատճառ ինքնաւ մեզանէ։

Այլ՝ և քեմ գիրեաս՝ ի դեսուին եղիջ՝ զքրմաւանդ սուրբ ա-
ջ քեռորեայ արուսեակաց՝ հնդեակ առաջի ձեռագին սուրբ-
բաւելիս, տարածեալ գձեռս առ քարձրեալն, և ամբարձեալ զա-
գօթ ձայնս յերկինս՝ ապուպարեալ, ոչ գի տառաքեալ տա-
Ողնեալ իւր՝ և գլխատեալ Աղբեալ մեր և Տիրուհիդ, և առ-
բարեբաղդ Յառաքեալն՝ ձերոց Աւետարանիս մեծուքիւ, ջ քա-
րեպատիւ գործակցեալն, և ախոյեանիւ Յառաքեալ, գի ընդալիր
առաւատեան բարեբեր։

Այժմ գարձեալ գրէ ես քեզ՝ առ ձեզ, որ սորին յա-
րեմեանս, և սոցա արամեան, որք կայք սիրեալ ջ Տուր սիրե-
գեալդ, պարտաւորք էք բարեան բարեբերիդ ամենազօրի Ինքնա
կալուչեայն մերոյ, յիշատակիլով ձեր միշտ՝ գրեալ գայս, և աւետ-
լով ձեր գան՝ առ Տուրս սոցին ոչ ևս գիրեալ պարտիս ասել,
հարկաւորիք ամենայնիւ սորա հոգալ և սրտի մտաք սոցին
ընդեր՝ զանձինս ձեր, ի ԽՈՍՏՈՎԱՆԻՆ մեծի, որ և ես նախայա-
ժար կամաք կարգեալ եմ զանձն իմ՝ ի պաշտաւնատարութիւն՝ որ
ալ, և ի ինամիցուն՝ որ զոհ, միոյն կարձանագրին շնչաւորիք իմ
և գնիցի վիրջին կնանն իմ՝ ի կնաւանդիկ իւրում։ Ուր օրհ-
նեալդ Տամնաբարեաւ ձայնիւ՝ զամենաբարձր Թագաւորին՝
գիմաստա Աստեղարուհոյն, շնորհակալ լով գիմ ջուրին թագա-
ւորաց ձայ, որպ՝ ի ձեռնին ոչխա եմ ջուրաց, որ գայսմանիկ գիմա
սիրա, ողորմած, և ամենաբաղդ Յառաքեալ, ի յերկրպագու
Աւետաւորութեան, և ի մխիթ արուի վշտապնեալ ազգիս հայոց՝
շնորհաց մեզ։ Աղաչ մեղաւորաբար գիտաս և գայտիր, ամէն
բաս յաւիտեանս, ամէն։

Ա՛ծող որոմիեան՝ գաւազ երեսիդ մեծապատիւ իշխանաց, և գա-
ւորիդ վիհատիդ՝ հրաւիրեալ ես ի Պատիարապետիս Աբգա-
գան ընել խնդ, ի տեսուիլ Աբգարեանդ Պատարագիդ սուրբ
գանս ընդ խմիդ, ի տեսուիլ Աբգարեանդ Պատարագիդ սուրբ
յաւաղքեր զահեղաձուռ խոյանիդ պատարագիդ գի ի հզօրն,
և գի Անձնիդ՝ վիհատիդ ձոխացելոցն գիտնիք, օրհնեալ ըզ
Օրատուիտ Աստեղարուհին, և գրատիկանեալն առ Տուրն Աստ
ուրեան մեծուքեն, և ապա կանգնեցան ի յաւիտեան ըզ տոհմ
քիս։ գինի որոյ պատրաստեցան բազմիլ ի ձայ ի տան գերա-

Ներ իբրև այս ամ այսպես յաջողեցաւ ոն ոչ ամենակալին անօրինեալք, ապա կարգաւորեալ և մեր Պահպանիչ Աստուած զանիկ ոն իմոյ զասարեկան առնիկ ի Պարսիցն գանձարանէն, և զնախապարհական ձախան ևս շնորհեալ ուղեւորեցին ի նոյնս շինն քաղաքն Կրիմդարուսոյ. առ ի հայրական գործանօք մնալ եւ սիրել և սիրիլ զաղբմիլի ժողովրդեան (որ անդ.) Քաղաքարական առաքելական ողորմութեամբ։

Ներ ի Զանազանիցողոցն անդէպ առեալն՝ ամենայնիւ հիւրընկալեալ ի պատճառիցն ի քնաւեայ, ի գաւառ հոգևոր բանիանաց, և ի խմբից սրբարհական պանծալի իշխանաց, մինչև նախ եկին ժամանեալ ի նորն Կախիկեան, ուր նախայօժար ախորժանօք, և մեծարանօք խանդակաթ կերպասանաց սիրով, ընդառաջ գնեալ զամենայն հանդիսիւ քաղաքին՝ առ ի առնանել զհոգեբնաւեր հովանաւորն իւրեանց՝ Կաթողիկոսն անդրին՝ անհամեմատ և անակնկալելի սիրով ջերմագոյնս՝ ըստ մեծի բերկրութեան ընդունելիս՝ զկերպարանդակաւն արտասուս՝ առաջի հոգեւրին։

Աւրանօր փոքր ինչ միջոց կացեալ՝ սկսեալ սրբոյն և սիրոյն լոյս զիարօտանել ի սիրտս բնաւիցն. Կճառուք առնուլն, և յորդառատ առատ բանիւքն խրատել, ապա՝ Կոդոսատոյ ընկնին ի Զանազանիցն երկայ՝ ըստ սրտի, խաղաց, գնաց ի Կրիմդարուսոյ։ Սրոյ ընակչաց լուեալ զծագմանէ բանիցն արիւնոյն իւրեանց, որ միաբանաբար պչնաղարձեալ՝ երթան հակառ ընդ առաջ նորա՝ ի մեծ ուրախութեան, զամենայնիւ հանդիսիւ, և անպատում բերկրութեամբ ընդառաջ երթալ, զնա առաջեալ տուան՝ իմանալի շնորհաց, ի մաքառականն առնուլ իւրեանց ի բիւրն՝ սիրեցեալ անհնչանօք ձգելն։

Օրս ոմանք սկսան սիրով ընկալեալ ի գիրկ հայրական խնամոյ իւրեանց, զամենավախճան անօգնականն՝ յոր իւրաւին բնաւորեալ բազում նախատուրեամբ պահանջմանն՝ կարգաւորեալ զամենեսին, կացուցանելով զիմերականսն ազգասուրբ, և զկրամանաւորս ի վեր շինուելոյ՝ լաւագնագոյն քաղաքին։

(Ներ ի յայն միջոց՝ մինչ յաջախանգ և յաղթաօդեալ զոր ձեռ ոչ էր պարտական, եհաս և վարդ մնաւկան՝ իւրն բաղձանաց ոչ առն՝ ի չիք ժամանակ՝ զոմանս անչինս զերեկելոյ և ըստ խորհրդական՝ կարգեալ էր ի գործ առ ձեռն բերելոյ, որ և

յաջողեաց ամենաբարձրեալն աշխ. Քանզի՝ երբեք զպարգեւ՝ յոյ
եխտեանական յիշատակաց արժանի, և երբեք զգանձ անձեռնհաս
յուսոյ՝ բերեալ մատուցին՝ պատկառելով ընդ իմոյ, որ
ժանտիցն ժառանգէ այնպիսեաց պարգեւաց , զի հնուց անտի
ցնորեալ էին աշխարհ մեր, քանզին և զ(ա)ուր մի պատուհասեան.

Ի վերոյ Յովհաննէս տիրէր՝ երբ գերեալ արքայն Կոստանդ

Ասուրէն որդի պատկոյ, առքօք երդեցիկ առնուլ զկայսն կոստը
կատարուեալ էր՝ առ. Ի մերոյս ԹուՀին, շիր. 1365. յամի տան.

Այդ Ասուբէնէ, որ Ի սպանանէին Յոհաննայ՝ էրիշեաց տէր Գա
գիկ Կոգեսատուն, էր ընդ նմա . Օ՛նչ ոմն զբռնացոյս կնոջն Ե սրբէր
երե. ասէն Ի յոհաննայ զվերնիններսն լինելոյն տերոյ . ասէն Ե զնոսէ
ֆլոյն Ե զհաւատացեալն Ե զամ ֆալտաձեռ Աբելիոյ , Ե զնոսէ Հ
ոմն հաւատարիմէն էր իշխանութեան , Ե նոյնպես Ասուբէնեանց, ըստ ան
ոմանց այդոյ Ասուբէնի .

Ես Ի վերոյ Յոհաննի՝ սպանանէր գերով գերեալ էին՝ այս քան.

Օ՛ր ոմն լերուք Ամատաւորին հայոց Ալշակայ , Ե հօրն քոյր
Ալաուկայ. Շեխ. ԹուՀին. Աստղեալ նոքա Ե Ալշոտաս Արկմոբէ՝
որով Ալաուայ, ձիուաքն Ալպարսացն՝ մեծի Ալաքէ Ե ՀՅօհան
նէս ջնդկական. ԹուՀին հայոց՝ Շիլդ .

Օ՛ՀԵռգեբէսէ Ասուբէնի էհսկոսաւ պատմութիւն՝ ֆոքի պէսաւոնէ
ընդէգոսէնդ Ի պատմութիւն Ալաքէսոյ Ասրհայէցոյ , Ե Հ՛ոյնէսն
Ալէոսէլին՝ էդէդոյդ հասոյն վերջն, Ե էդէդոյդ հասոյն սկիզբն. Ե՛նչ
պէս Ե ասդասոյն՝ Ի էդէդոյդ հասոյն՝ վերոնշանեալ Ռոմկաւոն.

Ընկալաք զի յերկիսեր ժամանակաց հետ զգացնկալին իւր
Պատկառելոյն իմ՝ ոմն, (որ յաւելս բազ բնութեամբ դիմամբ
ջանայր, զհնադոյն իսկական նշանսն (ծ՛ագումայ Ե իշխանացն
հայկազեանից՝ Ի վեռս բերել.) ուրախութիւն բերին՝ որ Ի յերկինս, ըստ Ե

առեանեալոյ, զկնի շարժէր զդործարան ազդեցութեանն. ոյղ զի՝ ինձ և զուր այգ արամեան յոլորտս սիրելեալս ընակեալ, ոչինչ ևս յատկական ցնծութենեան՝ հաղորդ. և մանաւանդ զոյգիս, ձնշան ինչ բարեաց՝ մի վերիպեսցի ի քէն։)

Ուր միանչ ինքն՝ ի բազմաշահ և՝ ի յաղագաւոր գործան ճայր իւրեան սրտիւ՝ զսիրէ և զդիշեր՝ ի Աստիպոլուսոյ պարապել, և՝ ի մերձաւոր և՝ ի հեռաւոր՝ մեծամեծ պանծալի յիշխանեաց, և՝ ի Սրբազան Ընկերութեանս ընկալեալ գրով և բանիւ զշնորհաւորութենէն՝ վէճ արժանացեալ անձամբ անպատում պօրհասին. որպէս և՝ ի մեծատուչակ ընդհանուր զօրապետ Աստիճ Պետր Ալեքսանդրիչ Աումանցովէն. Օ՜ աղօնացսկու, որ ուշնէր օրինակ զայս։

Սրբազնագունեղ Յովսէփ Ար՛ք Ընկերապետ.

Քմ յատկեղ բարեբար.

Օ՜ մանանակցութենէ բնաւից՝ որ՝ ի ձեզ յայլազգից, ընկալեալ՝ ուսում յատուկ բաւականութենէ։

Բարեհոգիակ համբաւուցն ձերոյ ծառայութենէ ազդեցութենէ համարեցայ զգուշացեալ Ուրուհուց Ազգասիրական Ընծայութենան պարզեւաց, շնորհելով ձեզ յատկացեալ զնշան Վերարի և Վանից. սակաւ շնորհաւորելով Սրբազնութենէ ձերում՝ խնդրեմ՝ ի ձէնջ լինել միաբան՝ զկան յատուկ յարդանացս, և մաղթիմ հպատակութենս. որով ճեամ հանապատ.

Սրբազնութենէ ձերում ամենախոնարհ
ծառայ Աստուածոյ Աստիճան Պետր Աումանցով Աստ
Նոյեմ։

Ուր այսպէս ի բազմից ընկալեալ զնաւակ շնորհաւորեցեալն, եւ ինքն ևս զշնորհակալութենէ գրեալ զպարտս առ նոսա, ապա չուէց անտի գնալ ի զրիմ, և անդ առեալ զձեռ Ալ անդրն, (որ յետ երանելի հայկազունեաց ջերմեցաւ ի զրիմ՝ ամենի մեռանելոյ էր վանքս այս, և ապա յուսահատէր Աստուածն շնորհեալ էր Աստիճան Պետր Ալեքսանդրիչն՝ Ազգասէր Ընկերապետն, և նա ապրեցոյց

Պատ

Պատահազարդեալ Աբրահամ Տ՚ն իմոյ, քաջաորուամ վանիցն գոլով սուս պատկանեալ.) եւս մարթիլ բոլորովին՝ Ծիւրակեան գործոցն բարձր հրամանաւ Գրամի Սուվօրովին. Ցեւս որոյ՝ եդ՚ ինձանս Աբրահամ եւ զաշխարհականն անձինս, արար՚ ինձանս զբազում ևս բոդուխս, եւս եւ՚ էր նոյն՝ զլացնադաշտ ընդարձակ տեղիս, զմայրիս, եւ զայգիս, եւ ապա դարձ արարեալ անտի գնացաք վերստին՚ ի Գրիդորուսպոլ. առ՚ ի ձմերել անդ.

Աստ՚ ի վերնատնի բանիս՝ ընթերցասէր դու ազդ հայկեան եւ սերունդ յաբեթեան, որ վաղեմեացդ զայսքան անձառելի բան բուխիս, եւ այժմ եւս՝ զայսպիսի անտեսական բերկրանաց զատեսիս՚ ի ձեռն սոյն ապմանս. յիշման արժանի համարեաք՚ը ուրեմն զբարի պատճառն գործոյս՝ զբարեբեայ տուննին օրհնութեանն՝ զի ուղեցոյն պայծառ իշխան Աղայ Յովհաննէսն Գերաք եան, ըստ հանգուցեալ զուգակիցն իւրոյ՝ Գուլիստան տիկնոջն, եւ հօրն՝ Քալանթար Յակոբին, մօրն՝ Աիրան տիկնոջն, եւ պապուն իւր Գերաք Աղային, եւ իւր հանուիկ Յագուհի տիկնոջն, եւ բարեշուռաւիղ Աստերացն, եւ ամենայն, բարեհամբաւ ազգայնոցն իւրոց:

Նախ՝ յիշել խնդրեմ վերջալոյս զբարեմիտ աշխատասէրն պայծառութեանն՝ Գայկազեան տոհմիս զբնակեալն՚ ի Անկուսպուրտ. զի ուղեցոյն Աղնուհատոհմ Անդիջարեանց՝ Աբգենիւ Պարոն Փիլիպպոսն. որ՚ ի Գնդիկս բնակեալ մերազնեից օրհնեցելոց՝ բանասպատար դրեանցն երթեւեկութեանց, նոյնպես եւ տակաւին մնասնիս՝ վերստին Պայծառ Իշխան Աղայ Յովհաննէսին Գերաքեան՝ առաստաձեռն եւ զուարթամիտ սըրտիւ՝ առ Աբրահամ Տէրն իմ՝ ժամանեցման՝ գտաւ Գարազատ եւ Գաւառաբիմ Աիջնորդ.

Եւ ոչ այնչափ, այլեւայլ լիքեք՚ ի քէն յայ մերմէ, ասէն.

АРМЯНСКОЕ
И. М. У.
СТУДЕНЧЕСКОЕ БЕЗМЕЗДСТВО